

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ — Δ. ΧΑΤΖΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Handwritten signature

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΗΝ ΤΩΝ ΕΞΕΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1956

Βύζας.

Γρηγοριάδου

Βούλα.

Αρβανίτου

Γίση

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α

Αρ. εσο. 45134

628 Σεργίου
708 Μαγυρέις

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ—Δ. ΧΑΤΖΗ

κίχαι
Εδωσα
πικρὰ ἀλάτι
8^{ος} 5^{ος} αἰ.
ἱερὸν

ὁ ἱερατεύων

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Ἑλλήνων Ἱερατῶν ἀρχαίων

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1956

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ"

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

“Ολοι ἔχομεν τὴν περιέργειαν νὰ μάθωμεν πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι. Δηλαδή θέλομεν νὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν των.

Ἱστορία λοιπὸν εἶναι ἡ μελέτη τῆς ζωῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς.

“Ολοι ὅμως αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουν τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον. Θέλομεν κυρίως νὰ μάθωμεν τὰ σπουδαιότερα, τὰ σημαντικότερα ἔργα των. Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτά ;

Τὰ παλαιότερα χρόνια ὁ ἄνθρωπος ἦτο ἀμαθής. Δὲν ἤξευρε νὰ ράπτῃ ἐνδύματα, νὰ κτίζῃ σπίτια, νὰ κατασκευάζῃ ἔπιπλα, σκεύη οἰκιακά, μὲ μίαν λέξιν τίποτε, ἀπ’ ὅσα κάμνουν εὐχάριστον τὴν ζωὴν. Ἡ ἀνάπτυξις του ἔγινε μὲ κόπον καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν. Βραδύτερον ἤρχισε νὰ προχωρῇ γρηγορότερα. Ἐξύπνησεν ὁ νοῦς του, ἀπέκτησε πολλὰς γνώσεις, μεγάλην ἰκανότητα εἰς τὰς τέχνας. Τέλος ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ποὺ εὐρίσκεται σήμερον.

Τὴν πρόοδον αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀνομάζομεν μὲ μίαν λέξιν πολιτισμόν. Ἀπ’ ὅλας τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερο ἐκεῖναι, ποὺ ἔκαμαν νὰ προκόψῃ ὁ πολιτισμός, καὶ αὐτὰς κυρίως μελετᾷ ἡ ἱστορία.

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι δὲν ὑπάρχουν πλέον. διὰ νὰ μᾶς διηγηθοῦν τὴν ἱστορίαν των, ἀλλὰ δὲν ἔχθη κάθε σημάδι των. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ἀνθρώπους ἔχομεν διάφορα ἀπομεινάρια, ὄπλα, ἔργα-

Παλαιά ιστορία
 γεωγραφίας

λεϊά, οικιακά σκεύη, κοσμήματα, κατοικίας, ανάκτορα, ναούς, αγάλματα, εικόνας, επιγραφάς, έγγραφα, βιβλία κλπ. "Όλα αυτά τα λέγομεν ιστορικά μνημεία είτε πηγὰς τῆς ιστορίας, διότι ἀπ' αὐτὰ ἀντλοῦμεν τὸς πληροφορίας μας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων. Ἐκεῖνο ὅμως, ποὺ φωτίζει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὰ περασμένα χρόνια, εἶναι ἡ γραφή. Ἡ ἱστορία ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τότε, ποὺ σφύζονται γραπτὰ μνημεία.

Τὰ ἱστορικά μνημεία τὰ ἐμελέτησαν μὲ ἀγάπην καὶ ἐπιμέλειαν οἱ ἀρχαιολόγοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ καὶ τὰ ἐφώτισαν εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον πολλάκις. Δι' αὐτὸ γνωρίζομεν σήμερον ἀρκετὰ καλὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς ἓνα ἱστορικὸν γεγονός, πρέπει νὰ γνωρίζομεν ποῦ καὶ πότε ἔγινε. Τὸ ποῦ εἶναι ἡ Γεωγραφία, τὸ πότε εἶναι ἡ χρονολογία. Ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ χρονολογία εἶναι οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Γεωγραφία ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν. Τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα, ἡ τοποθεσία μιᾶς χώρας ἔχουν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς. Εἰς τὴν γῆν ἔγιναν μεγάλοι μεταβολαί. Αἱ χώραι ἤλλαξαν πολλάκις ὄψιν καὶ κατοίκους. Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας κάθε λαοῦ νὰ ἐξετάσωμεν τὴν γεωγραφικὴν του θέσιν. Ἡ Γεωγραφία αὐτὴ λέγεται Ἱστορικὴ Γεωγραφία.

Τὴν χρονολογίαν μετροῦμεν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸ 490 π. Χ., δηλαδὴ 490 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1453 μ. Χ., δηλαδὴ 1453 χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Χάριν συντομίας καὶ διὰ νὰ συγκρατοῦμεν εὐκολώτερον τὰ γεγονότα, μεταχειρίζομεθα τὴν κατὰ αἰῶνας χρονολογίαν. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, λέγομεν, ἔγινε τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ., ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν 15ον αἰῶνα. Τὸ 338 π. Χ. εἶναι 4ος αἰὼν π. Χ., τὸ 1789 μ. Χ. εἶναι 18ος αἰὼν μ. Χ.

Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

Τὰ παλαιότερα γραπτά μνημεία δὲν ἀναβαίνουν πέραν ἀπὸ τὰ 5000 π. Χ.. Ἡ ἱστορία λοιπὸν δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀρχίσῃ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὰ 5000. Εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι εἰς τὴν γῆν χιλιάδες χρόνια πρὶν. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους αὐτοὺς ἀνθρώπους ἔχομεν ὀλίγας μόνον πληροφορίες, διότι τὰ μνημεία, ποὺ μᾶς ἄφησαν, εἶναι πολὺ πτωχικά, μερικοὶ σκελετοί, ὀλίγα ἐργαλεῖα, μερικά ὄπλα, ὀλίγα ἰχνογραφήματα, τάφοι, λείψανα ἀπὸ κατοικίας κλπ. Αὐτὰ ὅμως μᾶς δίδουν μικρὰν μόνον ἰδέαν διὰ τὴν ζωὴν των, τὴν τέχνην κλπ. Δὲν μανθάνομεν τὸ ὄνομά των, οὔτε τὰ ὀνόματα τῶν μερῶν, ὅπου ἔζησαν, οὔτε τὰς πράξεις των, οὔτε τὰ γεγονότα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος. Μὲ τὰς πληροφορίες, ποὺ μᾶς δίνουν τὰ μνημεία αὐτὰ δὲν ἤμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν ἱστορίαν των.

Διὰ τοῦτο τοὺς παλαιότερους αὐτοὺς χρόνους ὀνομάζομεν πρωϊστορικοὺς χρόνους καὶ τὴν μελέτην των πρωϊστορίαν.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ

Οἱ ἀρχαιολόγοι συνηθίζουσι νὰ διαιροῦν τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους, ἀναλόγως τοῦ ὕλικου, ποὺ μετεχειρίσθη ὁ ἄνθρωπος.

1ον). Ἐποχὴ τοῦ ἀκατεργάστου λίθου εἴτε παλαιολιθικὴ ἢ ἐποχὴ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μετεχειρίζετο τὴν πέτραν, ὅπως τὴν ἐβρισκεν εἰς τὴν φύσιν, χωρὶς νὰ τὴν δουλεύῃ.

2ον). Ἐποχὴ τοῦ κατεργασμένου λίθου εἴτε νεολιθικὴ ἢ ἐποχὴ, ὅταν ἔμαθε νὰ κατεργάζεται τὴν πέτραν καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἀπ' αὐτὴν ἐργαλεῖα.

3ον). Ἐποχὴ τῶν μετάλλων, ὅταν ἔμαθε τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων.

Ἡ κάθε μία ἀπ' αὐτὰς τὰς ἐποχάς, πρὸ πάντων αἱ δύο πρῶται διήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

ΦΥΛΑΙ, ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν μετάλλων καὶ ἄλλα περιστατικὰ ἐβοήθησαν

τοὺς ἀνθρώπους νὰ προοδεύσουν. Ἐφησαν μνημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μαθάνομεν λεπτομερέστερα τὴν ἱστορίαν των. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ἱστορία.

Ἔτσι οἱ λαοὶ δὲν ἐπολιτίσθησαν συγχρόνως, οὔτε εἰς τὸν ἴδιον βαθμόν. Ἄλλοι ἐπολιτίσθησαν ἐνωρίτερα καὶ ἔχουν παλαιότεραν ἱστορίαν καὶ ἄλλοι ἀργότερον καὶ ἡ ἱστορία των ἀρχίζει ἀργότερον. Οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, λέγονται ἱστορικοὶ λαοί.

Εἰς τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν προωδευμένοι ἦσαν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, Αἰγύπτιοι, Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, Ἑβραῖοι, Φοίνικες, Μῆδοι, Πέρσαι. Κατόπιν ἦλθον οἱ Ἕλληνες καὶ ὕστερον οἱ Ρωμαῖοι.

Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀνεπτύχθησαν πολὺ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ κλπ.

Ἔτσι οἱ λαοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν Λευκὴν ἢ Καυκασίαν Φυλὴν. Ἡ μεγάλη αὐτὴ φυλὴ περιλαμβάνει δύο κλάδους, δύο ὁμοεθνίας ὅπως λέγουν, τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν ἢ Ἄριαν ὁμοεθνίαν καὶ τὴν σημιτικὴν. Οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι εἶναι λευκοί, ὑψηλοί, ξανθοί, με γαλανοὺς ὀφθαλμούς, ἔχουν ἀνεπτυγμένον ἔγκεφαλον καὶ ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν, εἶναι δραστήριοι καὶ προοδευτικοί. Ἰνδοευρωπαῖοι εἶναι μερικοὶ λαοὶ τῆς Ἀσίας, οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσαι, οἱ Μῆδοι, κυρίως ὅμως οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ κλπ.

Οἱ Σημίται εἶναι μελαχροῖνοί, ἔχουν μαῦρα μαλλιά, πολλάκις σγουρά, μέτριον ἀνάστημα, εἶναι νευρώδεις. Σημίται εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἀραβες κ. ἄ.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ ἱστορία ἀρχίζει περὶ τὸ 5000 π.Χ. Ὁ πρῶτος καὶ παλαιότερος λαὸς εἶναι οἱ Αἰγύπτιοι, ἀκολουθοῦν ἀμέσως οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι. Ὅλοι μαζί ὀνομάζονται Ἀνατολικοὶ λαοί. Κατόπιν ἔρχονται οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἀποτελεῖ τὴν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Ε Λ Λ Α Σ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

Ἡ Ἑλλάς εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας χώρας τοῦ κόσμου. Εὐρίσκεται εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐκτείνεται εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου χωρίζει τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, καὶ πέραν τῆς Στερεᾶς εἶναι ἡ Βόρειος Ἑλλάς. Τὰ τρία αὐτὰ τμήματα ὑποδιαιροῦνται εἰς μικρότερα διαμερίσματα :

1. Πελοπόννησος : Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀργολίς, Ἀρκαδία, Ἥλις καὶ Ἀχαΐα.

2. Στερεὰ Ἑλλάς : Ἀττικὴ, Βοιωτία, Φωκίς, Λοκρίς, Αἰτωλία, Ἀκαρνανία, Θεσσαλία.

3. Βόρειος Ἑλλάς : Ἠπειρος, Μακεδονία, Θράκη.

Ἐκτὸς τῶν μερῶν αὐτῶν οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἴονιου, εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀργότερον ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Σικελίαν, τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Κυρίως κέντρον καὶ ἐστία τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶναι τὸ Αἶγαϊον Πέλαγος. Εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ἀπὸ τὰ κύματά του καὶ δροσιζονται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους του, ἔζησαν αἱ ἀξιολογώτεροι ἑλληνικαὶ φυλαί.

Η ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Αὐτὴ ἡ μικρὰ χώρα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἐχει

βουνά, τὰ ὅποια ἀστράπτουν εἰς τὸ λευκὸν φῶς, γραφικὰς πεδιάδας, ἐκτεταμέναις καὶ πολυσχιδεῖς παραλίαις, τὴν θάλασσαν μὲ τὰ γαλανὰ κύματα, ἀπὸ τὰ ὅποια προβάλλουν χαριτωμένα νησιά.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὀρεινή. Τὰ βουνὰ σκεπάζουσι τὰ ὄγδοηκοντα ἑκατοστὰ τοῦ ἐδάφους τῆς. Αἱ διακλαδώσεις τῆς Πίνδου, τοῦ κεντρικοῦ κορμοῦ, ἀπλώνονται εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, φθάνουσι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ σχηματίζουσι ἐκεῖ ἀκρωτήρια καὶ χερσονήσους. Εἰς μερικὰ μέρη τὰ βουνὰ χαμηλώνουσι καὶ ἀφήνουσι μεταξὺ τῶν πεδιάδων, αἱ ὅποια ποτίζονται ἀπὸ μικροὺς ποταμοὺς καὶ εἶναι κατάλληλοι διὰ καλλιέργειαν, ὅπως εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Εὐρώτα, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Ἄργουσι εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῆς Ἀττικῆς, τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Πηνιεύου εἰς τὴν Στερεάν καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Μακεδονίας. Εἰς αὐτὰς ἔζησαν αἱ σημαντικώτεροι ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ ἤκμασαν αἱ σπουδαιότεραι πολιτεῖαι.

Ἡ συγκοινωνία διὰ ξηρὰς εἶναι δύσκολος, διότι τὰ βουνὰ ἀφήνουσι στενὰς μόνον διαβάσεις. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν εὐκολίαν νὰ συγκοινωνοῦσι διὰ θαλάσσης. Ἡ θάλασσα εἰσέρχεται βαθέως εἰς τὴν ξηράν, σχηματίζει κόλπους, πορθμοὺς καὶ ἀναριθμήτους λιμένας καὶ ὄρμους, ὡς νὰ προκαλῆ τοὺς κατοικοὺς καὶ νὰ τοὺς προτρέπη νὰ γίνουσι ναυτικοί. Ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα εἶναι σκεπασμένη ἀπὸ νησιά, τὰ ὅποια χρησιμεύουσι ὡς γέφυρα, διὰ νὰ περάσῃ κανεὶς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Θράκην. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ἠγάπησαν τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐπιτήδειοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί.

Ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς βουνοῦ, πεδιάδος καὶ παραλίας εἶναι τὸ διαίτερον γνώρισμα τῆς Ἑλλάδος. Κάθε ἑλληνικὴ χώρα, ὅσο μικρὰ καὶ ἂν ἦτο, εἶχε ποιμένας, ἀγρότας καὶ ναυτικούς. χ

TA BOYNA — TA NEPA — H THALASSA

Τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά. Ἡ ὑψηλότερα κορυφή, ὁ Ὄλυμπος, εἶναι 2985 μ., ὁ Παρνασσὸς 2459 μ., ἐνῶ τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς εἶναι μέτρια ὑψώματα ἀπὸ 1000 - 1500 μ. Διὰ τοῦτο δὲν ἔχουσι πολλὰ χιόνια, οὔτε πάγους, οὔτε τροφοδοτοῦσι μεγάλους ποταμοὺς. Δὲν ἔχουσι τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Εὐρώπης, ὅπως π. χ. τῶν Ἀλπεων ἀλλ' οὔτε

τὴν ὀμίχλην καὶ τὴν ἀγριότητά των. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη εἶναι προσιτὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον. Εἰς τὰς πτυχάς των ἀνοίγουν χλοεραὶ καὶ εὐθυμοὶ κοιλάδες, τὰς ὁποίας δροσίζουσι αἱ πηγαὶ καὶ σκιάζουσι αἱ πίτεσι. Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη διασχίζονται ἀπὸ δρόμους. Ἄλλ' οἱ δρόμοι τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν στενωποὶ καὶ δὲν διετηροῦντο καλά.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι μικροὶ, ἀλλὰ ὀρμητικοί. Σκάπτουσι βαθεῖας φάραγγας, αἱ ὁποῖαι δυσκολεῦσιν τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸν χειμῶνα συνήθως πλημμυροῦν. Καταβιβάζουσι πολλὴν λάσπην καὶ σχηματίζουσι ἔλη καὶ προσχώσεις, αἱ ὁποῖαι κλείουσι τοὺς λιμένας. Τέλος εἶναι θολοὶ καὶ τὸ νερόν των δὲν πίνεται. Κανένας σχεδὸν δὲν εἶναι πλωτός. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦσαν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς κατοικοὺς ὅσον οἱ ποταμοὶ ἄλλων χωρῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκτίσθησαν μεγάλαὶ πόλεις πλησίον αὐτῶν.

Ἀντιθέτως εἰς χώραν θερμὴν ὅπως ἡ Ἑλλὰς μεγάλην ἀξίαν ἔχουσι αἱ πηγαί. Οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρησαν αὐτὰς ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐξύμνησαν. Αἱ πηγαὶ συνήθως ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ κτισθοῦν πόλεις καὶ μὲ αὐτὰς συνδέσθαι ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς. Ἡ Ἑλλὰς ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ τοῖς ἑξισέβαστοι παραδόσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ περωτὸς Πήγασος μὲ τὸ κτύπημα τοῦ ποδὸς ἀνοίγει τὴν πηγὴν τῶν Μυκηνῶν καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου. Τὸ νερὸ τῆς πηγῆς δροσίζει τὸν διαβάτην, διατηρεῖ τὴν σκίαν τῶν δένδρων καὶ δίδει ἱερότητα εἰς τὸν τόπον. Ἐκεῖ κατοικοῦν αἱ νύμφαι, ἀγαπηταὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ θάλασσα ἐναγκαλίζεται μὲ φιλοστοργίαν τὴν Ἑλλάδα, εἰσέρχεται βαθύτατα εἰς τὴν γῆν καὶ δημιουργεῖ στενὴν ἐνότητα ξηρᾶς καὶ ὕδατος. Ἀφ' ἑτέρου ἢ παραλία μὲ τὰς πολλὰς πτυχώσεις τῆς καὶ μὲ τὰς παρακειμένας νήσους προσφέρει ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τοὺς ναυτικούς.

Πολὺ εὐνοϊκωτέρους ὄρους ἀπὸ τὸ Ἴόνιον πέλαγος παρουσιάζει τὸ Αἰγαῖον, διότι οἱ ἄνεμοι πνέουσι ἐδῶ μὲ μεγάλην κανονικότητα. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου ἰδρύθησαν αἱ σημαντικώτεραι πόλεις καὶ ἀνεπτύχθη ὁ ναυτικὸς βίος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός. Τὸ Αἰγαῖον κυρίως εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ θάλασσα. ✕

Η ΦΥΤΕΙΑ

Ὅπως ἡ κατασκευὴ τοῦ ἐδάφους, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ φυτεία

τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἡ ἀνατολική Ἑλλάς ἔχει διάφορα δένδρα καὶ φυτὰ ἀπὸ τὴν δυτικὴν. Ἡ Ἑλλάς ἦτο πολὺ πρασινωτέρα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουν δάση, τῶν ὁποίων οὔτε ἵχνος σφάζεται σήμερον. Ἐπίσης οἱ ποταμοὶ εἶχον περισσότερον ὕδωρ καὶ διετήρουν περισσότεραν χλόην εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς λειμῶνας. Ὑπῆρχον ἀφθονα δένδρα καὶ διέφερον ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τοῦ ὕψους. Εἰς τὰς πεδιάδας κατὰ μῆκος τῶν ρευμάτων ἐφύοντο αἱ λεῦκαι, τὰς ὁποίας ὁ Ἡρακλῆς πρῶτος, καθὼς ἔλεγεν ὁ μῦθος, ἔφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰς βορεινὰς χώρας.

Ἄλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν δένδρον τῆς ἑλληνικῆς ἐξοχῆς εἶναι ἡ π λ ά τ α ν ο ς. Ἡ πλουσία σκιά τῆς τὴν κάμνει τὸ ἐκλεκτὸν δένδρον τῶν περιπάτων. Ἡ ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἐγυμνάζοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης, ἐσκιάζετο ἀπὸ πλατάνους.

Εἰς τὰ βουνὰ βασιλεύει ἡ δρυς, ἡ ὀξύα, εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη ἡ ἐλάτη καὶ σχεδὸν παντοῦ ἡ πεύκη. Τὸ ἑλληνικὸν δάσος δὲν εἶναι σκοτεινὸν καὶ μυστηριῶδες ὅπως τὰ δάση τῆς βορείου Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ἡμερον καὶ φαιδρὸν ἀπὸ τὸν βόμβον τῶν ἐντόμων καὶ τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν καὶ ἐμψυχώνεται ἀπὸ τὴν διαρκῆ παρουσίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀρχαῖοι ἤρωες τὰ ἐκαθάρισαν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, ἀπὸ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς πάνθηρας. Κάποτε μόνον ἐμφανίζεται ἡ ἀρκτος.

ΤΟ ΚΛΙΜΑ

Σήμερον τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ θερμὸν. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅταν ἡ χώρα εἶχε τὰ δάση καὶ τὰ νερά τῆς, ἦτο πολὺ δροσερώτερον. Ἔβρεχε περισσότερον καὶ ἐχιόνιζεν εἰς μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν χιονίζει. Οἱ ἀρχαῖοι ἐξύμνησαν τὴν χώραν των διὰ τὸ γλυκὺ τῆς κλίμα.

Ἀσύγκριτον χάριν προσδίδει εἰς τὴν χώραν τὸ ἀφθονον φῶς καὶ ὁ αἰωνίως διαυγῆς ἀήρ. Ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας αὐτῆς τὰ πράγματα διακρίνονται ἕως τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν. Ὁ νοῦς καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἀνθρώπου συνηθίζουν εἰς τὴν ἀκρίβειαν, εἰς τὸ φωτεινὸν καὶ καθαρὸν. Οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπλασαν φαντάσματα καὶ σκοτεινοὺς ἤρωας, ὅπως οἱ ποιηταὶ τῶν βορείων λαῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία δὲ γνωρίζεται κανένα μαῦρον ἢ κακοποιὸν δαίμονα.

Η ΦΥΛΗ

Οἱ Ἕλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν ὁμοεθνίαν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν μεγαλυτέρων λαῶν τοῦ κόσμου, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Ἀγγλων, τῶν Γάλλων κλπ. Ἦσαν, ὅπως ἐκείνοι, ὑψηλοὶ, ξανθοί, μὲ γαλανὰ μάτια. Αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου των ἦσαν κανονικαὶ καὶ ἡ μύτη εὐθεῖα, τὸ μέτωπον πλατύ. Εἶχον ἄφθονα μαλλιά, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἦσαν κοντὰ καὶ ἐσχημάτιζαν βροστρύχους ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον, ἄλλοτε μακρυὰ καὶ λεία καὶ κατέβαινον εἰς τοὺς ὤμους. Τὸ σῶμά των ἦτο δυνατὸν, οἱ μύες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν ἀνεπτυγμένοι καὶ δυνατοί. Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομεν εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας μᾶς ἄφησαν οἱ ἄρχαιοι. Εἶχον πνεῦμα ἐξυπνον καὶ ἐφευρετικὸν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς κάθε τι ὠραῖον καὶ λεπτόν.

Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο ποτὲ ὑπερβολικὰ πλούσιον, οἱ κάτοικοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται πολὺ. Ἡ ἐργασία ἔκαμε τοὺς ἀρχαίους δραστηρίους καὶ ἐπινοητικούς καὶ τὰ θαλασσινὰ ταξίδια τολμηροὺς καὶ ἀποφασιστικούς. Ἡ ζωὴ εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ ἔπλασε τὸ σῶμά των εὐκίνητον καὶ ἀθλητικὸν καὶ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν των τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Τέλος τὸ ἐξαιρετικὸν κλίμα τοὺς ἔκαμε νὰ εἶναι εὐαίσθητοι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὰ ὠραῖα πράγματα.

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γνωρίζομεν πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησαν ἀξιόλογοι ἱστορικοί, οἱ ὁποῖοι ἐξιστόρησαν λεπτομερῶς τὰ γεγονότα. Ἐκτὸς τῶν ἱστοριῶν μᾶς ἔμειναν πλῆθος ἄλλα συγγράμματα, ποιήματα, ρητορικοὶ λόγοι, ἐπιστημονικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα μᾶς πληροφοροῦν διὰ τὴν ζωὴν, διὰ τὰς ἰδέας καὶ γενικῶς διὰ τὸν πολιτισμὸν των.

Τὰς πληροφορίας αὐτὰς συμπληρῶνουν αἱ ἐπιγραφαί. Κυβερ-

νήσεις και ιδιώται δηλαδή έχαραττον επάνω εις λίθους νόμους, ψηφίσματα, συνθήκας κλπ.

Τέλος από τους αρχαίους Έλληνας εσώθησαν μνημεία και έργα τέχνης, όσα από κανένα άλλον λαόν, ναοί, ανάκτορα, τάφοι, αγάλματα, άγγεία, όπλα, και άλλα χειροτεχνήματα. Πολλά από τα μνημεία αυτά μένουν ακόμη όρθια και επάνω από το έδαφος. Πολλά όμως έπεσαν, έτάφησαν εντός τής γής και έμειναν εκεί πολλούς αιώνες. Άλλ' αί ανασκαφαί τα έφερον εις φώς και οί αρχαιολόγοι κατώρθωσαν να άντλήσουν απ' αυτά πολυτίμους πληροφορίας.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ή Έλλάς είναι μικρά χώρα, άλλ' έχει μεγάλην ιστορίαν, διότι εις αυτήν έζησεν ένας από τους σπουδαιοτάτους λαούς τής γής. Οί Έλληνες είναι οί πρώτοι δημιουργοί άνωτέρου πολιτισμοϋ. Δέν γνωρίζομεν εις ποιον σημειον θα ήτο σήμεραν ό πολιτισμός, άν δέν υπήρχον οί Έλληνες. Οί Εύρωπαίοι σοφοί λέγουν, ότι έγινε τό θαύμα εις τήν Έλλάδα. Όλοι οί μεγάλοι λαοί ώφελήθησαν από τους Έλληνας. Οί σοφοί, οί ποιηταί, οί ρήτορες, οί καλλιτέχνη των αυτούς έλαβον ως παράδειγμα. Διά τοϋτο όλοι οί άνεπτυγμένοι λαοί θεωροϋν τους Έλληνας ως διδασκάλους των και μελετοϋν μέ άγάπην τήν ιστορίαν των. Εις τα σχολεία τής Εύρώπης διδάσκεται ή έλληνική ιστορία και τα παιδιά γνωρίζουν πολύ καλά τήν ζωήν, τα βιβλία και τα έργα των αρχαίων.

*Αρχαίοι λαοί
πρώτοι σε πολιτισμό*

*Ποιον ρόλον διαδραμάτισαν αί γεωγραφικαί
και υψιμαί συνθήκαι εις τήν ανάπτυξιν
του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού -
Αιγαίον ή Μικαίαν*

*Ποιαί αί βόλαι του ελληνικού
κόσμου του ελληνικού*

Παιδική ωφισος κέρχ. 2.600 π.χ.

Κέρχ. 2
κρήνη
Τρωϊκή
μηλιά
Λόβιου
φειετώ

Ενας

Χορμυρική : ανασκαφ - με κνωσός

Προϊστορικές

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΑΙΓΑΙΟΙ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Προϊστορικών

Οί Έλληνες δέν είναι οί πρώτοι κάτοικοι τής Έλλάδος. Προτού έλθουν οί παλαιότεροι πρόγονοί μας, εις τήν πατρίδα μας έζησαν άλλοι άνθρωποι, από άλλην φυλήν, αρκετά προωδευμένοι, από τους όποιους οί Έλληνες έμαθον πολλά. Τους παλαιοτάτους αυτούς ανθρώπους οί αρχαιολόγοι τους ώνόμασαν Προέλληνες. Εις αυτό μάς διεφώτισαν αί ανασκαφαί.

Τα βιβλία και τα άλλα γραπτά μνημεία των αρχαίων Έλλήνων δέν μάς πληροφορούν διά τήν πολύ παλαιάν ιστορίαν τής Έλλάδος, διότι είναι σχετικώς νεώτερα. Αί πληροφορίες, τας όποιας μάς δίδουν, φθάνουν τό πολύ έως τό 1000 π. Χ. και από τότε αρχίζει ή κυρίως ιστορία διά τήν Έλλάδα. Η έποχή πρό τό 1000 είναι οί προϊστορικοί χρόνοι τής Έλλάδος.

Οί Έλληνες είχαν λησμονήσει τήν παιλαιότεραν ιστορίαν των και διηγούντο μερικούς μύθους, από τους όποιους περιφημότεροι ήσαν ό μύθος του Τρωικού πολέμου, ή Άργοναυτική έκστρατεία κλπ. Επίσης είχαν διατηρήσει τήν άνάμνησιν ότι πρό αυτών εις τήν χώραν των έζησεν ένας άλλος λαός, οί Πελασγοί.

Άλλά τα τελευταία χρόνια έγιναν σημαντικά ανασκαφαί, από τας όποιας έμάθομεν πολλά διά τους προϊστορικούς χρόνους τής Έλλάδος. Αί ανασκαφαί έδειξαν ότι υπήρχον άνθρωποι εις τήν Έλλάδα κατά τήν νεολιθικήν έποχήν. Άργότερον εις τας νήσους και τα παράλια του Αιγαίου έζησεν ένας λαός αρκετά ανεπτυγμένος, τον όποιον οί αρχαιολόγοι ονομάζουν Αιγαίους ή Κρήτας. Τέλος περί τα 2000 π. Χ. ήλθον οί πρώτοι Έλληνες, δηλαδή οί Άχαιοί.

1620 π.χ. ανασκαφές

Τίτλος: Προϊστορική Ελλάδα σε ώραβ. 1
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΙΓΑΙΟΙ ΚΑΙ ΑΙΓΑΙΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Εἰς πολὺν παλαιὸν χρόνον, ἴσως ἀπὸ τὸ 4000 π. Χ., εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου ἐξῆσε μία φυλὴ εὐφυῆς καὶ ζωηρά, ἡ ὁποία ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον πολιτισμὸν καὶ εἶχε πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοινίκας καὶ Μικρασιάτας. Τὸν λαὸν αὐτὸν οἱ ἱστορικοὶ ὠνόμασαν Αἰγαίους καὶ τὸν πολιτισμὸν των Αἰγαίου Πολιτισμὸν. "Ὅπως συμπεραίνομεν ἀπὸ τὸ κраниὸν καὶ τὰς τοιχογραφίας, αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν εἰς τὴν Κρήτην, οἱ Αἰγαῖοι δὲν εἶναι οὔτε Ἰνδοευρωπαῖοι, οὔτε σημίται, ἀλλ' ἀνήκουν εἰς ἰδιαιτέρον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐξῆσεν εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὀνομάζουσαν Μεσογειακὴν φυλὴν.

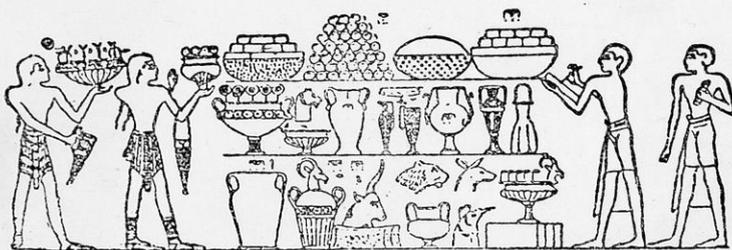
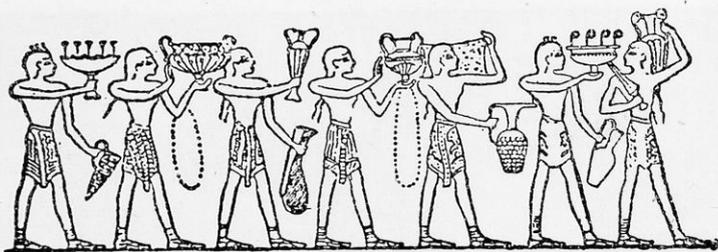
ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Περὶ τὰ 2000 π. Χ. κέντρον τοῦ Αἰγαίου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ Κρήτη. Ἡ ἐξαιρετικὴ τῆς θέσις ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὴν τὴν κυριαρχίαν εἰς τὸν αἰγαῖον κόσμον. Ἡ Κρήτη κεῖται σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς τὸ μέσον τῆς κυανῆς θαλάσσης, ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος. Εὐρίσκεται σχεδὸν εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Τροίαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Σικελίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ὅταν ὁ ὀρειχάλκος ἐγένεν ἀπαραίτητος διὰ τὴν βιομηχανίαν, οἱ ἔμποροι τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πλεύσουν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, διὰ νὰ προμηθευθῶν. Ἡ Κρήτη τότε ἐγένε διάμεσος σταθμὸς μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Οἱ Κρῆτες ἐτελειοποίησαν τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς τοῦ ὀρειχάλκου καὶ προώδευσαν εἰς ὅλας τὰς τέχνας.

ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ

Ὁ αἰὼν τοῦ ὀρειχάλκου εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῆς Κρήτης. Οἱ Κρῆτες εἶναι ὁ πρῶτος λαός, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε σημαντικῶς τὴν ναυτιλίαν. Πολὺ πρὸ τῶν Φοινίκων ἦσαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ναυτικοὶ

καὶ διέσχιζον τὴν Μεσόγειον εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐπάνω εἰς τὰ στενὰ καὶ μακροῦλὰ πλοῖα τῶν μὲ τὴν καμπυλωτὴν πρῦμνην. Τὸν 15ον π. Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Θουμισῆς Γ' θέλει νὰ μεταφέρῃ ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον καὶ ἀναθέτει τοῦτο εἰς τοὺς Κρήτας καὶ ὄχι εἰς τοὺς Φοίνικας, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Φοίνικες δὲν εἶχον πλοῖα. Οἱ Κρήτες εἶναι οἱ πρῶτοι ναυ-

Τύποι Κρητῶν.

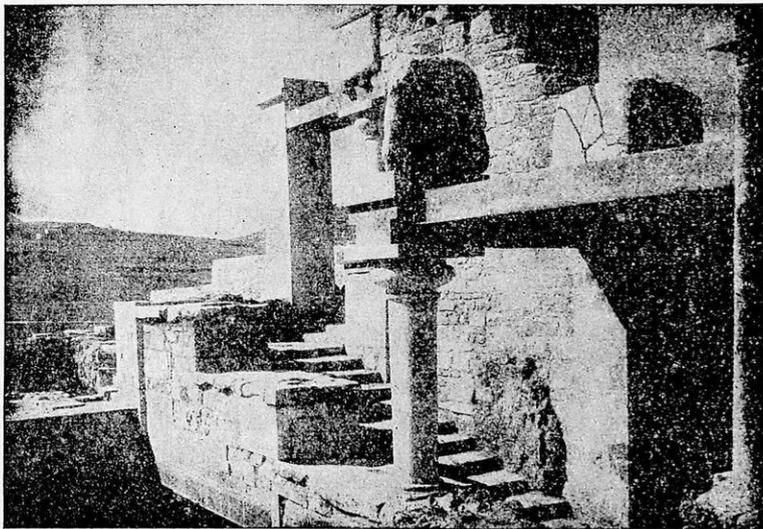
Παράστασις ἐπὶ αἰγυπτιακοῦ τάφου περὶ τὸ 1400 π. Χ.

Περὶ τὸ 1500 π. Χ. ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις μεταξὺ Κρήτης καὶ Αἰγύπτου. Οἱ Κρήτες ἰδίως, ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι, ἐπισκέπτοντο τὴν χώραν τοῦ Νείλου. Εἰς τὴν εἰκόνα παριστάνονται Κρήτες κομίζοντες δῶρα εἰς τὸν Φαραῶ. Διακρίνομεν ζωηρῶς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ κρητικὰ ἀγγεῖα.

τικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ διδάσκαλοι τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ ναυτικά. Οἱ Φαραῶ ἤνοιξαν τὰς ἀγορὰς τῆς χώρας τῶν εἰς τοὺς ἐπιτηδεῖους αὐτοὺς ἔμπόρους.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Κρήτης διωργάνωσαν πολεμικὸν στόλον καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ Κρήτη περὶ τὸ 1600 - 1200 π. Χ. ἔγινε τὸ κέντρον ἰσχυροῦ ναυτικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐξουσίαζε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς

Ἄττικῆς. Κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τὸν στόλον των οἱ Κρήτες δὲν ὀχυρώνουν τὰς πόλεις. Ἀνάμνησιν τῆς δυνάμεως τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης διετήρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς μύθους τοῦ Μίνως καὶ τοῦ Μινωταύρου. Πρωτεύουσα τοῦ Κρητικοῦ κράτους ἦτο ἡ Κνωσὸς εἰς τὸ μέσον τῆς βορείου παραλίας πλησίον τοῦ σημερινοῦ Ἑρακλείου. Ἀργότερον ἠκμασεν ἡ Φαιστός, εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον

Ἄνακτορον Κνωσοῦ.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνακτόρου ὑπῆρχε μεγάλη αὐλή, τριγυρισμένη ἀπὸ πλῆθος δωμάτια καὶ περιπλόκουσ διαδρόμους. Ἀπὸ τὴν αὐλὴν κατέβαινον εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ βασιλέως διὰ τιμητικῆς κλίμακος περιβαλλομένης ἀπὸ κίονας, τῶν ὁποίων ὁ κορμὸς λεπτύνεται πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν μινωικὴν τέχνην. Ἄλλαι κλίμακες ἔφερον πρὸς τὰ ὑπόγεια. Ἡ περίπλοκος αὕτη κατασκευή, εἰς τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἐχάνετο ὁ ξένος, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ὁ μῦθος τοῦ Λαβυρίνθου.

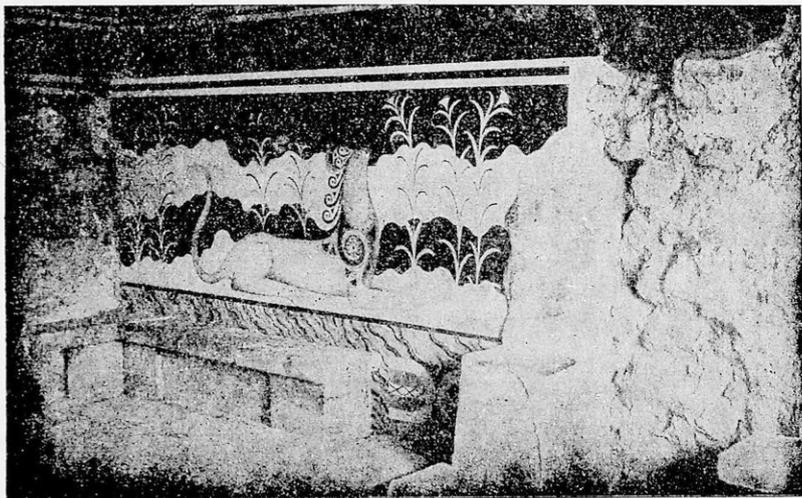
τῆς νήσου, ὀνομαστὴ εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς χρόνους, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ κυανόπρωρα κάραβια ἄρμενίζουσ πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ σπρώχνουσ οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα, ὅπως ψάλλει ὁ Ὅμηρος.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμάθομεν ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς. Ἀπὸ τὸ 1900 ἀγγλοὶ σοφοὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολόγου Ἰβανς καὶ ἀρ-

γότερον Ἴταλοι ἀνεκάλυψαν εἰς τὴν Κρήτην ὁλόκληρον κόσμον ἄγνωστον ἕως τότε. Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα εὐρέθησαν εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ Φαιστόν.

Ο ἘΜΠΟΡΙΟΝ ✓

Οἱ Κρήτες εἶναι ἐπίσης οἱ πρῶτοι ἔμποροι τῆς Μεσογείου.
Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶναι συγκεντρωμένον ἐντὸς τῶν πόλεων

Ἀνάκτορον Κνωσοῦ. — Αἶθουσα τοῦ θρόνου.

Ἡ αἶθουσα τοῦ θρόνου εὐρίσκειται εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνακτόρου. Ὁ θρόνος εἶναι ἀπὸ γύψου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἶναι τὰ καθίσματα τῶν συμβούλων.

Ὁ τοῖχος κοσμεῖται ἀπὸ κομψῶν εἰκόνων.

εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς. Διὰ νὰ διευκολύνουν τὴν κίνησιν, κατεσκεύασαν δρόμους κτισμένους μὲ πλίνθους καὶ ἄσβεστον ἢ πλακοστρωμένους, πού ἦνωναν τὰς πόλεις μεταξύ των ἢ μὲ τοὺς λιμένας. Οἱ δρόμοι αὐτοὶ ἦσαν στενοί, 1μ. 40 διὰ τὰ ζῶα καὶ τροχοφόρα, 1μ. 10 διὰ τὸ κάθε πεζοδρόμιον. Ἡ μεταφορὰ ἐγίνετο μὲ ὄνους καὶ ἵππους ἢ κάρρα μὲ δύο ἢ τέσσαρας τροχοὺς συρόμενα ἀπὸ βόδια. Ὁ ἔμπορος ἐπῆγαινε μὲ τὰ πόδια κοντὰ εἰς τὸ ζῶόν του.

Πολὺ σπουδαιότερον ἦτο τὸ ἐμπόριον διὰ θαλάσσης. Ἀπορεῖ

κανείς πῶς μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔφθασαν τόσο μακριὰ οἱ Κρήτες. Κατεσκεύασαν πλοῖα μακροῦλὰ καὶ χαμηλά, μὲ ὑψηλὴν πρῶραν καὶ δύο πηγίσκους, ἓνα ἔμπρὸς καὶ ἄλλον ὀπίσω. Εἰς τὸ μέσον εἶχον ἓνα στερεὰ πασσαλωμένον κατάρτι ἕως ὀκτώμετρα. Τὸ σκάφος ἦτο καλὸν διὰ τὴν πειρατείαν καὶ διὰ τὴν ἄμυναν ἀπὸ τοῦς πειρατῆς. Συνήθως ἐκίνητο μὲ κουπιά. Οἱ Κρήτες ἐπενόησαν ἐπί-

Ἄνακτορον Κνωσοῦ.

Πίθιοι ἐντὸς τοῦ ὑπογείου δι' ἀποθήκευσιν τροφίμων.

σης καὶ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα διὰ τὸ ἐμπόριον, τὰ μέτρα, νὰ ζυγίζου καὶ νὰ μετροῦν, καθὼς καὶ τὴν γραφὴν.

Οἱ ἴδιοι ἔστελλον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὸ περίσσευμα ἀπὸ τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, ἀγγεῖα, ὄπλα, σκεῦη, κοσμήματα, ἔγχρωμα ὑφάσματα. Ἄπέναντι αὐτῶν εἰσῆγον ἵππους ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, τὸ σίλφιον, ἓνα φυτὸν περιζήτητον ὡς φάρμακον καὶ διὰ νὰ καρυκεύου τὰ φαγητά, ἀπὸ τὴν Λιβύην, ἐπίσης σκληροὺς λίθους, πολύτιμα μέταλλα, ἐλεφαντόδοντα, πρῶτας ὕλας διὰ τὴν μεταλλουργίαν των.

Αἱ Κυκλάδες ἦσαν ὁ πρῶτος σταθμὸς των. Ἀπὸ τοῦ 17ου αἰ-
 ῶνος ἐξαπλώνονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Πελοπόννησος, μετὰ με-
 γάλα τῆς κέντρας Τήνου καὶ Μυκῆνας, δέχεται τὴν ἐπίδρασίν των. Εἰς
 τὸ κατόπιν περίφημον μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ κρυμμένον εἰς τὴν
 σκιάν τοῦ Παρνασσοῦ, εἰσάγουσιν τὴν θεάν των, τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς
 χοροὺς των. Ἔχουσιν στενὴν σχέσιν μετὰ τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ὁ μῦθος
 τοῦ φόρου τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ νεανίδων καθὼς καὶ τοῦ ταύ-
 ρου τοῦ Μαραθῶνος ἔσωσαν τὴν ἀνάμνησίν των. Ἡ ἐπίδρα-
 σὶς των φθάνει ἕως τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς τῶν
 μυθικῶν χρόνων, τὴν Ἴωλ-
 κόν, ἀνεχώρησαν οἱ Ἀργο-
 ναῦται ἀκολουθοῦντες τὸ πα-
 ράδειγμα τῶν ναυτικῶν τῆς
 Κρήτης.

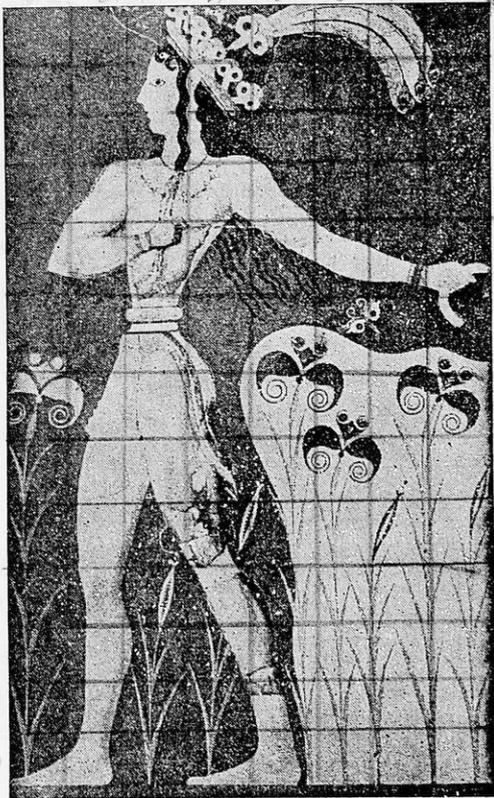
Μετὰ τὴν Αἴγυπτον εἶναι στε-
 νόταται αἱ σχέσεις των. Κρητὲς
 ἔλαβον μέρος εἰς τὴν κατασκευὴν
 τῶν Πυραμίδων (19ος π. Χ.
 αἰών). Τὸ 1467 ὁ Φαραὼ Θου-
 τμές Γ', ὁ διεκδικῶν κοσμοκρα-
 τορίαν, μετέφερε μετὰ κρητικὰ
 πλοῖα ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον.
 Οἱ Κρητὲς ἐπέτυχον νὰ τοὺς
 παραχωρηθῇ ἰδιαιτέρος λιμὴν,
 διὰ νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως.

Ἡ Κύπρος, ἡ νῆσος τοῦ
 χαλκοῦ, τοὺς προσεῖλκυσε ἐγ-
 καίρως. Ἀπὸ ἐκεῖ φθάνουσιν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Συρίας. Εἰς τοὺς λιμέ-
 νας τοῦ Λιβάνου τὰ κρητικὰ καράβια περιμένουσιν τὰ καραβάνια, τὰ
 ὅποια θὰ φθάσουν ἀπὸ τὰ βαθύτερα τῆς Ἀσίας. Φορτῶνουν ξυλείαν
 διὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλογα διὰ τὴν Κρήτην. Εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν Χα-
 ναάν. Ἀργότερον, τὸν 12ον αἰῶνα, Κρητὲς καὶ Αἰγαιοὶ ἐγκαθίσταν-
 ται εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης. Οἱ γνωστοὶ ἀπὸ τὴν ἱερὰν
 ἱστορίαν Φιλισταῖοι, οἱ ἐπικίνδυνοὶ ἐχθροὶ τῶν Ἑβραίων,
 εἶναι Αἰγαιοὶ. Ὁ Γολιάθ εἶναι τύπος Κρητὸς πολεμιστοῦ εἰς τὴν φυ-
 σιογνωμίαν, τὴν περικεφαλαίαν καὶ τὸν ἄλλον ὄπλισμόν.

Ὁ Μινώταυρος.

Τὰ ἄφοβα κρητικά πλοῖα ρίπτονται εἰς τὴν Δύσιν, φθάνουν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ζητοῦν τοὺς λι-

Ἅο πρίγκιψ μὲ τὰ κρίνα.

Μουσεῖον Ἡρακλείου. Χρωματισμένον ἀνάγλυφον ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τῆς Κνωσοῦ. Ἅο νεαρὸς πρίγκιψ βαδίζει μετὰξὺ κρίνων καὶ ἔχει στολισμένον τὸ στήθος μὲ περιδέριον καὶ τὴν κεφαλὴν μὲ στέφανον ἀπὸ τὰ ἴδια ἄνθη. Φορεῖ στέμμα ἀπὸ μεγάλα πτερὰ.

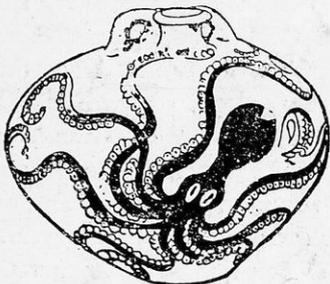
τὸ κρητικὸν ἀνάκτορον εἶναι κτίριον μὲ πολλὰ πατώματα, ἔχει λεπτοὺς τοίχους, μίαν εὐρυτάτην τετράγωνον αὐλὴν εἰς τὸ μέσον, ἄλλας μικροτέρας εἰς διάφορα μέρη, στοὰς κλπ. Αὐλαὶ καὶ στοαὶ διευκολύ-

μένας, εἰς τοὺς ὁποίους φθάνουν τὸ ἤλεκτρον καὶ ὁ κασιότερος ἀπὸ μυστηριώδεις δρόμους.

Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μόνον δὲν εὐρίσκουν εὐκόλον εἰσόδον, διότι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κατοικεῖται ἀπὸ ἕνα δραστήριον κατακτητικὸν λαόν, ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, τοὺς Χεττίτας.

Ἡ ΚΡΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης μαρτυροῦν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχον κοσμήσει τὴν πρωτεύουσάν των. Ἅπὸ τὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἐσώθησαν, σχηματίζομεν ἰδέαν τοῦ σχεδίου των. Τὸ κρη-

Κρητικά αγγεία.

Εις την συλλογήν βλέπομεν την ανάπτυξιν και την ποικιλίαν των κρητικῶν αγγείων. Τὸ πρῶτον ἔχει ἀκόμα ἀπλὰ σχέδια. Εἰς τὸ δεῦτερον τὰ σχέδια εἶναι περισσότερα ἀνεπτυγμένα. Τὸ τρίτον παρουσιάζει τὴν ἀμύην τῆς κοσμήσεως με φυτόν καὶ ἄνθη. Εἰς τὸ τέταρτον ζωγραφίζεται πολύπους. Τὸ πέμπτον εἶναι πίθος ὕψους 1.20 μ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰκονίζονται κρῖνοι με ἐξαιρετικὴν τέχνην. Τὸ τελευταῖον εἶναι πολύχρωμον κομφοτέχνημα. Συγκρίνατε μετὰ τὰ αγγεῖα τῆς εἰκόνος 1 σελ. 23. Τὰ περισσότερα κρητικά αγγεῖα εὑρίσκονται εἰς τὸ Μοῦσεῖον τοῦ Ἡρακλείου.

*Ποῖα ἢ ἀνεπτυγμένα
ἀνεπτυγμένα
κομφοτέχνημα*

νουν τήν θαλασσίαν αὔραν νά εισέρχεται εἰς τὸ κτίριον. Ἡ ὄλη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἀνακτόρου μαρτυρεῖ ὅτι τοῦτο ἐγεννήθη εἰς θερμὴν χώραν καὶ εἶναι προσηρμοσμένον μὲ τὸ κλίμα τοῦ τόπου. Ἀνάμνησιν τῶν πολυπλόκων αὐτῶν ἀνακτόρων τῆς Κρήτης διειθήρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν μῦθον τοῦ λαβυρίνθου καὶ τοῦ Μινωταύρου.

Οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ τοιχογραφίας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ καλλιτέχνηαι παρέστησαν μὲ μεγάλην χάριν καὶ ἐλευθέραν φαντασίαν ποικιλώτατα θέματα, θρησκευτικὰς τελετάς, χορούς, ἀγῶνας, σκηνὰς κυνηγίου, εἴτε σκηνὰς ἀπὸ τῆν ζωῆν τῆς αὐλῆς. Οἱ Κρήτες τεχνίται διακρίνονται ἰδίως εἰς τὴν παράστασιν ὑδροβίων φυτῶν καὶ ζώων. Γενικῶς αἱ παραστάσεις ἔχουν μεγάλην κίνησιν καὶ φυσικότητα.

Ὅμοιαι εἰκόνας βλέπομεν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἀξιοθαύμαστον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τελειότητα. Κρίνοι καὶ πάπυροι καὶ ὑδρόβια φυτὰ ἀνθίζουν μὲ τὰ ζωηρότατα χρώματά των ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα.

Τέλος ἡ γλυπτικὴ τοῦ λίθου, ἡ ἐπεξεργασία σφραγιδολίθων, χρυσοκόλλητα καὶ σμαλτοκέντητα ὄπλα καὶ σκευὴ ἀπὸ χρυσοῦν καὶ ἄργυρον κοσμημένα μὲ μεγάλην φυσικότητα μαρτυροῦν πόσον ἀνεπτυγμένη ἦτο ἡ τέχνη τῆς Κρήτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Οἱ Κρήτες εἶχον εἶδος γραφῆς, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν κατώρθωσαν ἀκόμη νά ἀναγνώσουν. Πρὸς τὸ παρὸν τὴν χρονολογίαν τῆς Κρητικῆς ἱστορίας καὶ ἄλλας πληροφορίας μαυθάνομεν ἀπὸ ἐπιγραφὰς ἄλλων λαῶν, ἰδίως τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Χεττιτῶν κ. ἄ.

Οἱ Κρήτες ὅπως παρουσιάζονται εἰς τὰς τοιχογραφίας καὶ τὰς ἄλλας παραστάσεις, εἶναι ἀνθρωποὶ λεπτοί, μὲ ἀνάστημα μέτριον, μὲ μᾶτρα σγουρὰ μαλλιά, μὲ ζωηρὰ καὶ δραστήρια χαρακτηριστικά. Φοροῦν ἐλαφρὰ ἐνδύματα καὶ σφίγγουν τὴν μέσην των μὲ ζώνην, ἡ ὁποῖα δίδει περισσοτέραν εὐκίνησιν εἰς τὸ σῶμα. Ἐντύπωσιν ἰδίως κάμνει τὸ ἐκφραστικὸν πρόσωπον, οἱ ἀμυγδαλωτοὶ ὀφθαλμοὶ καὶ περισσότερον ἀκόμη ἡ ἐνδυμασία καὶ τὸ κτένισμα τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι τοιοῦτοτρόπως παρουσιάζουν ὁμοιότητα μὲ τὰς σημερινὰς γυναῖκας. Ὅλα τὰ εὐρήματα μαρτυροῦν ὅτι ἔχομεν λαὸν εὐθύμον, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται ἀπὸ τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὰ ὠ-

ραῖα πράγματα, τὴν ἄνετον κατοικίαν, τὴν κοσμικὴν ζωὴν, τὰς συναναστροφάς. Ἐπιδίδονται μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ εἰς τοὺς χορούς. Καὶ ἦσαν περίφημοι οἱ χοροὶ τῶν κνωσίων γυναικῶν. Ἐνα τοιοῦτον χορὸν περιγράφει ὁ Ὅμηρος :

Παλληκάρια καὶ πολύπροικες παρθένες χόρευαν ἐκεῖ καὶ γύριζαν πιασμένοι χέρι χέρι. Τὰ κορίτσια φοροῦσαν ἐνδύματα λινά, λεπτά, τὰ παλληκάρια καλοῦ-φασμένους χιτῶνες λαμπροὺς σάν τὸ λάδι. Ἐκεῖνες κρατοῦσαν στεφάνια λαμπρά, ἐκεῖνοι χρυσᾶ μαχαίρια κρεμασμένα ἀπὸ ἀσημένια λουριά. Οἱ νέοι ἔκαμαν γύ-ρους ἑλαφρά μὲ τὰ γυμνασμένα πόδια, ἄλλοτε πάλιν ἔτρεχαν γραμμὴ ὁ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον. Γύρω εἶχε μαζευθῆ κόσμος πολὺς καὶ σεργιάνιζε τὸν ἀσύγκριτο χορὸ καὶ εἰς τὴ μέση ἓνας ἑξοχος μουσικὸς ἔπαιζε τὴν κιθάρα καὶ τραγουδοῦσε. Καὶ δύο διαλεκτοὶ στριφογύριζαν καὶ πηδοῦσαν, μόλις ὁ μουσικὸς ἄρχιζε τὸ τραγοῦδι.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ πάθος ἀγαποῦν οἱ Κρήτες, εἶναι οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐπὶ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες ἐκκληρονόμησαν τὴν ἀγάπην εἰς τὴν Γυμναστικὴν.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΜΙΝΩΣ

Ὅσα εἶπομεν διὰ τοὺς Κρήτας ἔγιναν εἰς πολὺ παλαιούς χρό-νους. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ ἄνθρωποι ἔλησμόνησαν τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης, διότι δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη νὰ γράφουν καὶ αἱ εἰδήσεις ἤλλαξαν ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γε-νεάν. Ἡ δόξα ὅμως τῆς Κρήτης δὲν ἔσβησεν ἐντελῶς. Οἱ Ἕλληνες διηγοῦντο διαφόρους μύθους διὰ τοὺς βασιλεῖς της, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν των :

Ἡ Κρήτη, ἔλεγον, εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους εἶχεν ἓνα περί-φημον βασιλέα, τὸν Μίνωα. Ὁ Μίνως ἦτο υἱὸς Θεοῦ, τοῦ Διός, καὶ μιᾶς βασιλοκόρης, τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ζεὺς ἔδωσεν εἰς αὐτὸν μεγάλα χαρίσματα. Ἦτο ἔξυπνος, πολὺ φρόνιμος καὶ ἠκολούθει τὰς συμ-βουλὰς τοῦ πατρός του. Κάθε ἐννέα ἔτη, ἔλεγον, ἐπήγαινε νὰ συν-αντήσῃ τὸν Δία ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς ἓν σπήλαιον. Ἐκεῖ ἐπὶ πολ-λὰς ἡμέρας ἔμενε καὶ ἐσκέπτετο μαζί του διὰ διάφορα ζητήματα. Διὰ τοῦτο ὁ Μίνως ἔγινε σοφὸς βασιλεὺς, φιλόανθρωπος καὶ δίκαιος, καὶ ἐκυβέρνησε πολὺ καλὰ τὸ κράτος του. Ἔθεσε σοφούς νόμους,

οί όποιοί έκαμαν καλόν εις τόν τόπον. Οί νόμοι τής Κρήτης ήσαν περίφημοι εις όλην τήν Έλλάδα.

Εις τόν καιρόν τοῦ Μίνως ή Κρήτη έγινε πλουσία και εύτυχής. 'Ο Μίνως έπροστάτευσε τās τέχνας. "Έκτισε πολλές οικόδομάς εις τήν πρωτεύουσάν του, τήν Κνωσον. Πέριφημος έγινεν ό Λαβύρινθος, άνάκτορον με πολλά και περίπλοκα ύπόγεια δωμάτια. Εις αυτόν εκλείσεν έν τέρας, τόν Μινώταυρον, άνθρωπον με κεφαλήν ταύρου.

'Ο Μίνως έγινε πολύ δυνατός βασιλεύς. Με τόν στόλον του έκυρίευσε πολλές νήσους τοῦ Αιγαίου, εκαθάρισε τήν θάλασσαν από τους πειρατάς και έξουσίασε τὰ παράλια τής Έλλάδος. Οί 'Αθηναίοι ύπεχρέώθησαν νά τοῦ δίδουν φόρον. "Έπλασαν τόν μύθον ότι τοῦ έδιδον έπτά νέους και έπτά νέας, τους όποίους έρριπτεν εις τόν Μινώταυρον. 'Από τόν φόρον αυτόν απήλλαξε τās 'Αθήνας ό Θεσεύς, ό πέριφημος ήρως.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΔΑΙΔΑΛΟΥ

Διά νά κατασκευάση τὰ μεγάλα του έργα ό Μίνως, εκάλεσεν ένα πέριφημον άθηναίον τεχνίτην, τόν Δαίδαλον. 'Ο Δαίδαλος έγνώριζε πολλές τέχνας και είχεν έφευρετικώτατον νοῦν. Αὐτός εκτισε τόν Λαβύρινθον και άλλας οικόδομάς. "Όταν όμως ήθέλησε νά φύγη, ό Μίνως δέν τόν άφησε. Τόν έφυλάκισε μάλιστα εις τόν Λαβύρινθον.

'Ο Δαίδαλος έσοφίσθη τότε κάτι πολύ τολμηρόν. Κατεσκεύασεν από κηρόν δύο ζεύγη πτερά. 'Εφόρεσε τó έν ό ίδιος και τó άλλο ό υίός του 'Ικαρος, και οι δύο μαζί επέταξαν επάνω από τó πέλαγος τής Κρήτης. 'Αλλ' ό 'Ικαρος ήτο νέος, ζωηρός πολύ και άνήσυχος και είχε πολλήν περιέργειαν. 'Ηθέλησε νά αναβή ύψηλότερον, νά ίδη νέας εκτάσεις, νά φθάση εις τόν ήλιον. "Όταν όμως άνέβη αρκετά ύψηλά, τὰ κήρινα πτερά του έλυωσαν και ό ίδιος έπεσεν εις τήν θάλασσαν και έπνίγη. 'Ο Δαίδαλος, άνήσυχος, άνεζήτησε παντοῦ τόν υιόν του, έφώναζε με ταραγμένην φωνήν τó όνομά του, αλλά δέν έλαβεν απάντησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

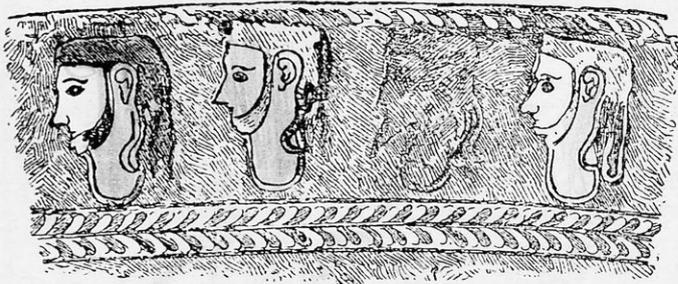
ΑΚΜΗ ΜΥΚΗΝΩΝ

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

*Ποιοί οι αρχαίοι αχαιοί
και ποιοι εχθροί
εις την Ελλάδα*

Περὶ τὸ 2000 π. Χ. ἔφθασαν οἱ πρῶτοι Ἕλληνες εἰς τὴν Ἑλλάδα, δηλ. οἱ Ἀχαιοί. Ἦσαν ἀπὸ τὴν πρωτοπορίαν τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν, ἡ ὁποία ἐτάραξε τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καταλαμβάνουν τὸ Ἰράν,

Τύποι Ἀχαιῶν.

(Παράστασις ἐπὶ μυκηναϊκοῦ ἀγγείου).

Εἰς τὸ ἀτεχον σχεδιαγράφημα διακρίνομεν τὴν κανονικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ προσώπου. Ἡ ρις φύεται ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ μετώπου. Τὸ πρόσωπον περιβάλλεται ἀπὸ γενειάδα, ἡ κόμη πίπτει πλουσία ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς.

οἱ Ἰνδοὶ προχωροῦν νοτιώτερον εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ οἱ Χεττίται κυριεύουν τὴν Βαβυλῶνα. Οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Εὐρωπαϊῶν εἰσδύουν εἰς τὰ πυκνὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, οἱ πρῶτοι Λατίνοι κατέρχονται εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ φθάνουν εἰς

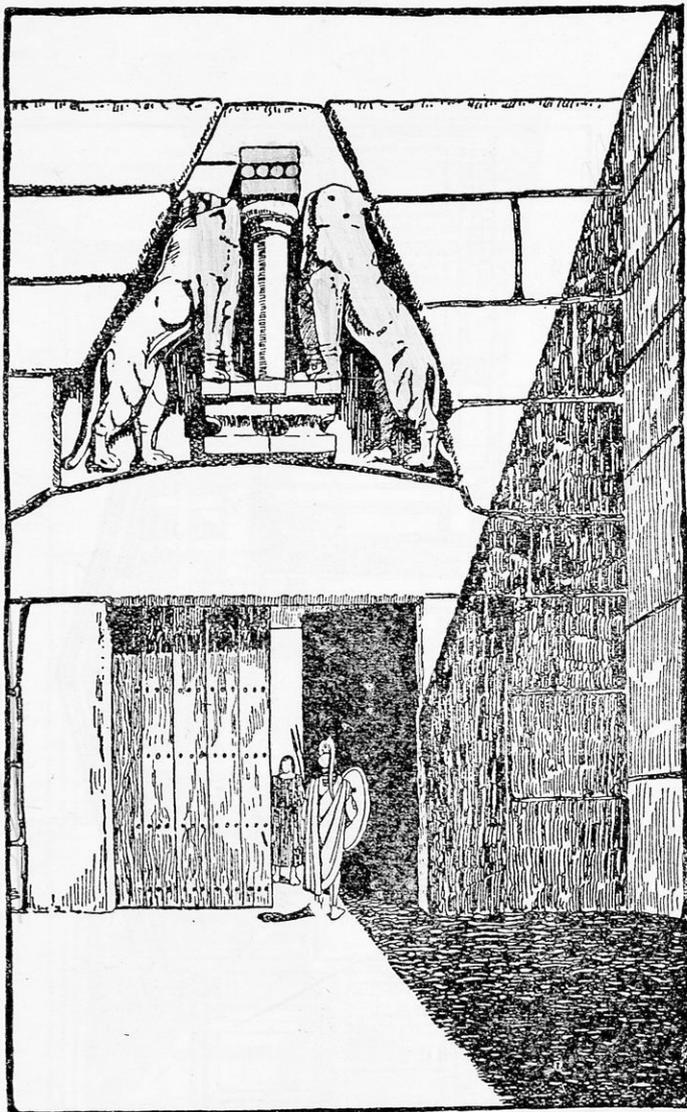
την Βαλκανικήν, προχωροῦν διαρκῶς νοτιώτερον καὶ καταλαμβάνουν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ κάμνει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἰσχυρότεροι σωματικῶς καὶ καλύτερον ὡπλισμένοι οἱ Ἀχαιοὶ ἐκτοπίζουσι εὐκόλως τοὺς ἐντοπίους καὶ κυριαρχοῦν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἕως τὴν Πελοπόννησον. Εἶναι πιθανόν ὅτι αὐτοὶ ἔφερον πρῶτοι τὸν ἵππον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμουσι μὲ πολεμικὰ ἄρματα. Εἶχον τὴν καλὴν τύχην νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κρητικῆς πολιτισμοῦ, διότι ἡ Πελοπόννησος καὶ νοτιωτέρα Ἑλλάς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κρήτης. Οἱ Ἀχαιοὶ ἔμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς Κρήτας, ἐσυνέχισαν τὸν πολιτισμόν των καὶ εἰς πολλὰ τοὺς ἐπέρασαν. Ὁ ἀχαικὸς πολιτισμὸς εἶναι συνέχεια καὶ συμπλήρωσις τοῦ κρητικοῦ.

ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

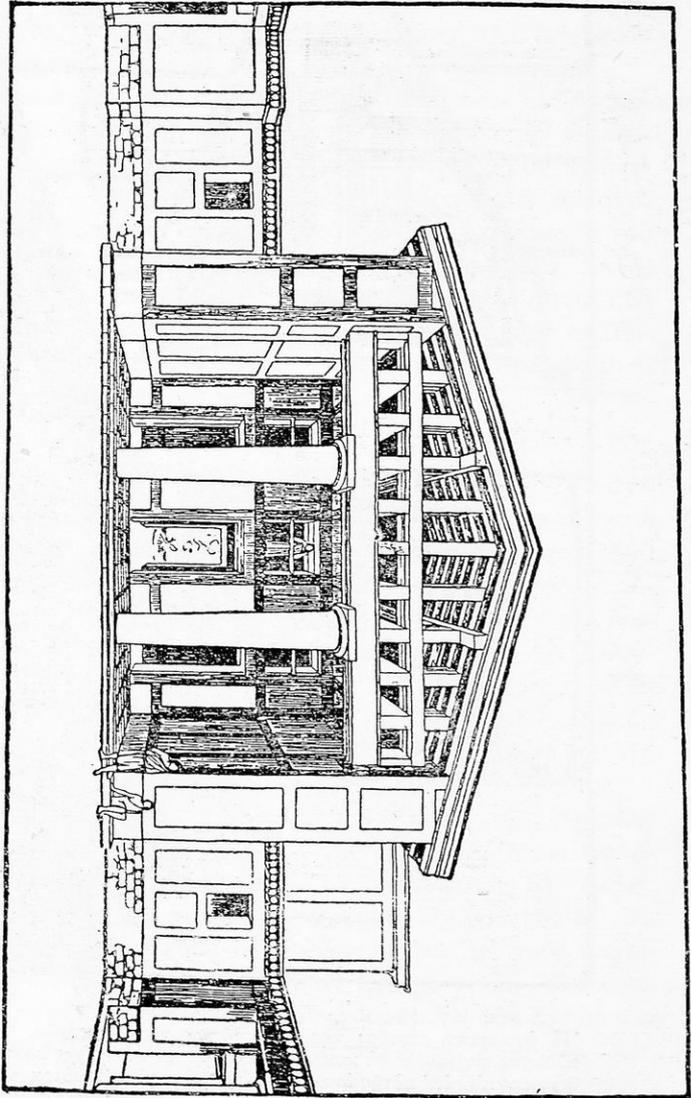
Οἱ Ἀχαιοὶ δυνατοὶ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ξηράν, δὲν ἄργησαν νὰ γίνουσι ναυτικοί. Ἀπέκτησαν πολεμικὸν ναυτικὸν καὶ περὶ τὸ 1400 π. Χ. ἤλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Κρήτας. Εἰς τὴν πάλιν αὐτὴν ἐπεκράτησαν οἱ Ἀχαιοί, ἐνίκησαν τὸν κρητικὸν στόλον καὶ ἐκυριεύσαν τὴν Κρήτην. Τὰ ἀνάκτορα τῆς Κρήτης φέρουσι τὰ ἔχνη πυρκαϊᾶς καὶ βιαίας καταστροφῆς. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦσι εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἀρχίζουσι ζωηροτάτην δρᾶσιν. Ἐπιχειροῦσι διαρκῶς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀνησυχοῦσι ἀκόμη καὶ τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἀχαιῶν, δηλαδὴ ἡ ἀρχαιότερα ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων. Καταλαμβάνουσι τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἡ ὁποία ἀρχίζει νὰ γίνεταί χωρὰ ἑλληνική. Οἱ Ἀχαιοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἄξιοι πολεμισταί, ἔρχονται εἰς πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἰδίως μὲ τοὺς βασιλεῖς τῶν Χεττιτῶν, οἱ ὅποιοι τοὺς μεταχειρίζονται ὡς συμμάχους ἢ μισθοφόρους. Εἰς τὰς Χεττιτικὰς ἐπιγραφὰς σφύζονται πολλὰ πληροφορία διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀπ' αὐτὰς μαθαίνομεν, ὅτι τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν, ὀνόματα Ἄτρεϋς, Ἐτεόκλης κλπ. ἦσαν πραγματικοὶ βασιλεῖς καὶ ἀνέπτυξαν μεγάλην δρᾶσιν. Ἐπίσης κατέλαβον τὴν Κύπρον καὶ μετέδωσαν,

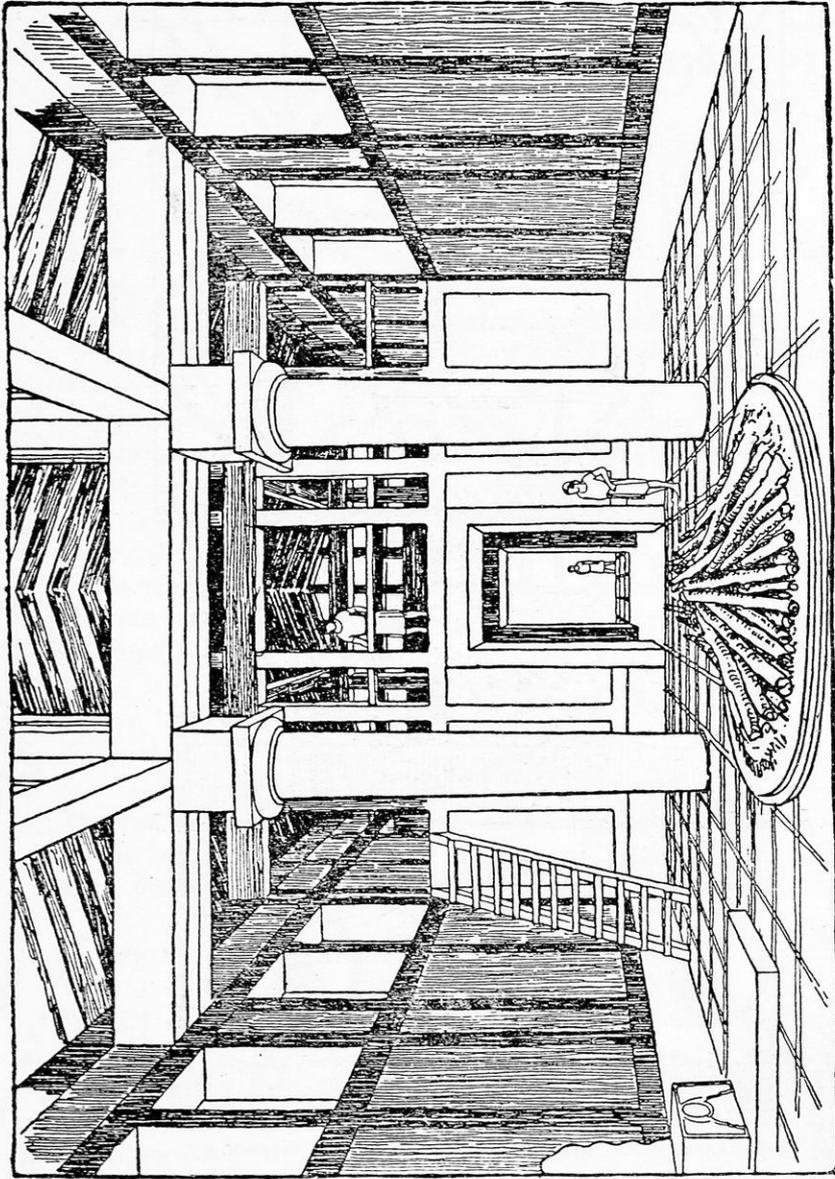
Ἡ πύλη τῶν λέοντων.

Ἡ ὀνομαστὴ εἴσοδος τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων. Εἰς τὰς δύο πλευρὰς φαίνονται τὰ κυκλώπεια τείχη. Ἡ πύλη ἔχει ὕψος καὶ πλάτος 3 μέτρα. Ὁ ἐπ' αὐτῆς ὀγκόλιθος ἔχει μῆκος $4\frac{1}{2}$ μέτρα, ὕψος 1 μ. καὶ πλάτος 2 μ. Ἐπὶ τῆς πύλης εἶναι δύο λέοντες σκαλισμένοι εἰς τὴν πέτραν καὶ στέκονται ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἑνὸς κίονος. Λεῖπουν αἱ κεφαλαὶ των, αἱ ὁποῖαι πιθανῶς ἦσαν ἀπὸ ὀρείχαλκον ἐπιχρυσωμένα. Ἡ κατασκευὴ των φανεροῦναι πρόβodon τῆς γλυπτικῆς. Τὰ θυρόφυλλα εἶναι πρόσθετα, νεώτερα.

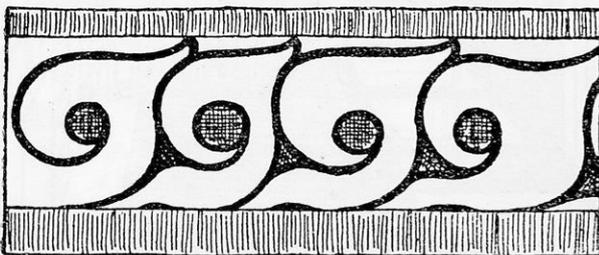
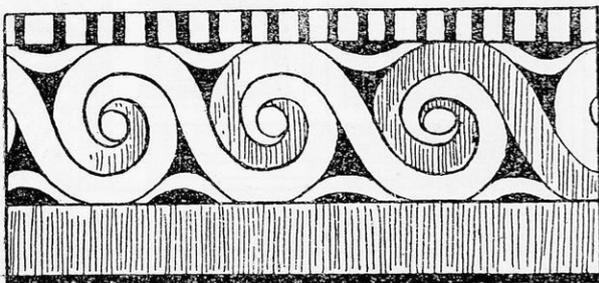
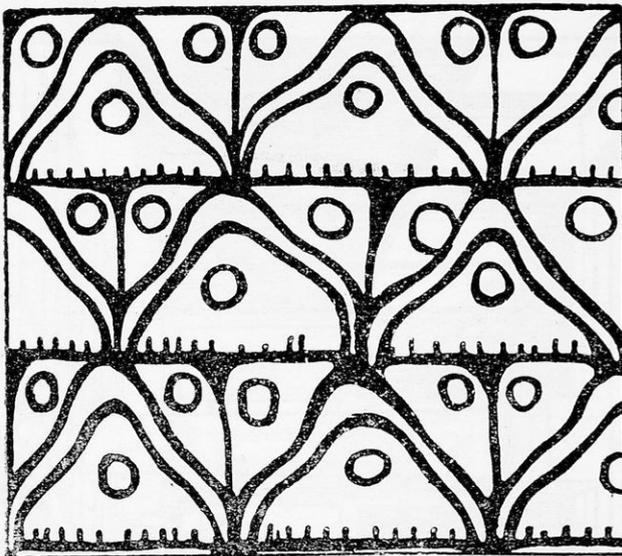
Μέγαρον Τίρουθος. (Πρόσοψις) — Ἀναπαράστασις.

Τὸ μυκηναϊκὸν μέγαρον ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἓνα στενὸν μακρὸν δωμάτιον, τὸν ὅποιον ἡ στέγη καὶ οἱ πλάκται τοῦ ὄρου προεκτείνονται καὶ σχηματίζουσι στοῶν στεφιδωμένων ἐπὶ δύο στύλων, τὴν λεγομένην αἰθούσσαν, δηλαδὴ τὸ φωτεινὸν μέρος τῆς κατοικίας. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν τὴν πρόσοψιν, τοὺς στύλους, τὴν αἶθουσαν καὶ τὴν θύραν, ἣ ὅποια φέρει εἰς τὸ ἑσωτερικὸν τοῦ μεγάρου. Ὁ τύπος τῆς οικοδομῆς διετηρήθη εἰς τὸν νῦν.

Μέγαρον τῆς Τίρυνθος, ἐσωτερικόν. — Ἀναπαράστασις.

Ἡ στέγη στηρίζεται ἐπὶ στύλων. Εἰς τὸ βάθος ἡ θύρα πρὸς τὴν αἴθουσαν. Εἰς τὸ μέσον ἡ ἐστία μὲ τὰ καυσόξυλα. Εἰς τοὺς στύλους καὶ τοὺς τόχλους ἦσαν κατασκευασμέναι θέσεις διὰ τὰ δόρατα. Ὑποθέτουν ὅτι ἡ κλίμαξ ἔφερε πρὸς τὸ ὑπερῖον, ὅπου τὰ δαιμάτια ὕπνου.

Τίρυνς, κοσμήματα τοίχου, έρυθρά, κυανά, κίτρινα.

τὴν διάλεκτόν των. Τέλος διέπλευσαν τὸ Ἴόνιον πέλαγος, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἔστησαν τὰς πρώτας ἑλληνικὰς ἐγκαταστάσεις.

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ

Ποῖο ὁ ὠρῶτος ἑλληνικός και ὡσεὶ μαρτυρία

Οἱ Ἀχαιοὶ ἱδρυσαν διάφορα κράτη. Τὸ σημαντικώτερον ἀπ' αὐτὰ ἦτο τὸ κράτος τῶν Μυκηνῶν. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κράτους αὐτοῦ ἔγιναν ἰσχυρότατοι καὶ ἡ πρωτεύουσά των, ἡ Τίρυνς κατ' ἀρχάς, κυρίως ὅμως αἱ Μυκῆναι ἀργότερα ἀπέκτησαν μέγα ὄνομα.

Αἱ Μυκῆναι χρεωστοῦν τὴν λαμπρότητά των εἰς τὴν ἐπίκαιρον θέσιν των. Ἡ πόλις κειμένη ἐπάνω εἰς λόφον φυσικὰ ὄχυρόν, τριγυρισμένη με ἰσχυρόν τεῖχος, δεσπόζει τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, ὁ ὁποῖος συνδέει τὸν Ἀργολικὸν κόλπον με τὸν Κορινθιακόν. Οἱ ἄρχοντες τῶν Μυκηνῶν, ἀσφαλεῖς εἰς τὸ φρούριόν των, ἐκμεταλλεύονται τὰ εἰσοδήματα τῆς μεγάλης πεδιάδος καὶ φορολογοῦν τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν νὰ μεταφέρουν διὰ τῆς ξηρᾶς τὰ ἐμπορευμάτά των μεταξύ τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἐπιδίδονται συγχρόνως εἰς πειρατικὰς ἐπιδρομὰς καὶ θησαυρίζουν τοιοιτοτρόπως μεγάλα πλοῦτη εἰς τὴν πρωτεύουσάν των. Ὁ Ὅμηρος ἐνομάζει τὰς Μυκῆνας πολύχρυσος Μυκῆνη καὶ τὰ εὐρήματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων ἐδικαίωσαν τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν.

Τὸς ὠρῶτος ἑλληνικός και ὡσεὶ μαρτυρία

Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὠνομάσθη μυκηναϊκός, διότι τὸ σημαντικώτερον κέντρον του ἦσαν αἱ Μυκῆναι. Εἶχεν ὅμως καὶ ἄλλας ἐστίας, εἰς τὴν Λακωνικὴν, εἰς τὴν Ἀττικὴν, εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ὅπως μαρτυροῦν λείψανα ἀκροπόλεων καὶ θολωτῶν τάφων.

ΜΥΚΗΝΑΙ ΚΑΙ ΑΚΡΟΠΟΛΕΙΣ

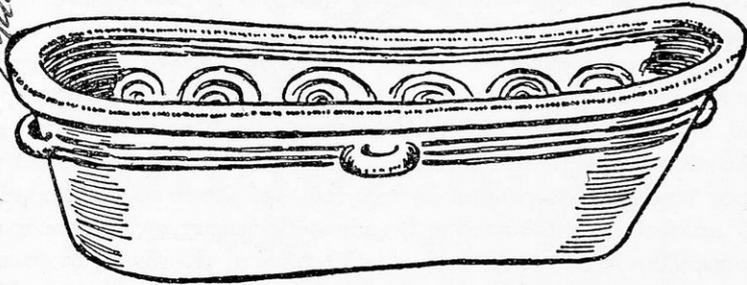
Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγώτερον ἀσφαλεῖς εἰς τὴν ξηρὰν παρὰ οἱ Κρήτες εἰς τὴν νῆσόν των, ἐκλέγουν ὑψηλὰ καὶ ἀπρόσιτα μέρη, διὰ νὰ κτίσουν τὴν κατοικίαν των, καὶ τὴν ὄχρῳνουν με ἰσχυρὰ τεῖχη. Τὰ ἀνάκτορά των δηλαδὴ εἶναι ὄχυραι ἀκροπόλεις. Τὰ τεῖχη τῶν ἀκροπόλεων εἶναι κτισμένα με πελωρίους ὀγκολίθους χωρὶς ἀμμοκοκίαν. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν

Ἐπίσης ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως

μῆκος 9μ., πᾶχος 6μ. και ζυγίζουν 90 χιλ. ὀκάδας, ὅσον δηλαδή μεγάλη σιδηροδρομική ἄμαξα. Οἱ Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἐπειδὴ ἐδυσκολεύοντο νὰ ἐξηγήσουν τὴν προέλευσιν τῶν ὀχυρωμάτων αὐτῶν, ὑπέθεσαν ὅτι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐζησαν πελώριοι ἄνθρωποι, οἱ Κύκλωπες, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν τὰ τεῖχη αὐτά. Διὰ τοῦτο τὰ ὠνόμαζαν κυκλώπεια τεῖχη.

ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ

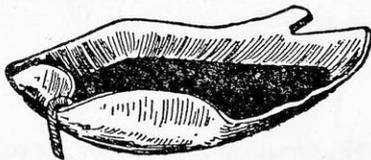
Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον εἶναι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ κρητικόν. Εἶναι κτίριον βαρὺ, μὲ ἓνα ὄροφον. Ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἓν στε-

Λουτήρ.

Ἀπὸ τὸ μέγαρον τῆς Τίρουθος.

νόμακρον δωμάτιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν εἴσοδον ἔχει μίαν στοᾶν καὶ ὀπίσω δωμάτια ὕπνου. Τὸ κεντρικὸν δωμάτιον τὸ ὠνόμαζον μέ-

Μυκηναϊκὴ λυχνία.

Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ ἢ θραυλλίς.

δωμάτιον αὐτὸ ἔπρωγον, ἐδέχοντο τοὺς ξένους καὶ ἐπερνοῦσαν τὴν ἡμέραν των. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς κατοικίας οἱ Ἀχαιοὶ ἔφεραν

γαρον. Παράθυρα δὲν εἶχεν. Ἐφωτίζετο μόνον ἀπὸ τὴν εἴσοδον. Εἰς τὴν ὀροφὴν εἶχε μίαν μεγάλην ὀπήν, διὰ νὰ ἐξέρχεται ὁ καπνός. Εἰς τὸ μέσον εὐρίσκετο ἡ ἐστία, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔκαιεν ἡ φωτιά, ἡ ὁποία ἐχρησίμευε νὰ θερμαίνῃ καὶ νὰ φωτίζῃ μαζί. Εἰς τὸ

ἀπὸ τὰς βορειότερας χώρας, ὅπου ἐζησαν παλαιότερον.

Τὸ ἀνάκτορον εἰς τὴν ἀρχὴν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν. Οἱ βασιλεῖς ἐφρόντισαν πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν δύναμιν των. Ἀργότερον ὅμως ἐμιμήθησαν τοὺς βασιλεῖς τῆς Κρήτης. Ἐστόλισαν τὰ ἀνάκτορα τῶν μὲ ὠραίας τοιχογραφίας, κατεσκεύαζον χρυσοκέντητα ὄπλα, χρυσᾶ κοσμήματα, ἀγγεῖα κτλ. Οἱ τεχνῖται τῶν Ἀχαιῶν ἐφιλοτιμήθησαν νὰ κάμουν ἔργα ὠραῖα ὅπως καὶ οἱ Κρηεῖς.

Οἱ Τάφοι

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἤθελον νὰ ἐξακολουθήσουν τὴν καλὴν ζωὴν καὶ μετὰ θάνατον. Ἐφρόντιζον λοιπὸν νὰ κτίσουν τάφους εὐρυχώρους. Κατ' ἀρχὰς ἔσκαπτον τοὺς τάφους ἐντὸς τῶν βράχων, οἱ ὅποιοι ἦσαν πλησίον τῶν ἀνακτόρων. Ἀργότερον κατεσκεύαζον ἐντὸς τῆς γῆς ὁλόκληρα δωμάτια, ἐνόησαν δὺο, τὰ ὅποια εἶχον συγκινωνίαν μεταξύ των, καὶ τὰ ἐσκέπαζον μὲ στερεοὺς θόλους ἀπὸ πέτρας. Αὐτοὶ εἶναι οἱ θολωτοὶ τάφοι.

Εἰς τοὺς τάφους αὐτοὺς ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς, ἀφοῦ τοὺς ἐταρίχεον καὶ τοὺς ἐστόλιζον ὅπως εἰς τὴν ζωὴν. Ἔθετον εἰς τὴν κεφαλὴν

Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα.

Τοιχογραφία ἀνακτόρου Τίρυνθος.

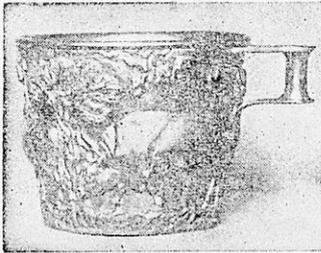
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰς μεγάλας παραστάσεις, αἱ ὅποια ἐστόλιζον τοὺς τοίχους τοῦ ἀνακτόρου. Φορεῖ στολὴν ἐπίσημον καὶ κρατεῖ ἐλεφαντίνην πυξίδα. Ἐνδυμασία καὶ στάσις ἐνθυμίζουσι κυρίας τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ ζωηρὰ χρώματα ἔδιδον ἐξαιρετικὴν κίνησιν εἰς τὸ πρωτότυπον.

το στέμμα, ἐκάλυπτον τὸ πρόσωπον με χρυσὴν προσωπίδα καὶ ἐθάπτον αὐτοὺς μαζί με ὅ,τι ἀγαπητὸν εἶχον, χρυσομένα ὄπλα, χρυσὰ κοσμήματα, ἀγγεῖα κτλ.

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

Αἰῶνες ἐκοιμήθησαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἤσυχτοι εἰς τοὺς τάφους των, εἰς τὸ μέσον τοῦ πολυτελοῦς θησαυροῦ των, ἕως ὅτου ἡ σκαπάνη τοῦ Σλημαν ἐτάραξε τὸν ὕπνον των.

Ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Σλημαν εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἐμπνευσιν νὰ σκάψῃ ὀνομαστὰς τοποθεσίας τοῦ παλαιοτέρου πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔμπορος, ἀλλ' εἶχε

Χρυσὰ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π. Χ.).

Εὐρέθησαν εἰς τάφον παρὰ τὴν θέσιν Βαφειῦ πρὸς νότον τῆς Σπάρτης.

Παριστάνουν τὴν σύλληψιν ταύρων.

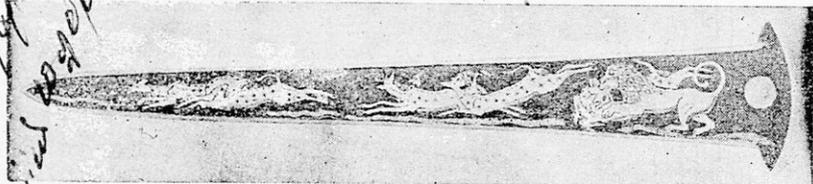
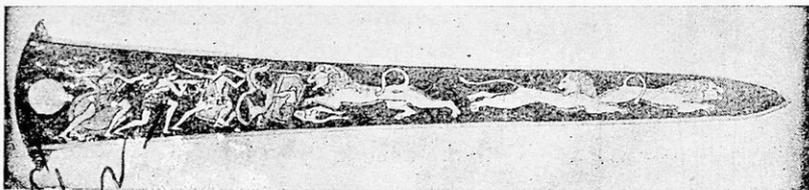
διαβάσει με ἀγάπην τὸν Ὅμηρον καὶ ἠθέλησε νὰ εὑρῇ τὰ ἴχνη τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων. Τὸ 1876 ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀνεκάλυψε παλαιοτάτους τάφους, γεμάτους ἀπὸ ἀντικείμενα μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας. Ὁ Σλημαν ἀνεκάλυψεν ἐπίσης σπουδαῖα εὐρήματα εἰς τὴν Τροίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἔδωκε τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς, αἱ ὁποῖαι ἔφεραν εἰς τὸ φῶς τὴν προϊστορικὴν Ἑλλάδα. >

ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οἱ Ἕλληνες τῶν ἱστορικῶν χρόνων διετήρησαν ζώηρὰν ἀνάμνησιν μιᾶς πανελληνίου ἐπιχειρήσεως εἰς παλαιούς χρόνους ἐναν-

τίον μιᾶς πόλεως ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Τροίας. Αἱ δὲ ἐπιγραφαί, αἱ ὅποια εὗρέθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Μ. Ἀσίας, μαρτυροῦν ὅτι αἱ διηγήσεις ἐκεῖνα εἶχαν ἱστορικὴν βάσιν.

Ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ βόρεια τοῦ Αἰγαίου οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἀλλὰ τὴν διάβασιν τοῦ πορθμοῦ πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Εὐξεινον ἔκλειε μία μεγάλη καὶ ἰσχυρὰ πόλις κτισμένη ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἡ Τροία.

Μυκηναϊκὰ ἐγχειρίδια.

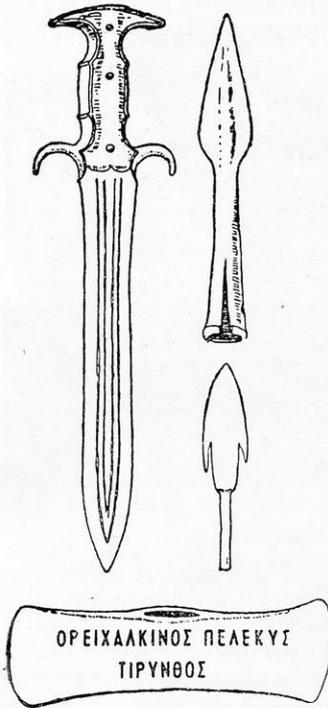
Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Εὗρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τῶν Μυκηναίων. Εἶναι ἀπὸ ὀρείχαλκον μὲ σκαλισματὰ ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἄργυρου. Εἰς τὴν μίαν ὄψιν εἰκονίζονται νέοι ὀπλισμένοι ποδὺ κυνηγοῦν λέοντας. Εἰς τὴν ἄλλην λέων κυνηγεῖ δορκάδας. Προξενεῖ ἐντύπωσιν ἡ ζωρότης τῶν παραστάσεων.

Ἡ Τροία ἦτο πόλις πολὺ παλαιά. Ἐπανελημμένως κατεστράφη, ἀλλὰ εἰς τὴν θέσιν τῆς παλαιότερας ἐκτίσθη νέα. Οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνεκάλυψαν πολλὰ στρώματα πόλεων, τὰ ὅποια ὀνομάζουν Τροία Α', Τροία Β' κλπ. Ἡ Τροία τοῦ Πριάμου ἦτο ἡ Τροία ΣΤ'. Ἀφ' οὗτο ἡ πόλις ἐπέριηλθεν εἰς τοὺς Φρύγας, ἕνα λαὸν τῆς Μ. Ἀσίας, δὲν ἔπαυσε νὰ προοδεύῃ. Εἰς τὸ φρούριόν της, στεφανωμένον μὲ ἐπάλλξεις, περιέκλειε μερικὰς χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ἔδιδεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῆς περιοχῆς. Ἦτο πλουσία εἰς χρυσοῦ καὶ ὀρει-

χαλκον από την φορολογίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διήρχοντο τὰ στενά. Μεγάλη πανήγυρις συνεκροτεῖτο ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας, εἰς τὴν ὁποίαν συνηντῶντο ἔμποροι τοῦ Αἰγαίου μὲ ἔμπόρους τοῦ Εὐξείνου.

Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεχθοῦν τὸν αὐθαίρετον αὐτὸν ἀποκλεισμόν. Περὶ τὸ 1180 ὁ Ἀτρεΐδης Ἀγαμέμνων ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ συναγεμμοῦ καὶ περὶ αὐτὸν ἠνώθησαν οἱ πολεμισταὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ρόδου μέχρι τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἀπὸ τῆς Πύλου μέχρι τῆς Δωδώνης. Εἰς τὸν συνασπισμόν αὐτὸν ὁ Πρίαμος ἀντέταξεν ἄλλον. Δαρδάνιοι καὶ Πελασγοί, παραθαλάσσιοι τοῦ Ἑλλησπόντου, Προποντίδος, Εὐξείνου, Μυσοί, Φρύγες, Κᾶρες, Λύκιοι, Θρᾶκες, Κίκονες, Παίονες, ὅλοι οἱ ὑποτελεῖς ἢ σύμμαχοι, ἔσπευσαν εἰς βοήθειάν του.

Μυκηναϊκὰ ὄπλα.

Τροίας διελαλήθη ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διὰ τῶν αἰώνων.

ΟΙ ΜΥΘΟΙ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΧΑΙΟΥΣ

Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Ἕλληνες ἐλησμόνησαν τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀχαιῶν, ὅπως ἐλησμόνησαν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Κρητῶν. Ἀλλ' ἡ δόξα των

δὲν ἔσβησεν, ὅπως καὶ ἡ δόξα τῆς Κρήτης. Διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς ἡ παράδοσις ἔσωσε πολὺ περισσότερα. Διηγοῦντο πολλὰ διὰ τὴν

Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.
Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

ζωῆν, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἔργα των. Ἔμεινε προπάντων ἔνδοξον τὸ ὄνομα τῶν Μυκηνῶν. Ἐπίστευον ὅτι τὰ θεώρατα τείχη των τὰ ἔκτισαν Κύκλωπες. Ἔλεγον, ὅτι ἐκεῖ ἔζησαν σπουδαῖοι βασιλεῖς, ὁ Ἀτρεὺς πρῶτον, ἔπειτα τὰ παιδιὰ του καὶ οἱ ἔγγονοί του, οἱ Ἀτρεΐδαι.

Ὁ υἱὸς του Ἀγαμέμνων, ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς, ἤνωσε τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἀχαιῶν, διὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Τρῶας, διότι ὁ Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἤρπασε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του Μενελάου, τὴν ὠραίαν Ἑλένην. Εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἔλαβον μέρος οἱ ἐξοχώτεροι ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀχιλλεύς, προσωποποιήσις τῆς νεανικῆς ἀνδρείας, ὁ Ὀδυσ-

Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον.
Ἀπὸ τὰ μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς
(Ἀρχ. Μουσεῖον Ἀθηνῶν).

σεύς, ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, σύζυγος τῆς πιστῆς Πηνελόπης, ὁ φρόνιμος καὶ γλυκομίλητος γέρον Νέστωρ, βασιλεὺς τῆς Πύλου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴδει τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων, ὁ ρωμαλέος Αἴας ὁ Τελαμώνιος, ἀήττητος εἰς τὰς μάχας, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἀσπίδα κατασκευασμένην ἀπὸ ἑπτὰ δέρματα βοδιοῦ, ὁ Μάχων, ὁ ὁποῖος κατέχει τὸ μυστικὸν νὰ θεραπεύῃ ὅλας τὰς ἀσθενείας. Οἱ Τρῶες ἀντιτάσσουσιν εἰς αὐτοὺς ἐπίσης ἀξίους πολεμιστάς, ἰδίως τὸν Ἔκτορα, τὸν υἱὸν τοῦ Πριάμου. Ὁ πόλεμος διήρκεσε δέκα ἔτη.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἄλλα δέκα ἔτη ὁ Ὀδυσσεὺς περιπλανήθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπάλαισε μὲ τρικυμίας, μὲ θαλάσσια τέρατα, μὲ μάγισσες. Τέλος ὅμως κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του μὲ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του.

Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀγαπητοὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι παρουσιάζουσιν ἠνωμένον τὸν Ἑλληνισμόν διὰ μεγάλην ἐπιχείρησιν καὶ διασώζουσιν ἀναμνήσεις τῶν ἀγώνων εἰς τὴν θάλασσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ — Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ

Τὸν καιρὸν τῶν Ἀχαιῶν ἡ Ἑλλάς ἦτο πολὺ προωδευμένη. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶχε διαδοθῆ παντοῦ. Ἡ γῆ ἐκαλλιεργεῖτο καλὰ, ὁ πληθυσμὸς ηὔξανεν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωναν, αἱ τέχναι προώδευσαν καὶ ἡ ζωὴ ἐκαλυτέρευεν. Ὑπῆρχεν ἀρκετὴ ἀσφάλεια καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι.

Αἰφνης ὁμως ἐπῆλθε τρομερὰ καταστροφή. Περὶ τὸ 1100 ἤρχισαν νὰ καταβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς. Δυνατώτεροι σωματικῶς καὶ ὀπλισμένοι μὲ σιδηρὰ ὄπλα, ἐνίκησαν τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐκυρίευσαν τὰς ὀχυρὰς ἀκροπόλεις, ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς των.

Οἱ Δωριεῖς εἶναι ἀπὸ τὴν ἰδίαν φυλὴν καὶ ὁμιλοῦν διάλεκτον τῆς ἰδίας γλώσσης ὅπως οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἐπειδὴ ὁμως ἔμειναν περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους εἰς χώρας ἀποκλεισμένας διετήρησαν καθαρώτερον τὴν ἐθνικότητα καὶ ἔμειναν τραχύτεροι καὶ περνοῦν ὡς οἱ πραγματικοὶ Ἕλληνες. Ὀπλισμένοι μὲ σιδηροῦν δόρυ, χωρισμένοι πανταχοῦ εἰς τρεῖς φυλάς, διεισδύουν βαθέως εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα κατὰ πυκνὰς μάζας, ὀρητικοὶ « ὡς ἄξια τέκνα τοῦ Ἡρακλέους ».

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ

Οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὴν Λακωνικὴν, τὴν Μεσσηνίαν κτλ. Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐγκατεστάθη ἡ ἰσχυροτάτη Δωρικὴ φυλή, οἱ Δάκωνες ἢ Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Ἡ ὀρμητικὴ αὐτὴ ἐπιδρομὴ ἀνεστάτωσε τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς κατεστράφη. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἐγκατέλειψαν τὴν χώραν καὶ ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς νέας ἀναστατώσεις. Αἱ νῆσοι ἦσαν ἀνήσυχοι, αἱ ἡπειροὶ ἐπίσης, λέγει μίᾳ ἐπιγραφῇ τοῦ Φαραῶ Ραμσῆ Γ'. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔμειναν εἰς τὰς κατακτηθείσας ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς χώρας ἔγιναν δουλοπάροικοι, εἴτε εἰλωτες, ὅπως τοὺς ἔλεγον εἰς τὴν Σπάρτην.

Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδας διηθύνθησαν πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χρόνους οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον ἰδρύσει ἀποικίας. Ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ ἔφερον μαζί καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Οἱ παλαιότεροι λοιπὸν κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ περισσότερον πολιτισμένοι, οἱ Ἀχαιοὶ, ἠλλαξαν πατρίδα καὶ ἐπῆγαν νὰ ζήσουν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ προώδευσαν πολὺ καὶ ἡ Μ. Ἀσία ἔγινε διὰ πολλὸν καιρὸν ἡ περισσότερον προωδευμένη ἑλληνικὴ χώρα.

Ἡ παλαιὰ Ἑλλάς ἔμεινε ὀπίσω, ἡ πρόοδος τῆς ἐσταμάτησεν. Οἱ ἄνθρωποι ἐλησμόνησαν τὴν λεπτὴν κρητικομυκηναϊκὴν τέχνην. Τὰ ἄγγεῖα, τὰ ὁποῖα κατεσκεύαζον μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, εἶναι ἄτεχνα καὶ αἱ εἰκόνες ἐπάνω εἰς αὐτὰ χονδροειδεῖς. Ἡ κυριαρχία τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, ἕνα λαὸν τῆς Ἀσίας, ὁ ὁποῖος ἔζη εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Συρίας.

Ο ΜΥΘΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ

Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν ζωηρὰν ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀναστάτωσιν. Αἱ λεπτομέρειαι ὅμως τῶν γεγονότων ἐλησμονήθησαν καὶ οἱ Δωριεῖς ἔπλασαν ἀργότερον ἕνα μῦθον, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου. Διηγοῦντο ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρακλέους ὁ ἐξάδελφός του, ὁ γνωστὸς Εὐρυσθεύς, ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν πατρίδα των τὰ τέκνα τοῦ ἥρωος, τοὺς Ἡρακλεῖδας. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐφονεύθη, οἱ ἀπόγονοί του περιεπλανήθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν πολλὰ χρόνια εἰς ξένας χώρας. Τέλος συνέμαχθησαν μετὰ τοὺς Δωριεῖς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Κατέβησαν μετὰ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπέ-

ρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐνίκησαν τὸν ἀπόγονον τοῦ Εὐρυσθέως καὶ ἔγγονον τοῦ Ἀγαμέμνονος βασιλέα τῶν Μυκηνηῶν καὶ ἐγίναν οἱ ἴδιοι βασιλεῖς. Διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῶν Δωριέων, ὅπως π.χ. τῆς Σπάρτης, ἔκαυχῶντο ὅτι κατάγονται ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα.

Ἡ ἐπιδρομὴ λοιπὸν τῶν Δωριέων, κατὰ τὸν μῦθον, δὲν ἦτο ἄλλο παρὰ ἡ ἐπιστροφή τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τοὺς ὁποίους εἶχον διώξει ἀδίκως ἀπὸ τὴν πατρίδα των, ἡ κ ἄ θ ο ς τ ὶ ν Ἡ ρ α κ λ ε ι δ ὶ ν, ὅπως εἶπον. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐγνώριζον καὶ ἐπίστευον ὅτι ἀνήκουν ὅλοι εἰς ἓν ἔθνος.)

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ

Οἱ Δωριεῖς ἐλάτρευον τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ψυχικὴν τόλμην. Τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰς μεγάλον βαθμὸν τὰς ἀρετὰς αὐτὰς καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ τὰς διαθέσῃ διὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων, τὸν ὠνόμαζον ἥ ρ ω α. Τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τὰς ἀπέδιδον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλογίαν κάποιου θεοῦ. Ἐπίστευον ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ ἥρωος ἦτο θεός. Ὅτι δηλαδὴ ἦτο ἡ μίθεος.

Ὁ ἀξιώτερος ἥρωος τῶν Δωριέων ἦτο ἓνας ἄνθρωπος μεγαλόσωμος, ὑψηλός, ρωμαλέος, με βραχίονας τόσον δυνατούς, ὥστε νὰ πνίγῃ λέοντας, καὶ με ψυχὴν, ἡ ὁποία νὰ μὴ δειλιάζῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς κινδύνους. Τοιοῦτος ἦρωος διὰ τοὺς Δωριεῖς ἦτο ὁ Ἡρακλῆς. Ἐξαιρετικὰ σημεῖα ἔδειξαν ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια πόσον σπουδαῖος ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ. Ὁκτῶ μηνῶν ἀκόμη ἔπνιξε δύο μεγάλους ὄφεις, οἱ ὁποῖοι ὤρμησαν νὰ τὸν φάγουν εἰς τὴν κούνιαν του.

Πατέρα εἶχεν ὁ Ἡρακλῆς τὸν Δία καὶ μητέρα τὴν θνητὴν Ἀλκμήνην, βασιλίτισσαν τῶν Θηβῶν. Εἶχε λοιπὸν τὴν εὐκολίαν νὰ περᾶσῃ τὴν ζωὴν του εἰς τὴν πολυτέλειαν με διασκεδάσεις. Ἐπροτίμησεν ὁμως τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἀπὸ ἐξαιρέτους διδασκάλους ἐδιδάχθη τὸ τόξον, τὴν μουσικὴν, τὴν σοφίαν, τὴν ἀρετὴν. Εὐρωστος, ρωμαλέος, με ἀτρόμητον ψυχὴν, ἔκαμεν ἔργα, τὰ ὁποῖα ὠφέλησαν τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκαθάρισε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τοὺς ληστές. Ἐξετέλεσε δηλαδὴ τοὺς περιφήμους δ ὠ δ ε κ α ἄ θ λ ο υ ς τ ο υ, ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὴν θέ-

λησιν τῶν θεῶν νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἐξάδελφόν του Εὐρυσθέα, τὸν βασιλέα τῶν Μυκηναῶν.

Κάθε ἑλληνικὴ πόλις εἶχεν ἓν ἢ περισσοτέρους τοπικοὺς ἥρωας,

Γεωμετρικόν· ἀγγεῖον.

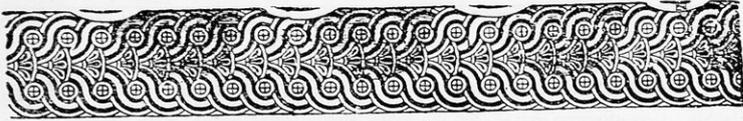
Ἄμφορες, μνημεῖον ἐπὶ τάφου, 8ος αἰὼν π. Χ.

Νέα Ὑόρκη, Μητροπολιτικὸν Μουσεῖον.

δαιότερος ἄνθρωπος, « ἄ ρ ι σ τ ο ς ἄ ν δ ρ ῶ ν ». Ὁ Ἡρακλῆς εἶχε δυσάρεστον τέλος. Ἄλλ' οἱ θεοὶ τὸν ἐτίμησαν, τὸν παρέλαβον εἰς τὸν Ὀλυμπον, ἔκαμαν καὶ αὐτὸν Θεόν. >

τούς ὁποίους ἐτίμα καὶ ἐλάτρευε. Τοῦ Ἡρακλέους ὁμως ἡ λατρεία ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Αἱ μητέρες διηγοῦντο τὸν μῦθόν του εἰς τοὺς υἱούς των, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν εἰς τὸν δρόμον τῆς τιμῆς. Οἱ νέοι ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸ παράδειγμά του νὰ θυσιάζωνται διὰ τὰς καλὰς πράξεις μὲ ἀφιλοκέρδειαν. Οἱ νικηταὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐλάμβανον μόνον ἓνα στεφάνι ἀπὸ κλάδον ἐλαίας χωρὶς ἄλλο ὑλικὸν κέρδος. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσε τὸ ἐλαιόδενδρον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, διὰ νὰ στεφανῶνωνται οἱ νικηταί.

Ὁ Ἡρακλῆς ἔκαμε τόσα κατορθώματα, ὥστε ἔγινεν ὁ περιφημότερος ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ὁ ποιητὴς Ὅμηρος εἶπεν ὅτι ἦτο ὁ σπου-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ (9ος και 8ος π. χ. αίων).

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΩΡΙΚΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΝ

Η δωρική μετανάστευσις ἔφερε μεγάλην μεταβολὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ χώρα ἤλλαξε κυριάρχους, διότι οἱ Δωριεῖς ἐπεκράτησαν σχεδὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Θεσσαλία, Στερεὰ Ἑλλάς καὶ Πελοπόννησος ἔγιναν Δωρικάι. Μόνον ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Εὐβοία δὲν ὑπέκυψαν εἰς τοὺς κατακτητάς. Σημαντικὸν μέρος τῶν παλαιῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν ὀριστικῶς καὶ ἤρχισαν νὰ διαμορφώνωνται τὰ κράτη.

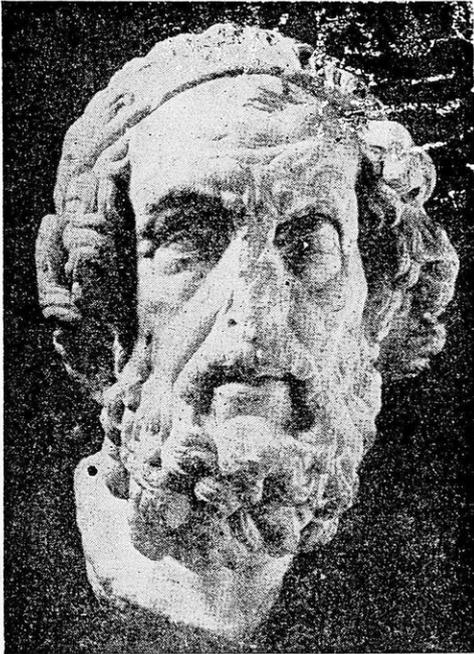
Ἄλλ' ὁ κρητικομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐδέχθη δυνατὸν κτύπημα, ἢ πρόοδος τῆς χώρας ἐσταμάτησε καὶ ἡ τέχνη ὠπισθοδρόμησεν. Ἄντι τῶν κομψῶν κρητικομυκηναϊκῶν ἀγγείων μὲ τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις ἔχομεν τώρα μεγάλα χονδροειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα φέρουν ὡς κοσμήματα ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια (γραμμάς, κύκλους κλπ.) ἢ παραστάσεις πολὺ ἀτέχνους. Ἐν τούτοις ὁ ἀρχαῖκός πολιτισμὸς δὲν κατεστράφη τελείως, διότι διτηρηθῆ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου κατέφυγον οἱ Ἀχαιοί. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἔμειναν ἀρκετὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ κυριαρχία ὅμως τῆς θαλάσσης ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες ἀργότερον ἐνόμισαν ὅτι οἱ Φοίνικες ἦσαν οἱ πρῶτοι ναυτικοὶ τῆς Μεσογείου καὶ ὅ,τι ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ θαλάσσης ἦτο Φοινικικόν.

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἐπὶ δύο ἕως τρεῖς αἰῶνας ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα γεωργικὴ. Ἡ οἰκονομικὴ τῆς ζωῆς εὐρίσκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. Δὲν ἔχει τεχνίτας, δὲν ἔχει ἀνεπτυγμένην

βιομηχανία, εμπόριον, σημαντικὴν ναυτιλίαν οὔτε μεγάλας πόλεις. Τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν, δηλ. τὸν 9ον καὶ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ., ὀνομάζουσι Ὀμηρικοὺς χρόνους, διότι τὰς πληροφορίας

μας διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀτλοῦμεν ἀπὸ τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα.

Ὀμηρος.

Ἀρχαία προτομή, 1ος π. Χ. αἰών.
Μουσεῖον Βοστώνης.

Ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας ὅπως τὸν ἐφαναζόντο οἱ Ἕλληνες ἀργότερον.

ἦσαν πλησιέστερον εἰς τοὺς παλαιούς ἀνεπτυγμένους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, τοὺς Φοίνικας, τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Χαλδαίους καὶ ἔμαθαν ἀπ' αὐτοὺς πολλὰ.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐξηκολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα των. Ἦσαν κυρίως γεωργοὶ καὶ εἶχον εἰς τὴν ἀρχὴν βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος μαζί με τοὺς εὐγε-

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ
Μ. ΑΣΙΑΝ

Ἡ ἀκμαιότερα καὶ πλέον ἀνεπτυγμένη χώρα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν εἶναι ἡ Μ. Ἀσία. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐπειδὴ ἐγκατεστάθησαν εἰς χώραν εὐφορὸν καὶ εἰς κλίμα πολὺ καλόν, ἐξηκολούθησαν νὰ προοδεύουν. Ὁ ἀκμαιότερος κλάδος τῶν Ἀχαιῶν, οἱ ὅποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὀνομάσθησαν ἀργότερον Ἴωνες. Οἱ μικρασιάται Ἕλληνες

νεῖς. Ἐκτιζόν ἀνάκτορα ὁμοία μὲ τὰ μυκηναϊκά, κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά, ἐθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὸ μεγαλύτερον προτέρημα, ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ γεμάτοι διάθεσιν καὶ ὄρμην.

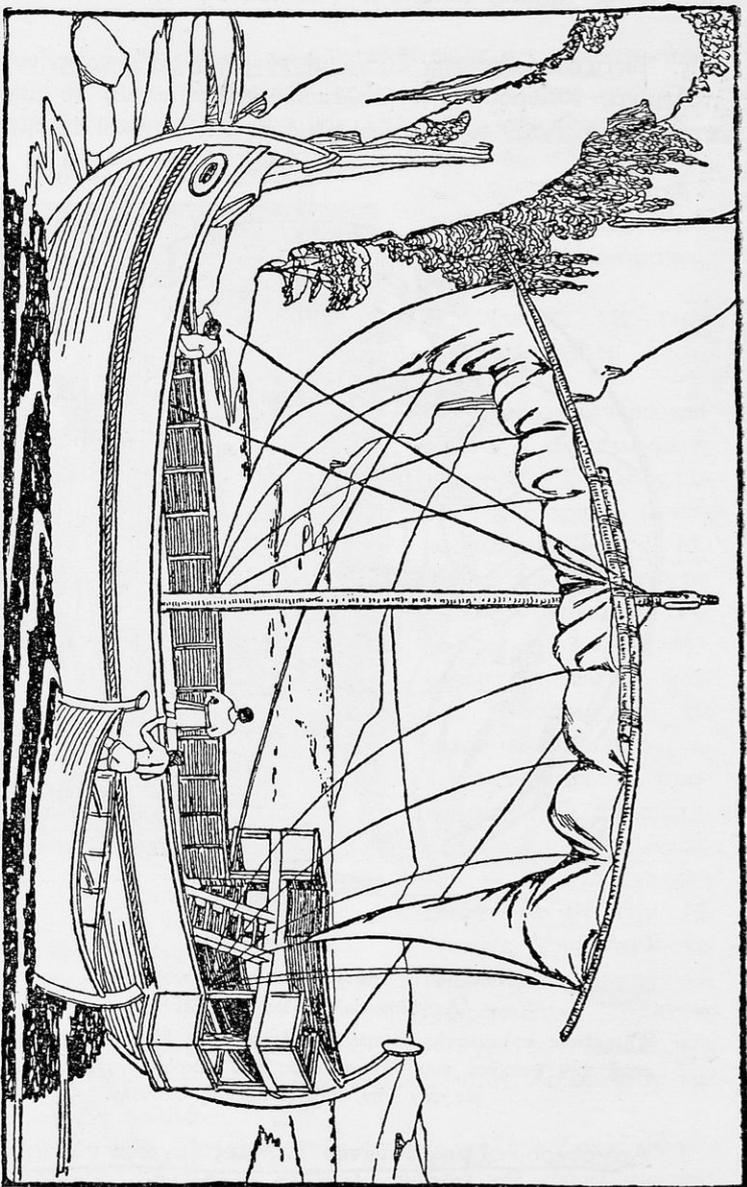

Πολεμιστὴς ἀποχαιρετᾶ τὴν γυναῖκα του.

Ἄγγειον τοῦ Δούριδος (Βιέννη).

Ὀμηρικὸς πολεμιστὴς ἔτοιμος νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν μάχην ἀποχαιρετᾶ τὴν γυναῖκα του. Ἡ σύζυγος ἀπὸ μικρὸν ἀγγεῖον χύνει κρασί εἰς τὴν γῆν, κάμνει δηλαδὴ σπονδὴν.

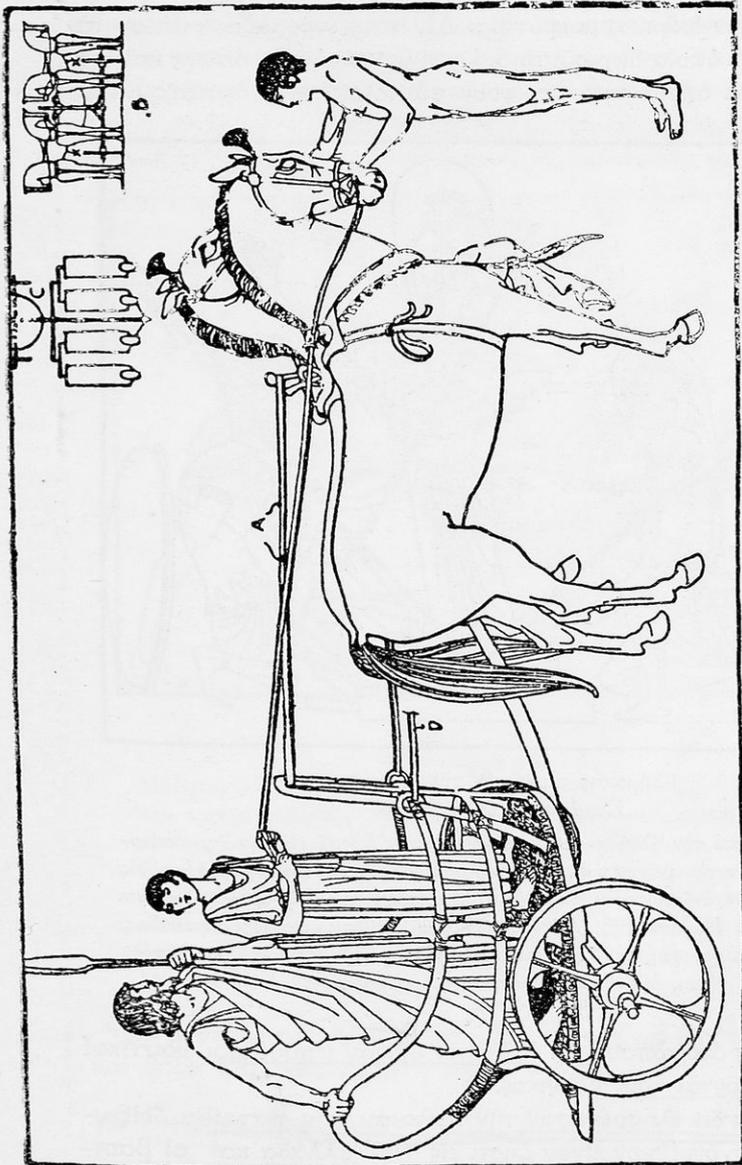
Ἀργότερον οἱ μικρασιάται Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ναυτιλίαν. Κατ' ἀρχὰς εἶχον πλοῖα ἀτελεῆ καὶ συνήντησαν πολλὰ δυσκολίας. Σιγὰ - σιγὰ ὁμως ἐτελειοποίησαν τὴν ναυτικὴν τέ-

Πλοΐον τῶν Ὀμηρικῶν Χρόνων.

¹Αναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνας ἐπὶ ἀγγέλων.

Μακρουλόν, λατῖόν, πρῶρα καὶ πρύμνη ὑψομένη ὡς κέρατα, 50 κωπηλάται ἑτοιμοὶ πάντοτε νὰ ἀλλάξουν τὴν κώπην μετὰ τὸ ὄρου. ²Ἐμπορικὸν καὶ πειρατικὸν συλχρόνως.

Πολεμικὸν ἄρμα.

Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνα ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἄρματα τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων εἶναι ξύλινα καὶ σχετικῶς χαμηλά, ὁ δὲ δίσκος τῶν, ἢ ὅσκι διπλαῖ ἐπὶ τῆς ὀπίσται ἀναβαίνουσι ἐπιβάται, εἶναι περισσασκτος εἰς τὰς τρεῖς πλευράς, ἀνοικτὸς ὀπίσται καὶ δὲν ἔχει σκεπτήν. Κατὰ ἀπὸ τῶν δίσκων εἶναι ὁ ἄξων, ἀπὸ κορυμν δένδρου, καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτοῦ οἱ δύο τροχοί. Σύρονται ἀπὸ δύο ἵπτους, ἐνίοτε ἔχουσι τρίτον βοηθητικόν. Ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἐπιβαίνουσι δύο μόνοι ἄνθρωποι. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ κρατῶν τοὺς χαλινούς, εἶναι ὁ ἡμίονος, ὁ δευτέρος ὀπίσται εἶναι ὁ πολεμιστῆς. Ὁ τρίτος ἐμπρός εἰς τοὺς ἵπτους εἶναι ὁ ὑπηρέτης. Πολλοὶ αἱ ἡρώες διεσθύνουσι οἱ ἴδιοι τὸ ἄρμα. Κατὰ τὰς ὀμηρικὰς μάχας οἱ πολεμιστὰι προκαλοῦν οἱ εἰς τὸν ἄλλον, πηροῦν ἀπὸ τοῦ ἄρμα καὶ μάχονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

χνην καὶ ἔπλεον διαρκῶς μακρύτερα. Δὲν τοὺς ἐτρόμαζαν πλέον τὰ παραμύθια, τὰ ὅποια διηγοῦντο διὰ τὰς μακρυνὰς θαλάσσας καὶ διὰ τὰ τέρατα, τὰ ὅποια καταστρέφουν τὰ πλοῖα καὶ ἀρπάζουν τὰ

Κλήρωση παρουσία τῆς Ἀθηνᾶς.

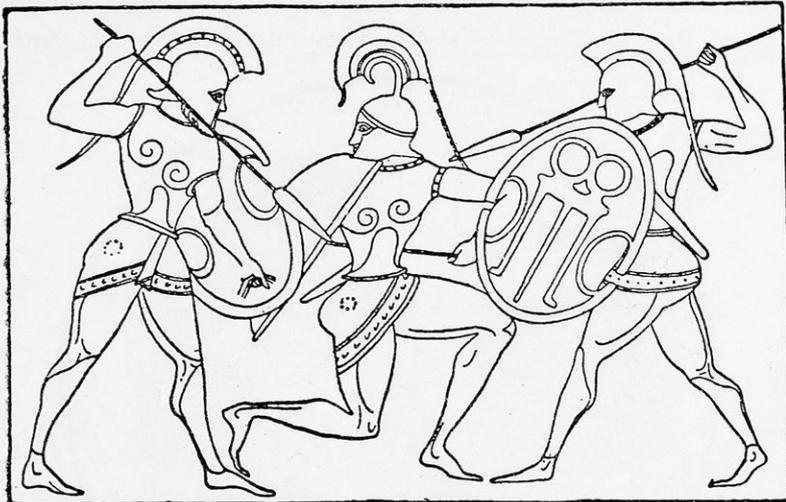
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ἄλλη σκηνὴ ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα. Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἰς τὴν 7ην ραψωδίαν στάματοῦν τὴν μάχην καὶ παρακινοῦν τὸν Ἔκτορα νὰ προκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν τὸν ἀνδρειότερον ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκείνοι βάζουν κλῆρον ἐνώπιον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ Αἴας ὀρίζεται ὡς ἀντίπαλος. Προχωρεῖ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἔκτορα καὶ, ὅπως φορεῖ τὴν μεγάλην ἀσπίδα του, ὁμοιάζει πύργον, λέγει ὁ Ὀμηρος.

πλοῖα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Ἕλληνες ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ συναγωνίζονται τοὺς Φοίνικας.

Οἱ ἄποικοι δὲν ἔλησμονῆσαν τὴν παλαιάν των πατρίδα. Ἦξευραν ὅτι οἱ πρόγονοὶ των εἶχον ζῆσει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ βασιλεῖς των ἦσαν ὑπερήφανοι, διότι κατάγονται ἀπὸ τὰς βασιλικὰς

οἰκογενείας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἀπὸ τὸν Θησέα, τὸν Ἀγαμέμνονα, τὸν Ἀχιλλέα καὶ τοὺς ἄλλους ἥρωας τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ διηγοῦντο πολλοὺς μύθους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων των. Εἰς τὰ συμπόσια των οἱ μουσικοί, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον ἄοιδούς, ἔψαλλον τὰ κατορθώματα καὶ τὰ παθήματα

Ὀμηρικοὶ πολεμισταί.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Μονομαχία Πάριδος καὶ Μενελάου ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ὀμηρος εἰς τὴν τρίτην ραψῶδιαν τῆς Ἰλιάδος. Πρῶτος ὁ Ἀλέξανδρος (Πάρις) ρίπτει τὸ δόρυ, τὸ ὁποῖον σχηματίζει μακρὰν σκιάν. Ἐκτύπησε τὴν ὀλοστρόγγυλην ἀσπίδα τοῦ Ἀτρείδου χωρὶς νὰ τὴν τρυπήσῃ, ἡ αἰχμὴ ἐκάμφθη εἰς τὴν σκληρὰν ἀσπίδα. Ἐπιτίθεται κατόπιν μὲ ὄρμην ὁ Μενελάος. Ὁ ὠραῖος υἱὸς τοῦ Πριάμου δὲν θὰ ἐσώζετο, ἂν εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ ἀγῶνος δὲν ἐπενέβαινε ἡ προστάτριά του θεὰ Ἀφροδίτη, ἡ ὁποία τὸν μεταφέρει μακρὰν ἀπὸ τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

τῶν μυθικῶν ἐκείνων ἡρώων, διότι ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα των ἦτο τιμὴ καὶ δόξα διὰ τοὺς ἀπογόνους.

ΤΑ ΟΜΗΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ἀπ' αὐτοῦς τοὺς χρόνους σφάζονται δύο σπουδαῖα ποιήματα,

ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ ποιητὴς Ὀμηροῦς. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Ὀμηροῦς δὲν γνωρίζομεν. «Ἐπτὰ πόλεις ἐρίζουν διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ὀμήρου», ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Πιθανωτέρας ἐθεώρουν τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον. Ἐζησε δὲ τὸν 9ον ἢ τὸν 8ον αἰῶνα. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του εἶναι τόσο ὠραῖα, ὥστε ἀποροῦμεν πῶς ἡ ποιητικὴ τέχνη εἶχε φθάσει τότε εἰς τόσην τελειότητα.

Ἡ Ἰλιάς μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ

Ὁ Ἀχιλλεύς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου.

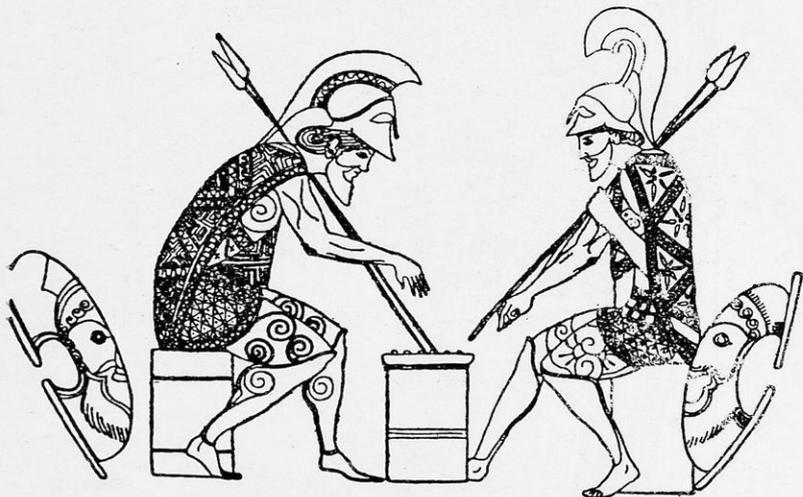
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

σημεῖον, ὅπου ὁ Ἀχιλλεύς φιλονικεῖ μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μὲ τὸ κεντρικὸν αὐτὸ ἐπεισόδιον πλέκονται πολλοὶ ἄλλαι διηγήσεις.

Ἡ Ὀδύσεια περιγράφει τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς. Ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, ἀφοῦ ἐπολέμησε δέκα χρόνια εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἀφοῦ τέλος μὲ τὴν πανουργίαν του ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, πλανᾶται ἄλλα δέκα χρόνια εἰς τὴν θάλασσαν

προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου τὸν περιμένει ἡ πιστὴ του σύζυγος Πηνελόπη.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου εἶναι τὰ ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ λογοτεχνήματα ἀπὸ ὅσα ἐσώθησαν. Ἐχουν μεγάλην ποιητικὴν ἀξίαν καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Εἰς αὐτὰ μὲ πρωτοφανῆ παρατηρητικότητα καὶ ζωηρότητα περιγράφονται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἦθη τῶν μακρυνῶν ἐκείνων

Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσούς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείῳ τοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου Ἐξεκίου,
540 περίπου π. Χ., Ρώμη, Βατικανόν.

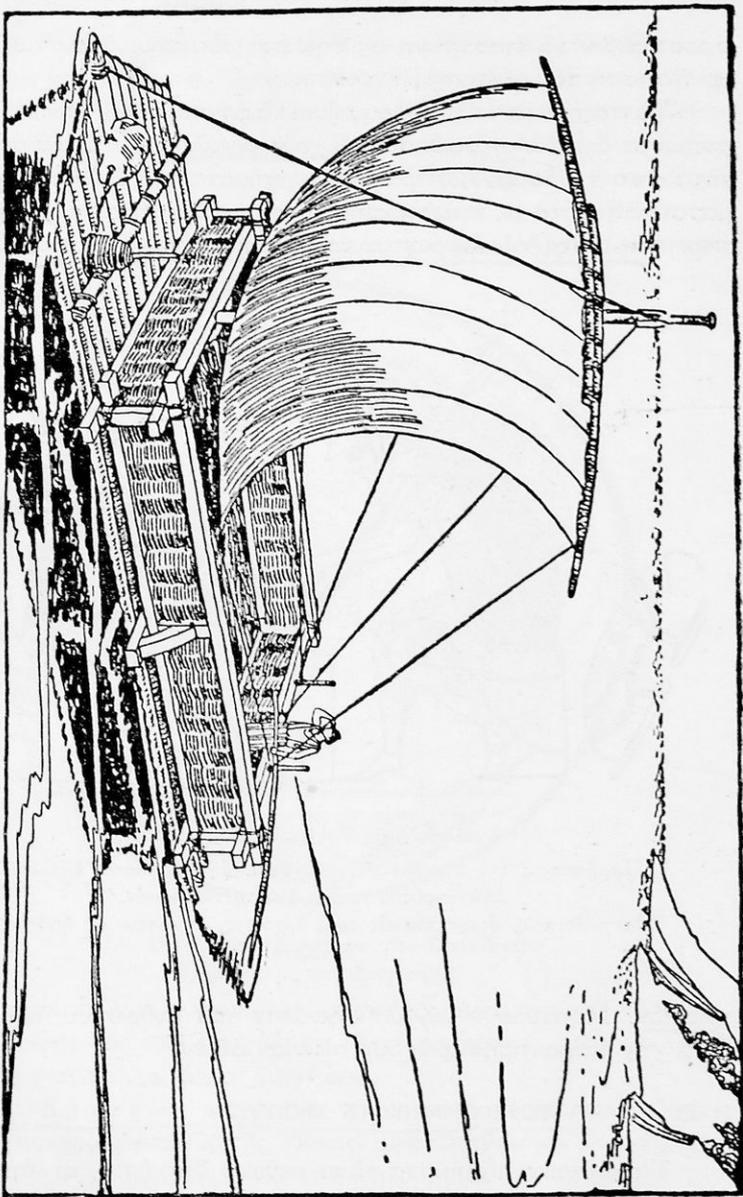
Παιγνίδι πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους, ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς πῶς
ἐπαίζετο.

χρόνων. Μαρτυροῦν μεγάλην γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ἔχουν αἰώνιαν ἀξίαν.

Η ΖΩΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΟΜΗΡΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα εἶναι μυθικαὶ διηγήσεις, αἱ ὅποια δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ ἱστορικὰ γεγονότα. Ἀλλ' αἱ ζωηραὶ καὶ λε-

Η σχεδία του Όδυσσέως.
(Αναπαράσταση).

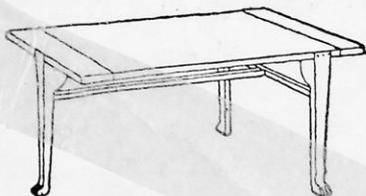
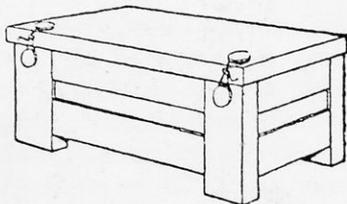

πτομερεῖς περιγραφαὶ ἀναπαριστάνουν τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα οἱ Ἕλληνες μᾶς ἐμφανίζονται ὡς νέοι καὶ γε-
μαῖτοι ὀρμῆν. Ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, λατρεύουν τὰ ὠραῖα πράγμα-
τα καὶ θυσιάζονται διὰ τὴν τιμὴν. Εἶνα ὅμως ἀκόμη τραχεῖς καὶ
δὲν μποροῦν νὰ ἐξουσιάζουν τὰ πάθη των. Ὁ Ἀχιλλεὺς π. χ. ἀφή-
νει ἄταφον τὸν ἐχθρὸν του Ἔκτορα, διὰ νὰ τὸν ἐξευτελίῃ περισ-
σότερον. Εἰς τὴν Ὀδύσειαν οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἡμερώτεροι. Γνω-
ρίζουν πολὺ περισσότερὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ
πολέμου. Ἡ ζωὴ καὶ οἱ τρόποι
των εἶναι λεπτότεροι.

Ἡ Ὀμηρικὴ κοινωνία δὲν δια-
φέρει ἀπὸ τὴν γεωργικὴν κοινω-
νίαν, τὴν ὁποῖαν συναντῶμεν εἰς
τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας ὄλων
τῶν λαῶν. Ἐχεῖ δύο κοινωνι-
κὰς τάξεις, τοὺς εὐγενεῖς,
τοὺς λεγομένους ἀρίστους,
καὶ τὸν λαόν. Ἡ κτηνοτρο-
φία καὶ ἡ γεωργία εἶναι κύρια
μέσα τῆς ζωῆς. Ἡ τέχνη εἶναι ὀλί-
γον ἀνεπτυγμένη. Ὅτι ἕκαστος
χρειάζεται, ἐνδύματα, κατοικίαν,
ὄπλα, τὰ κατασκευάζει ὁ ἴδιος.

Ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κράτη κα-
τὰ τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους ἔχουν
κληρονομικοὺς βασιλεῖς (πα-
τρικὰ βασιλείαι). Ἄλλ' ἡ ἐξουσία
των ἔχει περιορισθῆ πολὺ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Τὴν χώραν κυβερνοῦν
ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι καταγίνονται εἰς τὰ πολεμικά.
Ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία θεωρεῖται ἡ μεγαλυτέρα ἀρετὴ. Κατέρχονται
εἰς τὸν πόλεμον βαρέως ὀπλισμένοι καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ πολεμοῦν
μὲ ἄρματα, ὅπως οἱ Ἀχαιοί. Ἀλλὰ τὰ ὀρειχάλκινα ὄπλα ἀντικατε-
στάθησαν ἀπὸ τὰ σιδηρᾶ. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς κατασκευά-
ζουν ἀνέτους κατοικίας, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουσι τὰ μέγαρα τῶν Μυ-
κηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος.

Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν

Ὀμηρικῶν χρόνων.

Ἀντιγραφή ἀπὸ ἀρχαία μνημεῖα.

Ἡ παλαισιότιη αὐτή ἔποχή ἔχάρισην εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δύο ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τὰ ὁποῖα ἔλαβον σπουδαιοτάτην θέσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἶχον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του. Οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ἐθεώρησαν τὸν Ὀμηρον πρότυπον, οἱ γλύπται καὶ ζωγράφοι αὐτὸν εἶχον ἀκένωτον πηγὴν ἐμπνεύσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ θρησκεία καὶ ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ ἡρώων ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ὀμηρον τὴν ὀριστικὴν των διαμόρφωσιν.

*Ελληνικά
ἀξία καὶ ἀποικία
ἀποικία*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ

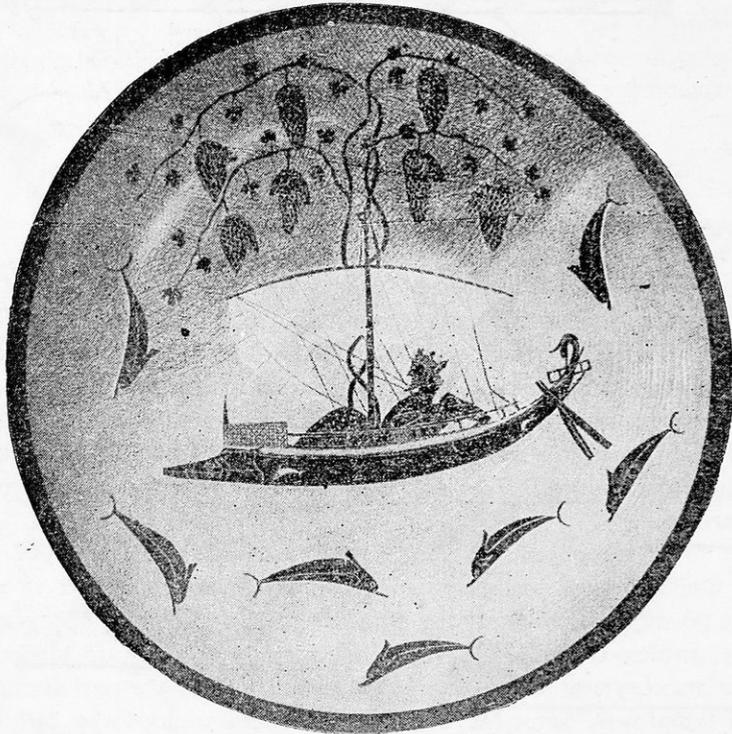
ΘΑΛΑΣΣΟΠΛΟΪΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Τὸν 9ον καὶ 8ον αἰῶνα οἱ Ἕλληνες εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ ζῶν περιωρισμένοι εἰς τὸν τόπον των. Ἄλλ' ἤδη εἰς τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα βλέπομεν ὅτι εὐγενεῖς τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι μόνον γαιοκτήμονες, ἀλλὰ συγχρόνως πολεμισταί, πείραται καὶ ἔμποροι. Δεικνύουν ἀγάπην εἰς τὰ θαλασσινὰ ταξίδια καὶ τὰς περιπετείας. Ἡ ὁρμὴ πρὸς τὴν θάλασσαν αὐξάνει διαρκῶς καὶ οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 7ου καὶ 6ου αἰῶνος γίνονται ἀξιολογώτατοι ναυτικοί.

Ἀντιπάλους εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν τοὺς Φοίνικας. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Φοίνικες εἶναι κυρίως πονηροὶ ἔμποροι, ταξιδεύουν διὰ τὸ κέρδος μόνον καὶ ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς τοὺς δρόμους καὶ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἀνακαλύπτουν, οἱ Ἕλληνες συνδυάζουν τὸ κέρδος μετὰ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φιλομάθειαν. Ταξιδεύουν «κατ' ἔμποριαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον, καὶ διηγοῦνται περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶδον. Διὰ τοῦτο αὐτοὶ εἶναι κυρίως οἱ πρῶτοι ἐξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. Δὲν ἔμεινε γωνία τῆς Μεσογείου ἢ πτυχή τῆς παραλίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἐξηρεύνησαν καὶ δὲν διεφώτισαν. Τὸ σκότος τοῦ μυστηρίου διασκορπίζεται, τὰ θαλάσσια τέρατα, ἡ Σκύλλα, ἡ Χάρυβδις, αἱ Ἀρπυαί, τὰ ὁποῖα οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι παρεμόνευαν τὰ εὐθραστα σκάφη τῶν θαλασσοπόρων ἀπὸ τοὺς βράχους των, ἀπεδείχθησαν ὅτι ἦσαν γεννήματα τῆς φαντασίας.

Εἰς τὸν συναγωνισμὸν μετὰ τοὺς Φοίνικας ἐπικρατοῦν οἱ Ἕλληνες. Τότε γίνεται κάτι ἀξιοθαύμαστον. Οἱ Ἕλληνες κινοῦνται πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Ὅλοι ἔχουν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταξιδεύσουν, νὰ γνωρί-

σουν ξένας χώρας, νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ νὰ εὕρουν ἄλλον τόπον πλουσιώτερον καὶ εὐτυχέστερον, διὰ νὰ ζήσουν.

Ὁ Διόνυσος ταξιδεύει.

Παράστασις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κύλικος τοῦ Ἐξεκίου, 540 π. Χ.
Μόναχον, παλαιὰ Πινακοθήκη.

Ἐξαιρετικῶς κομψὴ παράστασις. Ὁ θεὸς Διόνυσος, πωγωνοφόρος ὅπως τὸν εἰκονίζον εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, ἐξηπλωμένος εἰς τὸ πλοιάριον μὲ τὸ ἱστίον ἀνοικτὸν πλέει μόνος εἰς τὸ πέλαγος διευθύνων τὸ σκάφος μὲ μόνην τὴν θέλησίν του. Ἐπὶ τοῦ ἱστίου ὑψώνονται δύο κλήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κρέμονται μεγάλαι σταφυλαί. Περὶ τὸ σκάφος κολυμβοῦν εὐθυμα οἱ δελφίνες. Ἡ ἀγάπη εἰς τὰ ταξίδια ἔκαμε τοὺς Ἕλληνας νὰ φανταστοῦν ὅτι καὶ οἱ θεοὶ των διαρκῶς ταξιδεύουν. Εἰς τὴν εἰκόνα συμβολίζεται ἡ ὁρμὴ πρὸς νέας χώρας.

ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἕως τὸ Γιβραλτάρ ἐγένισαν τὰς παραλίας μὲ τὰς ἀποικίας των. Αἷτια τοῦ ἀποικισμοῦ ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς γῆς καὶ συγχρόνως αἱ πολιτικαὶ ταραχαί. Ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης γράφει συντόμως: οἱ ἐκ τῶν στάσεων ἐκπίπτοντες ἐκτιζον τὰς ἀποικίας. Οἱ Ἕλληνες μετέβησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ξένας χώρας, διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μόνιμως, νὰ καλλιεργήσουν τὴν γῆν καὶ νὰ σχηματίσουν νέαν πατρίδα. Αἱ παλαιότεραι λοιπὸν ἀποικίαι ἦσαν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως. Ἀργότερον, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, οἱ Ἕλληνες διευθύνονται εἰς τοὺς τόπους τῆς μεγάλης παραγωγῆς, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Νότιον Ρωσίαν, αἱ ὁποῖαι παράγουν σιτηρά, εἰς τὸν Καύκασον, ὁ ὁποῖος δίδει ξυλείαν, καὶ ἰδρύνουν εἰς τὰ παράλια τῶν χωρῶν αὐτῶν ἐμπορικὸς σταθμούς. Αὐταὶ εἶναι αἱ ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ

Τὸ κράτος ὑποστηρίζει τοὺς ἀποίκους καὶ δίδει τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸν λεγόμενον οἰκιστὴν, ὁ ὁποῖος ἀνήκει συνήθως εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενεῖας. Ἡ ἀναχώρησις γίνεται ἔπειτα ἀπὸ ἱεροτελεστίαν καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. Οἱ ἀποικοὶ παίρνουν ἀπὸ τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ὁποῖον τοποθετοῦν εἰς τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον κτίζουσι εἰς τὴν νέαν πατρίδα των. Ἡ νέα πόλις ὀνομάζεται ἀποικία, ἡ πόλις ἢ ὁποῖα ἔστειλεν αὐτὴν μητροπολις. Ἡ ἀποικία τυπικῶς εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, κατ' οὐσίαν ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ δεσμοὶ μεταξύ ἀποικίας καὶ μητροπόλεως, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ κοινὴ γλῶσσα, τὰ ἔθιμα, οἱ νόμοι κλπ. Οἱ ἀποικοὶ σέβονται τὴν μητρόπολιν, λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς ἑορτάς της, ἀν κινδυνεύουν ζητοῦν τὴν συνδρομὴν της, ἢ τὴν βοήθειάν, ὅταν αὐτὴ εὕρισκεται εἰς κίνδυνον. Ἐνίοτε ὅμως ἔρχονται εἰς ρῆξιν καὶ αἰματηροὺς πολέμους. Ἀλλὰ πόλεμος ἀποικίας καὶ μητροπόλεως θεωρεῖται μεγάλη ἀσέβεια.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΞΕΙΝΟΥ

Τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης προσείλκυσαν ἐνωρὶς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν ναυπήγησιμον ξυλείαν καὶ τὰ μεταλλεῖά των. Αἱ δύο πόλεις τῆς Εὐβοίας Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια ἴδρυσαν πολλὰς ἀποικίας εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ἣ ὅποια ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν Χαλκιδικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἡ Ὀλυνθος. Οἱ Κορίνθιοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βίου αἰῶνος ἴδρυσαν τὴν Προτεΐδαιαν. Ἐπίσης πολλοὶ ἀποικίαι ἰδρύθησαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Θράκης.

Ἀπὸ παλαιωτάτους χρόνους οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος καὶ εἰς τὴν ὀμιχλώδη θάλασσαν, ἣ ὅποια κρύπτεται ἐκεῖθεν τῶν Στενῶν. Ἀνάμνησιν τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν διετήρησαν οἱ μῦθοι τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν Συμπληγᾶδων.

Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς περισσότερον ἀγαπητοὺς καὶ διαδεδομένους μύθους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Τέκνα τῆς πρώτης συζύγου τοῦ βασιλέως τοῦ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας Ἀθάμαντος ἦσαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη. Ἡ μήτηρ των Νεφέλη διὰ νὰ σώσῃ τὰ τέκνα τῆς ἀπὸ τὴν κακὴν μητριάν, φροντίζει νὰ τὰ φυγαδεύσῃ. Τὰ ἔθεσεν ἐπάνω εἰς τὰ νῶτα ἑνὸς χρυσομάλλου κριοῦ, τὸν ὅποιον τῆς εἶχε χαρίσει ὁ Ἑρμῆς. Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ζῶον τὰ ἔφερε διὰ τοῦ ἀέρος πρὸς τὴν Ἀσίαν· εἰς τὸ μέσον ὁμοῦ τοῦ ταξιδίου ἐγλύστρησεν ἡ Ἑλλη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἣ ὅποια ὀνομάζεται ἀπὸ τότε Ἑλλήσποντος. Ὁ Φρίξος ἐξηκολούθησε τὸ ταξίδιον καὶ ἔφθασε σῶος εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ ἔθυσίασε τὸν κριὸν καὶ ἐδώρησε τὸ δέρμα εἰς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αἰήτην, ὁ ὅποιος τὸ ἐκρέμασεν εἰς ἓν δένδρον τοῦ ἱεροῦ δάσους τοῦ Ἄρεως καὶ ἀνέθεσε τὴν φύλαξιν του εἰς ἀγρυπνον δράκοντα.

Ὁ βασιλεὺς τῆς θεσσαλικῆς Ἰωλκοῦ Πελίας, ἀφοῦ πρώτον ἤρπασε τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, ἤθελε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν του Ἰάσονα. Τοῦ ἀνέθεσε διὰ τοῦτο νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν Κολχίδα τὸ « χρυσομάλλον δέρας » μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπιστρέψῃ ποτὲ ὁ Ἰάσων ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνον αὐτὸ ταξίδιον, διὰ νὰ ἀπαιτήσῃ τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς του.

Ὁ Ἰάσων ἐδέχθη, ἀλλὰ ἐφρόντισε πρῶτον νὰ λάβουν μέρος οἱ ὀνομαστότεροι ἥρωες τῆς ἐποχῆς του, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, οἱ Διόσκοροι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης καὶ ἄλλοι πολλοί. Κατεσκευάσθη κατόπιν μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς πλοῖον κατάλληλον, ἣ περίφημος πεντηκόντορος Ἀργώ, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰάσονος ἐξεκίνησαν ὅλοι ἀπὸ τὰς Παγασὰς διὰ τὴν μακρυνὴν καὶ ἐπικίνδυνον ἐκστρατείαν.

Ἵστερον ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας κατῴρθωσαν οἱ Ἀργοναῦται νὰ διέλθουν τὰς Συμπληγάδας καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐκεῖ μὲ τὰς μαγικὰς δυνάμεις τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου Μηδείας, ἡ ὁποία ἠγάπησε καὶ ἐβοήθησε τὸν Ἰάσονα, ἐστάθη οὗτος ἱκανὸς νὰ ἐπιτελέσῃ ἄθλους θαυμαστοὺς, νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας καὶ διὰ μέσου νέων κινδύνων καὶ περιπετειῶν νὰ ἐπιστρέψῃ κατόπιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν συντρόφων καὶ τῆς Μηδείας.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὅταν κατενόησαν τὴν σημασίαν τῶν πορθμῶν, Δέσβιοι ἰδρυσαν τὴν Σηστόν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου, Μιλήσιοι τὴν Ἀβυδὸν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς. Πέραν τοῦ στενοῦ οἱ Μιλήσιοι ἔκτισαν τὸ 675 π.Χ. τὴν Κύζικον καὶ ὁρμώμενοι ἀπ' ἐκεῖ ἰδρύνουν σειρὰν ἀποικιῶν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος. Οἱ Μεγαρεῖς ἰδρύνουν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου τὴν Χαλκηδόνα καὶ ὀλίγον ἀργότερον τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς.

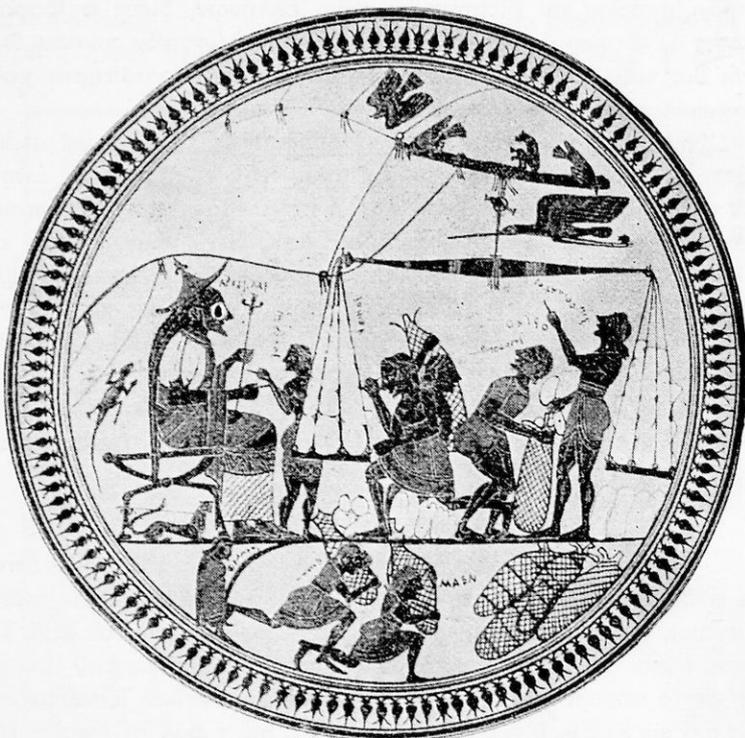
Ὁ ἀποικισμὸς τοῦ Εὐξείνου εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἔργον τῆς Μιλήτου. Περὶ τὰ 630 π.Χ. ἰδρύνουν τὴν Σινώπην εἰς θέσιν ἐφικαιροτάτην, εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ ἐμπορικὴ ὁδός, ἡ ὁποία φέρεי διὰ μέσου τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. Ἡ ἀποικία αὕτη ἀκμάζει τόσον πολὺ, ὥστε ἀποικίζει ὅλην τὴν παραλίαν μέχρι τῆς Κολχίδος. Ἡ Ἀμισὸς καὶ ἡ Τραπεζοῦς εἶναι αἱ σημαντικώτεραι πόλεις εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὴν Σινώπην καὶ εἰς θέσιν ἐπίσης ἐπίκαιρον οἱ Μιλήσιοι ἰδρύνουν τὸν Ἴστρον ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου, ὀλίγον νοτιώτερον ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως, ὁ ὁποῖος ἠνομάζετο τότε Ἴστρος, καὶ ἐκμεταλλεύονται τοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ ὀδηγοῦν εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην.

Αἱ ἄκται τῆς Νοτίου Ρωσίας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν οἱ βάρβαροι Σκύθαι, ἐλκύουν τοὺς Μιλησίους μὲ τὸν πλοῦτον τῶν σιτηρῶν. Σημαντικώτερα ἀποικία εἰς τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι ἡ Ὀλβία. Εἰς τὸ βάθος τῆς Μαιώτιδος λίμνης (Ἀζοφικὴ θάλασσα) ἰδρύνονται τὸ Παντικάπαιον καὶ ἡ Φαναγόρεια καὶ ἡ Τάναϊς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόν, τὸ βορειότερον σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς ἐξαπλώσεως.

Αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου εἶναι κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ μένουں πάντοτε ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ὡς τελευταῖοι φρουροὶ κρυμμένοι εἰς τὴν ὀμίχλην τοῦ βορρᾶ.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀχαιῶν ἔγιναν αἰτία νὰ κλεισθῇ ἡ Αἴγυπτος

Ὁ βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτῶνει σίλφιον.
Παράστασις ἐπὶ λακωνικοῦ ἀγγείου τοῦ 560 π.Χ. περίπου.
Παρίσιον, Νομισματικὸν Μουσεῖον.

Ἀρχαϊκὴ παράστασις, πιθανὸν γελοιογραφία. Ὁ βασιλεὺς τῆς Κυρῆνης Ἀρκεσίλαος, περίφημος διὰ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν φιλαργυρίαν του, κάθεται ἐπὶ τοῦ πλοίου μὲ περίεργον ἐνδυμασίαν καὶ ἐπιβλέπει τὸ ζύγισμα καὶ τὴν τοποθέτησιν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ πλοίου τῶν σάκκων τοῦ σίλφιου. Εἰς τὴν θύραν τῆς ἀποθήκης ὁ φύλαξ. Εἰς τὸ κατάρτι φανταστικὰ πτηνά.

εἰς τοὺς ξένους. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἀποπείρας οἱ Μιλήσιοι ἐπιτυγχάνουν νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν χώραν τοῦ Φα-

ραώ. Ὁ Ψαμμήτιχος ἐπιτρέπει νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Ναύκρατιν, ἡ ὁποία ἀνοίγεται εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, γίνεται δηλαδὴ ἡ μόνη διεθνῆς ἑλληνικὴ ἀποικία, σπουδαιότατη ἀγορὰ καὶ κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας τῶν Ἑλλήνων, διότι ὁ Φαραώ Ἄμασις ἀργότερον ὥρισε τὴν πόλιν ὡς ἀποκλειστικὸν τόπον διαμονῆς διὰ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἴδρυσαν ἐκεῖ ἐργαστήρια χρησιμοποιοῦντες ἐγχωρίους ἐργάτας.

Δωριεῖς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἰδρύνουν τὸ 631 π.Χ. εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν τὴν Κυρήνην, ἡ ὁποία ἔγινε πρότυπον γεωργικῆς ἀποικίας. Τὸ παχὺ ἔδαφος τῆς, τὸ ὁποῖον ἐπότιζαν περιοδικαὶ βροχαί, παρήγεν ἄφθονον κριθήν, σῖτον καὶ σίλφιον, ἓνα εἶδος ἱαματικοῦ φυτοῦ, τοῦ ὁποίου ἐγίνετο μεγάλη ἐξαγωγή, ἐνῶ οἱ λόφοι τῆς ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἀμπέλους καὶ καρποφόρα δένδρα, καὶ τὰ πλούσια λιβάδια τῆς ἔτρεφαν μεγάλα ζῶα καὶ ἰδίως ἵππους. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Κυρήνης ἦσαν ὀνομαστοὶ διὰ τοὺς ἵππους των, πολλὰκις ἐνίκησαν εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Ὀλυμπίαν καὶ ὁ ποιητὴς Πίνδαρος ἐξύμνησε τὸν βασιλέα Ἀρκεσίλαον διὰ τὴν νίκην του.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

Ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤκμασαν ἐξαιρετικῶς αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, εἶναι ἡ κάτω Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία. Ἦδη κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα οἱ Ἀχαιοί, καθὼς γνωρίζομεν, εἶχον φθάσει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἰδρύθησαν τρεῖς σημαντικαὶ ἀποικίαι, τὸ Μεταπόντιον, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ Κρότων, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν ἀργότερον πολλοὺς Δωριεῖς καὶ ὠμίλησαν τὴν δωρικὴν διάλεκτον. Μετανάσται ἀπὸ τὴν Σπάρτην ἔκτισαν τὴν μόνην Σπαρτιατικὴν ἀποικίαν, τὸν Τάραντα εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀμωνύμου κόλπου. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐσκεπάζαν τὴν παραλίαν τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἔδωσαν εἰς τὴν χώραν ὄψιν ἑλληνικὴν καὶ δι' αὐτὸ ὠνομάσθη Μεγάλη Ἑλλάς.

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας ἰδρύθησαν ἀργότερον. Μετὰ σφοδρῶς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐντοπίους καὶ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ἕλληνες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ νοτίαν παραλίαν τῆς νήσου, ἐνῶ ἡ βορειοδυτικὴ ἔμεινεν εἰς τοὺς Καρχηδονίους. Πρῶτοι

ἔφθασαν οἱ Χαλκιδεῖς, οἱ ὅποιοι περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἔκτισαν τὴν Νάξον, κατόπιν τὴν Κατάνην, τοὺς Λεοντίνους καὶ εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ στενοῦ μεταξύ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ Ρήγιον καὶ τὴν Ζάγκλην, ἡ ὁποία μετωνομάσθη Μεσσηνή, διότι ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας. Ἐπειτα ἀπὸ

40 χρόνια ἦλθον οἱ Κορίνθιοι, οἱ ὅποιοι εἶχον ἰδρύσει σπουδαιότητα τὴν ἀποικίαν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Τὸ 730 π.Χ. ἰδρύνουν τὰς Συρακοῦσας, αἱ ὁποῖαι ἀπέβησαν ἡ σημαντικωτάτη πόλις τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἰδρύνουν ἀργότερον τὴν Γέλαν, ἡ ὁποία κτίζει τὸν Ἀκράγαντα, τὴν δευτέραν μετὰ

τὰς Συρακούσας πόλιν τῆς Σικελίας, καὶ τέλος οἱ Χαλκιδεῖς ἰδρύουν τὴν Ἰμέραν. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἦσαν προωρισμένα ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας νὰ γίνουν κατ' ἐξοχὴν ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Ἐκείθεν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶναι σποραδικαὶ καὶ χάνονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀπεράντου βαρβαρικοῦ κόσμου, ὅπως αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὐξείνου, καὶ εἶναι σταθμοὶ ἐμπορικοί.

Περὶ τὸ 600 π.Χ. οἱ Φωκαεῖς τῆς Μ. Ἀσίας ἵδρυσαν τὴν Μασσαλίαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ τέρμα τῆς Μεσογείου, εἰς τὰς Ἡρακλεῖοιους στήλας, ὅπως ἔλεγον τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ. Ἐκείθεν τοῦ πορθμοῦ ἐκτείνεται ὁ ὠκεανός, ἀχανής, χωρὶς νήσους, μυστηριώδης. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Μασσαλίας δὲν ὑποχωροῦν πρὸ τῆς τολμηρᾶς ἐπιχειρήσεως νὰ ἐξερευνήσουν τὸν ὠκεανόν. Ἀργότερον τὸν 4ον αἰῶνα, μασσαλιῶται ναυτικοί, ὁ Εὐθυμένης ἀκολουθεῖ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ φθάνει εἰς τὴν Σενεγάλην, ὁ Πύθεας, ὁ μεγαλύτερος Ἕλλην ἐξερευνητής, ἐξιχνιάζει τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι κρύπτονται εἰς τὴν ὀμίχλην καὶ τὰ ρίγη τῶν βορείων θαλασσῶν

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀποικίας εἶναι ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα φαινόμενα τῆς ἱστορίας. Ἐφάμιλλον ἔχει μόνον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Ἀγγλίας.

Μαρτυρεῖ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τῆς φυλῆς, τελειοποίησιν τῶν τεχνικῶν μέσων καὶ τολμηρὸν ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Ἀπορεῖ κανεὶς πῶς μικραὶ σχετικῶς πολιτεῖαι ἀνέπτυξαν τόσην δραστηριότητα καὶ ἔκτισαν τόσας πόλεις εἰς μακρυνὰς μάλιστα χώρας. Ἡ Χαλκὶς τῆς Εὐβοίας π.χ. δὲν ἐποίκισε μόνον τὴν Χαλκιδικὴν Χερσόνησον, ἀλλὰ ἔκτισε δεκάδας πόλεων εἰς τὴν Δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ἐκ τῶν ὁποίων μερικαὶ ἔγιναν μεγάλαι πόλεις, ὅπως ἡ Κύμη καὶ τὸ Ρήγιον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καὶ ἡ Ἰμέρα εἰς τὴν Σικελίαν.

Διὰ τῶν ἀποικιῶν οἱ Ἕλληνες ἔγιναν ὀλόκληρος κόσμος, ὁ ὁποῖος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ βάρθους τοῦ Εὐξείνου ἕως τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους. Εἰς τὰς ἐκτάσεις αὐτὰς κινοῦνται μὲ δραστηριότητα οἱ Ἕλληνες, φέρουν παντοῦ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν ἐρευνητικότητα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔξοχα προϊόντα τῆς διανοίας των.

Ἐπιπέσει εἰς ἐξαιρέσεις εἰς ἑαυτὸν
εἰς τὴν ἑνοικίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΑΙΩΝΑ

ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

“Όσα γνωρίζομεν διὰ τοὺς Κρήτας, τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὴν μετανάστευσιν τῶν Δωριέων, τὰ ἐμάθαμεν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς μύθους. Πολλὰ διὰ τὴν παλαιοτάτην ἐκείνην ἐποχὴν μᾶς ἐδίδαξαν αἱ ἀνασκαφαί. Οἱ σοφοὶ δηλαδὴ, οἱ ἀρχαιολόγοι, ἔσκαψαν τὰ μέρη, ὅπου ἦσαν παλαιαὶ πόλεις ἢ οἰκοδομαί, ἀνεκάλυψαν ἐρείπια ἀπὸ ναοῦς καὶ ἀνάκτορα ἢ ἀπὸ κατοικίας, ἀγάλματα, τοιχογραφίας, καὶ ἔμαθαν πολλὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν τέχνην τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετά, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ἱστορίαν των, τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις των μὲ τὴν σειράν. Διὰ τοῦτο τὴν παλαιότεραν ἐκείνην ἐποχὴν ὀνομάζουσι **μυθικὴν ἢ προϊστορικὴν**, διότι δὲν εἶχεν ἀρχίσει ἀκόμη ἡ ἱστορία.

Μετὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοῦ Ὀμήρου ἔχομεν πληροφορίας περισσοτέρας. Οἱ Ἕλληες εἶχον μάθει νὰ γράφουσι τότε καὶ μᾶς ἄφησαν πῶλλά γραπτὰ ἐπάνω εἰς λίθους καθὼς καὶ βιβλία ὀλόκληρα, ἀπὸ τὰ ὅποια πληροφοροῦμεθα μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις των. Μετὰ τὸν Ὀμηρον ἀρχίζει ἡ **ἱστορία**, ἡ κυρίως ἱστορικὴ ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος.

ΑΙ ΦΥΛΑΙ

Μετὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν ἡ Ἑλλὰς δὲν παρουσιάζει πλέον μεγάλας μεταβολάς. Αἱ διάφοροι φυλαὶ ἐγκατεστάθησαν μονίμως, ἰδρύ-

θησαν αἱ σπουδαιότεραι ἀποικίαι καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ κυριώτερα κράτη.

Οἱ Ἕλληνες, ὅπως ὅλοι οἱ λαοί, εἶχον διαφορὰς μεταξύ των εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς συνηθείας. Ἐχωρίζοντο δηλαδὴ εἰς φυλάς. Αἱ κυριώτεραι ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἦσαν δύο, οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Δωριεῖς. Ἴωνες ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιότερων κατοίκων, τῶν Ἀχαιῶν, καὶ Δωριεῖς, ὅσοι ἤλθον βραδύτερον καὶ ἔφεραν τὴν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Δωριεῖς εἶχον μεγάλας διαφορὰς. Ὡμίλου διαφορετικὴν διάλεκτον, ἐφόρουν διαφορετικὰ ἐνδύματα, εἶχον διαφορετικὰς κατοικίας, φαγητά, συνηθείας. Οἱ Δωριεῖς ἦσαν πολεμικοί, δὲν ἐφρόντιζον πολὺ διὰ τρόπους, τέχνας, γράμματα. Οἱ Ἴωνες ἀντιθέτως εἶχον λεπτοὺς τρόπους, ἤθελον νὰ ἔχουν ἄνετον κατοικίαν, ὠραῖα ἐπιπλά, κομψὰ ἐνδύματα, ἐκαλλιέργουν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Οἱ περισσότεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχναι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν Ἴωνες.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ

Οἱ Ἕλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ σχηματίσουν ἓν κράτος. Οὔτε αἱ φυλαὶ ἦσαν ἠνωμένοι μεταξύ των. Ἐκάστη πόλις μὲ τὴν περιοχὴν τῆς ἀπετέλει ἰδιαίτερον κράτος. Εἶχε τοὺς νόμους τῆς, τοὺς ἄρχοντάς τῆς, τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὸν στρατὸν τῆς. Μεταξύ τῶν κρατῶν αἱ σχέσεις δὲν ἦσαν πάντοτε φιλικαί. Οἱ γείτονες πρὸ πάντων εἶχον διαφορὰς καὶ ὄχι σπανίως ἔκαμνον πολέμους.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἦσαν μικρὰ καὶ ἀδύνατα. Μερικὰ μόνον ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ ἔγιναν ὀνομαστά. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, δηλ. τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα π.Χ., δύναμιν εἶχον κυρίως τὰ κράτη, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο ἔξω τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἢ Μίλητος π.χ. καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ Συρακοῦσαι εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα τὰ σημαντικώτερα κράτη ἦσαν ἡ Κόρινθος, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναί. Ἀντιθέτως τὰ κράτη τῆς Βοιωτίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς βαρειοτέρας Ἑλλάδος, τῆς Ἠπείρου δηλαδὴ καὶ τῆς Μακεδονίας, δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ: ΕΜΠΟΡΙΟΝ - ΝΑΥΤΙΛΙΑ

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἢ Ἑλλάς ἦτο γεωργική. Τὸ μόνον μέσον, διὰ νὰ ἐξασφαλίζουσαν τὴν ζωὴν των οἱ ἄνθρωποι, ἦτο ἡ γεωργία. Μερικοὶ δυνατοί, οἱ εὐγενεῖς, ἦσαν κύριοι τῆς γῆς, οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά των, διὰ νὰ ζήσουσαν. Τεχνῖται δὲν ὑπῆρχον. Ὅ,τι ὁ καθεὶς ἐχρειάζετο, κατοικίαν, ἐπιπλα, ἐργαλεῖα, τὰ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ κτήμα του.

Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, δηλαδὴ εἰς τὴν γεωργικὴν ἐποχὴν, οἱ ἄνθρωποι δὲν προώδευσαν πολὺ, ὁ νοῦς των κινεῖται ἀργά, δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀνακαλύπτουσαν νέα πράγματα, ἡ ζωὴ των δὲν ἀλλάζει, δὲν ἔχουσαν μεγάλας πόλεις, ζοῦσαν τὸ περισσότερον εἰς τὰ χωρία. Ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι ἔζησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου ἔγινε σημαντικὴ μεταβολή. Οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρησαν πολὺ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἤρχισαν νὰ κάμνουσαν ἐμπόριον μετὰ τὰς ξένας χώρας. Κατεσκεύαζον διάφορα ἀντικείμενα, ἀγγεῖα, ὄπλα, κοσμήματα, ὑφάσματα, τὰ ὅποια ἐπώλουσαν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς μαζί μετὰ τὰ προϊόντα τῆς χώρας των, οἶνον, ἔλαιον καὶ μέλι, τὰ ὅποια ἀντήλασσουσαν μετὰ σῖτον, δέρματα, λινάρι καὶ πολὺτιμα μέταλλα. Ἐκαμαν ἐργαστήρια καὶ, διὰ νὰ ἐπαρκέσουσαν εἰς τὴν ζήτησιν, ὑπεχρεώθησαν νὰ μετεχειρισθοῦσαν δούλους, δηλαδὴ αἰχμαλώτους πολέμου, τοὺς ὁποίους ἠγόραζον καὶ τοὺς ἠνάγκαζον νὰ ἐργάζωνται χωρὶς μισθόν, μετὰ μόνον τὴν τροφήν των. Τὰ μικρὰ ἐργαστήρια, εἰς τὰ ὅποια ὁ τεχνίτης εἰργάζετο μετὰ ὀλίγους βοηθοὺς, ἔγιναν ἀληθινὰ ἐργοστάσια καὶ ἡ χειροτεχνία ἔγινε βιομηχανία. Διὰ νὰ κάμουσαν ἐμπόριον, κατεσκεύασαν πλοῖα καὶ ἔγιναν ναυτικοί. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δηλαδὴ ἀνεπτύχθησαν ἐμπόριον, βιομηχανία, ναυτιλία. Αὐτὸ ἔγινε διὰ πρώτην φοράν εἰς τὰς παραλιακὰς πόλεις, ἰδίως εἰς τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Πολλοὶ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Ἦρχισαν νὰ ζοῦσαν καλύτερα, ἔκτισαν πολυτελεστέρας κατοικίας, ἔκαμαν καλύτερα ἐπιπλα. Αἱ τέχναι προώδευσαν, οἱ καλοὶ τεχνῖται ἔγιναν περιζήτητοι. Οἱ κάτοικοι ἐπληθύνθησαν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν.

Ἡ Ἑλλάς τῶρα εἶχε πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἔζη καὶ ἀπὸ ἄλλα μέσα ἐκτὸς τῆς γεωργίας. Ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς

γεωργούς εἶχεν ἐμπόρους, τεχνίτας, ναυτικούς. Αὐτοὶ ὅλοι ἀπετέ-
λουν τὴν ἀστικήν τάξιν καὶ ἔζων κυρίως εἰς τὰς πόλεις. Ἡ Ἑλλάς
εἶχε τὴν πάλαι πολλὰς πόλεις καὶ μερικὰς μεγάλας καὶ ὀνομαστάς.

ΑΙ ΠΟΛΕΙΣ

Εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐγκατεστημένοι
εἰς κώμας. Ὅσοι ἀπ' αὐτὰς ἀνῆκον εἰς μίαν φυλὴν, ἀνεγνώριζον
τοὺς ἰδίους ἄρχοντας, ἀπετέλουν δηλαδὴ ἓν κράτος. Ἄλλ' ὁ σύν-
δεσμος μεταξύ αὐτῶν ἦτο χαλαρός. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ χαλαροῦ
κράτους διετήρησαν τὰ γεωργικὰ διαμερίσματα, ἢ βόρειοι καὶ δυ-
τικὴ Ἑλλάς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου.

✓ Αἱ κώμαι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀνταλλάσσουν τὰ προϊόντα
τῶν. Διὰ τοῦτο εἰς θέσεις κεντρικάς, ἰδίως εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ἀκρο-
πόλεων, ἐδημιουργήθη τόπος ἀνταλλαγῆς, ἢ ἀγορὰ, καὶ εἰς πολλὰ
μέρη ἀνεπτύχθη ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἡ πόλις. Ἄλλ' ἡ ἀγορὰ ἔμεινε πάν-
τοτε τὸ κέντρον τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ τόπος τῶν συγκεντρώ-
σεων καὶ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων.

Εἰς τὴν πόλιν συγκεντρώνονται εἴτε θεληματικῶς εἴτε μὲ τὴν
ἐπιβολὴν τοῦ ἄρχοντος οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ τὰ περιχώρα καὶ τοιοῦτο-
τρόπως εἰς πολλὰ μέρη ὀλόκληρος περιφέρεια ἐνώνεται μὲ τὴν ἐξου-
σίαν τῆς πόλεως. Αὐτὸς εἶναι ὁ λεγόμενος συναϊκισμός. Κατὰ
τὴν παράδοσιν αὐτὸ ἔκαμεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ Θησεύς, ὅπως γράφει
ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης «καταλύσας τῶν ἄλλων πό-
λεων τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς εἰς τὴν
νῦν οὔσαν ἐν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυ-
τανεῖον ξυνώκισε πάντας».

Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁ νεώτερος τύπος τοῦ ἑλληνικοῦ
κράτους, μία περιοχὴ δηλαδὴ συγκεντρωμένη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν
τῆς πόλεως, ἢ πόλις κράτος, καὶ πόλις εἰς τὴν ἑλληνικὴν κα-
τήνησε νὰ σημαίνει κράτος. Τὸν τύπον αὐτὸν τῆς διοικήσεως ἔχουν
αἱ βιομηχανικαὶ καὶ ναυτικαὶ περιφέρειαι, ἢ Μικρασιατικὴ Ἑλλάς,
ἢ Σικελία, γενικῶς αἱ ἀποικίαι καὶ πολλὰ διαμερίσματα τῆς Ἀνα-
τολικῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἡ Ἀττικὴ. Τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολυανθρω-
πότερα, πλουσιώτερα καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένα.

Οι άρχαιοι "Έλληνες ήσαν πολύ στενότερον δεμένοι εις τήν πόλιν, δηλαδή εις τὸ κράτος, τὸ ὅποιον ἐξησφάλιζεν εις αὐτοὺς τήν ζωὴν καὶ τήν ἐργασίαν καὶ εις ἀντάλλαγμα ἀπῆτει ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὸν πολίτην. Τὸ κυριώτερον καὶ σημαντικώτερον μέρος τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀφιερωμένον εις τὸ κοινόν. Ὁ πολιτικός, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης ἠσθάνετο τὸ ἔργον του ὡς ὑπηρεσίαν, ὡς λειτοουργίαν, ὅπως ἔλεγον, εις τὸ σύνολον, συμβολήν εις τὰς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτείας. Οἱ πλούσιοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναλάβουν τὰ ἔξοδα διὰ δημόσια ἔργα, ἐορτάς, παραστάσεις, ὄπλισμον πλοίων κλπ. Ἡ θέσις αὐτὴ εις τήν πολιτείαν κάμνει τὸν ἀρχαῖον πολὺ διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν σημερινόν.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἔχουν βασιλεῖς. Ἀργότερον οἱ εὐγενεῖς καταργοῦν τὴν βασιλείαν καὶ κυβερνοῦν οἱ ἴδιοι. Τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα ἡ βασιλεία εἶχε καταργηθῆ σχεδὸν εις ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ διατηρεῖται μόνον εις τὰ σύνορα τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἥπειρον, εις τὴν Κύπρον, ἐνῶ οἱ δύο βασιλεῖς τῆς Σπάρτης ἔχασαν ἐντελῶς τὴν ἐξουσίαν των. Ἀπὸ τότε κυβερνοῦν οἱ ἀριστοκρατικοὶ καὶ τὸ πολίτευμα γίνεται, ὅπως λέγουν, ἀριστοκρατικόν.

Εἰς πολλὰ μέρη ὅμως οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἀναγκάζονται νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ χρήματος, μὲ τοὺς μεγάλους κεφαλαίουχους, ὅπως λέγομεν σήμερον, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, καὶ μοιράζουν μὲ αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως κυβερνοῦν πάντοτε οἱ ὀλίγοι, τὸ πολίτευμα λέγεται ὀλιγαρχικόν.

Οἱ ἔμποροι ὅμως, οἱ τεχνῖται, οἱ βιομηχανοὶ, οἱ κάτοικοι γενικῶς τῶν πόλεων, μὲ μίαν λέξιν ὁ δῆμος, θέλουσιν νὰ λάβουν μέρος εις τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀρχίζει σφοδρὸς ἀγὼν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα τὰ ἑλληνικὰ κράτη ταράσσονται ἀπὸ πολιτικὰς ἔριδας, ἀπὸ τὰς στάσεις, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Εἰς πολλὰς περιφερείας ἐπεκράτησεν ὁ δῆμος, λαμβάνει αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν. Ἡ πρόοδος πρὸς τὴν δημοκρατίαν ἐπέρασεν ἐν-

διαμέσους σταθμούς. Ὁ λαὸς κατ' ἀρχὰς εἶχε μικρὰς ἀπαιτήσεις. Ζητεῖ γραπτὸὺς νόμους, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν εὐγενῶν, διότι τὰ δικαστήρια ἦσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀριστοκρατικῶν, οἱ ὅποιοι ἐδίκαζον κατὰ τὸ συμφέρον των. Τὸν 7ον αἰῶνα λοιπὸν βλέπομεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ γίνεται προσπάθεια καταγραφῆς τῶν νόμων. Συνήθως ἐκλέγουν ἓνα ἐπιφανῆ πολίτην καὶ ἀναθέτουν εἰς αὐτὸν νὰ γράψῃ τοὺς νόμους.

Ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς εἰς ἡμᾶς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ Ζάλευκος, ὁ ὁποῖος ἔβαλε νόμους εἰς τοὺς Λοκροὺς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ὀνομαστότερος ἔγινεν ὁ νομοθέτης τῆς Κατάνης Χαρώνιδας, τοῦ ὁποῖου ἡ νομοθεσία εἰσήχθη εἰς πολλὰς πόλεις. Ἀξιόλογοι νομοθέται εἶναι ἐπίσης ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Πιπτακὸς τῆς Μυτιλήνης. Αἱ νομοθεσίαι αὗται ὀρίζουν πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶται τὸ κράτος, πῶς νὰ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς πολίτας καὶ συγχρόνως περιέχουν διατάξεις διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν, διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν κτλ. Τοιοῦτοτρόπως ὅλα σχεδὸν τὰ ἑλληνικὰ κράτη ἀπέκτησαν γραπτὴν νομοθεσίαν καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾶται κατὰ τὰς παλαιὰς συνηθείας.

Αἱ νομοθεσίαι ὅμως δὲν ἔφεραν τὴν γαλήνην. Αἱ πολιτικαὶ παραχαί ἐξηκολούθησαν καὶ εἰς πολλὰ μέρη φιλόδοξοι ἄνθρωποι ἀνήκοντες εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δήμου, κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ τὴν κάμουν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Αὐτοὶ εἶναι οἱ τύραννοι καὶ ἡ ἐξουσία των ὀνομάζεται τυραννίς.

ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Οἱ Ἕλληνες ἐτίμησαν πολὺ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς νόμους των, δηλαδὴ μὲ τὰ συντάγματα, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἐκανόνισαν τὰς πολιτείας. Ἔθετον αὐτοὺς ὑψηλότερον ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς καλλιτέχνας. Ὁ περίφημος φιλόσοφος Πλάτων γράφει: ἓνας Δυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἓνας Σόλων εἰς τὰ Ἀθήνας εἶναι μεγάλοι εὐεργεταὶ καὶ σωτῆρες.

Τοιοῦτοι σεβασίμοι ἄνδρες ἔζησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἀναφέρονται πολλὰ ὀνόματα. Οἱ γνωστότεροι ὅμως εἶναι ἑπτὰ,

οί λεγόμενοι Ἑπτὰ Σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος: Θαλήης ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεὺς, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Περὶανδρὸς ὁ Κορίνθιος καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος.

Σοφὸς εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσήμαινε νομομαθὴς, πολιτευόμενος, ἄνθρωπος γνωρίζων νὰ κυβερνᾷ. Διὰ τὴν ζωὴν των διηγοῦνται πολλὰ ἀνέκδοτα καὶ ἀνέφεραν συντόμους ἐκφράσεις των, τὰ λεγόμενα ἀποφθέγματα, τὰ ὁποῖα περιέκλειον σοφὰ παρατηρήσεις καὶ χρησίμους συμβουλὰς. Μίαν φορὰν, ἔλεγον, συνεδρίασαν οἱ ἑπτὰ μαζί καὶ ἐβγαλαν δύο ἀποφθέγματα ὡς τὴν κορυφὴν τῆς σοφίας, τὸ: Γνώθι σαυτὸν καὶ τὸ: Μηδὲν ἄγαν, τὰ ὁποῖα ἀνέθεσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν. Τὸ πρῶτον σημαίνει: ἐξέτασε καὶ κατάλαβε τὸν ἑαυτὸν σου, τὸ δεύτερον: μὴ εἶσαι ὑπερβολικὸς εἰς τίποτε. Αὐτὰς τὰς δύο φράσεις οἱ ἱερεῖς ἔγραψαν εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ τὰς διαβάζουσι οἱ πολυάριθμοι ἐπισκέπται τοῦ μαντείου.

Ἄλλα παρόμοια ἀποφθέγματα ἦσαν: Πᾶν μέτρον ἄριστον: νὰ ἔχῃς μέτρον εἰς ὅλα, φιλήκοον εἶναι καὶ μὴ πολὺ λαλῶν: ἀγάπα νὰ ἀκούῃς καὶ νὰ μὴ λέγῃς πολλά, βία μηδὲν πράττειν: νὰ μὴν κάνῃς τίποτε βιαστικὰ (Κλεόβουλος). Τὰ σπουδαῖα μελέτα: νὰ σκέπτεσαι σπουδαῖα πράγματα, φίλους μὴ ταχύ κτῶ: νὰ μὴν πιάνῃς γρήγορα φίλιες, μὴ κακοῖς ὀμίλει: μὴ συναναστρέφῃς με τοὺς κακοὺς (Σόλων). Ἀνιὰρὸν ἀργία: ἡ ἀργία στενοχωρεῖ τὸν ἄνθρωπον, βαρὺ ἀπαιδευσία: ἄσχημο πρᾶγμα ἡ ἀπαιδευσία, μὴ πᾶσι πίστευε: νὰ μὴ ἔχῃς ἐμπιστοσύνην εἰς ὅλους (Θαλήης).

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ — Ο ΦΕΙΔΩΝ

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους τῆς παλαιότερας ἐποχῆς ἦσαν προοδευτικοί, ὅσον καὶ ἂν ἔλαβον βιαίως τὴν ἀρχήν. Μερικοὶ μάλιστα ἔγιναν περίφημοι καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς ἀνέφερον πάντοτε.

Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους εἶναι ὁ Φείδων τύραννος τοῦ Ἀργους. Ἐκυβέρνησε με ἀυθαιρεσίαν χωρὶς νὰ λογαριάζῃ τοὺς νόμους· Ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς γείτονας νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν συμμαχίαν

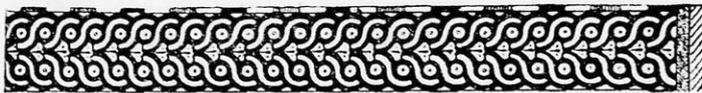
τοῦ Ἄργου, δηλαδή νὰ γίνουιν ὑπήκοοί του. Ὁ Φεῖδων ὁμῶς ἐτακτοποίησε τὰ μέτρα καὶ τὰ βάρη. Παρεδέχθη τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπὸ πολλοῦ ἐν χρήσει εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τὸ μέτρον τοῦ μήκου ἦτο ὁ πῆχυς (μέρος τοῦ βραχίονος ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα καὶ κάτω) καὶ ὁ πούς. Τὸ μέτρον τοῦ βάρους ἦτο τὸ τάλαντον (24 ὀκάδες περίπου), διαιρούμενον εἰς 60 μνᾶς, ἡ μνᾶ διηρεῖτο εἰς 100 δραχμᾶς καὶ ἡ δραχμὴ εἰς 6 ὀβολούς.

Αἱ πόλεις τῆς Εὐβοίας, ἐμπορικώταται, εἶχον ἄλλο σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ σταθμὰ εἶχον τὰ ἴδια ὀνόματα, ἀλλὰ βάρη κατὰ ἐν τρίτον ὀλιγώτερον. Τὸ σύστημα τοῦ Φεῖδωνος ἐδέχθησαν σχεδὸν ὅλοι τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τὸ σύστημα τῆς Εὐβοίας οἱ νησιῶται καὶ αἱ μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθηναὶ καὶ ἡ Κόρινθος.

Ὁ Φεῖδων εἰσήγαγεν ἐπίσης τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα. Εἰς τὴν ὀμηρικὴν ἐποχὴν δὲν εἶχον νομίσματα, τὴν τιμὴν τὴν ὑπελόγιζον μὲ κεφαλὰς ζῶων. Αὐτό, ἔλεγον, ἀξίζει ἓνα ἢ περισσότερα βόδια ἢ μισὸ κλπ. βόδι. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν χρυσὸν ἢ ἀργυρον μὲ τὸ ζύγι: ἓνα τάλαντον, μία μνᾶ, μία δραχμὴ, ἓνας ὀβολὸς χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ. Διὰ τοῦτο τὰ ὀνόματα τῶν βαρῶν ἤρχισαν νὰ σημαίνουν ποσὸν χρηματικόν. Πραγματικὰ νομίσματα, δηλ. τεμάχια μετάλλου μὲ σφραγίδα, ἔκοψαν πρῶτον οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας καὶ αἱ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα νομισματοκοπεῖον ἀπέκτησε πρώτη ἡ Αἴγινα, σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις τῆς παλαιότερας Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀνῆκε τότε εἰς τὸ Ἄργος. Ἐκεῖ ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα μὲ βάρος 13 1/3 γραμμάρια καὶ ἀποτύπωμα χελώνην. Δι' αὐτὸ τὰ ἔλεγον χελώνια. Τὸ σύστημα τῶν μέτρων ἐτελειοποιήθη ἀργότερον.

Ὀνομαστοὺς τυράννους εἶχε κατὰ τὸ 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Κόρινθος τοὺς Κυμελίδας, ἡ Σικυὼν τοὺς Ὀρθαγορίδας, αἱ Ἀθηναὶ τοὺς Πειραιστρατίδας, ἡ Σάμος τὸν Πολυκράτην. Μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς θὰ γνωρίσωμεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ - ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ

ΘΑΛΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα ἡ Ἑλλάς ἔχει προοδεύσει ἀρκετὰ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν παραμονὴν τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς. Παρουσιάζει σπουδαῖα κέντρα, ἀξιολόγους μεγαλοπόλεις, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι ζοῦν πολὺ καλύτερον ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν, ἔχουν καλυτέρας κατοικίας, εἶναι ἡμερώτεροι, ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ γράμματα καὶ διὰ τὰς τέχνας, μὲ ἓνα λόγον ἔχουν προχωρήσει εἰς τὸν πολιτισμόν.

Σχεδὸν ὅλη ἡ Ἑλλάς εἶναι γεμάτη ζωὴν καὶ ὄρεξιν δι' ἐργασίαν καὶ πρόοδον. Διακρίνονται ὅμως μερικὰ κέντρα. Ἡ Ἴωνία πρῶτον, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἡ Κόρινθος εἰς τὸν Ἴσθμόν, αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας, ἰδίως αἱ Συρακοῦσαι. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐξέχουν δύο μεγάλα κράτη, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθήναι.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο, καθὼς εἶδομεν, ἡ πρώτη χώρα τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἔφεραν μαζί τὸν πολιτισμόν των, τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας παρουσιάζουν διαφορὰν εἰς τὴν διάλεκτον καὶ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον διεκρίνοντο εἰς τρεῖς φυλάς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Δωριεῖς.

Οἱ Αἰολεῖς κατεῖχον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ Ἑλ-

λησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνήκεν εἰς αὐτοὺς ἡ Τένεδος καὶ ἡ Λέσβος, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ σημαντικώτερα αἰολικὴ πόλις, ἡ Μυτιλήνη.

Οἱ Ἴωνες εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ μέσον τῆς παραλίας, δηλαδὴ εἰς τὰ παράλια τῆς Λυδίας καὶ τῆς Καρίας ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ, εἰς χώραν εὐφορον καὶ με λαμπρότατον οὐρανόν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Ἴωνία. Ἀπὸ τὰς νήσους ἀνήκον εἰς αὐτοὺς ἡ Χίος, ἡ Σάμος καὶ αἱ Κυκλάδες. Οἱ Ἴωνες ἦσαν ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἀκμαιοτέρα ἑλληνικὴ φυλὴ τῆς Μ. Ἀσίας. Περί τὸ 700 π.Χ. ἡ Ἴωνία ἀριθμεῖ 12 πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας σημαντικώτεροι εἶναι ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος καὶ ἡ Χίος. Αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις προοδεύουν γρήγορα καὶ ἐνώνονται εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μυκάλης, τὸ λεγόμενον Πανιώνιον.

Νοτίως τῆς Ἰωνίας Δωριεῖς ἀποικοὶ ἰδρύουν τὰ δωρικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατ' ἀρχὰς 6, ἀργότερον ὅμως περιορίζονται εἰς 5, διότι ἡ σημαντικώτερα ἀπ' αὐτὰς Ἀλικαρνασσοσ δέχεται τὴν ἰωνικὴν ἐπίδρασιν καὶ ὁμιλεῖ τὴν ἰωνικὴν διάλεκτον. Οἱ Δωριεῖς κατέχουν ἐπίσης τὴν νήσον Ρόδον, τὴν Κῶ καὶ ἄλλας μικροτέρας, ἐνῶ εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν εἶχον καταλάβει τὴν Κρήτην καὶ τὰ Κύθηρα. Ἡ δωρικὴ ἐξάπολις ἐνώνεται ἐπίσης εἰς ὁμοσπονδίαν, τῆς ὁποίας κέντρον ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Τριπίου Ἀπόλλωνος.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεπτύχθησαν ἐνωρίτερον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Τὸν βῶν ἰδίως αἰῶνα παρατηρεῖται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις, αἰολικὰς, δωρικὰς, ἰωνικὰς, μεγάλη ζωὴ καὶ κίνησις. Πολλαὶ πόλεις ἔχουν ἀνεπτυγμένον ναυτικόν, ἐπιδίδονται εἰς μακρινὰς θαλασσοπορίας, κτίζουν ἀποικίας, ἔρχονται εἰς φιλικὰς καὶ ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ τοὺς ξένους.

Ἐπίσης ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα. Κτίζουν καλυτέρας κατοικίας, κατασκευάζουν κομψότερα σκευῆ, λεπτότερα ἐνδύματα. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἔχουν μουσικούς, ποιητάς, ἱστοριογράφους,

✓ μαθηματικούς, φιλοσόφους. Τὸν 7ον και βον αἰῶνα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀκμάζει ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἔχουν γείτονες τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, Λυδούς, Πέρσας, Φοίνικας, Αἰγυπτίους, οἱ ὅποιοι διεκρίθησαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν των κατὰ τοὺς παλαιούς αὐτοὺς χρόνους. Οἱ Ἕλληνες ἔμαθον πολλὰ ἀπ' αὐτούς. Ἄλλ' οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι λαοὶ εἶναι κίνδυνος διὰ τοὺς ὀλιγαριθμοτέρους καὶ χωρισμένους εἰς μικρὰ κράτη Ἑλλάδας:

ΙΩΝΙΑ ΚΑΙ ΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ *χ* *Ιωνία*
Αἰόβο

Περισσότερον ἀπὸ ὅλας ἀκμάζουν αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας. Ἰωνία ονομάζεται ἡ παραλιακὴ χώρα τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης πρὸς Β, τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου πρὸς Ν, περιοριζομένη ἀνατολικῶς ἀπὸ τὴν Λυδίαν καὶ τὴν Καρίαν, μετὰ τῶν μεγάλων πρὸ αὐτῆς νήσων Σάμου καὶ Χίου καὶ ἄλλων μικροτέρων.

✓ Ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι ὕμνησαν τὸ γλυκὺ κλίμα καὶ τὸν διαυγῆ οὐρανὸν τῆς Ἰωνίας. Ὁ πολὺ συμπαθητικὸς ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος κατήγετο ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσόν, γράφει: « Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Ἴωνες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει, τὸ Πανιώνιον, ἔκτισαν τὰς πόλεις των ὑπὸ τὸν λαμπρότερον οὐρανὸν καὶ τὸ ὠραιότερον κλίμα ἀπ' ὅσα γνωρίζομεν νὰ κατοικοῦν ἄνθρωποι ». Ἡ γῆ τῆς ἦτο εὐφορωτάτη, ἐποτιζετο ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νοτιώτερος, ὁ Μαίανδρος, εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἰωνία παρήγε ἀφθονα σιτηρὰ, εἶχε δροσεροὺς κήπους μὲ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀπέραντα καὶ πλούσια ἀμπέλια καὶ ἐλαιόδενδρα.

Εἰς τὴν Ἰωνίαν κατέληγον μερικοὶ μεγάλοι δρόμοι, οἱ ὁποῖοι ὠδήγουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Περσίαν καὶ Βαβυλωνίαν. Οἱ Ἴωνες λοιπὸν ἔγιναν ἑνωρὶς ἔμποροι, τεχνῖται καὶ ναυτικοί. Μετέφερον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Μεσογείου καὶ ἀπ' αὐτὰς ἐλάμβανον ὅσα ἐχρειάζοντο οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας. Οἱ Ἴωνες ἐπλούτησαν. Αἱ πόλεις των ἐμεγάλωσαν καὶ ἐστολισθησαν μὲ πολυτελεῖ κτίρια. Τὸν βον αἰῶνα ἡ Ἰωνία εἶχε δώδεκα μεγάλας πόλεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας μερικαὶ ἦσαν ἀληθινὰ με-

γαλοπόλεις, ὅπως ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Χίος ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου καὶ πρὸ πάντων ἡ Μίλητος.

Κατὰ τὸν βον αἰῶνα ἡ Ἰωνία εἶναι ἡ πλουσιωτέρα καὶ περισσό-
τερον ἀνεπτυγμένη ἑλληνικὴ χώρα. Πρὸς αὐτὴν στρέφονται οἱ ἄλ-
λοι Ἕλληνες καὶ ἀπ' αὐτὴν λαμβάνουν τὰ φῶτά των. Ὁ πολιτι-
σμός τοῦ βου αἰῶνος εἶναι κυρίως ἰωνικὸς πολιτισμός.

Η ΜΙΛΗΤΟΣ

Ἡ μεγαλυτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς Ἰωνίας ἦτο ἡ Μίλη-
τος, πρὸς νότον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Ἡ θεοὶς
τῆς ἦτο πολὺ εὐνοϊκὴ διὰ τὴν προοδεύσιν τὸ ἐμπόριον. Ἡ πεδιάς
τοῦ Μαιάνδρου ἦτο εὐφορος. Ὁ ποταμὸς διηκούλυε τὴν συγκοι-
νωσίαν. Τὰ πλοῖα κατῶρθωνον τὴν ἀνα-
βαίνουσαν τὸ ρεῦμά του καὶ τὴν φθάνουσαν
εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἀπόστασιν εἰς τὸ
ἑσωτερικόν. Δι' αὐτοῦ κατεβίβαζον εἰς
τὰ παράλια ξυλείαν καὶ τὰ προϊόντα
τῆς γῆς. Ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ ποτα-
μοῦ ἤρχιζον μερικὸι μεγάλοι δρόμοι, οἱ
ὅποιοι ἐφθάνον εἰς τὸ ἑσωτερικόν τῆς
Ἀσίας καὶ συνέδεον μεγάλας καὶ πλου-
σίας χώρας τοῦ ἑσωτερικοῦ μετὰ τὴν θάλασσαν. Ἡ πόλις εἶχε τέσσαρας
λιμένας, οἱ ὅποιοι παρεῖχον ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τὰ πλοῖα. Ἐκτὸς
αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ Μίλητος εἶχε τὴν καλὴν τύχην τὴν ἀποκτήσιν λαμπρὰν
διοίκησιν, ἐγένετο πλουσία καὶ δυνατὴ. Ἀφοῦ τὸν βον αἰῶνα εἶχε
βασιλεῖς, εἶδε κατόπιν τὴν κυβερνᾶν ἡ ὀλιγαρχία, πρῶτον οἱ εὐγενεῖς
γαιοκτήμονες, ἔπειτα οἱ πλούσιοι τοῦ χρήματος. Ἦρχισε κατόπιν
μακρὰ περίοδος (590-580) ἐμφυλίου πολέμου. Τέλος ἐπεκράτησεν ὁ
δημός. « Ἡ Μίλητος, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἐγένετο τότε εὐτυχεστέρα
ἢ ὅσον ποτὲ ἄλλοτε ». Εἶχε σημαντικώτατον ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγω-
γικὸν ἐμπόριον. Σπουδαῖον στήριγμα διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου
ἦσαν αἱ πολυάριθμοι ἀποικίαι τῆς, αἱ ὅποια ἤρχιζον ἀπὸ τὰ βάθη
τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἐφθάνον ἕως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἡρα-
κλείους στήλας. Τὸν βον αἰῶνα ἡ Μίλητος εἶχε περὶ τὰς 80 ἀποικίας.

Κρητομυκηναϊκὸς χρυσοῦς
δακτύλιος.

Εἰς τὴν Ναύκρατιν, τὸν λιμένα τὸν ὁποῖον ὁ Φαραὼ Ἄμισις παρέχωρησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸ ἐμπόριόν των, ἔχει τὴν πρώτην θέσιν. Εἰς τὴν Δύσιν μεταχειρίζεται τὴν Σύβαριν ὡς ἀποθήκην διὰ τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὁποῖα προορίζει διὰ τὴν Τυρρηνίαν. Τὰ πλοῖα τῆς μετέφερον εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ καθὼς καὶ τὰ ἰδικὰ τῆς προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἦσαν κυρίως ἀγγεῖα, ὑφάσματα, εἶδη πολυτελείας. Ἐπεξεργάζεται τὰ δέρματα καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα τῆς Λυδίας, τὸν σίδηρον τῶν Χαλύβων, τὰ ἕρια τῆς Φρυγίας. Κατασκευάζει ἐπιπλα, ἰδίως κλίνας. Πανταχοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ζητοῦν τὰ προϊόντα τῆς κεραμευτικῆς τῆς, ἀγγεῖα μὲ τὸ περιεχόμενον, κρασί καὶ λάδι. Ἡ πλουσία πελατεία τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος πληρῶνει μὲ χρυσὸν τοὺς τάπητάς τῆς. Ἡ Μίλητος τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο μεγαλόπολις, εἰς τὴν ὁποῖαν συνητῶντο ἄνθρωποι ἀπὸ διαφόρους χώρας καὶ οἱ πλούσιοι ἐπεδεικνυον τὴν πολυτελείαν των.

Νόμισμα Ἐφέσου.

Ἡ πλουσία ἐμπορικὴ τάξις δὲν περιωρίσθη μόνον νὰ θησαυρίζη καὶ νὰ ζῆ καλά. Ἐπροσάτευσεν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἡ Μίλητος ἐστολίσθη μὲ πολυτελεῖα καὶ κομψὰ οικοδομήματα, δημόσια καὶ ἰδιωτικά, διότι οἱ Ἴωνες ἤθελον νὰ ἔχουν ἄνεσιν εἰς τὴν ζωὴν.

ΕΦΕΣΟΣ — ΦΩΚΑΙΑ

✓ Αἱ ἄλλαι Ἴωνικαὶ πόλεις δὲν ὑστέρησαν. Ἡ Ἐφεσος ἦτο πολυάνθρωπος, πλουσία καὶ ὀνομαστή. Εἰς τὴν Ἐφεσον κατέληγεν ἡ μεγάλη « βασιλικὴ ὁδὸς », ἡ ὁποία ἤνωνε τὸ Αἰγαῖον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐγινε μεγάλη ἐμπορικὴ ἀγορὰ. Οἱ τραπεζῖται τῆς δανείζουν εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας καὶ ἔρχονται εἰς ἐπιγαμίαν μὲ αὐτούς.

✓ Ἡ Ἐφεσος εἶναι ἡ ἱερὰ πόλις τῆς Ἀρτέμιδος. Κατεσκεύασαν τέσσαρας ναοὺς διὰ τὴν θεάν. Ἡ πολυτελεῖα τῶν κατοικιῶν ἀμιλλᾶται πρὸς τῆς Μιλήτου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος (559) τὴν ἀρχὴν ἀρπάζει ὁ σκληρὸς τύραννος Πυθαγόρας. Καλοῦν δαιτητὴν τὸν Ἀθηναῖον Ἀρί-

σταρχον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐφοδιάζει μὲ δημοκρατικὸν σύνταγμα.

Ὁ πλοῦτος ἀφυπνίζει τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν ἰσχυρῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος πολιορκεῖ τὴν Ἔφεσον καὶ τὴν ἀναγκάζει νὰ ὑποταχθῇ.

Ἡ Φώκαια πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἐρμου, ἡ βορειότερα ἀπὸ τὰς ἰωνικὰς πόλεις, εἶναι φωλεὰ τολμηρῶν θαλασσινῶν, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν περιβόητοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον. Ὅταν ἡ ἀλιεῖα καὶ ἡ πειρατεία δὲν ἔφθανον νὰ θρέψουν τὸν αὐξανόμενον πληθυσμὸν, ὥπλισαν ὑπερήφανα καὶ γοργὰ καράβια μὲ πενήντα κουπιά, τὰς πεντηκοντούρους, καὶ ρίπτονται εἰς μακρυνὰ ταξιδια. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἔχουν τὴν βᾶσιν των. Ἡ δραστηριότης των ὅμως ἔφερεν αὐτοὺς κυρίως εἰς τὴν δύσιν, εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, εἰς τὴν Τυρρηνίαν (Ἰταλίαν), εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας. Ἐτόλμησαν μάλιστα νὰ περάσουν τὰς Ἡρακλείους στήλας, τὸ σημερινὸν Γιβραλτάρ, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν ὀλίγον μυθικὴν πόλιν Ταρτησόν, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς ἔδειξε μεγάλην φιλίαν εἰς αὐτούς, ὅπως διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος :

Νόμισμα Μαγνησίας.

« Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας οἱ Φωκαεῖς ἐπέδωθησαν εἰς μακρυνὰς θαλασσοπολείας καὶ ἀνεκάλυψαν τὸν Ἀδρίαν, τὴν Τυρρηνίαν, τὴν Ἰβηρίαν, τὴν Ταρτησόν, πλέοντες ὄχι μὲ στρογγυλὰ πλοῖα (δηλ. μὲ φορτηγὰ καὶ ἀργοκίνητα), ἀλλὰ μὲ πεντηκοντούρους. Ὅταν ἦλθον εἰς τὴν Ταρτησόν, τοὺς ὑπέδεχθη φιλικῶς ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐκεῖνης Ἀργανθῶνιος, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ἑκατὸν εἰκοσι ἔτη καὶ ἐβασίλευσεν ὀγδοήκοντα. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἠγάπησε τόσον τοὺς Φωκαεῖς, ὥστε κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς παρεκίνησε ν' ἀφήσουν τὴν Ἰωνίαν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν ἰδίαν του χώραν, εἰς ὅποιο μέρος αὐτοὶ ἤθελον. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι δὲν τοὺς πείθει καὶ συγχρόνως ἔμαθε τὰς προόδους τῆς δυνάμεως τῶν Μήδων, τοῖς ἔδωκε χρήματα, διὰ νὰ κτίσουν τεῖχη περὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔδωκεν ἀπόθῳως » (Α' 63).

Περὶ τὰ 600 π.Χ. οἱ Φωκαεῖς ἔκτισαν τὴν ἀποικίαν Μασσαλίαν, ἐνίκησαν εἰς ναυμαχίαν τοὺς Καρχηδονίους, μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν τῆς Δυτικῆς Μεσογείου, μὲ τὴν πλουσίαν καὶ πολυάνθρω-

πον πρωτεύουσάν των Καρχηδόνα εις τὴν βόρειον Ἀφρικήν, εις τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος.

ΣΑΜΟΣ — ΧΙΟΣ

Ἡ Σάμος κειμένη πρὸ τοῦ κόλπου τῆς Μιλήτου ἀνεπτύχθη ἀμιλλωμένη πρὸς ἐκείνην εις μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν.

Οἱ Σάμιοι διὰ τὰ ἀντισταθοῦν εις τοὺς Μιλησίους, συνεμάχησαν μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα. Κατεσκεύασαν τέσσαρα πολεμικὰ πλοῖα, τριήρεις, προσκαλέσαντες τεχνίτας ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Κατέλαβον μερικὰς μικρὰς νήσους, ὠρισμένα σημεῖα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κιλικίας καὶ ἔκτισαν ἀποικίας εις τὴν Προποντίδα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξεμεταλλεύθησαν γενναίως τὴν εὐμένειαν τοῦ Ψαμμητίχου καὶ τῶν διαδόχων του. Εἰς τὴν Ναύκρατιν ἀπέκτησαν ἀπὸ τοὺς πρώτους τὴν ἰδιαιτέραν ἐμπορικὴν ἀποθήκην, τὸ ἐμπορίον, καθὼς ἔλεγον, ὅπως καὶ οἱ Μιλήσιοι καὶ οἱ Αἰγινῆται. Στενὰς σχέσεις διετήρουν μὲ τὴν Κυρήνην. Ἐνας Σάμιος ἐπέστρεψε τὸ 630 ἀπὸ τὴν Ἰβηρίαν (Ἰσπανίαν) κομίζων ἐξήκοντα τάλαντα, μυθῶδες ποσὸν διὰ τὴν ἐποχὴν.

Εἰς ὅλον τὸ διάστημα οἱ Σάμιοι ἔδειξαν μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν τέχνην. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὑφαντουργίαν, διεκρίθησαν ὡς μεταλλουργοὶ καὶ χρυσοχόοι, ὡς μηχανικοὶ καὶ ὡς ἀρχιτέκτονες. Δύο Σάμιοι τεχνίται, ὁ Ροϊκὸς καὶ ὁ Θεόδωρος, ἐπενόησαν τὴν τέχνην νὰ χύνουν λυωμένον ὀρείχαλκον εἰς κοίλους τύπους καὶ νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἔργα τέχνης. Ἡ ἐφεύρεσις ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ κατασκευάζουν ὀρειχάλκινα ἀριστουργήματα. Ἡ κατασκευὴ ἀγγείων ἐπίσης προώδευσε. Σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ Σάμος ἀνέδειξε τὸν περίφημον Πυθαγόραν.

Ἡ Χίος, ἀσφαλὴς εἰς τὴν νησιωτικὴν τῆς θέσιν, χαίρειται τὰ ἀγαθὰ μᾶς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου καὶ ἔχει τὴν ἀξιόλογον θέσιν τῆς εἰς τὸν ἰωνικὸν κόσμον. Ὅπως οἱ γείτονές των τῆς Λέσβου, οἱ Χίοι μεταφέρουν πολυαριθμούς πίθους οἴνου εἰς τὴν ἀποθήκην των εἰς τὴν Ναύκρατιν. Ἡ διαρκῶς ἀναπτυσσομένη βιομηχανία των ἀπαιτεῖ χεῖρας ἐργατικὰς καὶ ἐπειδὴ ἡ βιομηχανία τῶν ἀρχαίων διεξάγεται μὲ δούλους, οἱ ἐπιχειρηματῆται τῆς Χίου εἰσά-

γουν δούλους καὶ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, τὸ ὁποῖον ἀργότερον ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις.

Ὡς στήριγμα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς ἡ Χίος ἔχει τὰς Ἐρυθράς, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ αὐτὴν διὰ στενωῶν δεσμῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γίνεται παραλλήλως, χωρὶς νὰ λείψουν ἔριδες καὶ συγκρούσεις. Καὶ εἰς τὰς δύο πόλεις τὴν βασιλείαν διαδέχεται ἡ ὀλιγαρχία, τὴν ὁποῖαν ἀνατρέπει ὁ δῆμος εἴτε οἱ τύραννοι.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἡ Χίος ἔχει βουλὴν καὶ νόμους, οἱ ὅποιοι λέγουν ὅτι ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὸν Σόλωνα.

Οἱ καλλιτέχναι τῆς διακρίνονται διὰ τὴν ἐπιχειρημασίαν τοῦ μαρμάρου καὶ τὴν συγκόλλησιν τοῦ σιδήρου καὶ ἀποκτοῦν πανελληνίου φήμην.

Λ Ε Σ Β Ο Σ

Ἡ βορειότερα ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας νήσους τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, ἡ Λέσβος, εἶναι γειωτική. Οἱ κάτοικοί τῆς καυχῶνται ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς τῆς Θεσσαλίας καὶ ὅτι εἶναι ἄμεσοι ἀπόγονοι τῶν Μυρμιδόνων καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ περιφήμου ἥρωος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἡ Λέσβος ἔχει δύο σημαντικὰς πόλεις, τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παρουσιάζει διαφορετικὰ γνωρίσματα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰωνικῶν πόλεων.

Τὰ λαμπρὰ τῆς ἀμπέλια εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις τῶν μεγαλοκτηματιῶν τῆς. Ἡ ἀριστοκρατία αὐτὴ περιώρισε τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων καὶ κατ' οὐσίαν αὐτὴ κυβερνᾷ. Αἱ πόλεις τῆς Λέσβου ἔμειναν ὀλιγαρχικαὶ καὶ δὲν ἠγάπησαν τὰ μακρυνὰ ταξίδια καὶ τὸ ἐμπόριον.

Ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη γῆς καὶ ἀγορᾶς διὰ τὸν οἶνον ὑπεχρέωσε τοὺς Μυτιληναίους ν' ἀκολουθήσουν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς βορείας ἄκρας τῆς νήσου τῶν χερσονήσων τῆς Τρωάδος, ἔκτισαν τὴν Μάδουτον καὶ τὴν Σπατόν, εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου, τὴν Δίον εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου. Μόνοι ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς οἱ Μυτιληναῖοι εἶχον μέρος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τῆς Ναυκρατίδος.

Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, τὸν καιρὸν τοῦ Πεισιστράτου, εἰς τὴν γῆν τῆς παλαιᾶς Τροίας,

ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὸ Σίγειον, οἱ Μυτιληναῖοι ἠγωνίσθησαν γενναίως ἔχοντες ὀρηπήτριον τὴν ὠχυρωμένην πόλιν Ἀχιλλεῖον, ὅπου ἦτο ὁ ὑποθετικὸς τάφος τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡ τρωικὴ γῆ ἀνήκει εἰς τοὺς Αἰολεῖς. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος μόλις ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς ἐγκαταλείψας τὰ ὄπλα του, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκρέμασαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ Σίγειον, καὶ τὸ πάθημά του τὸ ἔκλαψεν εἰς λυρικὸν ποίημα. Ἄλλ' ὁ Πιπτακός, ὁ κατόπιν περίφημος νομοθέτης τῆς Μυτιλήνης καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, ἐφόρευσε εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἔχθρου.

✓ Γενικῶς ὅμως οἱ Λέσβιοι δὲν εἶναι πολεμισταί. Ζῶντες εἰς ἐξαίρετον κλίμα, ἀσφαλισμένοι ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ συνηθισμένοι νὰ κερδίζουν καὶ νὰ ἐξοδεύουν πολλὰ, ἐπιδίδονται εἰς τρυφηλὴν ζωὴν.

✓ Ἡ πολιτικὴ πάλη διεξάγεται μὲ πολὺ πάθος. Αἱ μεγάλοι οἰκογένεια συγκρούονται ἀναμεταξύ των, ἀλλ' ἀναγκάζονται νὰ ἐνωθοῦν πρὸ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν τυράννων. Ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος, φανατικὸς ἀριστοκράτης, εἰς ἓνα ποίημά του παρομοιάζει τὴν πολιτείαν μὲ σκάφος, τὸ ὁποῖον παλαίει εἰς τὸ μέσον ἀγρίας τρικυμίας :

« Δὲν καταλαβαίνω ἀπὸ ποῦ φυσοῦν οἱ ἄνεμοι. Τὸ ἓνα κύμα κυλάει ἀπ' ἐδῶ, τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ ἄλλο κι' ἐμεῖς σερνόμεθα ἀνάμεσα τοὺς μέσα στὸ μαῦρο καράβι ». Ὁ τυράννος δολοφονεῖται καὶ ὁ Ἀλκαῖος ἐκβάλλει ἀγρίας φωνὰς χαρᾶς. Ἄλλ' ὁ θρίαμβος διαρκεῖ ὀλίγον. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ὑποκύπτουν. Ὁ Ἀλκαῖος φεύγει διὰ τὴν Αἴγυπτον, ὁ ἀδελφὸς του πηγαίνει νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ναβουχοδονόσορα, τὸν βασιλέα τῆς Βαβυλώνας. Ἡ Σαπφὼ φεύγει εἰς τὴν Σικελίαν.

Ὡς εἰρηνευτὴς προβάλλει ὁ γενναῖος καὶ σοφὸς Πιπτακός. Διορίζεται αἰσὺμνητης, δηλ. μεσολαβητὴς μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Οἱ ἔχθροί του τὸν ὀνομάζουν τυράννον. Ἄλλ' αὐτὸς εὐρίσκει τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας. Ἀπαλλάσσει τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπαναφέρει τὴν τάξιν χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὸ σύνταγμα μόνον μὲ πρακτικοὺς νόμους. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ Πιπτακὸς κρίνει ὅτι ἡ ἀποστολὴ του ἔληξε. Δίδει ἀμνηστίαν, ἐπιτρέπει νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἐξόριστοι καὶ ὁ ἴδιος ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν.

Σύγχρονος τοῦ Σόλωνος ἀξιῶνεται ὅπως ἐκεῖνος νὰ ἀριθμηθῆ μεταξύ τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ψυχικαὶ ταραχαὶ ἔχουν τὴν ἀπήχησιν εἰς τοὺς στίχους τῶν ποιητῶν. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς Λέσβου διετήρησε τὸ αἶσθημα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως. Δύο σπουδαῖα μουσικὰ ὄργανα, ἡ κιθάρα καὶ ἡ βάρβιτος, κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἠκούσθησαν τὰ περιπαθῆ ἄσματα τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφούς.

ΘΑΛΗΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Ὁ παλαιότερος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς Ἰωνίας εἶναι ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον, Θα λ ῆ ς ὁ Μ ι λ ῆ σ ι ο ς, ὅπως ἔλεγον, διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἐπίθετα ὅπως ἡμεῖς, ἀλλὰ πλησίον τοῦ κυρίου ὀνόματος ἔθετον τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ὡς τιμητικόν.

Ὁ Θαλῆς κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδος του καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς συμπαλίτας του καλὰς συμβουλὰς, τὰς ὁποίας ὅμως ἐκεῖνοι δὲν ἠκολούθησαν πάντοτε. Μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν του καὶ τὴν πολλὴν μελέτην ἀπέκτησεν ὅλας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν πολλαί. Ἔκαμε μεγάλα ταξίδια, καὶ, ὅπως ὁ Ὅδυσσεύς, εἶδε πολλὰς χώρας καὶ ἔμαθε πολλὰ. Ἐπῆγε κυρίως εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐθαύμασε τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς τῆς, τὰς πυραμίδας καὶ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ παράξενα ἦθη τῆς, ἔμαθε πολλὰ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τῆς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σοφοί. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἐθαύμασαν τὰς γνώσεις καὶ τὴν σοβαρότητά του. Ὁ Θαλῆς ἐμέτρησε τὸ ὕψος τῶν πυραμίδων ἀπὸ τὸ μήκος τῆς σκιᾶς τῶν. Ὁ Φαραῶ ἠθέλησε τότε νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ τὸν ἐτίμησε πολὺ. Ἐπίσης ἐτίμα πολὺ τὸν Θαλῆν ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας, ὁ περίφημος Κροῖσος, ὁ ὁποῖος τὸν ἔλαβε σύμβουλον καὶ μηχανικόν εἰς μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν του.

Ὁ Θαλῆς κατώρθωσε μὲ ὑπολογισμοὺς νὰ εὕρισκῃ πότε θὰ γίνῃ ἔκλειψις ἡλίου. Προεῖπε μίαν ὀλικὴν ἔκλειψιν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἀκριβῶς τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμον μεγάλην μάχην οἱ στρατοὶ δύο βασιλέων τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖνοι τρομαγμένοι ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ συνεφιλιώθησαν. Ὁ Θαλῆς ἐτακτοποιήσε τὸ ἡμερολόγιον τῆς πατρίδος του, ὥρισεν ἀκριβέστερον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν

✓ διαίρεσιν τοῦ ἔτους. Ἐκάμε προόδους εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν. Ὅταν ἀπέθανεν, οἱ συμπολιταὶ τοῦ ἔγραψαν εἰς τὸν τάφον τοῦ: « Μικρὸς εἶναι ὁ τάφος τοῦ, ἀλλ' ἡ δόξα τοῦ φθάνει εἰς τὸν οὐρανόν ».

✓ ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΣΑΜΙΟΣ

Ὁ Πυθαγόρας ἐπίσης ἦτο ἀξιολογώτατος σοφός. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Σάμον καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Πυθαγόρας ὁ Σάμιος. Κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν καὶ ἔμεινεν ἀριστοκρατικὸς εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ. Ἀπὸ μικρὸς κατέγινεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν καὶ ἔγινε σπουδαῖος μαθηματικός. Ὅταν μίαν φορὰν κατώρθωσε νὰ λύσῃ ἓν δύσκολον πρόβλημα, ἔκαμε πλουσιωτάτην θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς. Προπάντων ἐφρόντισε νὰ εἶναι σοβαρὸς καὶ νὰ κανονίζῃ αὐστηρὰ τὴν ζωὴν τοῦ καθὼς καὶ τῶν φίλων τοῦ.

✓ Ὅταν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Σάμον ἔλαβεν ὁ τύραννος Πολυκράτης, ὁ Πυθαγόρας ἐγκατέλειπε τὴν πατρίδα τοῦ καὶ ἐπῆγε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς μίαν πόλιν τῆς κάτω Ἰταλίας, τὸν Κρότωνα. Ἐκεῖ ἀπέκτησε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἵδρυσεν ἓνα σύλλογον, ὁ ὁποῖος ἔγινε περίφημος. Τὰ μέλη τοῦ συλλόγου αὐτοῦ, οἱ Πυθαγόρειοι, ὅπως τοὺς ἔλεγον, ἔζων διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνεδύοντο διαφορετικὰ, ἀπέφευγον πολλὰ φαγητὰ, ἰδίως τὸ κρέας, καὶ κατεγίνοντο εἰς μελέτας. Εἰς τὰς συγκεντρώσεις τῶν ἔμενον πολλὰς ὥρας σιωπηλοί, διὰ νὰ συνηθίσουν νὰ σκέπτωνται, νὰ ὁμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ εἶναι σοβαροί. Πρὸ πάντων οἱ νεώτεροι εἶχον μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς μεγαλύτερους καὶ δὲν ὠμίλουσαν, ὅταν αὐτοὶ ἦσαν παρόντες.

Οἱ ἄνθρωποι ἐθαύμαζον πολὺ τὸν Πυθαγόραν. Ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἄνθρωπος ὑπερφυσικός, ὅτι εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κάμνῃ θαύματα. Ἐλεγον ὅτι τὴν ἰδίαν στιγμὴν δύναται νὰ εὑρίσκεται συγχρόνως εἰς δύο πόλεις.

Εἰς ὅλην τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ὑπῆρχον Πυθαγόρειοι. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγιναν σπουδαῖοι πολιτικοὶ καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πατρίδα τῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

ΛΥΔΟΙ - ΠΕΡΣΑΙ

Επισημνών
Περσών
ΠΕΡΣΑΙ

Οί Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς εἰς τὸν τόπον των. Οἱ ἴδιοι εἶχον στενὴν ἕκτασιν γῆς εἰς τὴν παραλίαν, ἐνῶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔζων πολυάριθμοι λαοί, οἱ ὁποῖοι ἦτο δυνατόν νὰ δυναμώσουν καὶ νὰ γίνουσι ἐπικίνδυνοι.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε τὸν ἅδον αἰῶνα. Εἰς τὰ βορειοανατολικά σύνορα τῆς Ἰωνίας ἦσαν οἱ Λυδοί, λαὸς τῆς Μ. Ἀσίας Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς Λυδίας ἦτο πλουσιώτατον εἰς γεωργικά προϊόντα καὶ μέταλλα. Ἐνας μικρὸς ποταμὸς τῆς χώρας, ὁ Πακτωλὸς, εἶχε κόνιν (ψήγματα) χρυσοῦ εἰς τὴν ἄμμον του. Ἡ Λυδία εἶχεν ἐπίσης σπουδαίους τεχνίτας καὶ ἦσαν περιζήτητα τὰ ἔγχρωμα ὑφάσματά της, ἰδίως οἱ τάπητες διὰ τὰ ζωηρὰ των χρώματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔσβηναν μετὰ τὸν καιρὸν. Καὶ εἰς τὰ γράμματα εἶχον προοδεύσει κάπως οἱ Λυδοί. Ἐγνώριζον νὰ γράφουσι καὶ εἶχον ἰδικὴν τῶν γραφῆν. Ἔμαθον πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, ἐμιμήθησαν τὰς συνθηεῖας τῶν Ἑλλήνων, οἱ βασιλεῖς των ἐγνώριζον ἑλληνικά. Εἰς μερικά μέρη μάλιστα ἀνemeίχθησαν Λυδοὶ καὶ Ἕλληνες.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἐγίναν ἰσχυροί, ὑπέταξαν διαφόρους χώρας καὶ ὑπεχρέωσαν καὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις νὰ πληρώνουσι φόρον. Ὁ Θαλῆς συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓν κράτος. Οἱ Ἴωνες ὅμως ἐπρότιμησαν νὰ διατηρήσουσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι, ὅπως ἦσαν χωρισμέναι, δὲν κατάρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τοὺς Λυδοὺς

Ο ΚΡΟΪΣΟΣ

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος βασιλεὺς τῆς Λυδίας ἦτο ὁ περίφημος Κροῖσος (561-546), πλούσιος καὶ ὑπερήφανος. Ὁ Κροῖσος ὑπέταξε πολλοὺς λαοὺς καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος του ἕως τὸν μεγάλο ποταμὸν τῆς Μ. Ἀσίας, Ἄλιν. Μὲ τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους εἰσέπραττεν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν μεταλλείων, καὶ μὲ τὸν χρυσόν, τὸν ὁποῖον ἐμάζευεν ἀπὸ τὴν ἄμμον τοῦ Πακτωλοῦ, συνήθροισεν ἀφάνταστον πλοῦτον. Ἡ πρωτεύουσά

Ὁ Μέγας Βασιλεὺς.

Παράστας ἐπὶ ἀττικῷ ἀγγεῖοι περὶ τὸ 450 π.Χ. — Ρώμη - Βατικανόν.

του, αἱ Σάρδεῖς, ἦτο μεγάλη πόλις, ὠχυρωμένη ἐπὶ ὑψώματος καὶ δὲν ἀπέχετο πολὺ ἀπὸ τὴν Σμύρνην. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἀνεγνώρισαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας. Ἄλλ' ὁ Κροῖσος περιωρίζετο νὰ εἰσπράττη μόνον φόρον. Μετεχειρίζετο καλῶς τοὺς Ἕλληνας, συνεβουλεύετο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ περιεποιεῖτο τοὺς Ἕλληνας σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν αὐλήν του.

Οἱ παλαιότεροι ἡγεμόνες τῶν βαρβάρων, πρὸ τῶν Περσῶν, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων, ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν

των καὶ ἐσέβοντο τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μαντεῖά των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦς ἔστειλαν πολὺτιμα δῶρα κυρίως εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἱστορικὸς Ἡροδοτος :

« Ὁ Μίδας, ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ἀφιέρωσε τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο, διὰ τὴν δικάζην, ὄντα ἀξιοθέατον ». « Ὁ δὲ Γύγης (ὁ πάππος τοῦ Κροῖσου) ἐπεμφεν εἰς τοὺς Δελφοὺς πλοῦσια δῶρα· διότι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ ἀργυρᾶ ἀναθήματα ἐστάλησαν ἀπὸ ἐκείνου. Ἀφιέρωσεν ἐπίσης καὶ ἄπειρα χρυσᾶ, μεταξύ τῶν ὁποίων ἔξ κρατῆρας, οἱ ὁποῖοι πρὸ πάντων εἶναι ἀξιοὶ μνείας καὶ ἔχουσι βάρος τριάκοντα ταλάντων » (Α' 14).

Ὁ Κροῖσος προσεῖλκυσε τὸν Θαλῆν, ἔλαβεν αὐτὸν ὡς σύμβουλον καὶ τὸν ἐτίμησε πολὺ.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ — Ο ΚΥΡΟΣ

Οἱ Πέρσαι ἦσαν σημαντικὸς λαὸς τῆς Ἀσίας, ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Ἦσαν συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ πρόγονοί των εἶχον ζῆσει μὲ τοὺς προγόνους τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοφύλους λαοὺς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἐφυγον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην τὴν ἰδίαν περίπτου ἐποχὴν (2000 π.Χ.) μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' αὐτοὶ ἔλαβον τὸν δρόμον τῆς Ἀσίας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ἰράν.

Τὸ Ἰράν εἶναι πλατὺ ὄροπέδιον τῆς Ἀσίας μεταξύ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Οἱ Πέρσαι ἔδειξαν μεγάλην ἰκανότητα. Ἐνίκησαν τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ ἵδρυσαν κράτος, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε μεγάλην ἔκτασιν.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος ἡ Περσία εἶχεν ἕνα σπουδαιότατον βασιλέα, τολμηρὸν καὶ ἰκανώτατον πολεμιστὴν, τὸν Κύρον (550-529). Ὁ Κύρος ἐκυρίευσεν πολλὰς χώρας, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἐγένετο ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς γείτονάς του.

Ὁ Κροῖσος εἶδε τὸν κίνδυνον καὶ διὰ τὴν πρόλαβη, ἔκαμε μεγάλην ἐκστρατείαν ἐναντίον του. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν εἶχεν ὡς σύμβουλον καὶ μηχανικὸν τὸν Θαλῆν. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἐβοήθησαν τὸν Κροῖσον κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Ὁ στρατὸς τοῦ Κροῖσου ἐπροχώρησεν ἕως τὸν Ἄλυν ποταμὸν καὶ ὁ Θαλῆς μὲ ἕνα

έξυπνον τρόπον κατώρθωσε νὰ τὸν περάσουν. Ἐγύρισε τὸ ρεῦμά του καὶ ὁ στρατὸς εὐρέθη ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ποταμοῦ.

Ἄλλ' ὁ Κροῖσος ἐνίκηθη, ὁ στρατὸς του διεσκορπίσθη καὶ ὁ ἴδιος κατέφυγεν εἰς τὸ φρούριον τῶν Σάρδεων. Μετ' ὀλίγον ὁ Κύρος ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροῖσον αἰχμάλωτον. Τὸ κράτος τῶν Λυδῶν ἀπὸ τότε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Πέρσας (546).

ΟΙ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ

Οἱ Πέρσαι ἦσαν πολὺ μεγαλύτερος κίνδυνος διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι ἦσαν δραστηριώτεροι, κατακτητικοί, εἶχον μεγάλην ιδέαν διὰ τὸν ἑαυτὸν των καὶ ὀλίγην διάθεσιν νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Κροῖσος ἐπετέθη κατὰ τοῦ Κύρου ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀσίας νὰ συμμαχήσουν μαζί του. Οἱ Ἕλληνες ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν ἡσυχοὶ εἰς τὰς οἰκίας των.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κροῖσου οἱ Μικρασιάται Ἕλληνες ἔστειλαν πρεσβείαν, διὰ ν' ἀναγγείλουν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν με τοὺς ὅρους ποὺ ἀνεγνώριζαν τὸν Κροῖσον. Ὁ Κύρος ἀπήντησεν, ὅπως λέγουν, με ἕνα μῦθος :

« Ἐνας αὐλητὴς εἶδε ψάρια εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἤρχισε νὰ παίζη τὸν αὐλὸν του, ἐλπίζων ὅτι θὰ τὰ προσεῖλκυεν εἰς τὴν ξηράν. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ ψάρια δὲν ἤρχοντο, ἔλαβε δίκτυον, τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔσυρε τὰ ψάρια εἰς τὴν παραλίαν. Ὅταν τὰ εἶδε νὰ πηδοῦν, εἶπεν εἰς αὐτὰ :

— Δὲν θέλατε νὰ χορευέτε, ὅταν ἔπαιζα τὸν αὐλόν, παύσατε νὰ χορευέτε τώρα » (Ἡρόδοτος Α', 141).

Οἱ Μιλήσιοι εἶχον προλάβει νὰ συνθηκολογήσουν με τὸν Κύρον. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἔσπευσαν νὰ ἐνισχύσουν τὰ τεῖχη των καὶ ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία τότε ἦτο ἡ μεγαλύτερα δύναμις τῆς Ἑλλάδος, νὰ ζητήσουν βοήθειαν. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν συνεκινήθησαν. Ὁ ἀπεσταλμένος των, Φωκασίς, παρουσιάσθη εἰς τὴν Γερουσίαν ἐνδεδυμένος ὠραῖον χιτῶνα ἀπὸ πορφύραν καὶ εἶπεν ἕνα μακρὸν λόγον. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον μεγάλην ἐμπιστο-

σύνην εἰς τοὺς πολυτελῶς ἐνδεδυμένους καὶ εἰς τοὺς ρητορικοὺς λόγους, ἔστειλαν ἀπεσταλμένον νὰ ἐξετάσουν τὴν κατάστασιν. Πλέοντ' αὐτοῦ οὐδὲν ἔπραξαν.

« Οἱ πρέσβεις, οἱ ὁποῖοι ἐβιάσθησαν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐξέλεξαν ἕνα Φωκαεά, Πύθερμον τὸ ὄνομα, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Αὐτὸς ἐφόρεσεν ἕνδυμα πορφυροῦν, διὰ νὰ προσελκύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους Σπαρτιάτας, ἠγέρθη καὶ ὠμίλησεν ἐπὶ μακρόν, ἐξαιτούμενος τὴν συνδρομὴν των· ἄλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐδεμίαν ἀκρόασιν ἔδωσαν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἠρήθησαν νὰ βοηθήσουν τὴν Ἰωνίαν » (Ἡρόδοτος Α', 152).

Ὁ στρατηγὸς τοῦ Κύρου Ἀρπαγὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκυρίευσεν εὐκόλως τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἠγωνίσθησαν χωριστὰ ἢ κάθε μία διὰ τὸν ἑαυτὸν της. Οἱ Πέρσαι ἐσώρευαν χώματα εἰς τὰ τεῖχη τῶν πόλεων, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν πολὺ ὑψηλά, ἐσημάτιζαν προχώματα καὶ ἀνέβαινον ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὰ τεῖχη.

« Ἐκάστη πόλις, ἀμυνομένη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας της, ἐφάνη γενναία. Ὅλοι ὁμως ἠττήθησαν καὶ ὑπετάγησαν. Οἱ Μιλήσιοι δὲ συνηκολογήσαντες μετὰ τοῦ Κύρου, ἐμειναν ἤσυχοι. Τοιοῦτοτρόπως ἐδουλώθη ἡ Ἰωνία ἐκ δευτέρου » (Ἡρόδοτος Α', 169).

Ἀφοῦ δὲ ὑπετάχθησαν οἱ ἐν ἠπείρῳ Ἕλληνες, οἱ νησιῶται Ἕλληνες, φοβηθέντες μὴ πάθουν τὰ ἴδια, παρεδόθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Κύρον.

ΟΙ ΦΩΚΑΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΙΟΙ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΟΥΝ ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ἡ Φώκαια ἦτο ἡ πρώτη πόλις, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησαν οἱ Πέρσαι. Ὁ Ἀρπαγὸς ἤθελε νὰ εἶναι ἐπιεικὴς μὲ αὐτοὺς. « Ἐπρότεινε, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, ὅτι θὰ ἤρκεῖτο νὰ κρημνίσουν ἕνα μόνον προμαχώνα καὶ νὰ καθιερώσουν ἕνα οἶκημα διὰ τὴν βασιλικὴν κατοικίαν » (Α', 164).

Ἀλλ' οἱ ἀνήμεροι ἐκείνοι θαλασσινοὶ « ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τὰς πεντηκοντόρους των, ἔθεσαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ των, τὰ ἐπιπλά των, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀφιερῶματα τῶν ναῶν » καὶ ἀνοίχθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Προτοῦ φύγουν, ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν κομμάτι πυρακτωμένον σιδήρου καὶ ὠρίσθησαν νὰ μὴ ἐπιστρέψουν, ἐκτὸς ἂν ὁ σίδηρος ἀνέβαιεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

✓ Ἐπήγαιναν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν μακρυνὴν ἀποικίαν των, τὴν Ἀλαλίαν, τὴν ὁποίαν συμφώνως μ' ἓνα χρησμὸν εἶχον κτίσει πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου ἔτη εἰς τὴν Κύρον, τὴν σημερινὴν Κορσικὴν. Εἰς τὴν Ἀλαλίαν ἔμειναν πέντε ἔτη. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὕρισκον ἡσυχίαν οἱ γειτονικοὶ λαοὶ ἀπὸ τὰς πειρατικὰς των ἐπιδρομὰς αἱ δύο μεγάλαι ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Δύσεως, οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, συνησπίσθησαν ἐναντίον των. Ἡ καθὲ μίᾳ ἔστειλεν ἀπὸ 60 πολεμικά. Οἱ Φωκαεῖς τοὺς ἀντίκρυσαν μὲ τὰ 60 πλοῖά των. Ἐγίνε τρομερὰ ναυμαχία. Οἱ Φωκαεῖς ἐνίκησαν, ἀλλ' ὁ στόλος των ἔπαθε μεγάλας ζημίας.

« Οἱ Φωκαεῖς πληρώσαντες τὰ ἰδικὰ των πλοῖα, τὰ ὅποια ἦσαν ἐξήκοντα, ἐξῆλθον πρὸς ἀπάντησίν των εἰς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος (θάλασσα τῆς Σαρδοῦς = Σαρδηνίας). Γενομένης ναυμαχίας ἐνίκησαν μὲν οἱ Φωκαεῖς, ἀλλὰ τεσσαράκοντα ἀπὸ τὰ πλοῖά των κατεστράφησαν, τὰ δὲ ἄλλα εἴκοσιν ἔγιναν ἄχρηστα, ἐπειδὴ ἐστρεβλώθησαν τὰ ἔμβολά των » (Ἡρόδοτος Α', 166).

✓ Διὰ τοῦτο ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀλαλίαν, ἔλαβον τὰ τέκνα των, τὰς γυναῖκάς των καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐχώρει εἰς τὰ πλοῖα, ἄφησαν τὴν Κύρον καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔκτισαν νέαν ἀποικίαν, τὴν Ὑέλην, εἶτα Ἐλέαν, εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἣ ὁποία ἔγινεν ὀνομαστή καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς σπουδαίους φιλοσόφους, τοὺς ὀνομασθέντας Ἐλεάτας.

Τὸ ἴδιον περίπου ἔκαμαν καὶ οἱ Τήιοι, οἱ κάτοικοι τῆς μικροτέρας, βορείως τῆς Ἐφέσου, παραλιακῆς πόλεως, τῆς Τέω. « . . . Ὄταν ὁ Ἄρπαγος περιεκύκλωσε τὰ τεῖχη των δι' ἐπιχωμάτων, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ μετέβησαν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Ἀβδηρα » (Α', 168), ἣ ὁποία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ ἀνέδειξεν ἀργότερον δύο μεγάλους σοφοὺς, τὸν Πρωταγόραν καὶ τὸν Δημόκριτον, τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἀτομικῆς θεωρίας.

Ο ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

✓ Εἰς τὴν ἀπογοητευτικὴν κατάστασίν των, ὁ μόνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ἀκόμη νὰ στηρίξουν ἐλπίδας οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἦτο ὁ τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης.

Εἶχε καταλάβει τὴν ἐξουσίαν ὅπως ὅλοι οἱ τύρανοι διὰ τῆς

βίας καὶ τὴν ἐκράτησε μὲ ἀπάνθρωπον διωγμὸν τῶν ἀντιπάλων, ἰδίως τῶν εὐγενῶν. Κατὰ τὰ 17 ἔτη τῆς κυβερνήσεώς του ἔδειξε μεγάλας ἱκανότητάς καὶ μεγαλύτερα ἐλαττώματα. Ἦτο φιλόδοξος, εὐφυής, δραστήριος καὶ τολμηρὸς, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ ἄστατος.

✓ Ὁ Πυθαγόρας ἐξ αἰτίας τοῦ ἀφησε τὴν Σάμον. Ὑπεστήριξε ὁμως τὰς ἐργαζομένας τάξεις καὶ ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἡ Σάμος ἀπέκτησε δύναμιν καὶ λάμπιν. Ἡ ἀγορὰ τῆς ἐδέχετο προϊόντα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ προσέφερεν εἰς τοὺς ναυτικούς ὅλας τὰς διασκεδάσεις. Ἐξετέλεσε μεγάλα ἔργα, τὰ ὅποια ἔγιναν περίφημα μὲ τὸ ὄνομα « ἔργα Πολυκράτεια », προσκαλέσας μηχανικούς καὶ τεχνίτας ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μεγαρεὺς ἀρχιτέκτων Εὐπράλιος κατασκεύασε τὸ περίφημον ὑπόγειον ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἔσκαψε βαθὺ ὄρυγμα εἰς τὸ πλευρὸν ἑνὸς βουνοῦ. Ἀξιόλογον ἐπίσης ἔργον ἦτο καὶ τὸ περὶ τὴν θάλασσαν πρόχωμα, ὕψους 35, μήκους 350 μέτρων, ὃ δὲ ναὸς τῆς πολιούχου Ἦρας, τὸ Ἑραῖον, τοῦ ὁποίου

ἡ κατασκευὴ εἶχεν ἀρχίσει ἐπὶ σχεδίου τοῦ Ροίκου, ἐπερατώθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ καὶ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν ἀνακαινισθεῖσαν τοιουτοτρόπως πρωτεύουσαν ἐδίδεν ἑορτὰς διὰ τὸν λαόν, αἱ ὅποια ἠκολουθοῦντο ἀπὸ συμπόσια. Ἡ αὐλή τοῦ ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ ὁ ἴδιος διὰ τὰ μυθώδη πλοῦτη τοῦ καὶ διὰ τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης.

Νόμισμα Κύπρου

Κυρίως ὁμως ἔγινεν ὀνομαστὸς διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του. Ὁ στρατὸς του ἐφθασεν εἰς χιλίους τοξότας Σαμίους καὶ πολλοὺς μισθοφόρους, ὃ στόλος του εἰς ἑκατὸν πεντηκοντόρους, νέου τύπου καὶ μεγάλης χωρητικότητος, καὶ τεσσαράκοντα τριήρεις. Ἡ δύναμις αὐτὴ κατ' ἀρχὴν ἤθελε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν φιλοδοξίαν του. « Ὁ Πολυκράτης, γράφει ὁ Ἡρόδοτος, εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ ὅσους γνωρίζομεν Ἕλληνας, ὃ ὁποῖος ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν, μετὰ τὸν Κνώσιον Μίνωα, νὰ θαλασσοκρατήσῃ ».

✓ Όταν όμως επρόβαλεν ἡ περσικὴ ἀπειλή, ὁ Πολυκράτης κατέ- νόησε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ πολιτικὴ του ἀπὸ στενὰ ἀτομικὴ ἔγινε πανελληνίως. Ἐσκέφθη νὰ ἐνώση ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς κοινὸν συνασπισμὸν κατὰ τοῦ τρομεροῦ ἐχθροῦ. Ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἀμασιν τῆς Αἰγύπτου, ἡ ὁποία ἠπει- λεῖτο ἐξ ἴσου ὑπὸ τῆς Περσικῆς δυνάμεως. Οἱ δύο ἡγεμόνες ἀντήλ- λαξαν δῶρα καὶ ἤρχισαν ἀλληλογραφίαν. Ὁ Ἀμασις ἔστειλε δύ- ο εἰκόνας του εἰς τὸ Ἡραῖον. Ὁ Πολυκράτης ἦλθεν ἐπίσης εἰς συν- εννόησιν μὲ τὸν Ἀρκεσίλαον Γ' τῆς Κυρήνης.

✓ Ἀλλ' ὅταν ὁ Καμβύσης, ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου, ἔκαμε μεγάλην ἐτοι- μασίαν, διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ὁ Πολυκράτης εἶτε διότι ἐφοβήθη εἶτε διότι ἐνόμισεν ὅτι κάμνει ὑψηλὴν πολιτικὴν, ἐστράφη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας καὶ ἔστειλε τεσσαράκοντα πλοῖα εἰς τὸν παλαιὸν ἐχθρόν του, διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν παλαιὸν φίλον του. Εἶχε φροντίσει ὅμως νὰ βάλῃ εἰς τὰ πλοῖα του προσω- πικοὺς ἀντιπάλους του, ἀριστοκρατικοὺς τὸ πλεῖστον. Ἐκεῖνοι ἔστα- σίασαν καὶ ἐνίκησαν τὸν Πολυκράτη εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐνίκηθήσαν ὅμως, ὅταν ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηράν. Οἱ διασωθέντες ἀριστο- κρατικοὶ ἐπεκατέστησαν τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία ἀνέλαβε πραγμα- τικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ τυράννου. Ὁ Πολυκράτης ὅμως ἀπέ- κρουσε τὴν ἐπιδρομὴν.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἔγινε περίφημος ἡ ἱστορία τοῦ δακτυλίδιου τοῦ Πο- λυκράτους. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη δὲν ἐγνώρισεν ἀτύχημα, οἱ φίλοι του ἀνη- σύχησαν, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ φθοῦν τὴν μεγάλην εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸ κακόν, ἔπρεπε νὰ ζημιώσῃ με κάποιον σο- βαρὸν τρόπον τὸν ἑαυτὸν του, διὰ νὰ λυπηθῇ. Αὐτὸ συνέστησε καὶ ὁ Ἀμασις εἰς μακρὰν ἐπιστολήν. Ὁ Πολυκράτης εἰσηλθεν εἰς πεντηκόντορον, ἔπλευσεν εἰς τὰ ἀνοικτὰ καὶ ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν τὸ χρυσοῦν δακτυλίδιον μὲ σφραγι- δόλιθον ἀπὸ σμάραγδον, ἔργον τοῦ Σαμίου Θεοδώρου, τὸ ὅποτον ὑπερη- γάπα. Μετὰ πέντε ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἀλιεύς, ὁ ὁποῖος ἔφερε μέγαν ἰχθύν, δῶρον εἰς τὸν τυράννον. Εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ οἱ μάγειροι ἀνεκάλυψαν τὸ δακτυλίδιον. Ὅλοι ἐθεώρησαν αὐτὸ κακὸν προμήνυμα καὶ ὁ Ἀμασις ἔγραψεν εἰς τὸν Πολυκράτην ὅτι διακόπτει τὰς σχέσεις, « διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ, ὅταν ὁ φίλος του πάθῃ τὸ κακόν ».

Τὴν καταστροφὴν ἔφερον ἡ Περσικὴ φιλία. Ὁ σατράπης τῆς Μαγνησίας ἐπὶ τοῦ Μαιάνδρου προσεποιήθη μεγάλην φιλίαν εἰς τὸν Πολυκράτην. Προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς μυστικὴν συνεννόησιν. Ὁ Πολυκράτης, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν φί- λων καὶ ἰδίως τῆς θυγατρὸς του, ἔπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν καὶ εὔρε κακὸν τέλος.

ΚΥΠΟΤΑΓΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους ἡ Σάμος παρεδόθη εἰς τοὺς Πέρσας, ὅπως καὶ ἄλλαι νῆσοι. Οἱ Πέρσαι ὑποτάξαντες τὴν Φοινίκην ἔγιναν κύριοι τοῦ Φοινικικοῦ στόλου καὶ ἐξουσίασαν τὴν θάλασσαν.

Ἡ ὑποταγὴ τῆς Μ. Ἀσίας ἐφάνη πλέον ὀριστική καὶ οἱ Ἕλληνες ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Πολλοὶ ἐσκέφθησαν ν' ἀφήσουν τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ νὰ ζητήσουν ἄλλου πατρίδα, ὅπως ἔπραξαν οἱ Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήσιοι. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς συναθροίσεις εἰς τὸ Πανιώνιον ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς συνεβούλευσε τὴν γενικὴν μετανάστευσιν. Ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος τὸ διηγεῖται μὲ πόνον :

« Εἰς μίαν τῶν συναθροίσεων ἐκείνων, ὡς ἤκουσα, ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς τοῖς ἔδωκεν ἀρίστην συμβουλήν, τὴν ὅποιαν ἐὰν ἤκουον, θὰ ἐγίνοντο οἱ εὐδαιμονέστεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. « Εἰσέλθετε εἰς τὰ πλοῖα, εἶπεν, ἄρατε τὴν ἄγκυραν, πλεύσατε εἰς τὴν Σαρδῶ (Σαρδηνίαν), κτίσατε ἐκεῖ μίαν πόλιν κοινὴν δι' ὅλους καὶ γενῆτε εὐτυχεῖς ἀπελευθερούμενοι » (Α', 170).

Ἡ γενικὴ ἔξοδος δὲν γίνετο. Ἀλλὰ ἔφυγαν πολλοί, οἱ τολμηρότεροι, οἱ καλλιτέχνηται, οἱ ποιηταί, οἱ ἐπιστήμονες. Ἐπῆγαν εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἔφεραν τὴν μάθησιν καὶ τὴν τέχνην των.

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΧΑΜΕΝΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Μὲ πόνον ἐνθυμοῦνται οἱ φυγάδες τὴν ὠραίαν πατρίδα των, ἡ ὅποια δὲν ἦτο πλέον τόσον ὠραία, ἀφοῦ ἔχασε τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἕνας σπουδαῖος σοφὸς καὶ ποιητὴς μαζί, γέρον, εἰς πυλὺ προχωρημένην ἡλικίαν θρηνεῖ τὴν τύχην του εἰς τὰς ἐλεγείας, τὰ πονεμένα δηλαδὴ τραγούδια :

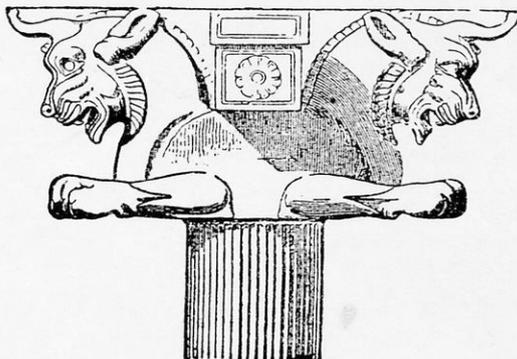
67

« Ἐξῆντα ἐπὶ τὰ χρόνια εἶναι τώρα ποὺ σέρνω τὸν πόνο μου πάνω καὶ κάτω στὴν ἑλληνικὴ γῆ. Ἦμουν εἴκοσι πέντε χρόνων, ὅταν ἤρχισε τὸ μαρτύριον ».

« Αὐτὰ ταῖριάζει νὰ τὰ λὲς κοντὰ στὴ φωτιά, ὅταν ὁ χειμῶνας φυσάει ἔξω, ξαπλωμένος σὲ μαλακὰ στρωσίδια, πίνοντας γλυκὸ κρασί καὶ τραγανώντας ρεβίθια. « Πῶς σὲ λὲν κι' ἀπὸ ποῦ εἶσαι ; Πόσα εἶναι τὰ χρόνια σου, φίλτατε ; Πόσων χρόνων ἦσουν, ὅταν κατέβηκεν ὁ Μῆδος ; » »

ΟΙ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ

✓ Οἱ Πέρσαι ἐπέβαλον τυράννους εἰς τὰς πόλεις, οἱ ὅποιοι μισοῦμενοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ὑπηρέτουν μὲ δουλοπρέπειαν τὸν κατακτητὴν. Αἱ κοινότητες ἐξηκολούθησαν νὰ λειτουργοῦν. Οἱ Ἴωνες συνθηροῖζοντο εἰς τὸ Πανιώνιον. Ἀλλὰ τὸ φρόνημα κατέπιπτεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Οἱ Ἴωνες ἔγιναν ἀπόλεμοι. Εἰς τὰς πόλεις δὲν ἐγκατεστάθησαν ἀσιᾶται εἰς μεγάλον ἀριθμόν. Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν τὴν αὐτοδιοίκησιν, τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν καὶ ἀνατροφὴν

Περσικὸν κιονόκρανον.

καὶ τὴν παιδείαν των. Αἱ μικρασιατικαὶ πόλεις ἐξηκολούθησαν νὰ παράγουν ποιητὰς καὶ φιλοσόφους. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἰωνίας, αἱ Ἰάδες, ἦσαν μορφωμέναι καὶ ἐθανμάζοντο διὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν των. Οἱ Ἴωνες ὅμως ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ὡς ἐπηηρεασμένοι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ὡς ἀσιατίζοντες.

Ἡ Ἰωνία ἔμεινεν ὑπὸ τὴν Περσικὴν ἐξουσίαν περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὁπότε ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος.

κάνουν δύο πόλεις μόνον, ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυών. Τὰ σημαντικότερα διαμερίσματα τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ Ἀργολίς, ἡ Μεσσηνία καὶ ἡ Λακωνική.

Ἐπονομαστή διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ Ἀργολίς, τὸ πολὺ-πυρρον καὶ ἰππόβοτον Ἄργος, ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, εἶδεν ἐνδοξοὺς ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἀχαιῶν. Μετὰ τὴν δωρικήν κατακτησὶν οἱ παλαιοὶ κάτοικοι. οἱ Ἀχαιοί, ὑπεδουλώθησαν ὀνομασθέντες γυμνῆται. Ἀλλὰ ἡ διάκρισις μεταξὺ κατακτητῶν καὶ ὑποτελῶν δὲν διτηρήθη ἕως τὸ τέλος, διότι εἰς πολλὰ μέρη ἐπεκράτησε τὸ ἀχαικὸν στοιχεῖον, ἐπεὶδὴ ἦτο πολυπληθέστερον. Οἱ Δωριεῖς παρέμειναν γαιοκτήμονες καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν. Ἄλλ' οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἀνέχονται τὴν κυριαρχίαν των καὶ ἐξεγείρονται, ὡσάκις δίδεται εὐκαιρία. Τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. στασιάζουν ἐπανειλημμένως καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐγκαταστήσουν τὴν δημοκρατίαν. Τὸ Ἄργος διτηρήσει πάντοτε λείψανα ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων καὶ ἀνέδειξε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους καλλιτέχνας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Μεσσηνία δὲν κατῴρθωσε νὰ ἀναπτυχθῆ ὁμαλῶς, διότι οἱ Σπαρτιάται, ἐπεὶδὴ ἔβλεπαν τὸν κίνδυνον νὰ ἐπικρατήσουν οἱ πολυπληθέστεροι Ἀχαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, τοὺς ἐπολέμησαν μὲ πείσμα καὶ κατῴρθωσαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἀνεπτύχθη τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Σπάρτη, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν ἰδιαιτέρως.

Αἱ δυτικώτεραι χῶραι τῆς Πελοποννήσου, ἡ Ἀχαΐα καὶ ἡ Ἥλις, μένουσιν ἀγροτικαὶ καὶ καθυστερημέναι καὶ οἱ κάτοικοί των εἶναι κοινίποδες γεωργοὶ καὶ κατοικοῦν εἰς μικρὰ χωρία. Μόλις μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους, δηλαδὴ τὸν 5ον αἰῶνα, δημιουργεῖται ἀξία λόγου πόλις, ἡ Ἥλις. Ἀλλὰ πολλοὶ εὐγενεῖς τῶν Ἡλείων καυχῶνται ὅτι δὲν ἐπάτησαν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν χώραν των δίδει τὸ μέγα προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ὀλυμπία.

Ἡ Ἄρκαδία, ὑψηλὸν καὶ ἀπόκεντρον ὄροπέδιον εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου, χωρὶς πρόσοψιν εἰς τὴν θάλασσαν, μένει μία ἀπὸ τὰς πλέον καθυστερημένας χώρας τῆς Ἑλλάδος. Μέχρι τέλους δὲν κατῴρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πολιτικὴν ἐνότητα, αἱ πόλεις τῆς

Τεγέα καὶ Μαντίνεια, εἶναι ἀσήμαντοι, φιλονικοῦν καὶ προκαλοῦν τὴν ἐπέμβασιν τῶν ξένων.

2' Η ΚΟΡΙΝΘΟΣ

✓ Ὅ,τι ἡ Μίλητος διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τὸ ἴδιον ἤτο ἡ Κόρινθος διὰ τὴν Δυτικὴν, δηλαδὴ μία πολυάνθρωπος καὶ πλουσία πόλις, με μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν, με τὸ ναυτικὸν καὶ τὰς ἀποικίας τῆς, με τοὺς καλλιτέχνας καὶ τὴν κοσμικὴν ζωὴν.

Ἐχρεώσται τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δυνάμιν τῆς εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν τῆς. Ἡ Κόρινθος εὐρίσκειται μεταξύ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ μεταξύ δύο θαλασσῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνώνουν τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον με τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ τὴν Δυτικὴν Μεσόγειον. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ δρόμος μεταξύ Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς καὶ βορειοτέρας Ἑλλάδος. Εἰς τὴν θάλασσαν οἱ ναυτικοὶ διὰ νὰ μὴ κάμουν τὸν γῦρον τῆς Πελοποννήσου καὶ διὰ νὰ μὴ περάσουν τὸν ἐπικίνδυνον Μαλέαν, ἐπρωτίμων τὸν δρόμον διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἡ Κόρινθος εἶχε δύο λιμένας, ἓνα εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἓνα εἰς τὸν Σαρωνικόν. Ἡ ἀπόστασις μεταξύ τῶν δύο εἶναι τόσον μικρά, ὥστε οἱ ναυτικοὶ ἐκφορτῶνουν τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὸν ἓνα λιμένα, μεταφέρουν αὐτὰ εἰς τὸν ἄλλον διὰ ξηρᾶς καὶ συνεχίζουσι τὸ ταξιδίον των εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Ὁ περίφημος τύραννος τῆς πόλεως Περίανδρος ἐσκέφθη μάλιστα νὰ κατασκευάσῃ διώρυγα, διὰ νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο θαλάσσας. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἦτο εὐκόλον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Διὰ τοῦτο κατεσκεύασαν ἓνα ξύλινον δρόμον εἰς τὴν ξηράν, τὴν δίολκον, ὅπως ἐλέγετο τότε, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔσυρον τὰ πλοῖα των ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἦτο κτισμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήνου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκτίσαν τὴν ἀκρόπολιν, τὸν περίφημον Ἀκροκόρινθον. Ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων, ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἄλλων θεῶν, τὸ θησαυροφυλάκιον καὶ ἄλλα. Ἡ πόλις περιεστοιχιζέτο ἀπὸ τεῖχος καὶ σιρὰ δύο ἄλλων τευχῶν, τὰ Μακρὰ τεῖχη, ἦντων τὴν πόλιν με τὸν λιμένα ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ. Ἡ συγκοινωνία λοιπὸν τῆς πόλεως με τὴν θάλασσαν

ήτο εξησφαλισμένη, όπως αργότερον ή συγκοινωνία τών Ἀθηνῶν με τόν Πειραιᾶ. Ἐπίσης ὄχυρόν τείχος διήρχετο διὰ τοῦ ἰσμοῦ ἀπό θαλάσσης εἰς θάλασσαν καί πλησίον αὐτοῦ ἦτο ἡ ὠραία λεωφόρος, ἡ Δίορκος, διὰ πεζούς καί ὀχήματα καί διὰ νά σύρουν τὰ πλοῖα ἀπό τῆς μιᾶς εἰς τήν ἄλλην θάλασσαν.

Ἡ Κόρινθος εἶναι μία ἀπό τās παλαιότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἦτο μεγάλη καί πλουσία ἀκόμη ἀπό τοὺς χρόνους τοῦ κρητικοῦ καί τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Κρηῆτες καί Ἀχαιοί καί βραδύτερον Φοίνικες ἤρχοντο νά ἐμπορευθοῦν εἰς τόν λιμένα της.

Ο ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΣ

Ἀπό τόν δον αἰῶνα ἀρχίζει νά προοδεύη σημαντικῶς ἡ Κόρινθος. Ἰδρύει πλήθος ἀποικιών εἰς τήν Δυτικὴν θάλασσαν, ὅπως ἡ Μίλητος εἰς τήν Ἀνατολικήν. Σημαντικώτεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἡ Κέρκυρα, ἡ Λευκός καί αἱ Συρακοῦσαι εἰς τήν Σικελίαν. Οἱ Κορίνθιοι πρῶτοι κατεσκεύασαν τριήρεις, δηλαδή νέου εἴδους πολεμικά πλοῖα, καί ἐκαθάρισαν τήν θάλασσαν ἀπό τοὺς πειρατάς.

Ἀφοῦ ὅμως ἀνεπτύχθη ἡ Κόρινθος καί ἀπέκτησε πολυάριθμον τάξιν ἐμπόρων καί ναυτικῶν ἡ ἀπεριόριστος κυριαρχία τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας δὲν ἦτο δυνατόν νά διατηρηθῆ. Ἐγιναν πολιτικά ταραχαί καί περὶ τὸ μέσον τοῦ 7ου αἰῶνος κατέλαβε τήν ἀρχὴν ὁ Κύψελος (657 - 627), ὁ ὁποῖος ἴδρυσε δυναστείαν ἡγεμόνων, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Κυψελίδαι. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περίανδρος ἐκυβέρνησε τήν Κόρινθον ἐπὶ 44 ἔτη (627 - 585) καί ἐγινεν ὀνομαστός εἰς ὅλην τήν Ἑλλάδα. Ἦτο ἡγεμὼν με πολλὰς γνώσεις καί με μεγάλην πείραν. Ἡ Κόρινθος ἐπὶ τῶν χρόνων του εἶδε λαμπρὰς ἡμέρας. Ἐξουσίαζε τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου, τὸ ἐμπόριόν της ἐλάμβανε διαρκῶς μεγαλυτέραν ἑκτασιν.

Ἰσχυρὸς με τόν στόλον καί τόν πλοῦτον ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε λαμπρὰν αὐλὴν, ἐγινεν ὀνομαστός με τās δωρεάς του εἰς ναοὺς καί δημόσια ἔργα καί ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καί τās τέχνας. Οἱ ναοὶ ἀπό πλίνθους ἀντικατεστάθησαν ἀπό λιθίνους. Ὁ μεγαλύτερος ἦτο τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκαμε λαμπρὰς ἐορτὰς καί ἀγῶνας. Διὰ νά δώσῃ μεγαλυτέραν λαμπρότητα εἰς τās ἐορτὰς τοῦ Διονύσου, ὁ ἐξοχος κιθαρωδὸς Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος ἐτελειοποίησε καί

ἐπλούτισε τοὺς χορούς, οἱ ὅποιοι ἐβάλλοντο εἰς ἐπίσημους ἑορτάς. Μεγάλην λαμπρότητα ἔλαβον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἴσθμὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ Ἴσθμια, καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν πανελλήνιοι, τελοῦμενοι ἀπὸ τοῦ 581 κατὰ διέτιαν. Ὁ Περίανδρος ἀπέκτησε τὴν φήμην μεγάλου πολιτικοῦ καὶ σπουδαίου κυβερνήτου καὶ ἔθεωρήθη εἰς ἕκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

✓ ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Ἡ Κόρινθος ἐξηκολούθησε νὰ προοδεύῃ καὶ μετὰ τὸν Περίανδρον. Τὸν βον αἰῶνα ἦτο μίᾱ ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κέντρον ἐμπορίου καὶ τέχνης. Ἔστολίσθη μὲ ἐξαιρετὰ οἰκοδομήματα, ἀγοράς, στοάς, γυμναστήριον, ναοὺς, μὲ ἀγάλματα καὶ ὀνομαστὰς τοιχογραφίας. Μὲ τὴν λεπτὴν τέχνην τῆς εἶχε κατακτήσει τὰς ἀγοράς. Τὰ ὑφαντά τῆς, τὰ χάλκινα σκεύη, τὰ περίφημα ἀπὸ ὀρείχαλκον κάτοπτρά τῆς, τὰ κομψὰ μικρὰ ἀγγεῖα μὲ τὸ πολύτιμον περιεχόμενον των, τὸ ὀνομαστὸν ἄρωμα, καὶ ἄλλα εἶδη πολυτελείας ἦσαν περιζήτητα καὶ ἔφθανον μέχρι τῶν τελευταίων ἄκρων τῆς Μεσογείου. Ἡ Κόρινθος ἦτο μεγάλη κοσμοπόλις, κέντρον πολυτελείας καὶ διασκεδάσεων. Ἡ παροιμία ἔλεγε: « δὲν εἶναι εὐκολον εἰς τὸν καθένα νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν Κόρινθον ».

Ἡ Σικυῶν, ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῆς Πελοποννήσου, εἶναι μικρογραφία τῆς Κορίνθου. Τὴν ἀριστοκρατίαν ἀπετέλεσαν οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς, τὴν δημοκρατικὴν τάξιν οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν.

Γίνονται ἐξεγέρσεις κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Τὴν ἐξουσίαν λαμβάνουν τύραννοι. Ἡ Σικυῶν ἔχει τοὺς τυράννους τῆς, τοὺς Ὁρθαγορίδας, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀκμάζει τὸν βον αἰῶνα. Εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους ἔχει ὀνομαστὴν σχολὴν γλυπτῶν καὶ ἀναδεικνύει ἀξιολόγους ζωγράφους.

3 ✓ ΧΑΛΚΙΣ ΚΑΙ ΕΡΕΤΡΙΑ

Ὄταν ἡ Μ. Ἀσία ἦτο τὸ πνευματικὸν καὶ οἰκονομικὸν κέντρον τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡ νῆσος Εὐβοία εἶχε λαμπρὰν θέσιν. Κειμένη ἀπέναντι

τῆς ἰωνικῆς παραλίας, ἀπετέλει γέφυραν μεταξύ τῆς Ἀπτικῆς καὶ τῆς Θεσσαλίας, μεταξύ τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Θράκης.

Εἰς τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Βοιωτίας σημεῖον, ὅπου χωρίζεται ἀπ' αὐτὴν διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου μὲ τὰς παλιρροίας του, ἐκτίσθησαν αἱ δύο σημαντικώτεραι πόλεις τῆς νήσου, ἰωνικαὶ καὶ αἱ δύο, ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Εἶναι αἱ πρῶται τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν χειροτεχνίαν. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος παίζουσι τὸ μέρος των εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Ἐγνώρισαν κατ' ἀρχὰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς ἀγροὺς καὶ τὰ λιβάδια τῆς περὶ αὐτὰς πεδιάδος. Τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι οἱ πλούσιοι γαιοκτῆμονες, οἱ ὁποῖοι ἐδῶ ὀνομάζονται ἰπποβόται. Ἀλλὰ τὸ ἔδαφος περιέκλειε σωροὺς ἀργίλου

Κιθάρα.

Ἀργυροῦν νόμισμα
Χαλκίδος

καὶ κοιτάσματα χαλκοῦ μὲ κόμβους σιδήρου. Ἡ Ἐρέτρια κατεσκεύασεν ἀγγεῖα ὄλων τῶν ρυθμῶν ἀπὸ τοῦ 8ου μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 6ου αἰῶνος. Ἡ Χαλκίς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰ μεταλλεῖά της. Οἱ μεταλλουργοὶ τῆς ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην μὲ τοὺς τρίποδας, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὄπλα, πρὸ πάντων μὲ τὰ ξίφη, καταλήγοντα εἰς πλατὺ ἄκρον, τὰς λεγομένας σπάθας. Ἐπὶ μακρὸν αἱ δύο πόλεις εἰργάσθησαν μὲ μεγάλην ὁμοιοίαν. Ἀπέκτησαν στόλον, ἐπέδωθησαν εἰς

τὴν ἀποικιακὴν ἐξάπλωσιν. Ἰδρυσαν περισσότερον ἀπὸ τριάντα ἀποικίας εἰς τὴν χερσόνησον, ἡ ὁποία ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν Χαλκίδα, ὀνομασθεῖσα Χαλκιδική. Ὑστερον ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ ἀποικισμὸς των εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως εἴπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ, Κυριαρχοῦντες εἰς τὸ ἀπέναντι αὐτῶν τμήμα τῆς Βοιωτίας, κατέρχονται, διερχόμενοι ἀπὸ τὰς Θήβας καὶ τοὺς Δελφούς, εἰς τὸν ὄρμον τῆς Κρίσσης ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ἀπ' ἐκεῖ φθάνουσι εἰς τὴν δυτικὴν θάλασσαν, χωρὶς νὰ χρειαθοῦν νὰ κάμουν τὸν γῦρον τοῦ ἐπικινδύνου Μαλέα. Οἱ Ἐρετρίεις ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν, οἱ Χαλκιδεῖς κατέλαβον εἰς τὴν Σικελίαν τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκτὸς τῶν μικροτέρων ἐγκαταστάσεων ἔκτισαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρή-

γιον. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἦσαν κύριοι τοῦ Ἴονιου πελάγους, τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους.

Ἀντίπαλον εἶχον τὴν Αἴγινα. Διετήρησαν ὁμως ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τὴν Κόρινθον. Ἀντέταξαν τὸ ἰδικὸν των νόμισμα εἰς τὸ νόμισμα τῆς Αἰγίνης καὶ ἔκαμαν αὐτὸ δεκτὸν ὄχι μόνον εἰς τὰς ἀποικίας των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις, τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος αἱ ἀγαθὰι σχέσεις μεταξύ τῶν δύο πόλεων ἐταράχθησαν. Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον, ὃ ὁποῖος ἐγενικεύθη καὶ ἐτάραξε τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, διαρκέσας μετὰ διαλείμματα περισσότερον ἀπὸ ἕνα αἰῶνα. Ἡ Ἐρέτρια ὑπέκυψεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Χαλκίς ἐξηλθεν ἐξηντλημένη. Ἡ κατὰπτωσις ἦλθε ταχεῖα. Εἰς τὴν Σικελίαν δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν. Οἱ Βοιωτοὶ ἐξεδίωξαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἡπείρου. Ἡ Κόρινθος κατέλαβε τὴν Κέρκυραν καὶ ἐν μέσῳ τῶν Χαλκιδικῶν κτήσεων, ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἔκτισε τὴν Ποτειδαίαν. Ἡ Χαλκίς ἔσβησεν, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ ἀθηναϊκὴ δύναμις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν εἰς τὸν πόλεμον, κατέλαβον τὴν χώραν τῆς Χαλκίδος καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὴν κληρούχους, δηλαδὴ ἀποίκους των.

4 ΑΙΓΙΝΑ

Ἡ μικρὰ νῆσος Αἴγινα εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Σαρωνικοῦ δὲν ἐπροικίσθη μετὰ κανέν ἁρίσμο ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὰ 85 τετραγ. χιλιόμετρα τῆς εἶναι ἄγονοι βράχοι. Μόλις ὀλίγον ἀργιλοχῶμα καλλιεργήσιμον καὶ ὀλίγα ἰσχνὰ ρυάκια, παραλία ἀλίμενος, σκεπασμένη ἀπὸ σκοπέλους. Ἀλλ' ἡ τοποθεσία εἶναι λαμπρὰ μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου, μετὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ Ἀργολίδος.

Ἡ Αἴγινα παλαιότερον εἶχε τὴν θέσιν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔπαιξε σημαντικὸν μέρος μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων.

Οἱ Δωριεῖς καταλαβόντες τὴν νῆσον ὑπεχρεώθησαν νὰ γίνουσι ναυτικοί. Ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα τὴν νῆσον ἐξουσιάζει τὸ Ἄργος. Ἡ ἀριστοκρατία τῆς τότε κατῴρθωσε νὰ κάμῃ τὴν νῆσον ἐμπορικὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τῶν Ἀργείων. Δι' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Φεῖδων, ὅπως εἶδομεν, ἐδημιούργησε μετρικὸν σύστημα καὶ νόμισμα. Ὅταν

ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἀπὸ τὸ Ἔργον οἱ εὐγενεῖς, κατῶρθωσαν ν' ἀποφύγουν τὴν τυραννίαν.

Οἱ Αἰγινῆται κατεσκεύαζον ἀνεκαθεν ἀγγεῖα μὲ γεωμετρικὰ ἢ ἀνατολίζοντα κοσμήματα, ὅσπερον ἤρχισαν νὰ παράγουν κοινὰ ἀγγεῖα εἰς μεγάλας ποσότητας, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς τιμῆς ἔλαβον μεγάλην διάδοσιν. Δι' αὐτὸ ἡ Αἶγινα ὠνομάσθη πειρακτικὰ χυτρώπολις, δηλαδὴ τσουκαλοῦ. Μὲ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον, τοὺς ὁποίους εἰσήγεν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, κατεσκεύαζεν ἀθύρματα. Τὰ ὀρειχάλκινα σκεύη καὶ ἀγαλμάτια τῆς, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν διὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἔγιναν ἔργα καλλιτεχνίας. Τὰ ἐργαστήριά τῆς μετεχειρίζοντο δεκάδας χιλιάδας δούλων. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἀνεβίβαζον εἰς 470.000, μεγάλη ὑπερβολὴ βέβαια, ἡ ὅποια ὁμως φανερῶνει τὸν ὑψηλὸν ἀριθμὸν των.

Ἡ Αἶγινα λοιπὸν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἰσάγῃ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τὰς πρώτας ὕλας, ἀλλὰ καὶ παντὸς εἶδους τροφὴν διὰ τὸν πολυἀριθμὸν πληθυσμὸν τῆς. Εἰς ἀντάλλαγμα ἐξάγει τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τῆς. Ἐπειδὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζῆσῃ χωρὶς τοὺς ξένους, ἀνοίγει τὴν εἰσοδὸν εἰς αὐτοὺς κηρύττουσα ἐλευθέρων τὸν λιμένα τῆς.

Οἱ ἀτρόμητοι ναυτικοὶ τῆς εἶναι εἰς ἀδιάκοπον κίνησιν. Ὑπηρετοῦν τὸ ἐμπόριον τῆς, μεταφέρουν ὁμως καὶ φορτία διὰ λογαριασμὸν ἄλλων. Πανταχοῦ συναυτᾶ κανεῖς τοὺς Αἰγινῆτας. Ἔχουν τὸ μονοπώλιον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον, πλὴν τῆς Κορίνθου. Τὰ πλοῖα των ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον κατάφορτα μὲ σῖτον, ἐφοδιάζονται εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νεῖλου ἀρώματα, τὰ ὅποια μοιράζουν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Τὸ μετρικὸν καὶ νομισματικὸν σύστημά τῆς ἔγινε δεκτὸν χάρις εἰς τὸν Φεῖδωνα τοῦ Ἔργου, εἰσάγεται εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ « χελῶναί » τῆς, τὰ νομίσματά τῆς δηλαδὴ, κυκλοφοροῦν εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Κρήτην, εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὸν Εὐφρατον.

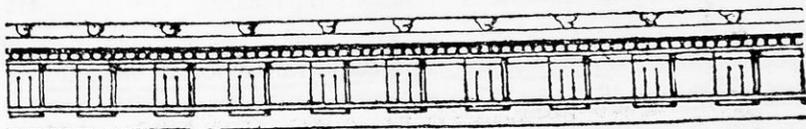
Ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ Αἶγινα εἶχε τὰ πρωτεῖα τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Οὐδέποτε ἀνθρώπος ἀπ' ὅσους γνωρίζομεν, διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, ἐκέρδισε τόσα πολλὰ ἀπὸ ἕνα φόρτωμα πλοίου, ὅσον ὁ Αἰγινίτης Σώστρατος.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας ἐμπορικὰς πόλεις οἱ Αἰγινῆται δὲν ἠκολούθησαν ἀποικιακὴν πολιτικὴν. Μὴ ἔχοντες γεωργίαν οἱ ἴδιοι δὲν διέθετον πληθυσμὸν δι' ἐξαγωγὴν. Ἐζήτουν μόνον ἐλευθερίαν τῆς θαλάσσης καὶ προσεπάθησαν νὰ διατηροῦν ἀγαθὰς σχέσεις μὲ ὅλον τὸν κόσμον. Εἶχον ὁμως νὰ παλαίσουν μὲ ἀμειλίκτους συναγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον.

εὐφορίαν των. Τὸ κλίμα καθὼς καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων διέφερον ἀπὸ τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν διατηρεῖ τὸν ἀγροτικὸν βίον καὶ ἔχει βασιλέα, ὁ ὁποῖος κυβερνᾷ τὴν χώραν με τοὺς εὐγενεῖς. Αἱ πόλεις τῆς εἶναι ἀσήμαντοι καθὼς καὶ ἡ πνευματικὴ τῆς ἀνάπτυξις. Οἱ Μακεδόνες δὲν διεκρίθησαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας, ὅπως καὶ οἱ γείτονές των Θεσσαλοί, ἀλλὰ ἦσαν πολεμικοὶ καὶ ὀργανωτικοί. Μόλις τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ ἔπαιξαν σπουδαιότατον πρόσωπον.

8. Αἴτωλία — Ἀκαρνανία καὶ Ἠπειρος

Αἱ δυτικώτεροι χῶραι, ἡ Αἴτωλία, ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἡ Ἠπειρος, ἔλαβον ἀκόμη μικρότερον μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ὀρειναί, δύσβατοι, σκεπασμένοι ἀπὸ δάση, δὲν ἔχουν κατάλληλον λιμένα διὰ ναυτιλίαν, μένουν κτηνοτροφικαὶ καὶ γεωργικαὶ καὶ κυβερνῶνται ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Ἡ Ἠπειρος ἀποκτᾷ σημασίαν μετὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ἐνῶ ἡ Αἴτωλία ἀποκτᾷ πόλεις καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναμείξεως τῶν Ρωμαίων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ὑποθέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ

Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν προωρισμένοι ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους νὰ προοδεύσουν πολὺ καὶ νὰ εὐτυχήσουν. Οἱ Ἕλληνες εὗρον ἐκεῖ χώραν ἐντελῶς ὁμοίαν μὲ τὴν ἰδικὴν τῶν ἄλλ' ἀσυγκρίτως εὐφορωτέραν. Αἱ πεδιάδες εἶναι εὐρύτεραι, πολυαριθμότερα τὰ ποιμνία, ὁ πλουτισμὸς εὐκολώτερος. Ἠγάπησαν αὐτὴν ὡς πραγματικὴν πατρίδα. Εἰς τὰς νέας πόλεις, ποταμούς, ναοὺς, εἰς τὰς κρήνας καὶ τοποθεσίας ἔδωσαν ὀνόματα τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ἔχουν τὸ αἶσθημα ὅτι τίποτε δὲν ἤλλαξε μὲ τὴν μετανάστευσιν.

✓ Αἱ ἀποικίαι εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀποκλειστικῶς γεωργικαὶ καὶ ἀντλοῦν τὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν γῆν. Πολλοὶ ἔμειναν τοιαῦται μέχρι τέλους, ἰδίως αἱ ἰταλικάι. Ἀργότερον ἀνέπτυξαν ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν, ἔγιναν πλουσιώτεροι καὶ πολυανθρωπότεροι ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος. Ἔλεγον ὅτι ἡ Σύβαρις εἶχε 300.000 κατοίκους, ἀριθμὸς μόνις πιστευτὸς διὰ πόλιν τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ Συρακοῦσαι, ὁ Ἀκράγας, ὁ Κρότων, ὁ Τάρας, εἶχον ἀσφαλῶς ἀπὸ 50.000 ἕως 100.000 κάτοίκους, ὅσας καμμία πόλις τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ τὸν βον αἰῶνα.

✓ Αἱ ἀποικίαι προηγήθησαν ἐπίσης εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάπτυξιν. Εἰς τὰς κύριώτερας πόλεις κατελύθη ἡ ἀριστοκρατία καὶ τὴν ἐξουσίαν κατέλαβον τύραννοι, οἱ ὅποιοι ἠτοίμασαν τὸν δρόμον εἰς τὴν δημοκρατίαν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ὠρίμασαν ἐνωρίτερον εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ ῥητορικὴ, μέσον συνεννοήσεως μὲ τὸν λαόν, ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ κυρίως ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ περίφημοι σοφισταί.

Εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας οἱ Ἕλληνες τῆς Δύσεως ἐδέ-

χθησαν, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰωνῶν. Ἴωνες τεχνῖται κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας μετὰ τὴν περσικὴν ἐπίδρομὴν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἴωνες σοφοί, ὅπως οἱ δύο σημαντικώτατοι μετὰξὺ αὐτῶν, ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἀποικίας καὶ μετέδωσαν τὴν ἐπιστῆμην των. Εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκαλλιεργήθησαν τὰ μαθηματικά, ἡ ρητορικὴ, ἡ πολιτικὴ ἐπιστῆμη.

Τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις

τῆς τέχνης. Τὰ ἐρείπια τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ Σελινόυντος εἶναι τὰ ἐπιβλητικώτερα μνημεῖα τῆς περιόδου αὐτῆς. Μεταξὺ αὐτῶν ὑφῶνται διατηρούμενοι εἰς ἄρκετὰ καλὴν κατάστασιν ἀξιόλογοι ναοὶ δωρικοῦ ρυθμοῦ. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν εἶναι τὸ κολοσσιαῖον.

Οἱ δυτικοῦ Ἕλληνες γενικῶς συνηθίζουν νὰ βλέπουν ὅλα μεγάλα, ἀγαποῦν τὴν πολυτέλειαν, τὴν σπατάλην καὶ τὰς ἐπιδείξεις. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχουν εἰς τὸν ἴδιον βαθμὸν τὸ μέτρον καὶ τὴν ἄρμονίαν, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὸν Ἕλληνα.

ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ

Αἱ Συρακοῦσαι, ἡ μοναδική ἀποικία τῆς Κορίνθου εἰς τὴν Σικελίαν, ἔγινεν ἡ μεγαλύτερα καὶ πλουσιώτερα πόλις τῆς νήσου. Εἶναι ἀπὸ τὰς παλαιότερας ἑλληνικὰς ἀποικίας ἰδρυθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π.Χ.), ὅταν περίπου ἐκτίζετο εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ Ρώμη (753), ἡ ὁποία ἀργότερον ἐξουσίασεν ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη καὶ ἔγινε κυρίαρχος τοῦ κόσμου.

Ἡ πόλις ἔκειτο εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς νήσου, ὥστε νὰ μὴ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τὴν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὴν μεγάλην φοινικικὴν ἀποικίαν, τὴν Καρχηδόνα.

Οἱ πρώτοι ἀποικοὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς μικρὰν νῆσον πλησίον

Νομισμα Συρακουσῶν.

Δεκάδραχμον. Ἡ νύμφη Ἀρέθουσα καὶ τὸ ἐστεμμένον τέθριππον. Τέλος 5ου αἰῶνος.

τῆς παραλίας, ἀλλὰ πολὺ ταχέως ἡ πόλις ἐξηπλώθη εἰς τὴν ἀντικρυνὴν παραλίαν, ἐγένετο ναυτικούς, ἐμπόρους, τεχνίτας καὶ ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ νῆσος συνεδέετο με

τὴν παραλίαν διὰ ξυλίνης γεφύρας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις. Αἱ Συρακοῦσαι εἶχον δύο λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος ἦτο ἀπὸ τοὺς καλυτέρους τῆς Μεσογείου.

Ἡ μεγάλη παραγωγή σίτου καὶ οἴνου ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν σιτεμπορίου καὶ οἰνεμπορίου. Τοῦτο ἠκολούθησαν ἡ ναυτιλία, ἡ χειροτεχνία καὶ αἱ τέχναι. Ἡ ἀνάπτυξις ἦτο τόσο ταχεῖα, ὥστε ἦδη τὸν 7ον αἰῶνα αἱ Συρακοῦσαι ἔστειλαν ἀποικίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Σικελίας καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐξουσίαζον περιοχὴν ἀπὸ 4,700 τετραγ. χιλιόμετρα καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι ἦσαν προωρισμένοι νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἑνωσιν τῆς νήσου.

Εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς ἡ πόλις περιελάμβανε πέντε εὐρύχωρα διαμερίσματα, εἶχεν ἰσχυρὰν ἀκρόπολιν καὶ εὐρύτατα ὀχυρώματα,

τὰ ὅποια περιέβαλλον τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς, καὶ ἔκοσμεῖτο ἀπὸ λαμπρὰ δημόσια ἰδρύματα, ναοὺς, θέατρα, γυμναστήρια. Περὶ φημα εἶναι διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τὰ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα νομίσματα τῶν Συρακουσῶν, τὰ ὅποια κατεσκεύασαν περιώνυμοι καλλιτέχναι καὶ εἶναι πραγματικῶς θαύματα τέχνης. Ἡ ἀξία ἑνὸς τοιοῦτου ἀργυροῦ νομίσματος φθάνει σήμερον χιλίας χρυσᾶς λίρας ἀγγλικᾶς.

Οἱ κάτοικοι τῶν Συρακουσῶν ἦσαν τολμηροί, πρόθυμοι νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἰδικὴν των καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου. Ἔγιναν ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἔκαμαν σκληροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Καρχηδονίους. Φιλόδοξοι πολὺ, ἐλάμβανον μέρος εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας, ἐκέρδιζον πολλὰς νίκας, ἔκαμαν πολλὰ ἀφιερῶματα, ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ἀναθήματα εἰς τοὺς τόπους τοῦ κοινοῦ προσκνηήματος τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν ᾽Ολυμπίαν καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς.

Νόμισμα Ἱμέρας.

ΓΕΛΑ, ΣΕΛΙΝΟΥΣ, ΑΚΡΑΓΑΣ

Ρόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν τὸ 690 τὴν Γέλαν ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς νήσου ἐπὶ ὑψώματος καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐντοπίων. Ἡ πόλις ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἀριστοκρατίας ἔγινε πρωτεύουσα τῆς νοτίου Σικελίας. Ἡ Γέλα δὲν εἶχε λιμένα, ἀλλὰ τὰ εὐρύχωρα ἐδάφη τῆς παρῆγον πολὺν σῖτον καὶ κριθὴν καὶ αἶ βοσκαὶ τῆς ἔτρεφον ἵππους. Προήχθη ταχέως εἰς εὐημερίαν καὶ ἰσχύν.

Ἐνωρίτερον ἀκόμη εἶχον φθάσει οἱ Μεγαρεῖς εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ ὅποιοι ἔσπτησαν, ἤδη τὸ 728, τὴν πρώτην ὁμώνυμον μὲ τὴν μητρόπολιν ἐγκατάστασιν, ἀριστοκρατικὴν, μὲ τὰ στερεὰ ὀχυρώματα μεταξὺ Συρακουσῶν καὶ τῶν Λεοντίνων, τὰ Ἰβλαῖα Μέγαρα. Πνιγόμενοι μεταξὺ τῶν δύο πολὺ ἰσχυρῶν ἀνταγωνιστῶν οἱ Μεγαρεῖς τῆς Σικελίας καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν μητρόπολιν, ἔθεσαν περὶ τὰ ἑξήντα ἔτη μετὰ τὴν Γέλαν, τὸ 629, εἰς τὸ ἔσχατον σχεδὸν πρὸς δυσμὰς ἄκρον τῆς νοτίου παραλίας τὰ θεμέλια νέας πόλεως, τῆς Σελινοῦντος, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ,

πλησίον ἐλώδους ἐκτάσεως. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι πεπειραμένοι εἰς τὰ ὑδραυλικά, μετέβαλον τὰ ἔλη εἰς γονιμωτάτους ἀγρούς, οἱ ὅποιοι ἐκαλύφθησαν ἀπὸ σίτον καὶ ἐλαίας. Ἡ πόλις εἶχε διπλῆν ἀκρόπολιν καὶ δύο λιμένας, ἔγινε πολυάνθρωπος καὶ ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Σελινοῦντος, τὸ 580, ἡ Γέλα βοηθουμένη ἀπὸ τοὺς Ροδίους ἔκτισεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου μεταξὺ Γέλας καὶ Σελινοῦντος τὸν Ἀκράγαντα, ὁ ὅποιος προωρίζετο νὰ γίνῃ μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἀκμαιοτέρας ἐλληνικὰς πόλεις. Ἐκτίσθη εἰς ἀπόστασιν 3 χ.μ. ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὄροπεδίου περιρροεμένου ὑπὸ δύο ποταμῶν. Μὲ τὰ προϊόντα τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἐλαιοδένδρων οἱ Ἀκραγαντίνοι ἐπλούτησαν καὶ ἔγιναν

ὄνομαστοὶ διὰ τοὺς θησαυροὺς καὶ τὴν σπατάλην.

Νόμισμα Ἀκράγαντος.

Τετράδραχμον. Ἄετοι κρατοῦντες ἔλαφον εἰς τοὺς ὄνυχας. Τέθριππον ἐνθυμίζον τὴν νίκην τοῦ Θήρωνος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

Ἐνας πλούσιος ἀπὸ τοὺς πολίτας ἐδέχετο εἰς τὴν οἰκίαν του ὄλους τοὺς ξένους, οἱ ὅποιοι ἦρχοντο εἰς τὸν Ἀκράγαντα. Ὁ ἴδιος εἶχε σκάφει ἐντὸς βράχου τρί-

ακοσίας ἀποθήκας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη περιελάμβανε 2500 λίτρας οἴνου.

*Ἄλλος εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης του προσέφερε δεῖπνον εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους. Ἡ πομπὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 800 ἄρματα καὶ ὅταν ἦρχισε νὰ βαδίζῃ μεγάλοι πυρραὶ ἠνάφθησαν εἰς ὄλους τοὺς δρόμους τῆς πόλεως.

Μολοντοὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς διηνεκεῖς ἐπιθέσεις τῶν Φοινίκων καὶ καὶ τῶν ἐντοπιῶν οἱ Ἀκραγαντίνοι, δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι οἱ προμηθευταὶ τῆς Καρχηδόνας εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον. Τὸν 5ον αἰῶνα ἡ πόλις τῶν ἦτο ἡ μεγαλοπρεπεσττέρα ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις μετὰ τὰς Συρακούσας, ἐπιβαλλομένη διὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν κτιρίων.

Αἱ τρεῖς πόλεις Σελινοῦς, Ἀκράγας καὶ Γέλα, εἶναι αἱ προχωρη-

μέναι φρουραὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέναντι τῶν ἐντοπίων, τῶν Φοινίκων τῆς Σικελίας καὶ τοῦ ἐπικινδύνου ἀντιπάλου ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης, τῶν Καρχηδονίων. Αἱ μεγάλοι προόδοι αὐτῶν ἀνησύχησαν τοὺς ξένους ἐκείνους καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ αὐτῶν δὲν ἔπαυεν οὔτε στιγμήν. Ἐπανειλημμένως οἱ Ἕλληνες τῆς Σικελίας ὑπέστησαν τὴν ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἦσαν αἱ τρεῖς πόλεις αἱ πρῶται εἰς τὸν δρόμον των. Ἡ ἀντίθεσις Ἑλλήνων καὶ Καρχηδονίων ἦτο ὅπως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν εἰς τὴν μητρόπολιν.

ΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ : ΚΥΜΗ

Ἡ ἀρχαιοτέρα ἑλληνικὴ ἀποικία τῆς Ἰταλίας ἦτο ἡ Κύμη ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας, ἡ τελευταία πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἑλληνικὴ πόλις. Δυτικώτερον ἦρχετο ἡ ζώνη ἐπιρροῆς τῶν Τυρρηνῶν. Ἀπέναντι τοῦ κόσμου τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν, οἱ πολεμισταὶ καὶ ἔμποροι τῆς Κύμης ἦσαν οἱ προχωρημένοι φρουροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Νόμισμα Ζάγκλης.

Ἡ Κύμη, ἰωνικὴ, εἶχε κτισθῆ εἰς πολὺν παλαιούς χρόνους ἀπὸ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ μίαν πόλιν τῆς Εὐβοίας. Πολὺ ἔνωρις ἔγινε πόλις ναυτικῶν καὶ ἐμπόρων. Τὰ νομίσματα τῆς παρίστανον κογχύλια, ἰχθύν καὶ θαλάσσια φυτά. Οἱ ναυτικοὶ τῆς Κύμης, τολμηροὶ πειραταί, διέτρεχον τὴν Τυρρηρικὴν θάλασσαν, ἠχμαλώτιζον τὰ τυρρηρικὰ πλοῖα καὶ διήρπαζον τὰς ἀκτάς των. Τὰ πολεμικά των ἐπανειλημμένως συνεκρούσθησαν με τοὺς στόλους τῆς Καρχηδόνας.

Οἱ ἔμποροι τῆς Κύμης ἐπώλουν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν σίτον τῆς χωράς, εἰς τοὺς ἐγχωρίους καὶ τοὺς Τυρρηνοὺς τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ὄρειχάλκινα σκεύη, ὄπλα, ἀγγεῖα τῆς Ἰωνίας, τῆς Κορίνθου, τῶν Ἀθηνῶν. Κυμαῖοι ἔμποροι πηγαίνουν νὰ πωλήσουν σίτον καὶ εἶδη ἀγγειοπλαστικῆς ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου, δηλαδὴ εἰς τὴν Ρώμην, ἡ ὁποία εἶναι ἀκόμη μικρὰ καὶ ἀσήμαντος. Εἰς τοὺς παλαιότερους τάφους τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς εὐρίσκουν ἑλληνικά ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἱστορία τῆς Κύμης χάνεται εἰς τὸν μῦθον. Ἡ περιοχή τῆς ἐσπαρμένη

άπο παλαιούς κρατήρας ήφαιστείων, σκεπασμένα από λάβαν, από άγρους θείου, από πηγές θειούχους, έφάνη εις τούς Έλληνας τόπος μυστηριώδης. Έκει εις μίαν λίμνην με τὰ μαύρα και βαθέα νερά ενόμιζον ότι εύρίσκεται ή είσοδος του Άδου. Έκει πλησίον, έλεγον, ό Όδυσσεύς έξώρκισε τούς νεκρούς. Ηρχοντο από μακράν να συμβουλευθοϋν μίαν μάντισσαν, την Κυμαίαν Σίβυλλαν, ή όποία, έλεγον, εμφανίζει τούς νεκρούς.

✓ Η Κύμη έξεπλήρωσε μεγάλην έκπολιτιστικήν άποστολήν. Εί-
 ναι εις την κεφαλήν όδών, αι όποιαί εισχωροϋν εις την καρδίαν τών
 βαρβαρικών χωρών. Έδίδαξε τούς κατοίκους τής Καμπανίας να
κατεργάζωνται τόν όρειχαλκον και τούς Λατίνους και τούς Τυρ-
ρηνούς τό αλφάβητον τής Χαλκίδος.

Σ Υ Β Α Ρ Ι Σ

Εις τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἐκτίσθη, περὶ
 τὸ 710, ἀπὸ Ἀχαιοὺς προερχομένους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἡ
Σύβαρις, ἡ ὁποία ὁμως ἐδέχθη καὶ Ἴωνας ἀποίκους. Ἐγινε πόλις
 γεωργῶν καὶ ἐμπόρων, μολονότι δὲν εἶχε λιμένα. Ἡ περιοχή της,
 εὐρύχωρος πεδιάς, ἦτο νοσηρὰ μετὰ ἔλη της, ἀλλὰ καταπληκτικῶς
 γόνιμος, κατάλληλος διὰ καλλιέργειαν σίτου καὶ ἀμπέλου. Ὁ σίτος,
 ἔλεγον, ἀποδίδει ἑκατονταπλάσια. Ὁ οἶνος ἦτο τόσον ἀφθονος,
 ὥστε ἐχρειάσθη νὰ κατασκευάσουν πελώρια κατώγεια, διὰ νὰ τὸν
 διατηρήσουν, καὶ ὑπόγειον διώρυγα, διὰ νὰ τὸν διοχετεύσουν εις
 τὴν παραλίαν. Ἡ μικρὰ ἀγορὰ της, ἡ ὁποία ἀντήλασσε τὰ προϊ-
 όντα της μετὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ὑφάσματα τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος,
 ἐμεγάλωσε μετὰ θαυμαστὴν ταχύτητα. Ἐνας ἱστορικὸς παραδίδει
ὅτι εἶχεν 100.000 κατοίκους, ἄλλος τούς ἀναβιβάζει εις 300.000.
 Πολὺ ἔνωρις ἀπέκτησε δημοκρατικὸν καθεστῶς καὶ ἀγορανομικὰς
 διατάξεις ὁμοίας μετὰ τὰς σημερινὰς.

✓ Ὅταν ὁ πορθμὸς τῆς Σικελίας περιῆλθεν εις χεῖρας τῶν Χαλκι-
 δέων καὶ ἐκλείσθη διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς Μιλήτου, ἡ Σύβαρις ἔγινεν
ἀποθήκη τῆς Μιλήτου. Μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ὑπῆρχεν ἐπὶ μακρὸν
 στενὴ ἔνωσις. Οἱ Συβαρίται ἐπρομήθευον εις τούς γειτονικοὺς λαοὺς,
 ἰδίως τούς Τυρρηνούς, τὰ προϊόντα τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Σύβαρις ἔγινεν ὀνομαστὴ εις ὅλην τὴν Ἑλλάδα διὰ τὸν πλου-
 τόν της. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἐξουσίαζε τέσσαρας λαοὺς καὶ εἶχεν

ὑπηκόους 25 πόλεις. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς παρήλαυον 5.000 ἵππεις, ἐνδεδυμένοι μὲ ἱμάτια ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τῆς Μιλήτου, ἐπιβαίνοντες ἐπὶ ταχυπόδων καὶ καλῶς ἡσκημένων ἵππων.

Οἱ Συβαρίται ἔγιναν παροιμιώδεις διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὴν χλιδὴν, ὥστε Συβαρίτης νὰ σημαίη ἄνθρωπον μαλθακὸν καὶ θηλυπρεπῆ.

Ὁ Κλεισθένης, ὁ τύραννος τῆς Σικυῶνος, ἠθέλησε νὰ συζεύξῃ τὴν κόρην του μὲ τὸν « ἄριστον τῶν Ἑλλήνων ». Διελάλησε τοῦτο διὰ τοῦ κήρυκος εἰς τοὺς ὀλυμπεακοὺς ἀγῶνας, ὅπου εἶχε νικήσει μὲ τέθριππον : « ὅστις τῶν Ἑλλήνων νομίζει ἑαυτὸν ἄξιον νὰ γίνῃ γαμβρὸς τοῦ Κλεισθέους, ἅς μεταβῇ εἰς τὴν Σικυῶνα ». Μεταξὺ τῶν πολυἀρίθμων ὑποψηφίων ἦλθε καὶ ἓνας Συβαρίτης, « ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς ὑψιστον βαθμὸν χλιδῆς. Ἦτο δὲ ἡ Σύβαρις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκμαιοτάτη » (Ἡρόδοτος ΣΤ', 126 - 127).

Οἱ Συβαρίται δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὴν πόλιν σιδηρουροὺς καὶ λεβητοποιούς οὔτε πτεεινούς διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνησυχοῦν.

Ἡ πόλις ἐστεφάνωνε διὰ χρυσοῦ στεφάνου τὸν πολίτην, ὁ ὁποῖος ἔδιδε τὸ ὠραιότερον δειπνον καὶ ἔδιδεν ἀμοιβὰς εἰς τοὺς μαγείρους, οἱ ὁποῖοι εἶχον κατασκευάσει τὰ καλύτερα φαγητά.

Πλοῦσιος Συβαρίτης περιελοῦετο ἀπὸ ἰδρώτα βλέπων δούλον νὰ κόπτῃ ξύλα.

Ὅλα αὐτὰ βεβαίως εἶναι ὑπερβολαὶ καὶ ἐπινοήσεις τῶν γειτόνων, μαρτυροῦν ὅμως τὴν χλιδὴν καὶ τὸν μεγάλον πλοῦτον τῆς πόλεως.

Κ Ρ Ο Τ Ω Ν

Ὅλιγα ἔτη μετὰ τὴν Σύβαριν ἄλλη ὁμάς Ἀχαιῶν ἵδρυσεν τὸν Κρότωνα, νοτιώτερον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς ὀνομαζομένης σήμερον Χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, εἰς τοὺς πρόποδας λόφου, εἰς τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ. Ἡ πόλις ἔγινεν ὀνομαστή διὰ τὴν ὑγιεινὴν θέσιν της, τὸν καλὸν λιμένα καὶ τὴν αὐστηρὰν διοίκησιν. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἐκτίσθη νὰὸς τῆς Ἦρας, ὁ ὁποῖος ἔγινε κοινὸν προσκύνημα τῶν Ἰταλιωτῶν Ἑλλήνων. Ἐκτεινομένη ἐπὶ διπλασίας ἀπὸ τὴν Σύβαριν περιοχῆς, ἀπέβη ταχέως ἰσχυρὰ καὶ πλουσία. Αἱ γαῖαι της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ σιτηρά, ἀμπέλους καὶ ὠραίας βοσκὰς. Οἱ ἵπποι τοῦ Κρότωνος ἦσαν ὀνομαστοὶ καὶ ἐνίκησαν πολλάκις εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Ἐνῶ ἡ Σύβαρις μὲ τοὺς νέους ἀποίκους καὶ τὴν στενὴν σχέσιν μὲ τὴν Μίλητον ἔγινε μᾶλλον ἰωνικὴ καὶ δημο-

κρατική, ὁ Κρότων διετήρησε τὸν δωρικὸν ἀριστοκρατικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ αὐστηρότης τῶν ἠθῶν της ἀπετέλει ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Σύβαριν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν τὰ εἰς βᾶρος ἐκείνης ἀνέκδοτα. Δωρικὸς καὶ ἀριστοκρατικὸς ὁ Κρότων ἐκαλλιέργησε πολὺ τὸν ἀθλητισμὸν. Οἱ Κροτωνιάται ἀπεκόμισαν εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ ἄλλους ἀγῶνας περισσότερους στεφάνους ἀπὸ κάθε ἄλλην πόλιν. « Κροτωνιατῶν ὁ ἔσχατος πρῶτος τῶν ἄλλων Ἑλλήνων », ἔλεγεν ἡ παροιμία. Μέγιστον καύχημα τῆς πόλεως ἔγινεν ὁ Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε πανελληνιον φῆμιν. Τὴν πρώτην του νίκην εἶχε κερδίσει περὶ τὸ 540, παῖς ἀκόμη. Διὰ τὴν ρώμην του διηγήθησαν μυθώδη πράγματα.

Ἐφόνευε βοῦν διὰ τῆς πυγμῆς. Διὰ τῆς χειρὸς κατώρθωσε νὰ σταματήσει ἄμαξαν τρέχουσας. Ἐσήκωνε ταῦρον εἰς τὸν ὦμόν του. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ ὄρεξις του.

Ὁ Κρότων εἶχεν ἐπίσης ὀνομαστοὺς ἰατροὺς καὶ γλύπτας.

Εἰς τὸν Κρότωνα ἐγκατεστάθη περὶ τὸ 530 πιθανῶς ὁ Πυθαγόρας, ἔτυχε προθύμου ὑποδοχῆς καὶ ἀπέκτησε κατὰ τὴν παράδοσιν τριακοσίους μαθητάς. Οἱ μαθηταὶ ἀνῆκον εἰς τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνησαν τὴν πόλιν ἀριστοκρατικῶς ἐπὶ πολὺν καιρὸν.

Ὁ Κρότων ἐξουσίασεν ἀρκετὴν ἔκτασιν καὶ ἵδρυσεν μικρὸν κράτος ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν. Μεταξὺ τῶν δύο γειτονικῶν πόλεων, Συβάρεως καὶ Κρότωνος, ἐγεννήθησαν ἀντιζηλῖαι, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς σκληρὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Συβάρεως (περὶ τὸ 510).

Τ Α Ρ Α Σ

Ἡ μοναδικὴ ἀποικία τῆς Λακωνικῆς ἐκτίσθη μετὰ τὰς ἀρχαϊκὰς ἀποικίας, περὶ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁμωνύμου κόλπου ἐπὶ ἀκρωτηρίου, παρὰ τὴν ἐκβολὴν ποταμοῦ καὶ ὠραίαν εὐρύχωρον πεδιάδα. Περὶ τῆς ἰδρύσεώς της διηγήθησαν διαφόρους μύθους. Πιθανώτατα οἱ Κρηῖτες εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν εἶχον ἰδρῦσει τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο.

Ἡ πόλις ἔλαβε τὴν ὀριστικὴν μορφήν, ὅταν ἔφθασε νέα ὄμας ἀποίκων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθαροὶ Δωριοί, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὴν διάλεκτον, τὸν θεὸν τῶν Ποσειδῶνα καὶ τοὺς ἐφόρους κατὰ τὸ σύστημα τῆς Σπάρτης.

Ἡ πόλις ηὐξήθη τάχιστα εἰς πλοῦτον, ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν. Οἱ Ταραντῖνοι ἐξουσίασαν μεγάλην ἔκτασιν, εἰς τὸν ὅποιον ἦσαν ἄφθονα τὰ δημητριακὰ καὶ ἐτρέφοντο πρόβατα ὀνομαστὰ διὰ τὸ λεπτὸν ἔριον. Ἡλίειον ἰχθῦς κατὰ ποσότητα εἰς τὸν μικρὸν κόλπον τῶν καὶ κογχύλια πορφύρας, τὰ ὅποια παρείχον τὴν βαφήν διὰ τὰ ὑφάσματα. Πληθυσμὸς ὀλόκληρος κατεγίνετο νὰ ὑφαίνῃ τὸ ἔριον καὶ νὰ βάφῃ τὰ ὑφάσματα. Τὰ ἐνδύματα ἀπὸ λεπτὸν ἔριον τοῦ Τάραντος ἦσαν περιζήτητα.

Ἡ χώρα τῶν περιεῖχε καλὴν ἀργίλον. Δι' αὐτὸ οἱ Ταραντῖνοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀγγειοπλαστικὴν. Κατεσκεύαζον ἰδίως ἀμφορεῖς διὰ τὸν οἶνον. Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς ἰταλικῶν συνοικισμῶν εὐρίσκουν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀμφορεῖς. Καὶ ἡ γῆ εἰς τὰ περίξ εἶναι ἐρυθρὰ ἀπὸ τὰ λείψανα παλαιῶν ἐργαστηρίων κεραμεικῆς.

Πλουτήσας ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν ἀλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν χειροτεχνίαν τῶν ὑφασμάτων ὁ Τάρας ἔγινε μεγάλη πόλις, ὀνομαστὴ διὰ τὴν πολυτελείαν τῆς.

Ἐκαλλιέργησεν ἐπίσης τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ὁ ὀνομαστὸς πυθαγόρειος φιλόσοφος Ἀρχύτας, τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα, μετὸν ὅποιον συνεδέθη ὁ μέγας φιλόσοφος τῶν Ἀθηνῶν Πλάτων, ἦτο Ταραντῖνος. Ἀργότερον εἰς τὰ χρόνια τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ διάσημος γλύπτῃς Λύσιππος κατεσκεύασε δύο ὀνομαστὰ ἀγάλματα διὰ τὸν Τάραντα.

Τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτά, χάλκινον τοῦ Ἡρακλέους, ἦτο ἐσοχὸν καλλιτέχνημα. Μετεφέρθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ Σταυροφόροι κυριεύσαντες τὸ 1204 τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸ ἐχώνευσαν, διὰ νὰ πάρουν τὸν χαλκὸν του. Τὸ ἄλλο ἦτο κολοσσὸς τοῦ Διός, 40 μέτρα ὕψος, θαυμαστὸς διὰ τὴν ἰσοσταμίαν του, ὥστε νὰ κινηταὶ διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ μὴ καταπίπτῃ εἰς τὴν ἰσχυρότεραν ὄθησιν.

Ὁ Τάρας διετήρησε τὴν ἀκμὴν του περισσότερο ἀπὸ τὰς ἄλλας ἰταλικὰς πόλεις. Εἶχεν ὅμως νὰ παλαίσῃ διαρκῶς μετὸς ἐγχωρίους. Δὲν ἦτο δὲ εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθῇ, ὅταν ἀνεπτύχθη ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Η ΛΑΚΩΝΙΚΗ

Τὸν 7ον καὶ 6ον π.Χ. αἰῶνα τὸ ἰσχυρότερον κράτος τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἦτο ἡ Σπάρτη, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς τὴν Λακωνικὴν.

Ἡ Λακωνικὴ εἶναι μία μακρὰ καὶ στενὴ πεδιάς εἰς τὰ νότια τῆς Πελοποννήσου, περικυκλωμένη ἀπὸ ὄρη. Εἰς τὰ δυτικὰ τῆς ὑψώνεται ὁ Ἰαϋγετρος μετὰ τὴν ἀγρίαν καλλονὴν του, εἰς τὰ ἀνατολικά ὁ Πάρνων. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος κυλεῖ τὸ ἀδύνατον ρεῦμα τοῦ ὀποταμοῦ Εὐρώτας.

Ἡ Λακωνικὴ ἦτο ἄρκετὰ εὐφορος. Παρῆγε δημητριακά, εἰς τὰ πετρώδη μέρη ἐφύετο ἡ ἐλαία, εἰς τοὺς λόφους ἡ ἀμπελος. Τὰ ὄρη εἶναι κατάλληλα διὰ κτηνοτροφίαν. Δὲν εἶχεν ὅμως ἐξαιρετικὸν πλοῦτον, διὰ τὰ ἀναπτυχθῆ βιομηχανία, οὔτε καλοὺς λιμένας εἰς τὴν παραλίαν, διὰ τὰ ἀναπτυχθῆ ναυτιλία.

Ἡ Λακωνικὴ ἔμεινε πάντοτε γεωργικὴ. Δὲν εἶχε καμμίαν μεγάλην πόλιν. Ἡ πρωτεύουσά της Σπάρτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ τέσσαρα χωρία ἠνωμένα.

ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ

Εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν ἐζῆσαν οἱ Σπαρτιαῖται, ἡ δυνατωτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς δωρικὰς φυλάς. Οἱ Σπαρτιαῖται ἔγιναν περίφημοι καὶ ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Οἱ Σπαρτιαῖται ἦλθον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν καὶ ὑπέταξαν τοὺς παλαιούς κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἦσαν Ἄχαιοι καὶ ἄρκετὰ προωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμόν. Τοὺς γεωργοὺς ἔκαμαν δούλους, Εἰλωτας, ὅπως ὠνόμασαν αὐτούς. Εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ ἐμπόρους ἀφῆσαν περισσότεραν

ἐλευθερίαν καὶ ὠνόμασαν αὐτοὺς περιοίκους. Οἱ ἴδιοι ὠνομάζοντο Σπαρτιᾶται ἢ Λακεδαιμόνιοι.

Οἱ Σπαρτιᾶται μόνοι ἦσαν κυρίαρχοι, οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περιοίκοι, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν, δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιᾶται κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά καὶ εἰς τὴν διοίκησιν, ἔζων ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων των καὶ δὲν ἐνόμιζον τιμητικὸν νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ ἄλλην χειρωνακτικὴν ἐργασίαν. Οἱ εἰλωτες εἰργάζοντο τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ περιοίκοι, οἱ ὅποιοι ἔζων κυρίως εἰς τὰς μικρὰς κωμοπόλεις, ἦσαν οἱ τεχνίται καὶ ἔμποροι τῆς Λακωνικῆς. Οἱ εἰλωτες καὶ οἱ περιοίκοι ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας.

Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἔτοιμοι πάντοτε διὰ πᾶν ἀπρόοπτον. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιᾶται ἐξῆσαν διαρκῶς ὡς στρατιῶται. Ἡ Σπάρτη ὠμοιάζε μὲ στρατόπεδον ἐντὸς ἐχθρικῆς χώρας.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Νόμισμα Σπάρτης.

Ἡ Χαλκιδικὸς Ἀθηνᾶ.

Ἡ Σπάρτη ἐγίνε πολὺ δυνατὴ καὶ ὁ κόσμος ἐπίστευεν ὅτι τὴν δύναμίν της ἐχρεώσται εἰς τοὺς αὐστηροὺς νόμους της. Ἔλεγον ὅτι τοὺς νόμους αὐτοὺς ἔθεσεν ἕνας σοφὸς νομοθέτης, ὁ Λυκοῦργος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐγνωρίζον καλά. Διηγοῦνται διαφόρους μύθους, οἱ ὅποιοι εἶχον σκοπὸν νὰ δείξουν ὅτι ἡ Σπάρτη τὸ μεγαλεῖόν της χρεωσται εἰς τὸν νομοθέτην της.

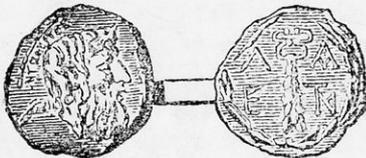
Εἰς τὴν Σπάρτην, ἔλεγον, ἐγίνοντο μεγάλαι ταραχαί, αἱ ὅποια ἐβλαπτον πολὺ τὴν πόλιν. Ὅλοι αἱ προσπάθειαι βασιλέως καὶ πολιτῶν, διὰ νὰ φέρουν τὴν γαλήνην, ἀπέτυχον. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν (περὶ τὰ 800 π. Χ.) παρουσιάσθη σωτὴρ ὁ Λυκοῦργος.

Ὁ Λυκοῦργος ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Πολυδέκτου. Ὁ Πολυδέκτης ἐβασίλευσεν ὀλίγους μῆνας καὶ ἀπέθανεν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔδωσαν τότε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Λυκοῦργον.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ἡ σύζυγος τοῦ Πολυδέκτου ἐγέννησεν υἱόν. Ὁ Λυκούργος, ὅπως ἦτο δίκαιος, ἐσκέφθη ὅτι ὁ θρόνος ἀνήκει εἰς τὸν μικρόν. Ἐλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγκάλην του, τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν τόπον δηλαδή ὅπου ἔκαμε συγκεντρώσεις ὁ λαός, καὶ εἶπε: Σπαρτιᾶται, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς σας. Ἐλπίζω ὅτι θὰ φέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὸν λαόν. Δι' αὐτὸ τὸν ὀνομάζω Χαρίλαον.

Ὅταν ὁ Χαρίλαος ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν, ἔλαβε τὸν θρόνον καὶ ὁ Λυκούργος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην, περιηγήθη διαφόρους χώρας, εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά, ἐσκέφθη πολὺ καὶ ἔγινε σοφὸς καὶ πολὺ φρόνιμος ἄνθρωπος.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὗρηκε τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην ταραχὴν. Ὁ Χαρίλαος εἶχε φονευθῆ εἰς μίαν συμπολὴν. Οἱ

Νόμισμα Σπάρτης.

Κεφαλὴ τοῦ Λυκούργου ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψέως, κηρύκειον ἐπὶ τῆς ἄλλης.

συμπολιταὶ του κατέφυγον εἰς αὐτόν, διὰ νὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν. Ἐκεῖνος ἐδίσταζεν. Ἐπῆγε μάλιστα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ Πυθία τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ.

« Ἦλθες ἐδῶ εἰς τὸν ναόν μου νὰ ζητήσῃς συμβουλήν. Τί νὰ σέ

ὀνομάσω, θεὸν ἢ ἄνθρωπον; » Καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι οἱ νόμοι του θὰ εἶναι οἱ καλύτεροι καὶ θὰ κάμουν μέγα καλὸν εἰς τὸν τόπον, ἂν τοὺς φυλάξουν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐλεγον ὅτι ὁ ἴδιος ὁ θεὸς Ἀπόλλων ἐφώτισε τὸν Λυκούργον νὰ νομοθετήσῃ, καὶ ἀκόμη ὅτι τοὺς νόμους του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἢ ὅποια ἀπὸ παλαιοῦ χρόνου εἶχε σοφοὺς νόμους.

Ὁ Λυκούργος ὥρκισε τοὺς συμπολίτας του ὅτι θὰ κρατήσουν τοὺς νόμους του, ἕως ὅτου ἐπιστρέψῃ ἀπὸ μίαν περιοδείαν. Ἐφυγε καὶ δὲν ἐπέστρεψε, διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς κρατήσουν διὰ πάντοτε.

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλα, οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἀνατροφή παιδῶν,

νόμοι, ἔθιμα, εἶχον ἓνα σκοπόν, νὰ κάμουν τοὺς Σπαρτιάτας ρωμ-
λέους καὶ τολμηροὺς στρατιώτας. Ἡ ζωὴ τοῦ Σπαρτιάτου ἀπὸ τὰ
παιδικὰ χρόνια μέχρι γηρατειῶν ἦτο ζωὴ στρατιώτου, ἡ δὲ Σπάρτη
διαρκὲς στρατόπεδον.

✚ Οἱ κληῖροι. Ἡ γῆ ἔθεωρεῖτο κτῆμα τοῦ στρατευομένου λαοῦ
καὶ ὁ Λυκοῦργος ἔμοίρασεν αὐτὴν εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐκάστη οἰ-
κογένεια εἶχε τὸν κληῖρόν της, τὸ μερίδιόν της δηλαδή, τὸ ὅποιον
δὲν ἐπετρέπετο νὰ πωλήσῃ. Τὰ κτήματα δὲν ἐκαλλιέργουν οἱ Σπαρ-
τιᾶται. Τὰ ἐκαλλιέργουν οἱ εἰλωτες.

Ἡ κυβερνήσις τοῦ Κράτους. Ἡ διοίκησις τῆς Σπάρ-
της ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον δύο βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι
ὅμως ἔχασαν ἑνωρὶς τὴν ἀληθῶς βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ διετήρουν
μᾶλλον τιμητικὰ ἀξιώματα. Ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους.
Εἶχον μεγαλύτερον κληῖρον, μεγαλύτεραν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια καὶ
εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου, προῆδρευον εἰς τὴν Γερουσίαν, εἰς τὰς
τελετάς, ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ ἐξουσία ἀνῆκε κυρίως εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Τὸ κράτος ἐκυβέρνηα
τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, ἡ λεγομένη Γερουσία. Ἡ Γερουσία
ἀποτελεῖτο ἀπὸ 28 ἰσόβια μέλη, τὰ ὅποια ἐξέλεγον οἱ εὐγενεῖς ἀπὸ
τοὺς σημαντικωτέρους κτηματίας.

Ἡ Γερουσία διώριζε μίαν ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ἀπὸ πέντε
μέλη δι' ἓν ἔτος, τοὺς λεγομένους ἐφόρους. Οἱ ἔφοροι ἐφρόντι-
ζον νὰ κρατοῦν οἱ πολῖται μὲ ἀκρίβειαν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ
τοὺς νόμους καὶ παρηκολούθουν τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων καὶ τὴν
ἐργασίαν τῶν ὑπαλλήλων. Μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν ἡ κυριωτάτη ἀρχὴ
τῆς Σπάρτης. Ἐπέβλεπον ὅλα καὶ εἶχον δικαίωμα νὰ τιμωροῦν τοὺς
πολίτας, τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς βασιλεῖς ἀκόμη.

Ὁ λαὸς ἐπίσης ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν. Οἱ ἄνω
τῶν τριάκοντα ἑτῶν ἄνδρες συνήρχοντο μίαν φορὰν τὸν μῆνα εἰς
συγκέντρωσιν, ἡ ὅποια ἐλέγετο Ἀπέλλα. Ἡ Ἀπέλλα εἶχε πα-
λαιότερον μεγάλην δύναμιν. Ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης,
ὠρίζε τὸν ἀρχηγὸν κάθε ἐκστρατείας καὶ ἐψήφισε τοὺς νόμους, τοὺς
ὁποίους εἰσήγον οἱ ἄρχοντες, ἀλλὰ διὰ βοῆς μόνον. Οἱ συνερχόμενοι
δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν τὸν λόγον ἢ νὰ φέρουν ἀντίρ-
ρησιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἐφόρους. Βραδύτερον ἔχασεν ἡ Ἀπέλ-

λα σχεδόν κάθε πραγματική εξουσίαν και κατήντησεν ἀπλῶς τυπική συγκέντρωσις.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Ἡ ἀνατροφή τῶν νέων κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ τοὺς κάμῃ καλοὺς πολεμιστάς. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλοι ἐγυμνάζοντο. Οἱ ἄνδρες, διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, αἱ γυναῖκες, διὰ νὰ γεννήσουν εὐρωστα παιδιὰ.

Ὅταν ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, τὸ παρουσίαζον εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν εἶχε κανὲν φυσικὸν ἐλάττωμα, δὲν ἐνεγράφετο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανε δηλαδή τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἐὰν ἦτο εὐρωστον, τὸ παρέδιδεν εἰς τὴν μητέρα, ἡ ὁποία τὸ ἐμεγάλωνεν, ἕως ὅτου γίνῃ 7 ἐτῶν. Ἀπὸ τότε ἡ πολιτεία παρελάμβανε τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἀνέτρεφεν, ὅπως αὐτὴ ἤθελε.

Τὰ παιδιὰ ἔκαμναν βαρύτατα γυμνάσια καὶ ἐσυνήθιζον εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἐκοιμῶντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ἐπάνω εἰς τὰ καλάμια, τὰ ὁποία ἔκοπτον τὰ ἴδια ἀπὸ τὴν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα. Εἰς ὠρισμένας ἑορτάς τὰ ἐμασίγωνον ἐμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τόσον δυνατά, ὥστε νὰ τρέχῃ αἷμα. Ὁ νέος ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃ μὲ θάρρος, χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν.

Διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τοὺς δόλους τοῦ πολέμου, ἐπέτρεπον νὰ κλέπτουν, ἰδίως φαγώσιμα. Ἦτο ὅμως μεγάλη ἐντροπὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν.

Ἡ ΖΩΗ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων ἦτο ὠρισμένη μὲ ἀκρίβειαν. Ὅλοι ἔπρεπε νὰ ζοῦν καὶ νὰ συμπεριφέρονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Οἱ Σπαρτιάται δηλαδὴ εἶχον συνηθείας, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἡθη τῶν Σπαρτιατῶν, τὰ ὁποία διετήρησαν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ εἴκοσι ἐτῶν ἐγένετο στρατιώτης, ἐπήγαινε εἰς τὸ κυνήγιον καὶ ἐγυμνάζετο μὲ τοὺς νέους τῆς ἡλικίας του. Δὲν ἔτρωγεν ὅμως εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν γυναϊκά του, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἄνδρας εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰς τὰ λεγόμενα συσίτια.

20-60

Οἱ Σπαρτιᾶται δηλαδή ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἔτρωγον μαζί καὶ ἑκοιμῶντο ἀνὰ 15 εἰς σκινὰς ὡς παντοτινοὶ στρατιῶται. Ὁ καθεὶς ἔδιδε τὸ ἀνάλογον ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του. Ἡ μαγειρική των δὲν ἦτο ἐξαιρετική. Ἐτρωγον πολὺ ἀπλᾶ φαγητά. Τὸ συνηθέστερον φαγητὸν ἦτο σοῦπα ἀπὸ κρέας χοιρινὸν καὶ ξίδι, ὁ μέλας ζωμός, ὅπως ἔλεγον. Ὁ ζωμὸς αὐτὸς ἔγινε περίφημος. Διηγοῦνται ὅτι ὁ περίφημος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ἠθέλησε νὰ τὸν δοκιμάσῃ. Προσεκάλεσε λοιπὸν ἰδιαίτερον μάγειρον ἀπὸ τὴν Σπάρτην. Ὅταν ὁμως ἐγεύθη, δὲν ἔμεινεν ἐνθουσιασμένος. Ὁ μάγειρος τοῦ εἶπε τότε: « Διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὸν ζωμὸν αὐτόν, πρέπει νὰ λουσθῆς εἰς τὸν Εὐρώταν, ἀφοῦ γυμνασθῆς καὶ ἰδρώσῃς ».

Ὅλη ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο στρατιωτικὰ γυμνάσια. Ἐτρεχον, ἐπήδων, ἐμάνθανον στρατιωτικούς χοροὺς καὶ πολεμικὰ ἄσματα. Περὶφημα ἦσαν τὰ στρατιωτικὰ ἄσματα τῶν Σπαρτιατῶν, « καλὰ διὰ νὰ ἐνθουσιάζουν τοὺς νέους, ὥστε νὰ περιφρονοῦν τὴν ζωὴν των », ὅπως ἔλεγον. Εἰς τὰς μεγάλας ἑορτὰς οἱ Σπαρτιᾶται ἐσχημάτιζον τρεις χοροὺς, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν παίδιων. Ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἔψαλλε πρῶτος:

— Ἡμεῖς ἤμεθα μίαν φορὰν γερὰ παλληκάρια.

Οἱ ἄνδρες ἀπήντων:

— Ἡμεῖς εἴμεθα τώρα. Ἄν θέλῃς, δοκίμασε.

Καὶ τὰ παιδιὰ προσέθετον:

— Ἡμεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροι.

Δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ καταγίνωνται εἰς ὅ,τι δὲν ἔχει σχέσηιν μὲ τὰ στρατιωτικὰ, εἰς τὸ ἐμπόριον π.χ., εἰς τὰς τέχνας, καὶ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κερδίζει κανεὶς χρήματα. Ἐπίσης δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ξένους νὰ μένουν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην, οὔτε εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταξιδεύουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διὰ νὰ μὴ μάθουν οἱ πολῖται τὰς συνθηίας τῶν ἄλλων τόπων.

Ὁ Λυκοῦργος ἀπηγόρευε τὰ χρυσᾶ νομίσματα καὶ ἔκοψε σιδηρᾶ, τὰ ὅποια εἶχον πολὺ βᾶρος καὶ ὀλίγην ἀξίαν. Αὐτὸ ἐδυσκόλευε τὸ ἐμπόριον καὶ περιώριζε πολλὰς κακίας, τὴν κλοπὴν, τὴν φιλαργυρίαν, τὴν σπατάλην καὶ τὴν πολυτέλειαν.

Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐμάνθανον πολλὰ γράμματα. Δὲν ἀνέδειξαν

κανένα μεγάλο συγγραφέα ή καλλιτέχνην. Ἐσυνήθιζον ὅμως νὰ εἶναι σεμνοί, νὰ ὁμιλοῦν ὀλίγα καὶ νὰ ἐκφράζουν σπουδαίας σκέψεις μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρας λέξεις καὶ μὲ κάποιαν εἰρωνείαν. Αὐτὸ ἦτο τὸ λακωνίζειν. Ὅταν κάποτε ἠρώτησαν ἓνα βασιλέα τῆς Σπάρτης πόσοι εἶναι ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶται, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πειράξουν, ἐπειδὴ ἡ Σπάρτη εἶχε πάντοτε ὀλίγους κατοίκους, ἐκεῖνος ἀπήντησεν: Ἄρκετοί, διὰ νὰ σωφρονίσουν τοὺς κακοὺς.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδείκνουν μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς γέροντας. Ὅταν κάποτε εἰς τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ἓνας γέρον καὶ δὲν εὗρισκε θέσιν νὰ καθήσῃ, οἱ περισσότεροι θεαταὶ ἤρχισαν νὰ γελοῦν καὶ νὰ τὸν πειράξουν. Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως τὸν ἐκάλεσαν καὶ τοῦ ἔδωκαν θέσιν. Οἱ θεαταὶ τότε ἐχειροκρότησαν καὶ ὁ γέρον εἶπε: « Ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλὰ τὸ πράττουν μόνον οἱ Σπαρτιᾶται ».

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Εἰς τὴν Σπάρτην αἱ γυναῖκες εἶχον μεγάλην θέσιν. Οἱ ἄνδρες τὰς ἐσέβοντο καὶ ἤκουον τὴν γνώμην των.

Τὰ κορίτσια ἀνετρέφοντο ὅπως καὶ τὰ ἀγόρια. Ἐγυμνάζοντο καὶ αὐτά, ὅπως ἐκεῖνα, καὶ ἐφόρουσαν κοινὸν χιτῶνα, ὁ ὁποῖος ἐφθάνεν ἕως τὰ γόνατα, διὰ νὰ κινουῦνται ἐλεύθερα. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας. Αὐτὸ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον περιορισμένας τὰς γυναῖκας.

Ἡ ἀνατροφή αὐτῆ ἔκαμνε τὰς Σπαρτιᾶτιδας δυνατὰς εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναίας εἰς τὴν ψυχὴν. Ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν των. Πολλοὶ ἀπ' αὐτὰς ἔγιναν περίφημοι διὰ τὸν ἡρωϊσμόν των. Ὅταν μία ἄλλη Ἕλληνις εἶπεν εἰς μίαν Σπαρτιᾶτιδα: « Μόνοι σεῖς αἱ Σπαρτιᾶτιδες ἐξουσιάζετε τοὺς ἄνδρας σας », ἐκείνη ἀπήντησε: « Διότι μόναι ἡμεῖς γεννῶμεν ἄνδρας ».

Ὅταν αἱ μητέρες παρέδιδον τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν, ἔλεγον: « Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς », δηλαδὴ ἢ νὰ φέρῃς τὴν ἀσπίδα ὀπίσω νικητῆς ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἐνδοξον νεκρόν. Ὅταν αἱ φίλαι παρηγόρουσαν τὴν μητέρα ἑνὸς ἐνδόξου στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε φονευθῆ εἰς τὴν μάχην, ἐκείνη εἶπε: « Μὴ ἀνησυχεῖτε. Ἡ Σπάρτη ἔχει πολλοὺς ὡσὰν τὸν υἱόν μου ».

Αἱ Σπαρτιατίδες ἀνέτρεφον μὲ μεγάλην προσοχὴν καὶ φροντίδα τὰ τέκνα των. Εἶχον τόσην φήμην εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὥστε πολλοὶ πλούσιοι καὶ βασιλεῖς ξένοι ἐλάμβανον γυναικας ἀπὸ τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ἀναθρέψουν καλὰ τὰ παιδιά των

✓ Ο ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

Μὲ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιμονὴν οἱ Σπαρτιαῖται κατώρθωσαν νὰ ἔχουν τὸν καλύτερον πεζικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κυριώτερον σῶμα τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἦσαν οἱ ὀπλίται. Ὁ ὀπλίτης εἶχεν βαρύτατον ὀπλισμόν. Ἐφόρει πρῶτον τὴν περικεφαλάν, ἡ ὁποία προφυλάττει τὴν κεφαλὴν, τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμόν, ὀρειχάλκινον θώρακα, ὁ ὁποῖος προφυλάττει τὸ στήθος καὶ τὰ νῶτα, κνημίδας ἀπὸ δέρμα, αἱ ὁποῖαι προφυλάττουν τοὺς πόδας. Εἰς τὸ ἀριστερὸ χέρι ἐκράτει μεγάλην τρογγύλην ἀσπίδα, ἡ ὁποία ἐπροστάτευεν ὅλον τὸ σῶμα. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα του. Τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα του ἦσαν μακρὸν δόρυ καὶ κοντὸν ξίφος.

Οἱ ὀπλίται παρετάσσοντο ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, ὥστε ἡ δεξιὰ πλευρὰ ἐκάστου νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἀσπίδος τοῦ παραστάτου. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐσχηματίζετο τεῖχος ἀπὸ ἀσπίδας.

Ἡ Σπαρτιατικὴ φάλαγξ ἦτο στερεώτατον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἦτο δύσκολον νὰ διασπᾶσῃ ὁ ἐχθρός. Οἱ ὀπλίται ἐβάδιζον εἰς τὴν μάχην μὲ τὸν ἦχον αὐλοῦ καὶ ἐνεθουσιάζοντο ἀπὸ τὸ ἐμβατήριον ᾄσμα, τὸν παῖαν.

Ἐπὶ δύο αἰῶνας ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς δὲν ἐνίκηθη οὐδεμίαν φορὰν καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

✓ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ – Ο ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ

Δυνατοὶ μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιαῖται προσέβαλον τοὺς γείτονάς των, διὰ νὰ πάρουν τοὺς ἀγρούς των, ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας των εἶχεν ἀυξηθῆ καὶ ἐχρειάζοντο νέους κλήρους. Ἔστρεψαν πρὸ πάντων τὰ βλέμματά των εἰς τὴν γείτονα των Μεσσηνίαν, ἡ ὁποία εἶχεν εὐφορώτατον ἔδαφος.

Ἐκαμαν σκληροὺς πολέμους με τοὺς Μεσσηνίους, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη, τὸν 8ον καὶ 7ον αἰῶμα π.Χ., καὶ ὠνομάσθησαν Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

Διηγούνται ὅτι εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον με τοὺς Μεσσηνίους ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἐκυρίευσαν μίαν σπουδαίαν πόλιν. Οἱ Μεσσηνιοὶ ὅμως ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὅποιον εἶχον εἰς ἀπόκρημνον ὄρος, τὴν Ἰθώμην. Οἱ Σπαρτιᾶται περίεκύκλωσαν τὸ ὄρος καὶ ἐπερίμενόν νὰ παραδοθοῦν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ τὴν πείναν.

Ἀρχηγὸς τῶν Μεσσηνίων ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους εὐγενεῖς, ὁ Ἀριστόδημος, ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, ἔστειλε κρυφίως ἀνθρώπους εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, διὰ νὰ σωθῇ ἢ Ἰθώμη.

Ἡ Πυθία ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ θυσιασθῇ μία κόρη ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ὁ Ἀριστόδημος διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του, ἀπέφασκε νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα του. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἔλαβον θάρρος, διότι ἐπίστευσαν ὅτι θὰ ἔχουν τὸν θεὸν μαζί των, ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς Σπαρτιάτας, συνέλαβον τριακοσίους αἰχμαλώτους καὶ τὸν βασιλέα των.

Βραδύτερον ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν πάλιν τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ Ἀριστόδημος ἀπηλπισμένος, διότι ἀδίκως ἔθυσιασε τὴν κόρην του, ἀπέθανεν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον της.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. — ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ - ΤΥΡΤΑΙΟΣ

Οἱ Μεσσηνιοὶ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔζησαν σκληροτάτην ζωὴν. Ἐπερίμεναν ὅμως τὴν στιγμήν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν.

Τὴν ἐπανάστασιν προητοίμασεν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐξέχοντας Μεσσηνίους, ὁ Ἀριστομένης, ὁ ὅποιος καὶ αὐτὸς ἦτο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα. Ἐπέτυχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον φιλονικίας μεταξύ των, καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν καὶ ἄλλων γειτόνων, οἱ ὅποιοι ἐπίσης ἐμίσουν τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐγινε μεγάλη ἐπανάστασις. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιᾶτων, οἱ ὅποιοι ἦσαν εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν.

Μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἀριστομένης ἔλαβε θάρρος καὶ

ἔκαμε κατορθώματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἐδόξασαν. Εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Σπάρτης. Κατώρθωσε μάλιστα μίαν νύκτα νὰ εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ νὰ κρεμάσῃ ἐντὸς αὐτοῦ μίαν ἀσπίδα, τὴν ὁποῖαν εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐπάνω εἰς τὴν ἀσπίδα εἶχε γράψῃ : « Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερώνει εἰς τὴν θεᾶν Ἀθηνᾶν τὴν ἀσπίδα ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Σπαρτιατῶν ».

Λέγουν ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἠρώτησαν τὸν θεὸν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν, καὶ ἐκεῖνος τοὺς συνεβούλευσε νὰ ζητήσουν στρατηγὸν ἀπὸ

Σπαρτιάται ὀπλίται.

τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τοὺς πειράξουν, ἔστειλαν ὡς στρατηγὸν ἓνα χωλόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Τυρταῖος. Ἀλλ' ὁ Τυρταῖος εἶχε σπουδαῖον χάρισμα. Ἐκαμνε πολεμικὰ τραγούδια, μὲ τὰ ὁποῖα ἠλέκτριζε τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐν ἀπ' αὐτὰ ἀρχίζει :

« Τί τιμὴ στοὺς παλληκάρη, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιὰ σκοτωθῆ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιὰ ».

Οἱ Σπαρτιάται, ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὰ ᾄσματα, ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ἐνίκησαν, συνέλαβον τὸν Ἀριστομένη αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἐκρήμνισαν εἰς ἓν βάραθρον.

‘Ο Ἀριστομένης ἔπεσεν ἐπάνω εἰς ἄλλα πτώματα καὶ δὲν ἐφονεύθη. Ἐνῶ ὅμως ἐπερίμενε νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν, παρετήρησε μίαν ἀλώπεκα πλησίον του νὰ γυρίζει εἰς τὸ βάραθρον. Τὴν παρηκολούθησε καὶ εἶδε τὴν ὄπην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν. Ἐπλάτυνεν αὐτὴν καὶ κατῶρθε νὰ διαφύγῃ.

Ἡ παρουσία του εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων ἔδωσε νέαν ζῶν εἰς αὐτούς. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν, ἐπεκράτησαν ὅμως οἱ Σπαρτιάται. Ἀπηλπισμένως τότε ὁ ἦρωσ τῶν Μεσσηνίων ἔλαβε μαζί πολλοὺς συμπατριώτας του καὶ ἔφυγε μακρὰν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ κάμῃ ἀποικίαν εἰς ξένην χώραν.

Οἱ Μεσσηνιοὶ διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. Ἄλλοι ἐπῆγαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι ἔφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἔκτισαν ἐκεῖ τὴν σπουδαίαν πόλιν Μεσσήνην, ἣ ὁποία ὑπάρχει ἀκόμη καὶ σήμερον. Ὅσοι ἔμειναν εἰς τὴν πατρίδα των ἔγιναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγρούς, τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζον τῶρα οἱ κατακτηταί.

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Δυνατώτεροι τῶρα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιάται ὑπεχρέωσαν σχεδὸν ὅλους τοὺς Πελοποννησίους νὰ γίνουν σύμμαχοί των.

Πολλὰ κράτη καὶ λαοὶ τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλεῖοι, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλα, ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ τὰ Μέγαρά καὶ ἡ Αἴγινα ἐσηῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης. Συνεφώνησαν κάθε κράτος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν πόλεμον. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία, τὴν ὁποίαν διηύθυνε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν συμμάχων (ἑὸς αἰῶν).

Ἡ συμμαχία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑλλάδα. Πρώτην φοράν ἑλληνικὰ κράτη εἶχον ἐνωθῆ καὶ ἀνεγνώρισαν ἓνα ἀρχηγόν. Αἱ φιλονικίαι καὶ οἱ πόλεμοι μετὰ τῶν μικρῶν κρατῶν τῆς Πελοποννήσου ἔλειψαν καὶ ὅταν ἀργότερον παρουσιάσθη φοβερὸς κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Πέρσαι, ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία εἶχε, διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΟΔΡΟΣ - ΣΟΛΩΝ - ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ - ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ

Η ΑΤΤΙΚΗ

Τὸ δεύτερον σημαντικὸν κράτος τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Ἡ Ἀττικὴ εἶναι μικρὰ χερσόνησος, τῆς ὁποίας τὸ ἥμισυ σκεπάζουν τὰ βουνά. Ἡ χώρα παρουσιάζει τὰ γνωρίσματα τῆς ἑλληνικῆς γῆς εἰς δυνατώτερον βαθμὸν, τὴν μεγάλην ποικιλίαν καὶ τὸν συνδυασμὸν τοῦ βουνοῦ, τῆς πεδιάδος καὶ τῆς παραλίας. Τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλά, ἀλλὰ πολὺ γραφικὰ καὶ ἡμερα καὶ ἔχουν ἔνδοξα ὀνόματα. Ἡ Πάρνης καὶ ὁ Κιθαιρὼν εἶναι τὰ σύνορα πρὸς τὴν Βοιωτίαν, πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνεται ὁ Ὑμηττός, ὀνομαστός διὰ τὸ μέλι του, καὶ τὸ Πεντελικόν, τὸ ὁποῖον ἔκρυπτεν εἰς τὰ σπλάχνα του τὸ εὐγενικὸν ὕλικόν τῶν ἀθηναϊκῶν ἀγαλμάτων.

Αἱ πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς εἶναι μικραὶ κοιλότητες ἀνάμεσα εἰς τὰ βουνά. Ἡ Ἀττικὴ ἔθεωρεῖτο πάντοτε ὡς ὀλίγον εὐφορὸς ὡς λεπτόγεωσ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν ἔγινεν ἄρκετὰ παραγωγικὴ. Εἰς τοὺς λόφους ἠκμαζεν ἡ ἀμπελος καὶ ἡ ἐλαία, τὸ ἀγαπημένον δένδρον τῶν Ἀθηναίων.

Τέλος ἡ πολυσχιδῆς παραλία τῆς Ἀττικῆς ἔχει πολλοὺς ὄρους ἀσφαλεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβληθοῦν εἰς λιμένας. Ἀγρόται κατ' ἄρχάς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς κατέβησαν ἀργότερον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐξάριετοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Ἡ Ἀττικὴ εἶχε δύο πρωτευούσας, μίαν μεσογειακὴν, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν

παραλιακήν, τὸν Πειραιᾶ. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν μικρὰν χώραν, ἦτο ἡ τοποθεσία της. Ἡ Ἀττικὴ ἀπλώνεται εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ φαίνεται προωρισμένη νὰ ἐξουσιάζῃ τὸν θαλάσσιον δρόμον, ὁ ὁποῖος φέρει πρὸς τὴν Θράκην, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κρήτην.

Τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο πολὺ

ἠπιώτερον. Ὁ δυτικὸς ἄνεμος πνέων ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐδρῶσιζε τὸ θέρος καὶ ἐθέρμαινε τὸν χειμῶνα. Τὰ βουνὰ ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ δύο ποταμοί, ὁ Ἰλίσσος καὶ ὁ Κηφισός, εἶχον πολὺ περισσότερον ὕδωρ. Οἱ ποιηταὶ ἐξύμνησαν τὸ δροσερὸν ρεῦμα τοῦ Κηφισοῦ καὶ τὰ πράσινα φυλλώματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἀηδὼν ἐπιθύριζε τὸ παθητικὸν της ζῆσμα, καθὼς καὶ τὸ γλυκὺ κλίμα, τὸν λεπτόν ἀέρα καὶ τὸν διαυγέστατον οὐρανὸν τῆς πατρίδος των. Εἰς

ἓνα δράμα τοῦ Εὐριπίδου ὁ χορὸς ψάλλει: Καλότυχοι οἱ Ἀθηναῖοι. Ζοῦν μέσα εἰς λαμπρότατον ἀέρα. Εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ἡ ξανθὴ Ἀρμονία ἐγέννησε τὰς ἑννέα Μούσας.

ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐλάτρευσαν τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευσαν ἐκτὸς αὐτοῦ τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεάν τῆς σοφίας, δηλαδή τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Διὰ τοῦτο μεγαλύτερα δόξα στεφανώνει τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι παρέστησαν μὲ ἓνα ὠραῖον

Σκηνὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν.

Παραστάσεις ἐπὶ ἀγρίων.

Εἰς τὴν πρώτην ὁ γεωργὸς διευθύνει τὸ ἄροτρον, ἀριστερὰ ἐργάτης διαλύει βάλους, δεξιὰ δύο σπορεῖς. Εἰς τὴν δευτέραν πρῶτος ἀριστερὰ ὁ ἐπόπτης τῆς ἐργασίας, πιθανὸν ὁ ἰδιοκτήτης, ἀμαξα μὲ δύο ἀμφορεῖς, δεξιὰ ἄροτρον καὶ σπορεῖς.

μῦθον τὴν λατρείαν των εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους, τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων, ὅταν μόλις εἶχε κτισθῆ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, δύο δυνατοὶ θεοί, ὁ Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ἐφιλονίκησαν ποῖος θὰ ἐξουσιάζῃ τὴν Ἀττικὴν καὶ θὰ δώσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Ποσειδῶν ἐτρύπησε μὲ τὴν τρίαινάν του τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἔκαμε νὰ πηδήσῃ μία πλουσία πηγὴ. Ἡ Ἀθηνᾶ ἐκτύπησε μὲ τὸ δόρυ τῆς τὸν ἴδιον βράχον καὶ ἔκαμε νὰ φυτρώσῃ μία ἐλαία. Αὐτὰ θὰ ἦσαν τὰ δῶρα τοῦ καθενὸς διὰ τὴν Ἀττικὴν, ἂν ἐγένετο ἰδική του. Ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ λύσουν μόνοι τὴν διαφορὰν των, προσεκάλεσαν κριτὰς τοὺς ἄλλους θεούς, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν τὸ δίκαιον εἰς

τὴν Ἀθῆναι, διότι ἐθεώρησαν ὡς πολυτιμότερον δῶρον τὴν ἐλαίαν. Ἀπὸ τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἔμεινε κυρία τῆς Ἀττικῆς, ἔδωσε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔγινε προστάτις τῶν Ἀθηνῶν.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ - ΑΘΗΝΑΙ

Οἱ Δωριεῖς δὲν κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἢ ὁποῖα διετήρησε τοὺς παλαιούς κατοίκους της καὶ τὸν παλαιὸν πολιτισμὸν της. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους Ἑλληνας, ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ συγγενεῖς τῶν Ἰώνων τῆς Μ. Ἀσίας, Ἴωνες καὶ αὐτοί. Γεωργοὶ εἰς τὴν ἀρχὴν, κατέβησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Τὸ κλίμα τοὺς ἔκαμε ζωηρούς, ἐνεργητικούς καὶ ἐλέπτυνεν τὴν καλαισθησίαν των εἰς βαθμὸν ἀξιοθαύμαστον. Τὰ ταξίδια τοὺς ἔκαμαν τολμηροὺς καὶ περιέργους νὰ μάθουν καὶ νὰ προσδεύουν.

Δὲν ἦσαν πάρα πολλοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ πολὺ 150 - 200 χιλιάδες. Οἱ ὀλίγοι ὁμως αὐτοὶ ἄνθρωποι τὸν παλαιότατον ἐκείνον καιρὸν ἔκαμαν θαυμαστά ἔργα, τὰ ὁποῖα κατέστησαν ἀθάνατον τὸ ὄνομά των.

Εἰς τὸ μέσον τῆς μεγαλυτέρας πεδιάδος ὑπῆρχεν εἰς λόφος, ὄχυρὸς ἐκ φύσεως, ὁ ὁποῖος ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ φρούριον, ἀπαραίτητον διὰ κάθε κράτος. Εἰς τὴν παραλίαν ἦσαν διάφοροι καλοὶ λιμένες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὠχύρωσαν τὸν λόφον καὶ ἔκαμαν τὸ περίφημον φρούριόν των, τὴν Ἀκρόπολιν. Κάτω ἀπὸ τὸ φρούριον ἔγινεν ἡ ἀγορά. Ἐκεῖ ἤρχοντο νὰ πωλήσουν καὶ νὰ ἀγοράσουν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἀττικὴν. Πέριξ τῆς ἀγορᾶς ἔκτισαν κατοικίας καὶ σιγὰ - σιγὰ ἔγινεν ὀλόκληρος πόλις, αἱ Ἀθῆναι.

Εἰς τὴν παραλίαν ἤρχισαν νὰ ἀναπτύσσωνται σπουδαῖοι λιμένες, πρῶτον τὸ Φάληρον καὶ πολὺ βραδύτερον ὁ Πειραιεύς, ὁ ὁποῖος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔγινε μεγάλη πόλις.

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν εἶχον δύο πρωτεύουσας, μίαν εἰς τὴν ξηρὰν, τὰς Ἀθῆνας, καὶ μίαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν Πειραιᾶ.

Ο Θ Η Σ Ε Υ Σ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον ὅτι ἰδρυτὴς τοῦ κράτους των ἦτο ὁ

Θησεύς, τὸν ὁποῖον ἐλάτρευσαν ὡς ἥρωα καὶ διηγήθησαν δι' αὐτὸν πολλοὺς μύθους. Ἔλεγον ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτι ἔκαμε θαυμάσια ἔργα, ἐκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστές καὶ ἀπῆλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἑπτὰ νέων καὶ ἑπτὰ νεανίδων, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Ὁ Θησεύς εἶναι ἥρωας τῆς Ἀττικῆς. Διαφέρει ἀπὸ τὸν ἥρωα τῶν Δωριέων, τὸν Ἡρακλέα, διότι, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔκαμε τὰ κατορθώματα του κυρίως μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν τόλμην, ὁ Θησεύς δὲν ἦτο μόνον δυνατὸς καὶ τολμηρὸς, ἀλλὰ καὶ ἔξυπνος καὶ ἐφευρετικὸς.

Ὁ Θησεύς ἐμεγάλωσε τὰς Ἀθήνας. Ὑπεχρέωσε τοὺς εὐγενεῖς νὰ

Τρύγος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγεῖου.

Εἰκὼν εὐθυμογραφικὴ. Οἱ Σειληνοὶ τρυγοῦν τὴν κληματαριάν, κόπτον τὰ σταφύλια καὶ τὰ θέτουν εἰς τὰ καλάθια. Εἰς τὸ μέσον ἑνας Σειληνὸς πατεῖ τὰ σταφύλια καὶ τὸ γλεῦκος τρέχει εἰς δοχεῖον.

ἀφήσουν τὰ χωρία, ὅπου ἔζων ἕως τότε πλησίον τῶν κτημάτων των, καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν περίξ τῆς Ἀκροπόλεως. Τοῦτο ὠνόμασαν συνοικισμόν. Ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ μεγαλώνουν αἱ Ἀθηναί.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΟΔΡΟΣ

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς Δωριεῖς, διὰ νὰ σώσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Οἱ Δωριεῖς, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων

διὰ νὰ ἀρπάσουν τὴν χώραν των. Βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων τότε ἦτο ὁ Κόδρος.

“Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον ὅτι οἱ Δωριεῖς διήλθον τὸν Ἴσθμόν, ἔστειλαν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν νὰ ἐρωτήσουν τὸν Ἀπόλλωνα. Ἡ Πυθία ἀπήντησε : « Θὰ γικήσῃ ὁ στρατός, τοῦ ὁποίου θὰ φονευθῇ ὁ βασιλεὺς ». Ὅταν ἔμαθεν αὐτὸ ὁ Κόδρος, ἀπεφάσισε νὰ θυσιασθῇ διὰ τὴν πατρίδα του. Ἐφόρεσεν ἐνδύματα χωρικοῦ, ἐπῆγε πλησίον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἤρχισε νὰ κόπτη ξύλα. Ἐνας στρατιώτης τὸν διέταξε νὰ φύγῃ. Ὁ Κόδρος δὲν ὑπήκουσε καὶ ὁ στρατιώτης τὸν ἐφόνευσεν.

Οἱ Δωριεῖς ἅμα ἔμαθον ὅτι ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐφοβήθησαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸν τόπον των. Αἱ Ἀθηναὶ ἐσώθησαν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ τιμήσουν τὸν Κόδρον, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ κάμουν ἄλλον βασιλέα καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔδωσαν εἰς διαφόρους ἄρχοντας.

Α Ι Τ Α Ρ Α Χ Α Ι

Αἱ Ἀθηναὶ λοιπὸν τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνην τὸ κράτος μαζί μὲ τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ βασιλεῖς εἶχον ἐν συμβούλιον εὐγενῶν, τὸ ὅποῖον ἐλέγετο Ἄρειος Πάγος. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὁμοίαζε μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ὅ,τι ἡ Γερουσία εἰς τὴν Σπάρτην.

Βραδύτερον οἱ εὐγενεῖς κατήργησαν τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβέρνησαν μόνοι. Ἀντὶ ἐνὸς βασιλείως διώρισαν ἐν νέα ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι ἐμοιράσθησαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως. Ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ ἐκλέγουν κατ' ἔτος νέους ἄρχοντας.

Ὅταν ὅμως ἐπλούτησαν οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἔμποροι, δὲν ἤθελον νὰ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνοῦν μόνοι των καὶ ὅπως ἤθελον. Ἄλλὰ καὶ οἱ τεχνῖται καὶ γενικῶς οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, ὁ λαὸς ὅπως λέγομεν, ἤρχισαν νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ πολιτικὰ ζητήματα.

Ὁ λαὸς εἶχε πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν εὐγενῶν, διότι ἦσαν ἐγωισταί, σκληροὶ καὶ φιλοχρήματοι. Οἱ γεωργοὶ τὸν καιρὸν τῆς κακῆς ἐσοδείας, οἱ τεχνῖται τὸν καιρὸν τῆς ἀνεργίας, ἔδανει-

ζοντο χρήματα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Οἱ νόμοι ὅμως ἦσαν σκληροί. Ἄν δὲν κατώρθωνον νὰ πληρώσουν τὸ χρέος των, οἱ δανεισταὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς φυλακίσουν ἢ καὶ νὰ τοὺς πωλήσουν ὡς δούλους. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ γίνωνται ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ο Δ Ρ Α Κ Ω Ν

Ὁ λαὸς ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ νόμοι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ μὴ δικάζουν οἱ εὐγενεῖς ὅπως ἤθελον καὶ ἐπιβάλλουν ποινὰς κατὰ τὴν ὄρεξιν των. Οἱ εὐγενεῖς ἀνέθεσαν εἰς ἕνα ἀπὸ τὴν τάξιν των, τὸν Δράκοντα, νὰ γράψῃ νόμους (621 π.Χ.).

Ὁ Δράκων ἀνέγραψε τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ τὰς παρουσιάσεν ὡς γραπτοὺς νόμους. Δικαίωμα πολίτου ἔδιδεν, ὅπως καὶ παλαιότερον, εἰς τοὺς «ὅπλα παρεχομένους», δηλαδή εἰς ὅσους εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερασπίζον μετὰ τὰ ὄπλα των τὴν πατρίδα. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ δὲν εἶχον τότε οἱ πολύ πτωχοὶ, ποὺ ἐλέγοντο θηῆτες, καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἐγίναν περίφημοι διὰ τὴν αὐστηρότητά των, ὅσον καὶ ἂν ἦσαν ἐπιεικέστεροι ἀπὸ τὴν παλαιότεραν νομοθεσίαν. Οἱ μεταγενέστεροι Ἀθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον νόμους πολὺ ἐπιεικεῖς, ἐτρόμαξαν ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος καὶ ἔλεγον» ὅτι τοὺς ἔγραψε μετὰ αἷμα. Δι' αὐτὸ καὶ σήμερον «Δρακόντειος νόμος» σημαίνει κάτι πολὺ αὐστηρὸν καὶ σκληρὸν.

Τοὺς νόμους τοὺς ἐχάραξεν ἐπάνω εἰς πλάκας ἀπὸ λίθου, τὰς ὁποίας ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγορὰν, διὰ νὰ τοὺς βλέπουν ὅλοι. Αὐτὸ βεβαίαια ἦτο μία σοβαρὰ πρόοδος, ἐπειδὴ ὅμως αἱ παραχωρήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ὁ Δράκων μετὰ τοὺς νόμους του, ἦσαν ὀλίγαι, αἱ ἀφορμαὶ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῶν ἐπαναστάσεων δὲν ἔπαυσαν.

Κ Υ Λ Ω Ν

Τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν τοῦ λαοῦ ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλεῦθῃ ἕνας εὐγενὴς ὀνομαζόμενος Κύλων, διὰ νὰ ἀρπάσῃ τὴν ἐξουσίαν. Ἡ ἐπανάστασις του ἀπέτυχεν, ἀλλ' ἐχύθη πάλιν αἷμα. Αἷμα ἐπίσης ἐχύνετο εἰς τοὺς μακροὺς ἀγῶνας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀπαραιτή-

του διὰ τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσου Σαλαμίνας, τὴν ὁποίαν διεξεδίκουν τὰ Μέγαρα. Ὅλα αὐτὰ ἐμεγάλωναν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. Ἡ κατάσταση ἐξίγει πολὺ κρίσιμος.

Ο Σ Ο Λ Ω Ν

Αἱ ταραχαὶ ἐξηκολούθησαν, ἀλλ' ἡ ἀπολυταρχία τῶν εὐγενῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαικωνισθῇ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Αἱ ἀντιμαχόμενοι μερίδες συνεννοήθησαν καὶ ἐξέλεξαν τὸν Σόλωνα ἀρχοντα με ἀπεριόριστον ἐξουσίαν νὰ κανονίσῃ τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας (594).

Ὁ Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ πατήρ του ἐξώδευσε, φαίνεται, τὴν περιουσίαν του εἰς ἔργα φιλανθρωπίας. Ὁ Σόλων ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ἔμπορος καὶ νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἐγνώρισε τὰ πολιτικὰ συστήματα καὶ τὴν σοφίαν τῶν λαῶν αὐτῶν.

Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατέκτησε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ με τὴν σοφίαν του, με τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῆς καλωσύνης καὶ με τὰ ώραία ποιήματα, πού ἔκαμνε, διὰ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς συμπολίτας του. Ἐνα σπουδαῖον ἐπεισόδιον, ἡ ἀνάκτησις τῆς Σαλαμίνας, κατέστησεν ἔνδοξον τὸ ὄνομά του.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μακρὸν πόλεμον με τοὺς Μεγαρεῖς, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἀφῆρσαν τὴν ἀπαραίτητον εἰς τὰς ναυτικὰς Ἀθήνας νήσον Σαλαμίνα. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν τόσα πολλά, ὥστε ἀπελπισθέντες ἔθεσαν αὐστηρὸν νόμον νὰ μὴ ὀμιλήσῃ πλέον κανεὶς διὰ τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Σόλων ὅμως δὲν ὑπέφερε τὴν ἐντροπὴν νὰ βλέπῃ τὴν ὠραίαν νήσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. Προσεποιήθη τὸν τρελλόν, παρουσιάσθη εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἀπήγγειλε πατριωτικώτατον ποίημα: « Πάμε στὴ Σαλαμίνα νὰ πολεμήσωμε γιὰ τὸ περιπόθητο νησί, νὰ ξεπλύνωμε τὴ ντροπὴ ».

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθησαν, ἔλαβον ἀμέσως τὰ ὄπλα καὶ ὤρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἐνίκησαν τοὺς Μεγαρεῖς καὶ ἐπῆραν ὀπίσω τὴν νήσον.

Σ Ε Ι Σ Α Χ Θ Ε Ι Α

Ὁ Σόλων ἤρχισε τὸ ἔργον του με μίαν τολμηρὰν πράξιν. Διέ-

ταξε γενικὴν παραγραφὴν τῶν χρεῶν καὶ ἀπηγόρευσε νὰ πωλοῦνται εἰς τὸ ἐξῆς οἱ ἄνθρωποι ὡς δούλοι διὰ τὰ χρέη των.

Εἰς τὴν παλαιότεραν ἐκείνην ἐποχὴν ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια οἱ πτωχοὶ νὰ δανειζῶνται μὲ βαρεῖς τόκους καὶ μὲ ἐνέχυρον τὸ πρόσωπόν των. Ὅταν ὁ δανεισθεὶς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος του, ἐπωλεῖτο ὁ ἴδιος καὶ τὰ τέκνα του ὡς δούλοι.

Ὁ νόμος, ἐπειδὴ ἀπέσυρε τὰ βάρη τῶν πτωχῶν, ὠνομάσθη «σεισάχθεια» καὶ εἶναι τὸ σημαντικώτερον μέτρον εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ

Αἱ κυριώτεροι ἐξουσίαι ἦσαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας αἱ ἐξῆς :

1ον) Ὁ Ἄρειος Πάγος, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶχον χρηματίσει ἐπιτυχῶς ἄρχοντες. Τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἦτο νὰ ἐπιβλέπῃ διὰ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς παραβάτας. Ἦτο ὁ φύλαξ τῶν νόμων.

2ον) Ἡ βουλὴ τῶν 400 ἀποτελουμένη ἀπὸ τετρακοσίου βουλευτῶν, ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης τῶν τεσσάρων τάξεων.

3ον) Ἡ ἀρχὴ τῶν 9 ἀρχόντων, ἦτοι ὁ ἄρχων, ὁ πολέμαρχος, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἐξ ἑσμοθέται. Τὴν μεγαλυτέραν πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἀρχόντων τούτων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία των διήρκει ἐν ἔτος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος ἐπωνομάζετο τὸ ἔτος καὶ ὁ ἀρχων αὐτὸς ὠνομάσθη διὰ τοῦτο ἀργότερον ἐπώνυμος ἀρχων.

4ον) Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἦτοι τὸ μέρος ὅπου συνηθοῦντο ὁ λαὸς καὶ ἐλάμβανεν ἀποφάσεις.

Οἱ πολῖται διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις. Αἱ τάξεις αὐταὶ ἦσαν :

α) Οἱ πεντακοσιομέδιμνοι, δηλαδὴ οἱ ἔχοντες ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦλάχιστον πεντακοσίου μεδίων, πεντακόσια κιλά σίτου ἢ ἀνάλογον ποσὸν ξηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, οἴνου, ἐλαίου κτλ.

β) Οἱ τριακοσιομέδιμνοι, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν 500 καὶ περισσοτέρους τῶν 300 μεδίων ἀπὸ τὰ αὐτὰ προϊόντα.

γ) Οἱ ζευγῖται, οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους τῶν τριακοσίων καὶ περισσοτέρους τῶν διακοσίων μεδίων εἰσόδημα καὶ

δ) Οἱ θῆτες, οἱ ὁποῖοι μικρὰν μόνον ἢ οὐδεμίαν περιουσίαν εἶχον.

Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι καὶ ἡ διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς 4

τάξεις υπήρχον και πρό τοῦ Σόλωνος. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἕως τότε τὰ πρόσωπα διὰ τὰς ἀρχὰς ἐξέλεγον οἱ ἴδιοι οἱ πλούσιοι ἀπὸ τὴν τάξιν των καί, ὅπως ἦτο φυσικόν, αἱ ἀρχαὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδικῶν των κυρίως συμφερόντων.

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ

Ἡ μεγάλη ὑπηρεσία τοῦ Σόλωνος εἶναι ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἐπέτυχε τὸ δύσκολον κατόρθωμα νὰ εὕρῃ τὴν μέσῃν ὁδόν.

Χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις ἔδωκε τόσα δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, ὅσα ἐχρειάζοντο διὰ νὰ ἐλέγχῃ καὶ συγκρατῇ τοὺς ἀρχοντάς του ἀπὸ παρεκτροπᾶς. Ὁ ἴδιος λέγει εἰς ἓνα ποίημά του : « ἐστάθηκα εἰς τὸ μέσον τῶν διαμαχομένων περιβαλὼν ἀμφοτέρους μὲ ἰσχυρὰν ἀσπίδα ».

Ὅλαι αἱ τάξεις συμμετεῖχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἶχον τῶρα δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀρχοντάς των. Ἡ τελευταία τάξις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται εἰς τὰς ἀρχὰς, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις.

Ἡ φορολογία ἀνῆκεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις. Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε τὸ μέτρον τῆς ἀναλογικῆς φορολογίας. Ἐκτὸς τούτου εἰς τὰς πλουσιωτέρας τάξεις ἀνετέθησαν ὡς τιμητικὰ ἀξιώματα μερικαὶ δαπανηραὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ὅπως ἡ συντήρησις πλοίου ἐν καιρῷ πολέμου, ἡ ὀργάνωσις ἑορτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο λεϊτουργίαι.

Εἰς τὸν στρατὸν οἱ ζευγῖται ἐστρατεύοντο ὡς ὀπλίται προμηθεύομενοι δι' ἐξόδων των τὸν βαρὺν ὀπλισμὸν, αἱ δὲ δύο ἀνώτεροι τάξεις ἔτρεφον ἵππον, διὰ νὰ στρατεύωνται ὡς ἵππεῖς. Αὐτὸ ἀπετέλει περισσότερον τιμητικὴν διάκρισιν καὶ δικαίωμα παρὰ ὑποχρέωσιν. Οἱ θῆτες μόνον ὡς ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι ἠδύναντο νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν.

Δὲν διεσώθησαν ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, εἰς τὴν μνήμην ὅμως τῶν ἐπερχομένων γενεῶν διετηρήθη πάντοτε τὸ γεγονός ὅτι αὐτὸς μὲ τὴν νομοθεσίαν του ἔθεσε τὰ θεμέλια, διὰ νὰ σχηματισθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ καλυτέρα κοινωνία τῆς ἀρχαιότητος.

Τώρα ὁ Σόλων ἐτιμᾶτο ὡς γενναῖος στρατηγός, μέγας ποιητής καὶ σοφὸς νομοθέτης. Ἐθεωρήθη ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφούς. Ἡ φήμη του ἔφθασε καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος.

ΣΟΛΩΝ ΚΑΙ ΚΡΟΪΣΟΣ

Ὁ Σόλων εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους νομοθέτας τοῦ κόσμου. Ἐκαμε καλὸν εἰς τὴν πατρίδα του. Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου του ἐφάνησαν ἀργότερον. Τὸ ὄνομά του ἔγινεν ἔνδοξον εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

Ἀφοῦ ἔθεσε τοὺς νόμους, ὠρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ τοὺς μεταβάλουν ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ὁ ἴδιος ἐταξίδευσεν εἰς διαφόρους χώρας. Ὁ δρόμος τὸν ἔφερεν εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐκεῖ εἰς τὰς Σάρδεις, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως Κροΐσου. Ὁ Κροΐσος ἦτο τότε εἰς τὴν μεγάλην δόξαν του. Ἐδέχθη μὲ πολλὰς τιμὰς τὸν Σόλωνα, τὸν ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ ἀνάκτορόν του καὶ τοῦ ἔδειξε τοὺς θησαυροὺς του.

— Ξένε Ἀθηναῖε, τοῦ εἶπε εἰς τὸ δεῖπνον, πολλὰ ἀκούω διὰ τὴν σοφίαν σου. Ἐταξίδευσες πολὺ, διὰ νὰ ἰδῆς καὶ νὰ μάθης. Θέλω νὰ μοῦ εἴπης ποῖον νομίζεις εὐτυχέστερον ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ Σόλων χωρὶς νὰ πολυσκεφθῆ ἀνέφερε μερικοὺς ἀνθρώπους τελείως ἀγνώστους εἰς τὸν Κροΐσον. Δὲν ἦσαν οὔτε βασιλεῖς οὔτε καὶ πλούσιοι. Ἄλλοι εἶχον ζήσει καλὰ καὶ εἶχον θυσιασθῆ διὰ τὴν πατρίδα των, ἄλλοι ἔδειξαν μεγάλην εὐλάβειαν εἰς τὴν μητέρα των καὶ ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς γλυκὺν θάνατον.

Ἀνέφερε πρῶτον τὸν συμπολίτην του Τέλλον. Αὐτὸς ἦτο τίμιος ἄνθρωπος καὶ ἀφῆκε καλοὺς υἱοὺς καὶ περιουσίαν ἀρκετὴν, ὥστε νὰ μὴ στεροῦνται τίποτε. Ἀπέθανεν ἔνδοξον θάνατον, ἀφοῦ ἐπολέμησε γενναίως διὰ τὴν πατρίδα.

Αὐτὰ ἐφάνησαν περιέργα εἰς τὸν Κροΐσον. Ἦρχισε νὰ σκέπτεται ὅτι ὁ Σόλων ἦτο ἀπαίδευτος, διότι δὲν γνωρίζει νὰ μετρῇ τὴν εὐτυχίαν μὲ τὸ ποσοδὸν τῶν χρημάτων, καὶ ἠρώτησε, μᾶλλον εἰρωνικά, ποῖον θεωρεῖ εὐτυχισμένον μετὰ τὸν Τέλλον. Ὁ Σόλων εἶπεν ὅτι ἐγνωρίσει δύο ἀδελφοὺς, τὸν Κλέοβιν καὶ τὸν Βίτωνα. Αὐτοὶ ἦσαν παιδιὰ τῆς ἱερείας τῆς Ἦρας εἰς τὸ Ἄργος. Εἶχον μεγάλην ἀγάπην μεταξύ των καθὼς καὶ πρὸς τὴν μητέρα των. Εἰς μίαν πανήγυριν τοῦ ναοῦ εἶχε συναθροισθῆ ὁ κόσμος καὶ ἐπερίμενε τὴν ἱέρειαν.

Ἄλλὰ ἐκείνη δὲν ἐφαίνετο, διότι εἶχον ἀργήσει νὰ φέρουν ἀπὸ τὸν ἀργρὸν τὰ βόδια, τὰ ὁποῖα ἔσυρον τὴν ἄμαξάν της. Οἱ δύο υἱοὶ της ἐξεύχθησαν τότε εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ ἔφερον τὴν ἱέρειαν εἰς τὸν ναόν. Ὁ λαὸς ἐζητωκραύαζε καὶ ἐκαλοτύχιζε τὴν μητέρα, διότι εἶχε τόσον καλοὺς υἱούς. Ἡ μητέρα, εὐχαριστημένη, παρεκάλεσε τὴν θεὰν νὰ τοὺς κάμῃ τὸ καλύτερον δῶρον. Οἱ δύο νέοι διεσκέδασαν, ἔφαγαν εἰς τὸ τραπέζι τῆς θυσίας, ἐτραγουῶδησαν, κατόπιν ἐκοιμήθησαν καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον. Ἡ θεὰ τοὺς ἐχάρισε γλυκύν θάνατον χωρὶς ἀσθένειαν καὶ πόνους ἐπάνω εἰς τὴν μεγάλην χαράν.

Ὁ Κροῖσος εἶπε τότε μὲ φανεράν ἀγανάκτησιν :

— Τὴν ἰδικὴν μου εὐτυχίαν, τὰ πλούτη καὶ τὰ καλὰ μου θεωρεῖς ὡς τίποτε ;

Ὁ Σόλων ἀπήντησε :

— Ὅμιλεις διὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται εἰς πᾶσαν στιγμήν. Μὴ καλοτύχιζης κανένα, προτοῦ ἴδῃς τὸ τέλος του. « Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε ». Οἱ λόγοι αὗτοι δὲν ἤρσαν εἰς τὸν Κροῖσον. Ἦρχισε νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν σοφίαν τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἄφησεν αὐτὸν νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ δῶρα τῆς φιλοξενίας, ὅπως συνήθιζον τότε.

Δὲν ἤργησαν ὅμως νὰ ἀληθεύσουν οἱ λόγοι τοῦ Σόλωνος. Ὁ Κροῖσος ἐνίκηθη εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Κῦρον, ὁ ὁποῖος ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του, συνέλαβε τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον καὶ διέταξε νὰ τὸν καύσουν. Ὁ Κροῖσος ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν ἐνεθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἀνεστέναξε :

— Σόλων, Σόλων, Σόλων !

Λέγουν ὅτι ὁ Κῦρος, ἅμα ἔμαθε τί ἐσήμαινον ἐκεῖνοι οἱ λόγοι, ἐφοβήθη καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν του τύχην, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς τὸν Κροῖσον καὶ τὸν ἔκαμε φίλον.

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἠγαρήσθησαν οὔτε τοὺς εὐγενεῖς οὔτε τὸν λαόν. Αἱ ταραχαὶ ἐπανελήφθησαν, ὁ Σόλων ἔφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ περιῆλθε πολλὰς χώρας. Μὲ αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν λέγεται ὅτι ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ Κροῖσου.

Οἱ εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχον μεγάλα κτήματα εἰς τὴν πεδιάδα τῆς

Ἀττικῆς καὶ ὠνομάζοντο πεδριακοί, ἦσαν δυσηρεστημένοι καὶ με ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐζήτουν τὴν κατάργησιν τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν.

Οἱ ἐμποροὶ, ναυτικοὶ καὶ ἐπαγγελματῖαι τῆς πόλεως καὶ τῶν παραλίων, οἱ λεγόμενοι παράλιοι, ἐφρόντιζον διὰ τὰ συμφέροντα τῆς μέσης τάξεως καὶ τὴν διατήρησιν τῆς δημοκρατίας. Ἀρχη-

Ἀθηναῖος ἵππεύς.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ 500 π.Χ. περίπου.
 Εὐγενὴς ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν ἱππέων. Ἐξαιρετικὴ ἐμφάνισις
 ἀναβάτου καὶ ἵππου. Τέχνη προχωρημένη.

γὸν εἶχον τὸν ἀριστοκράτην Μεγακλῆν ἀπὸ τὸν οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν.

Ἦρχοντο ἔπειτα οἱ χωρὶς περιουσίαν κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ ὅσοι εἶχον μικρὰ καὶ ἄγονα κτήματα εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς, οἱ ὀνομαζόμενοι διάκριοι. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἐζήτουν κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον μοίρασμα

(ἀναδασμόν) τῆς γῆς. Καὶ αὐτῶν ἀρχηγὸς ἦτο ἓνας ἀριστοκράτης, ὁ Πεισίστρατος.

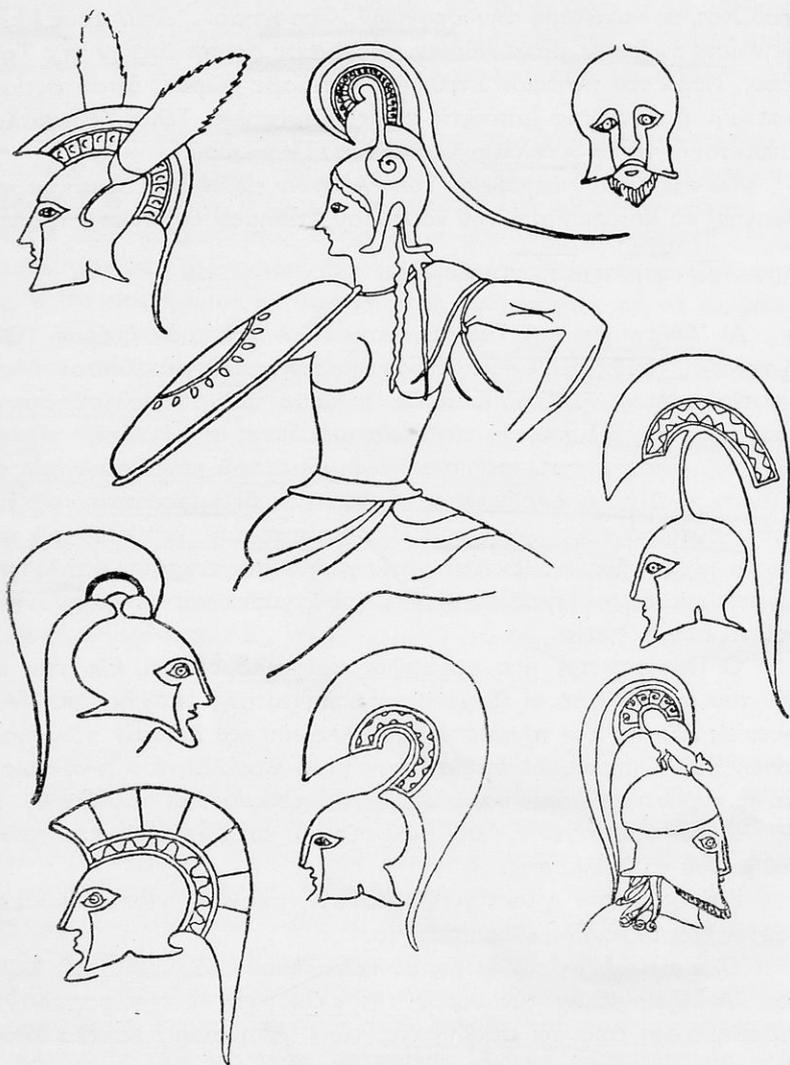
Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος καὶ ἐξαιρετικὰ δραστήριος καὶ ἐξυπνος. Εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων καὶ ἐγνώριζε τὴν τέχνην νὰ κερδίζη μὲ τὴν συμπεριφορὰν του τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Εἰς μάτην ἐφώναζεν ὁ Σόλων ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνῃ τύραννος ὁ Πεισίστρατος. Αὐτὸς κατώρθωσε νὰ τοῦ δοθῆ μὲ ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου μία μικρὰ φρουρὰ σωματοφυλάκων, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους. Μὲ τὴν φρουρὰν αὐτὴν κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐγίνε τύραννος τῶν Ἀθηναίων, τὸ 560. Δύο φορές κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐκδιώξουν οἱ ἀντίπαλοι, ἀλλὰ τελικῶς ἐπεκράτησεν πάλιν καὶ ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, μέχρι τοῦ 527.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ

Μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Πεισιστράτου δὲν συνέβησαν οὔτε ὅσα ἐφοβούντο οἱ ἀντίπαλοι του οὔτε ὅσα ἤλπιζον οἱ ὑποστηρικταὶ του. Πρὸς τοὺς ἐχθροὺς του δὲν ἐφάνη σκληρὸς καὶ ἐκδικητικὸς. Ἐξώρισε μόνον τὴν ἰσχυρὰν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ὀλίγους ἄλλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐφοβεῖτο ἀνατροπὴν. Ἀλλὰ καὶ δὲν παρεσύρθη χάριν τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν ὑπεστήριζε, εἰς παραχωρήσεις, οἱ ὁποῖαι θὰ ἀνεκούφιζον προσωρινῶς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ θὰ κατέστρεφον τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Δὲν ἐμοίρασε τὰ κτήματα τῶν πλουσίων εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἀλλὰ ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς σπόρους καὶ ζῶα καὶ δάνεια, διὰ νὰ καλλιεργηθῇ ὅλη ἡ γῆ. Αὐτὸ ἦτο ὠφέλιμον εἰς τοὺς πτωχοὺς, κέρδος διὰ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον εἰσέπραττε φόρον ἀπὸ τὰ προϊόντα, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον διὰ τὸν ἴδιον, διότι οὐδεὶς εἶχε καιρὸν νὰ περιφέρεται ἄνευ ἐργασίας εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ συζητῆ δι' ἀνατροπὰς καὶ ἐπαναστάσεις.

Ὁ Πεισίστρατος ἐφρόντισε καὶ διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῶν ἤλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ ἄλλους ἡγεμόνας καὶ κατέλαβεν ἐπικαίρους θέσεις.

Οὕτω συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τὸν τύραννον τῆς Νάξου Λύγδαμιν καὶ μὲ τὸν ἰσχυρὸν τύραννον τῆς Σάμου Πολυκράτην. Ἐβοήθησε τὸν Μιλιτιάδην, θεῖον τοῦ κατόπιν ἐνδόξου νικητοῦ τῆς μάχης τοῦ Μα-

Περικεφαλαῖα (6ος αἰών).

ραθῶνος, νὰ καταλάβῃ τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Ἀπὸ τοὺς Μυτιληναίους ἀφῆρεσεν, ὅπως εἶδομεν, τὸ Σίνειον εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τρωάδος. Παρὰ τὸν ποταμὸν Στρυμόνα κατέλαβε χῶρον, ὅπου ἐκτίσθη κατόπιν ἡ σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις Ἀμφίπολις. Τέλος ἐξησφάλισε συμμετοχὴν εἰς τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου.

Τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἀποικιακὴν πολιτικὴν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐτέθησαν ἐπὶ Πεισιστράτου.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ

Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου εἶδον λαμπρὰς ἡμέρας. Ὁλητὴ πόλις εἰργάσθη μὲ μεγάλην δραστηριότητα. Κατεσκεύασαν ὑδραγωγεία, κρήνας, ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ κάτω πόλις ἐστολίσθησαν μὲ ναοὺς καὶ ἔργα γλυπτικῆς, τὰ ὁποῖα μιμοῦνται τὴν ἰωνικὴν τέχνην. Ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ ὁποῖος ἐπερατώθη μετὰ 650 ἔτη ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ αὐτοῦ σώζονται μέχρι σήμερον. Ἐκτίσθη ἐπίσης ἡ δημοσία κρήνη Καλλιρρόη. Εἰς τὰ ἔργα εὗρον ἐργασίαν οἱ πτωχοὶ ἐργάται καὶ ἀνεξωγογήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος. Εἰς τὴν αὐτὴν του συνηντῶντο οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς του. Ἀνέθεσεν εἰς εἰδικοὺς τὴν πληρεστέραν συλλογὴν καὶ ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου, τὰ ὁποῖα εἶχον γίνεαι πανελληνιον ἀνάγνωσμα καὶ τὸ κυριώτερον μέσον μορφώσεως τῆς νεολαίας καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἰδρυσεν πρῶτος ἐν Ἑλλάδι βιβλιοθήκην καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ τὰ βιβλία τῆς.

Ἐπίσης ὥρισεν ἡ ἑορτὴ τῶν Παναθηναίων νὰ γίνεται κάθε τέταρτον ἔτος μὲ μεγάλην λαμπρότητα.

Ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο χωρὶς νὰ καταλυθοῦν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος. Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὸν νόμον τῆς «εἰκοστῆς», τὴν φορολογίαν δηλαδὴ 5 ο)ο ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν Ἀθηναίων, κανένα ἄλλον νόμον δὲν φαίνεται ὅτι ἔκαμεν ὁ Πεισίστρατος.

ΟΙ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΙΔΑΙ

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν διετήρησεν ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐποχῆς

τοῦ Πεισιστράτου καὶ τὴν ὠνόμαζεν: « ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος », θεώρει δηλαδὴ αὐτὴν εὐλογημένην ὅπως τὴν ἐποχὴν τοῦ παλαιοῦ θεοῦ Κρόνου, ἢ ὁποία κατὰ τοὺς μύθους εἶχε ἀφθονίαν καὶ πλοῦσια τὰ ἀγαθὰ.

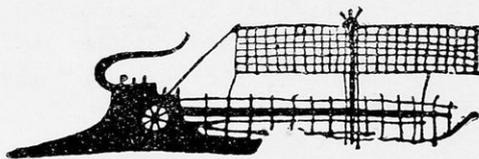
Ὁ Πεισίστρατος ἀπέθανε τὸ 527 καὶ τὸν διεδέχθησαν ὁμαλῶς οἱ τρεῖς υἱοὶ του, Ἴππίας, Ἴππαρχος καὶ Θεσσαλός. Τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ Ἴππίας, ὁ ὁποῖος τὰ πρῶτα ἔτη ἐκυβέρνησε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς του. Ὅταν ὅμως δύο νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν διὰ προσωπικοὺς λόγους τὸν Ἴππαρχον, ὁ Ἴππίας ἤρχισε νὰ ὑποπτεύεται τοὺς πάντας καὶ νὰ λαμβάνη μέτρα τυραννικά. Αὐτὸ ἐπέφερε κατὰ τὸ 510 τὴν πτώσιν του. Οἱ ἐξόριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Ἴππίας κατέφυγεν εἰς τὸ Σίγειον. Οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες τῆς ἐποχῆς, ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς Θεσσαλίας προσέφεραν προθύμως καταφύγιον εἰς τὸν Ἴππίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπρότιμήσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὅπου « πάντα λίθον ἐκίνησε διαβάλλων τοὺς Ἀθηναίους... καὶ πᾶν μέσον μεταχειριζόμενος διὰ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Δαρείου », ὅπως γράφει ὁ Ἡρόδοτος (Ε', 96).

Κ Λ Ε Ι Σ Θ Ε Ν Η Σ

Ἡ τυραννὶς δὲν ἔπεσεν ἀπὸ μίαν γενικὴν λαϊκὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν εὐγενῶν. Αὐτὸ ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπικρατήσουν οἱ εὐγενεῖς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ γρήγορα ἡ πρὸ τοῦ Σόλωνος κατάστασις εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐγινε, διότι δὲν ὑπῆρχε πλέον θέσις διὰ τὴν ὀλιγαρχικὴν διοίκησιν εἰς Ἀθήνας. Ὁ δῆμος εὔρε σπουδαῖον προστάτην εἰς τὸ πρόσωπον ἐξαιρετικοῦ ἀνδρός, τοῦ Κλεισθένης, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὸν παλαιὸν καὶ εὐγενῆ οἶκον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν. Ὁ Κλεισθένης ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ παρεμέρισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν εὐγενῶν Ἰσαγόραν. Ἀμέσως ἐφρόντισε νὰ λάβῃ μέτρα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ μετὰ τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπέφεραν ἀξιολόγους μεταρρυθμίσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι διηροῦντο εἰς 4 φυλάς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν περιελαμ-

βάνοντο οί πολύ πτωχοί και οί ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς Ἀθήνας ξένοι. Ἡ διαίρεσις αὐτὴ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν καταγωγὴν, τὸ γένος κάθε πολίτου και ἦτο διὰ τοῦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ Κλεισθένης κατήργησε τὰς 4 αὐτὰς φυλὰς και τὰς ὑποδιαίρεσεις των, ἀντ' αὐτοῦ δὲ διήρεσεν ὅλην τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς 100 δήμους. Κάθε δέκα δήμοι ἀπετέλουν μίαν φυλὴν. Ἔτσι αἱ φυλαὶ ἔγιναν δέκα. Εἰς κάθε φυλὴν ἐφρόντισε νὰ περιλαμβάνωνται παράλιοι και πεδιακοὶ και διάκοιοι, δηλαδή κάτοικοι ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς

Παλαιότερα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Διπύλου. Ἀθήναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Μὰς δίδουν ἰδέαν διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα μετὰ τὴν δωρικὴν μετανάστευσιν. Εἶναι πλοῖα ἐλαφρὰ μὲ ἔμβολον εἰς τὴν πρόραν και μὲ πρύμνην πολὺ ὑψηλὴν.

κοινωνίας. Αὐτὸ ἐξηφάνιζε τὰς κοινωνικὰς διακρίσεις και συνήνωνε πολίτας ὅλων τῶν τάξεων εἰς κοινὴν προσπάθειαν διὰ τὴν πρόοδον τῆς φυλῆς.

Κάθε φυλὴ ἐξελέγε πενήντα βουλευτὰς, ἡ δὲ βουλή περιελάμβανεν οὕτω πεντακοσίους βουλευτὰς ἀντὶ τετρακοσίων. Ἡ βουλή και ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου εἶχον εἰς χεῖρας των

τὰς κυριωτέρας πολιτικὰς και δικαστικὰς ἐξουσίας. Ἔτσι ἡ δύναμις περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ λαοῦ.

Διὰ νὰ μὴ παραμερίζωνται οἱ πτωχοί, ἡ ἐκλογή ἐγίνετο διὰ κλήρου. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐμποδίζωνται οἱ πτωχοὶ νὰ ἐκτελέσουν τὰ καθήκοντά των ὡς βουλευταὶ, ἔτρωγον εἰς τὸ πρυτανεῖον, ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐπειδὴ οἱ πεντακόσιοι βουλευταὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κυβερνήσουν ὅλοι μαζί, τὸ ἔτος διηρεῖτο ἀναλόγως τῶν δέκα φυλῶν εἰς δέκα μέρη ἀπὸ 36 ἡμέρας. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἔμενον και ἐτρέφοντο 36 ἡμέρας εἰς τὸ βουλευτήριον, τὸ λεγό-

μενον πρυτανεῖον. Οἱ πενήτηντα αὐτοὶ βουλευταὶ ἐλέγοντο πρυτανεῖς καὶ ἡ φυλὴ των πρυτανεύουσα.

Στρατηγοὶ ἐξελέγοντο εἰς ἕξ ἐκάστης φυλῆς.

Ο ΕΞΟΣΤΡΑΚΙΣΜΟΣ

Ὁ Κλεισθένης καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ἦσαν ἀνήσυχοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Πεισιστράτου, ὁ ὁποῖος ἐπολιτεύθη πρῶτον ὡς δημοκράτης καὶ μόλις ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ ἔγινε τύραννος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβεν ἓνα τελευταῖον μέτρον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς δημοκρατίας εἰς τὸ μέλλον.

Ὁρίσε δηλαδὴ νὰ καλῆται κάθε ἄνοιξις ὁ λαὸς καὶ νὰ ἐρωτᾶται, ἂν νομίζῃ ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἔχει τόσην δύναμιν, ὥστε νὰ ἀνατρέψῃ τὸ καθεστῶς. Ἄν κατὰ τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ὑπεδεικνύετο ἓν ἢ περισσότερα πρόσωπα, συνήρχετο ἐκ νέου ὁ λαὸς τὸν Ἀπρίλιον καὶ ἔγραφεν ἕκαστος ἐπάνω εἰς τεμάχιον κεράμου, πού ἐλέγετο « ὄστρακον », τὸ ὄνομα τοῦ πολιτικοῦ, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνον. Ὅποιος πολιτικὸς ἐλάμβανε περισσότερα ὄστρακα ἐξωρίζετο διὰ δέκα ἔτη. Αὐτὸ ἐλέγετο ἐξοστρακισμός.

Ὁ Κλεισθένης θεωρεῖται ὁ κύριος ἰδρυτὴς τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

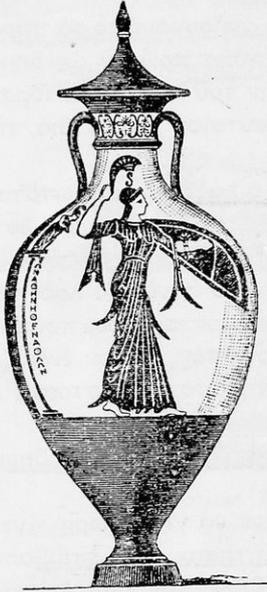
Μεταβολὴ τόσον ριζικὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ χωρὶς ἀντίστασιν. Οἱ ἀδιάλλακτοὶ ἄριστοκρατικοὶ ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Σπάρτης καὶ ὁ Βασιλεὺς Κλεομένης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ στρατὸν καὶ ἐξεδίωξε τὸν Κλεισθένην καὶ τοὺς Ἀλκμεωνίδας. Ἄλλ' ὁ λαὸς ἐξηγέρθη, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰς ἐλευθερίας του, ὑπεχρέωσε τὸν Κλεομένην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν καὶ ἀργότερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους τῶν Σπαρτιατῶν Βοιωτοὺς καὶ Χαλκιδεῖς.

ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἔδωσαν αἴγλην εἰς τὴν νεαρὰν δημοκρατίαν καὶ ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαποῦν τώρα περισσότερον τὴν πατρίδα των, διότι εἶναι πολῖται ἐλευθέρως πολιτείας καὶ ἔχουν ἴσα δικαιώματα. Ἄλλ' ἡ ἔθνικὴ ὑπε-

ρηφάνεια δὲν τοὺς ἔκαμεν ἀποκλειστικούς, ὅπως τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀντιθέτως προτοῦ γίνουν διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος, ἔλαβον μαθήματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀναπτυχθῆ ἔνω-
ρίτερον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἴωνας. Ἀπὸ τὴν Ἴωνίαν ἦλθον τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἴωνες τεχνῖται ἐδίδαξαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπεξεργάζωνται τὰ μάρμαρα. Ἐπίσης οἱ ἀγγειοπλάσται τῶν Ἀθηνῶν ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ἴωνας. Ἰδίως ἐπὶ Πεισι-
στράτου αἱ Ἀθηναίαι παρουσιάζουν ὄψιν ἰωνικῆς πόλεως.

Ἀθηναϊκὸς ἀμφορεὺς
τῶν Παναθηναίων.

Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν τυράννων ἀρ-
χίζει ἡ δωρική ἐπίδρασις. Ἀκριβῶς τὴν
ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἴωνία ἔχανε τὴν ἀνεξαρ-
τησίαν της, ἐνῶ ἡ Σπάρτη εἶχε γίνει ἡ
πρῶτη στρατιωτικὴ δύναμις. Οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἀπὸ τότε ἔρχονται εἰς στενοτέραν
ἐπαφὴν μὲ τὸν δωρικὸν κόσμον. Ὁ βρα-
χὺς δωρικὸς χιτῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν πο-
δῆρη ἰωνικόν, οἱ ἄνδρες ἀφήνουν τὰ κο-
σμήματα, τὰ ὁποῖα ἐφόρουν κατὰ τὴν
ἰωνικὴν συνήθειαν, καὶ ὁ βίος γίνε-
ται σοβαρώτερος. Γλύπται τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς
Σικυῶνος ἐργάζονται εἰς Ἀθήνας.

Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τοῦ ἰωνικοῦ
καὶ τοῦ δωρικοῦ θὰ διαλάβῃ τὸ ἄττικόν πνεῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΚΑΙ Η ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ὅλην τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων βλέπομεν εἰς τὴν θρησκείαν των. Οἱ θεοὶ των παρουσιάζουν ἀπαράμιλλον καλλιτεχνικὴν τελειότητα.

Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς παλαιότερους καιροὺς εἶχον ἀπλουστέραν καὶ λαϊκωτέραν θρησκείαν, κληρονομημένην πιθανῶς ἀπὸ τοὺς παλαιότερους κατοίκους, ἀπὸ τοὺς Αἰγαίους καὶ τοὺς Κρήτας. Ἴσως ἐλάτρευον λίθους καὶ ζῶα, ὅπως πολλοὶ πρωτόγονοι λαοί, καὶ ἔδιδον μεγάλην πίστιν εἰς τὴν μαγείαν. Ἐπίσης γνωρίζομεν ὅτι εἰς πολλὰ μέρη ἐλάτρευσαν δύο μεγάλας θεότητας, ἐπιβαλλομένας μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἰσχύν, τὴν Γῆν καὶ τὸν Οὐρανόν.

Ἀργότερον ἤλλαξαν θρησκείαν. Τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τὴν ἐφάντασθησαν οἱ ἀρχαῖοι ὡς πάλην μεταξὺ τῶν θεῶν. Ὁ Ζεὺς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νέων θεῶν συντρίβει τοὺς παλαιοὺς τερατομόρφους θεοὺς, τοὺς Τιτᾶνας καὶ τοὺς Γίγαντας, καὶ κατακτρημνίζει αὐτοὺς εἰς τὰ Τάρταρα. Ἀπὸ τότε βασιλεύουν οἱ νέοι, οἱ ἀνθρωπόμορφοι ἑλληνικοὶ θεοὶ.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων εἶναι κυρίως λατρεία τῆς φύσεως. Προσωποποιοῦν τὰ φυσικὰ δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὸν ἥλιον, τὸν ὠκεανόν, τοὺς ποταμούς, τὰς πηγὰς, τὴν βροντὴν, τὴν τρικυμίαν, τοὺς ἀνέμους, τὰς βροχὰς. Φαντάζονται ὅτι αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ ἀόρατα καὶ μυστηριώδη ὄντα, τὰ ὅποια ὁμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους. Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων λοιπὸν εἶναι φυσιολατρεία καὶ ἀνθρωπομορφισμός. Ἀργότερον οἱ θεοὶ γίνονται προσωποποιήσεις ἠθικῶν δυνάμεων. Ὁ Ζεὺς, ὁ θεὸς τοῦ αἰθέρος ἀρχικῶς, προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, τὴν πα-

τρικὴν φιλοστοργίαν καὶ μακροθυμίαν, ἡ Ἐθνη, προσωποποιήσις τῆς θεῆς κατ' ἀρχὰς γίνεται θεὰ τῆς σοφίας, ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου, γίνεται θεὸς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως.

Τέλος οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν τοὺς νεκροὺς καὶ πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐτιμήθησαν ἰδιαιτέρως ὡς ἥρωες καὶ ἡμίθεοι.

ΟΙ ΘΕΟΙ

Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν πολλοὺς θεοὺς. Περὶ τῆς γεννήσεως, τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ζωῆς τῶν θεῶν διηγήθησαν διαφόρους μύθους, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ εὐκίνητον πνεῦμα καὶ ἡ καλαισθησία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔδωσαν ἀσύγκριτον καλλιτεχνικὴν μορφήν. Ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἀπὸ τὰς ὠραιότερας διηγήσεις, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἔλαβον ὑποθέσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τοὺς ἐφαντάσθησαν, εἶναι ὠραῖοι καὶ ἀξιαγάπητοι. Ὁμοιάζουν μὲ ἄνθρώπους καὶ ζοῦν ὅπως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' εἶναι μεγαλύτεροι, δυνατώτεροι, ὠραιότεροι καὶ ἡ ζωὴ των δὲν ἔχει ἀσθενείας καὶ λύπας. Οἱ θεοὶ δὲν γηράσκουν, ζοῦν μακάριοι, τρώγουν τὴν ἀμβροσίαν καὶ πίνουν τὸ νέκταρ καὶ μαγεύονται πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν μουσικὴν. Εἶναι ὅλοι χαριτωμένοι καὶ λευκοί. Δυσαρεστοῦνται, θυμῶνουν καὶ ἡμποροῦν νὰ κάμουν κακὸν εἰς τοὺς ἄνθρώπους, ἀλλ' εὐκολὰ ἀλλάζουν γνώμην καὶ ἔξευμενίζονται μὲ θυσίας καὶ προσευχάς.

Ἐπειδὴ τὴν μορφήν τῶν θεῶν, τοὺς μύθους των καὶ τὸν τύπον τῆς λατρείας των ὠρίσεν εἰς τὰ ποιήματά του ὁ Ὅμηρος καὶ αὐτὰ ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς μετέπειτα Ἕλληνας ὡς πρότυπον, τὰ ὠνόμασαν Ὀμηρικὴν Θρησκείαν.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἄλλοι ζοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοι εἰς τὴν γῆν εἴτε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς.

Οἱ μεγαλύτεροι ἑλληνικοὶ θεοὶ εἶναι προσωποποιήσις τῶν οὐ-

ρανίων φαινομένων καὶ δι' αὐτὸ κατοικοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς τὸν Ὀλυμπον, τὸ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ βουνά.

Ὁ Ζεὺς, ὁ πατὴρ καὶ βασιλεὺς τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐξουσιάζει τὸν οὐρανὸν, μαζεύει τὰ σύννεφα καὶ στέλλει τὴν βροχὴν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ποσειδῶν ἐξουσιάζει τὴν θάλασσαν. Εἶναι μεγαλοπρεπῆς ὅπως ὁ Ζεὺς, ἀλλ' ἔχει ἔκφρασιν αὐστηροτέραν. Τὰ μαλλιά του εἶναι ἄτακτα καὶ τὰ γένειά του πυκνά. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν, μὲ τὴν ὁποίαν ταρασσει τὴν θάλασσαν, προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ τοὺς σεισμοὺς. Ἡ Ἥρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ θεὰ τοῦ γάμου.

Ἡ Ἔστια εἶναι προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ λατρεύεται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, ὅπου ἔχει ἰδιαιτέρον βωμόν. Εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐπίσης ζῆ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ὁ Ἀπόλλων. Εἶναι κάτασπρος, ὑψηλὸς καὶ δυνατὸς καὶ γύρω εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν του εἶναι χυμένον χαριτωμένον φῶς. Στεφανωμένος μὲ κλάδον δάφνης παίζει τὴν κιθάραν, ἐνῶ τραγουδοῦν αἱ ἑννέα οὐράνιαι κόραι, αἱ Μοῦσαι. Ἡ μουσικὴ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἄσμα τῶν Μουσῶν χύνει φαιδρότητα καὶ λεπτὴν συγκίνησιν εἰς τὸν Ὀλυμπον, φθάνει ἕως τὴν γῆν καὶ ἡσυχάζει τὸν πόνον καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Ἄρτεμις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶναι σεμνὴ καὶ εὐγενὴς κόρη, γεμάτη ζωῆν καὶ εὐκίνησιαν καὶ ἀγαπᾷ τὰ δάση καὶ τὸ κυνήγιον. Ὁ Ὀλυμπος ἔχει καὶ τὸν ταχυδρόμον του. Εἶναι ὁ Ἐρμῆς, εὐκίνητος, ζωηρός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα, μὲ τὰ ὁποῖα πετᾷ ἐπάνω ἀπὸ βουνά καὶ θαλάσσας. Εἶναι καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις, υἱὸς τοῦ Διὸς ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλης μητέρα. Ἀναμειγνύεται εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀλλ' ἔχει σχέσιν καὶ μὲ τοὺς νεκρούς. Ὁ Ἐρμῆς εἶναι ὁ ψυχοπομπὸς θεός. Ἡ Ἀθηνα εἶναι θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Αὐτὴ προστατεύει τὰς Ἀθήνας καὶ κάμνει

Ὁ Ζεὺς.

Ἐπὶ νομίσματος τῶν Ἡλείων ὅπως ἦτο εἰς τὸ ὀνομαστὸν ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσεν ὁ μέγας γλύπτρις τοῦ 5ου αἰῶνος διὰ τὸν ναὸν τῆς Ὀλυμπίας.

Ἄπόλλων κιθαροφδός.
Ρώμη, Βατικανόν.

τοὺς Ἀθηναίους εὐφρεῖς καὶ δραστηρίους. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὀλυμπον ζῆ ἐπίσης καὶ ὁ θεὸς τοῦ πολέμου Ἀρης, νέος μὲ γιγάντειον σῶμα, πάνοπλος, ἀγριωπός. Οἱ θεοὶ τὸν μισοῦν, διότι τοῦ ἀρέσουν αἱ φιλονικίαι. Ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ἡ θεὰ τῆς γυναικείας καλλονῆς καὶ ἐλέγετο ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης. Εἶναι ἀπαράμιλλον τὸ κάλλος τῆς. Ὁ Ἡφαιστος εἶναι ὁ τεχνίτης τοῦ Ὀλύμπου καὶ αὐτὸς κατεσκεύασεν ὠραῖα ἀνάκτορα δι’ ὅλους τοὺς θεοὺς. Εἶναι χωλὸς καὶ ἐργάζεται σκονισμένος καὶ καπνισμένος εἰς τὰ ὑποχθόνια ἐργαστήριά του, ὅπου κατασκευάζει τοὺς κερανοὺς τοῦ Διός. Εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐπίσης ἐτοποθέτησαν οἱ Ἕλληνες τὴν Δημήτρα, τὴν μεγάλην θεὰν τῆς γῆς.

Αὗτοί εἶναι οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοί, τοὺς ὁποίους λατρεύουν οἱ Ἕλληνες ἰδιαιτέρως.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἐκτὸς τῶν Ὀλυμπίων ὑπῆρχε πλῆθος θεῶν εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν κάτω κόσμον. Ἡ μεγαλύτερα καὶ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰς θεότητας τῆς γῆς ἦτο ἡ Δημήτηρ, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, καὶ ἡ κόρη τῆς Περσεφόνη, ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως, ἡ ὁποία ὠνομάζετο καὶ Κόρη. Ἡ Δημήτηρ εἶναι ἀπαρηγόρητος, διότι ὁ Θεὸς τοῦ Ἄδου Πλούτων ἤρπασε τὴν θυγατέρα τῆς καὶ τὴν εἶχε σύζυγον εἰς τὰ ὑπόγεια βασιλεία του. Ἐμεσολάβησεν ὁ Ζεὺς καὶ ἔγινε συμφωνία νὰ ἀναβαῖνῃ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὴν γῆν, νὰ μένῃ ἕξ μῆνας, καὶ τὸν χειμῶνα νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἀνάκτορα τοῦ Πλούτωνος.

Ἄλλ’ ὁ πλέον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῆς γῆς ἦτο ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τῶν ἀμπέλων, τὸν ὁποῖον συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί.

Εἰς τὴν γῆν ἔζων πλῆθος μικρότεροι θεοὶ καὶ θεαί. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια κατῴκουν αἱ Νύμφαι, εἰς τὴν θάλασσαν αἱ Νηρηίδες. Κάθε δένδρον, κάθε πηγὴ, κάθε ρεῦμα εἶχε τὸν θεόν του. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ἐφαντάζετο ὅλα ἔμψυχα γύρω του, ὅλα γεμᾶτα ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα. Τὸ γλυκοφύσημα τοῦ Ζεφύρου, τὸ θρόισμα τῶν δένδρων, οἱ μακρνοὶ ἤχοι, τοὺς ὁποίους ἀκούομεν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀνοιξέως, εἶναι ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν χορὸν καὶ τὸ ἄσμα

τῶν νυμφῶν. Αἱ καλαὶ Νηρηίδες ἡμερεύουν τὰ ἀγριεμένα κύματα, τὰ ὅποια ἐξεγείρει ὁ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαινάν του, καὶ φέρουν πάλιν τὴν γαλήνην.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΑΔΟΥ

Ἡ ζωὴ αὐτὴ εἶναι ὠραία, ἀλλὰ ἔχει τὸ τέλος της, τὸ ὅποιον δέχονται μὲ καρτερίαν οἱ Ἕλληνες. Διὰ τὸν ἄλλον κόσμον δὲν εἶχον σαφῆ ἰδέαν. Οἱ ἄνθρωποι ὅταν ἀποθάνουν, πηγαίνουν εἰς ἓνα βαθὺ σπήλαιον κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, εἰς τὸν Ἕδην. Ἐκεῖ εἶναι ὅλα σκιερὰ, οἱ νεκροὶ ἔχουν σκοτεινὴν ζωὴν καὶ κινουῦνται ὡς σκιαὶ καὶ δὲν ἐνθυμοῦνται ὅσα εἶδον εἰς τὴν ζωὴν των κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιον. Εἰς τὸν Ἕδην κατέβαινε κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Τὴν εἴσοδον φυλάττει τρομερὸς κύων, ὁ Κέρβερος. Εἰς τὸν Ἕδην βασιλεύει ὁ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος.

ΟΙ ΗΜΙΘΕΟΙ

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γῆν εἶναι τόσον ὠραία, ὥστε τὴν ἐζήλευον οἱ θεοὶ καὶ ἤρχοντο πολλάκις νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Εὐνοοῦν πολλοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἐργατικούς ἀνθρώπους καὶ τοὺς προστατεύουν. Πολλάκις νυμφεύονται εἰς τὴν γῆν γυναῖκας καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν γεννῶνται παιδιὰ δυνατὰ καὶ τολμηρὰ ἢ σοφοί, οἱ ἥρωες, οἱ νομοθέται, οἱ ποιηταί, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι κάμνουν μεγάλα κατὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτοὶ εἶναι οἱ Ἡμίθεοι, διότι εἰς ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἦτο θεός.

Οἱ ἥρωες εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀποκτοῦν θεϊκὴν δύναμιν, ἡμποροῦν νὰ ὠφελήσουν ἢ νὰ βλάψουν. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς τιμήσουν καὶ νὰ τοὺς προσφέρουν θυσίας καὶ χοάς. Πολλοὶ ἔνδοξοι νεκροὶ, ἀρχηγοὶ γενῶν καὶ πρόγονοι βασιλέων, ἰδρυταὶ πόλεων, ἔνδοξοι πολεμισταί, ἐλατρεύθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μερικοὶ ἔγιναν Πανελλήνιοι, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Οἰδίππους, ὁ Ἰάσων, καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Η Λ Α Τ Ρ Ε Ι Α

Οἱ Ἕλληνες ἐφαντάζοντο τοὺς θεοὺς των πολὺ δυνατοὺς καὶ ἱκανοὺς νὰ κάμουν μεγάλα καλὰ καὶ μεγάλα κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ θεοί, ὅπως οἱ ἀνθρώποι, εὐχαριστοῦνται, ὅταν φροντίζη κανεὶς δι' αὐτοὺς καὶ τοὺς περιποιῆται, δυσαρεστοῦνται δέ, ὅταν τοὺς λησμονοῦν καὶ τοὺς παραμελοῦν. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἔκαμνον ὅ,τι ἐνόμιζον ὅτι τοὺς εὐχαριστεῖ καὶ ἀπέφευγον ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς δυσαρεστήσῃ. Τὸ συνηθέστερον μέσον νὰ εἶναι εὐχάριστοι εἰς τοὺς θεοὺς των ἦτο νὰ τοὺς προσφέρουν δῶρα. Ἔδιδον λοιπὸν εἰς τοὺς θεοὺς ὅ,τι συνήθιζον νὰ δίδουν καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φαγητά, ἐνδύματα, κοσμήματα, ἀγγεῖα κ.ά.

Τὸ προχειρότερον δῶρον ἦσαν τὰ φαγητά. Εἰς τὸ τραπέζι καὶ εἰς τὰ συμπόσια, προτοῦ πίουν, ἔχουν ἀπὸ τὸ ποτήριόν των ὀλίγον οἶνον εἰς τὴν γῆν ὡς δῶρον εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐπίσης ἔχουν γάλα καὶ μέλι. Αὐτὸ ὠνόμαζον σ π ὄ ν δ ῆ ν.

Προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς ἐπίσης καρπούς καὶ λαχανικὰ καὶ τὰ πρῶτα προϊόντα κάθε ἐσοδείας, καθὼς καὶ ἄρτους, γλυκίσματα κτλ.

Ἀφροδίτη τῆς Μήλου.
Παρίσι — Λούβρον.

Ἄλλ' ἢ περισσότερο εὐχάριστος προσφορά διὰ τοὺς θεοὺς ἦτο ὅπως καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τὸ κρέας. Εἰς ἐξαιρετικὰς λοιπὸν περιστάσεις, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεοὺς ἢ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν θυμὸν των, ἔσφαζον πρὸς τιμὴν των ζῶα. Αὐτὴ ἦτο ἡ θυσία. Ἐθυσίαζον ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀπὸ τὰ μικρότερα ἕως τὰ μεγαλύτερα ζῶα, πετεινοὺς, περιστέρια, πρόβατα, χοίρους καὶ βόδια.

Ἡρα.

Ρώμη — Βίλλα Λουδοβίτσι.

Μὲ τὴν θυσίαν εἶχον σκοπὸν ἢ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν ἢ νὰ τοῦ ζητήσουν κάποιον χάριν. Τὴν παράκλησιν αὐτὴν ἔλεγον προσευχὴν. Ἡ θυσία λοιπὸν καὶ ἡ προσευχή ἦτο ἡ λατρεία τῶν Ἑλλήνων.

Τόπος τῆς λατρείας ἦτο ἡ οἰκία ἐκάστου ἢ μέρος, ὅπου ἐνόμιζον ὅτι εὐχαριστοῦνται νὰ μένουν οἱ θεοί, κορυφαὶ τῶν βουνῶν, δάση, κῆποι κτλ. Ὑπῆρχον δενδροφυτευμένα μέρη, τὰ ὁποῖα ἐτριγύριζον μὲ τοῖχον ἢ φράκτην καὶ τὰ εἶχον ἀφιερωμένα εἰς θεοὺς. Ὁ περιφραγμένος χώρος ἀπὸ τὰ ἱερὰ αὐτὰ ἄλση ὠνομάζετο τέμενος.

Ἐντὸς τοῦ τεμένους ἦτο βωμός, λιθίνη τράπεζα

με ἐστίαν εἰς τὸ μέσον. Βωμοὶ ὑπῆρχον καὶ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ναοὺς. Ἄλλὰ καὶ κάθε οἰκία εἶχε τὸν μικρὸν βωμὸν τῆς καὶ τὴν ἐστίαν. Ἐκεῖ ἔκαμνεν ἡ οἰκογένεια τὰς προσευχὰς τῆς καὶ τὴν προσφοράν. Ἐκεῖ ἐλάτρευον κυρίως τοὺς νεκροὺς προγόνους. Οἱ ἀρχαῖοι ἤθελον νὰ ἔχουν παιδιά καὶ ἀπογόνους, διὰ νὰ τοὺς τιμοῦν μετὰ τὸν θάνατον. Ἐθεωροῦντο δυστυχεῖς ὅσοι δὲν εἶχον τέκνα.

Εἰς σπουδαιότερας περιστάσεις ἔκαμνον τελετὴν εἰς τὰ ἱερά καὶ εἰς τοὺς δημοσίους ναοὺς καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς τελετῆς ἦτο ἡ θυσία. Ὁ ἱερεὺς ἔσφαζε τὸ ζῷον, τὸ ἔγδερνε ἐπάνω εἰς τὴν τράπεζαν, ὠρισμένα μέρη ἔρριπτεν εἰς τὴν φωτιάν, ἢ ὅποια ἔκαιεν εἰς τὴν ἔστίαν τοῦ βωμοῦ, καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ζῴου ἔψηνον καὶ ἔτρωγον μαζί με τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, τοὺς ὁποίους εἶχον προσκαλέσει εἰς τὴν θυσίαν.

Πολυτελέστεραι καὶ λαμπρότεραι ἦσαν αἱ θυσίαι, τὰς ὁποίας προσέφερεν ἡ πολιτεία εἰς τὰς ἐπισημοὺς ἑορτάς. Ὅλος ὁ λαὸς ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς τελετὰς αὐτάς, συνηθροίζετο εἰς τὸν χῶρον πρὸ τοῦ ναοῦ, ἤκουε τὰς εὐχὰς τῶν ἱερέων καὶ παρηκολούθει τὰς θυσίας.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

Διὰ τὸν Ἕλληνα τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ζωὴ ἐπὶ νω εἰς τὴν γῆν καὶ μέσα εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς προσευχὰς του ζητεῖ ὑγείαν, μακροβιότητα, πλοῦτον, καλὰ τέκνα. Ἡ ζωὴ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον εἶναι σκιά ζωῆς. Ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς τὸν Ἄδην λέγει εἰς τὸν Ὀδυσσεά με ἀναστεναγμὸν ὅτι προτιμᾶ νὰ εἶναι δοῦλος τοῦ πτωχοτέρου ἀνθρώπου εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου παρά νὰ εἶναι βασιλεὺς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν Ἄδην.

Ἄλλὰ ἀπὸ τὸν ὄν αἰῶνα εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐγεννήθη ὁ πόθος μιᾶς ζωῆς σταθερωτέρας καὶ εὐτυχεστέρας. Αὐτοὶ ἐπίστευσαν ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν των θὰ τὴν εὗρουν κάπου πέρα ἀπ' αὐτὴν τὴν ζωὴν, εἰς ἕνα κόσμον ἀνώτερον καὶ τελειότερον.

Ἀπὸ τότε παρουσιάσθησαν νέοι θεοὶ καὶ νέον εἶδος λατρείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ὀμηρικοὶ θεοὶ δὲν ἱκανοποιοῦν. Ὁ ἀνθρώπος θέ-

Ὁ Διόνυσος.

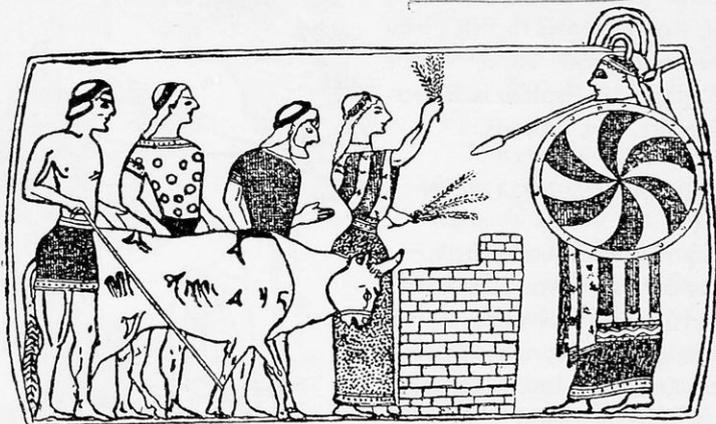
Κρατῶν κύνθαρον (ποτήριον) ἀναμένει προσφορὰν τῶν πιστῶν.

8-21

λει ένα θεόν πλησιέστερον εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ὁ ὁποῖος νὰ ὀμιλῇ ἄμεσα εἰς τὴν ψυχὴν του, νὰ τοῦ φανερώνη τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἰδίως ἐπιθυμῆ με πάθος νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ ἄλλου κόσμου. Νομίζει δὲ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις αὐτῆ γίνεται με ὠρισμένας τελετὰς καὶ ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα κατέχουν ἰδιαιτέρον χάρισμα. Διὰ τοῦτο τὰς νέας αὐτὰς δοξασίας ὠνόμασαν Θρησκείαν τῶν μυστηρίων.

Ἡ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

Ἡ νέα λατρεία συνδέεται με τοὺς θεοὺς τῆς βλαστήσεως, ὅπως ὁ

Ἡ θυσία.

Δεξιὰ ἡ πάνοπλος Ἀθηνᾶ (ἄγαλμα) καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὴν θυσίαν. Πρὸ αὐτοῦ ἡ ἱέρεια ραντίζουσα με ὕδωρ. Ὅπισω τὸ ζῶον διὰ τὴν θυσίαν, τὸ ὁποῖον ὑπηρέτης κρατεῖ με σχοινίον δεμένον εἰς τὸν πόδα. Οἱ δύο ἄλλοι, ἀνὴρ καὶ γυνή, εἶναι οἱ προσφέροντες τὴν θυσίαν.

Διόνυσος, ὁ νεαρὸς θεὸς τῆς ἀμπέλου, ἡ Δημήτηρ, προσωποποίησις τῆς γονιμότητος τῆς γῆς, ἡ κόρη τῆς Περσεφόνη, οἱ ὁποῖοι με τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον εἰκονίζουσι τὴν γέννησιν καὶ τὸν θάνατον.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ αὐτῶν ἔχει ὁ Διόνυσος. Διὰ τὴν νέαν ἀντίληψιν ὁ ἡμέρος θεὸς τοῦ τρυγητοῦ ἔγινε πνεῦμα σκοτεινὸν καὶ ἀκαθόριστον.

Εἶναι πρῶτον ὁ δαίμων ὁ γονιμοποιῶν τὴν φύσιν καὶ συγχρόνως ἐπίφοβος μάγος. Πολλάκις ἐνσαρκώνεται εἰς τὸ σῶμα αἰγός, ταύρου ἢ νεανίου. Οἱ πιστοὶ τοῦ τὸν λατρεύουν μὲ τρόπον ἄγνωστον ἕως τότε καὶ ξένον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς νυκτερινὰς τελετάς, ἐπάνω εἰς μυστηριώδεις κορυφάς, εἰς τὸ φέγγος λαμπάδων, μὲ παράφορον μουσικὴν, γυναῖκες τὸ περισσότερο, πιάνονται εἰς ἀγρίου χορούς, ἕως ὅτου πίπτουν εἰς παροξυσμὸν καὶ νομίζουν ὅτι βλέπουν τὸν θεόν

Σάτυρος.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείῳ (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

ἢ τὰ ἱερά του ζῶα, τὸν λέοντα ἢ τὸν πάνθηρα, ὅτι τὰ δαμάζουν ἢ καὶ τὰ ξεσχίζου.

Κατὰ τὸν τελετουργικὸν μῦθον ὁ Διόνυσος εἶναι ὁ κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Κάποτε, ποῦ εἶχε πάρει τὴν μορφήν ταύρου, τὸν ἐξέσχισαν οἱ Τιτᾶνες καὶ κατέπιον τὰ μέλη του. Μόνον τὴν καρδίαν του ἔσωσεν ἡ Ἀθηνα, τὴν ἔφερον εἰς τὸν Δία καὶ ἐκεῖνος ἔπλασεν ἀπ' αὐτὴν τὸν Διόνυσον - Ζαγρέα. Ὁ Ζεὺς συνέτριψε μὲ τὸν κεραυνὸν του τοὺς Τιτᾶνας καὶ ἀπὸ τὴν σκόνην των ἐγεννήθησαν οἱ ἄνθρωποι.

Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἔχει διπλὴν φύσιν, τὸ τιτανικὸν καὶ τὸ θεϊκὸν διονυσιακόν. Ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνας ἔρχεται τὸ σῶμα τὸ γήινον, τὸ πρόσκαιρον, μὲ τὰ ἄγρια πάθη, ἀπὸ τὸν Διόνυσσον ἢ ψυχὴν, ἢ ὁποῖα εἶναι αἰωνία. Ἡ κακὴ αὐτὴ τύχη ἐφυλάκισεν εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, ἢ ὁποῖα βασανίζεται, ὑποφέρει καὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν παλαιάν της, τὴν θεϊαν μακαριότητα.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάτρευσαν τὸν Διόνυσσον εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα. Ἀπ' ἐκεῖ κατέβη πρὸς τὴν Νότιον Ἑλλάδα. Συνήνητησεν ὅμως μεγάλην ἀντίστασιν. Διὰ νὰ γίνῃ δεκτός, ἤλλαξε χαρακτῆρα καὶ συνεδυσάσθη μὲ τὰς ἐγχωρίους θεότητας. Εἰς τοὺς Δελφοὺς ἐταντίσθη μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐνῶ ἕως τότε οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ ἐμάντευον ἀπὸ σημεῖα, ἀπὸ ἀστραπᾶς, βροντᾶς, ἀπὸ τὴν πτηῆσιν τῶν πτηνῶν, τὴν θέσιν των ἔλαβεν ἡ Πυθία, ἢ ὁποῖα μαντεύει εἰς κατάστασιν παραζάλης.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἵδρυσεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα τὰ Μυστήρια. Ἀλλὰ συντροφευμένος μὲ τὴν Δήμητρα ἀπέβαλε τὴν ἀγριότητά του. Ἐγένετο ὁ τρυφερὸς νεανίας, ὁ ὁποῖος ἀποθνήσκει μαζί μὲ τὸν πέπλον θανάτου, ποὺ ἀπλώνουν τὸ φθινόπωρον καὶ ἡ χιών εἰς τὴν φύσιν, καὶ ἀναγεννᾶται, ὅταν ἡ ὀργιαστικὴ βλάστησις ἀφυπνίσῃ τὴν φύσιν κατὰ τὴν ἀνοιξιν. Εἶναι ὁ θεὸς τῆς καλωσύνης, διότι μὲ τὸν θάνατόν του καθαρίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς σῶζει ἀπὸ δυστυχήματα. Ὅταν εἶναι εἰς τὴν γῆν, γεμίζει ἀγαθὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς γλυκαίνει μὲ τὸ πολῦτιμον δῶρον τῆς ἀμπέλου. Ἀπὸ τὴν χειμερινὴν διαμονὴν του εἰς τὸν Ἄδην μεταφέρει τὸ μυστικὸν τῆς ἀθανασίας καὶ τὸ ἀνακοινῶναι εἰς τοὺς θνητούς. Συνδυάζεται τέλος μὲ τὸν παλαιὸν ἐγγώριον θεὸν τὸν Βάκχον, θεὸν τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου, γίνεται ὁ θεὸς τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς εὐθυμίας.

ΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἀττικῆς δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ἐξαιρετικὰ μυστηριώδες. Εἰς τὴν Ἐλευσίνα, εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἀργότερον ἐκτίσθη ὁ περιώνυμος ναός, ἦτο παλαιότερον ἐπιχώριον μαντεῖον. Ἡ Δημήτηρ ἐλάτρευετο ἐκεῖ ὡς θεὰ τῆς βλαστήσεως. Ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων ιδεῶν διὰ τὴν ἀθανασίαν καὶ μέλλουσαν ζωὴν ἔφερεν ἐκεῖ τὸν Διόνυσσον, ἐξελληνισμένον ὅμως,

καὶ κατέστησε τὴν Ἐλευσίνα τόπον ἐρμηνείας τῶν μυστηρίων. Ὁ Διόνυσος τιμᾶται ἰδιαιτέρως, διότι φανερώνει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἀπόκρυφα τῆς μελλούσης ζωῆς. Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἐλευσίνας ἔχουν μέγα ἀξίωμα καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας οἰκογενείας τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἱεροφάντης, ὅπως φανερώνει τὸ ὄνομά του, παρουσιάζει εἰς τοὺς μουμένους τὰ ἱερά ἀντικείμενα. Ὁ δαδοῦχος κρατεῖ τὴν διπλῆν δᾶδα καὶ ὀδηγεῖ αὐτοὺς τὴν νύκτα τῆς ἀγρυπνίας. Τὸ μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλυπτον, εἶναι τῆς μακαριότητος εἰς ἄλλην ζωὴν καὶ ἰδίως τὸ μαγικὸν μέσον ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν μακαριότητα μετὰ θάνατον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ νεαροῦ θεοῦ τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς χαρᾶς.

Ὁ ποιητὴς Σοφοκλῆς εἰς ἓνα περίφημον χορικὸν τῆς Ἀντιγόνης ψάλλει :

« ὦ Διόνυσε πολυώνυμε, τοῦ Κάδμου ἡ θυγατέρα ἔσένα ἔχει γιὰ στόλισμα. Ἐσὺ εἶσαι, ποὺ στολίζεις καὶ ἀφθονα πλουτίζεις τὴν Ἰταλίαν. Ἐσὺ στῆς Ἐλευσίνας τ' ἀχραντα μυστήρια βασιλεύεις. Μὲ τὴ θεὰ τὴ Δήμητρα τὸν κόσμον ἐκεῖ μαζεύεις καὶ ἅγια εὐὰν ἀκούονται, ὅταν στῆ Ἰθάβα μπαίνεις » (1115 κ. ἐ. μετάφρ. Μάνου).

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνας ἀπέκτησαν μεγάλην ἐπιβολὴν καὶ πανελλήνιον φήμην καὶ ἤσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηναίων.

Ο Ο Ρ Φ Ε Υ Σ

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευσαν ὅτι ὅλας αὐτὰς τὰς νέας δοξασίας τὰς ἐδίδαξεν ἓνα ἐπιβλητικὸν πρόσωπον, ἱερεὺς μαζὶ καὶ μουσικός, ποιητῆς καὶ προφήτης, ὁ Ὀρφεύς. Τὸν ἐφροντάζοντο νεαρόν καὶ ὠραῖον ἄνδρα, κρατοῦντα τὴν λύραν. Αὐτὸς κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο ὁ εἰσηγητὴς τῶν διονυσιακῶν τελετῶν καὶ ἰδρυτὴς τῶν μυστηρίων. Ἐπίστευον ἀκόμη ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Θράκην καὶ ἔζησε πρὸ τῶν Τρωικῶν.

Ἱερεὺς τῶν ἐλευσινίων μυστηρίων.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Οί ὄπαδοι τῆς μυστηριακῆς θρησκείας ἐπίστευον ὅτι ὁ Ὅρφεύς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια τοῦ κάτω κόσμου καὶ ν' ἀναγγείλῃ αὐτὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ὁ ἀνθρώπος ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν ματαιότητα τῆς ἐπιγείου ζωῆς, νὰ βάλῃ τάξιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ν' ἀποφεύγῃ ὀρισμένας πράξεις, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν θεϊκὴν μακαριότητα.

Ἡ ὀρφικὴ διδασκαλία συνδέεται μὲ τὸν μῦθον τοῦ Διονύσου. Ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἔχει θεϊκὴν καταγωγὴν, εἶναι κλεισμένη εἰς τὸ γήινον σῶμα ὡς εἰς φυλακὴν ἢ τάφον, ὑποχρεωμένη νὰ κάμῃ χιλιάδες χρόνια τὸν « κύκλον τῶν γεννῆσεων », δηλαδή ὅταν ἀποθάνῃ τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ μένει ἕνα διάστημα εἰς τὸν Ἄδην. Ὑστερα ξαναενσαρκώνεται, εἰσέρχεται δηλ. εἰς ἄλλο σῶμα. Ἀνάλογα μὲ τὰς πράξεις του πηγαίνει εἰς σώματα κατώτερα, φυτῶν, ζώων κτλ., ἢ ἀνώτερα, ποιητῶν, ἱερέων, βασιλέων. Αὐτὴ εἶναι ἡ λεγομένη μετεμψύχωσις. Μόνον ἂν πάρῃ τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, καθαρίζεται καὶ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν ἀτελετέτητον μετάβασιν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Ὅρφέως, νὰ ζῆσῃ καθαρὰν ζωὴν, νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀσκητικὸν περιορισμὸν, ν' ἀποφεύγῃ σαρκικὴν τροφὴν καὶ ἄλλα ἀπηγορευμένα φαγητά, π. χ. κουκιά, καὶ νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ αἵματηρὰς θυσίας. Ἐν πράξει ὅλα αὐτά, θὰ σωθῇ ἀπὸ τὸν « κύκλον τῶν γεννήσεων », καὶ θὰ ἐπανεύρῃ τὴν χαμένην μακαριότητα.

Περὶ τὸ δόγμα τῆς μετεμψυχώσεως οἱ πιστοὶ ἠνώθησαν εἰς συλλόγους. Οἱ ὀρφικοὶ σύλλογοι διεδόθησαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως εἰς τὰς δυτικὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἡ ὀρφικὴ διδασκαλία ἤσκησε μεγάλην, τὸ περισσότερο βλαβερὰν, ἐπιρροὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ἀντιθέτως ἡ ἀγνή ἑλληνικὴ φαντασία ἔδωσε καλλιτεχνικὴν μορφήν εἰς τὸν μῦθον. Παρέστησε τὸν Ὅρφέα ἔξοχον μουσικόν, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ μαγεύεται ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν.

Κατὰ τὸν ἑλληνικὸν μῦθον, ὁ Ὅρφεύς κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, ὄχι διὰ νὰ μάθῃ τὰ μυστικά του, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τὴν σὺζυγόν του.

Ὁ Ὅρφεύς, κατὰ τὸν μῦθον, ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης. Ἐπαλλε μὲ τὴν λύραν του καὶ ὅποιος τὸν ἤκουε ἔμαγευετο. Τὰ ἄγρια θηρία ἐξήρχοντο ἀπὸ τὴν φωνῆάν των καὶ ἤρχοντο νὰ ἐξαπλωθοῦν

ἐμπρὸς εἰς τοὺς πόδας του. Δένδρα καὶ βράχοι ἀκόμη ἐκινουῦντο, διὰ νὰ τὸν ἀκούσουν. Ὁ Ὀρφεὺς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ καθησύχαζε μὲ τὴν λύραν του τὰ κύματα, ὡσάκις ἡ θάλασσα ἐταράσσετο.

Ἡ σύζυγός του Εὐρυδίκη ἀπέθανεν, ἐπειδὴ τὴν ἐδάγκασε τὸ φίδι. Ὁ Ὀρφεὺς μὴ δυνάμενος νὰ ζήσει χωρὶς αὐτὴν κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, διὰ νὰ τὴν φέρῃ ὀπίσω εἰς τὴν γῆν. Ἡ μουσικὴ του ἤνοιξε τὸν δρόμον. Κατάρθωσε ν' ἀποκοιμήσῃ ἀκόμη καὶ τὸν Κέρβερον. Ὁ θεὸς τοῦ Ἄδου ἐδέχθη νὰ τὴν ἀφήσῃ, ὑπὸ τὸν ὄρον ὃ Ὀρφεὺς νὰ μὴ γυρίσῃ νὰ τὴν ἴδῃ, προτοῦ ἐξέλθουν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν Ἄδην. Ὅταν ὁμως ἤρχισε νὰ φαίνεται τὸ πρῶτον φέγγος ἀπὸ τὴν γῆν, ὃ Ὀρφεὺς ἀπὸ τὴν χαρὰν του ὅτι ἐπανεῦρε τὴν Εὐρυδίκην του ἐλησμόνησε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐγύρισε νὰ τὴν ἴδῃ. Ἐκείνη ἐξηφανίσθη πάραυτα.

Ὁ μῦθος προσέθετεν ὅτι ἡ ἀποτυχία ἔκαμε περίλυτον τὸν Ὀρφέα. Ἀπέφυγε τοὺς ἀνθρώπους, ἰδίως τὰς γυναῖκας. Εἰς μίαν ὀργιαστικὴν ἐορτὴν τοῦ Διονύσου αἱ γυναῖκες τῆς Θράκης ἐρρίφθησαν ἐπάνω του καὶ τὸν ἐσπάραξαν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Δύο σημαντικά στοιχεία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ πολιτεύματα καὶ τὴν θρησκείαν, ἐγνωρίσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια. Εἰς αὐτὸ θὰ μελετήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ στενότης τῆς γῆς, ὁ ὑπερπληθυσμὸς καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἠνάγκασαν τοὺς τολμηροὺς Ἕλληνας νὰ τραποῦν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἐξάπλωσις εἰς τὰς ἀποικίας μετέβαλε τὴν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀγροτικὴν Ἑλλάδα εἰς χώραν βιομηχανικὴν καὶ κυρίως ἐμπορικὴν. Ἀφότου οἱ Ἕλληνες κατέχουν τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ προωθοῦν τὰς ἐμπροσθοφυλακάς των μέχρι τῶν Στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, ἡ μητροπολιτικὴ Ἑλλὰς γίνεται τὸ «κίνητρον» τοῦ νέου κόσμου καὶ κέντρον τῶν σχέσεων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ὁμως κανονικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν δισπαρμένων, ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἀσφάλεια διὰ τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τοῦ ξένου. Ἡ ἐπικοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θρησκείας.

Τὴν προστασίαν τοῦ ξένου ἀνέλαβεν ὁ μεγαλύτερος θεὸς, ὁ Ζεὺς ὁ Ξένιος. Αἱ συναλλαγαὶ ἀνέκαθεν ἐγίνοντο εἰς τὸν περίβολον ναῶν, πλησίον βωμῶν, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐκάστη ἀγορά. Ὁ πολιοῦχος ἠγγυᾶτο τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπόρου ὅσον καὶ τοῦ προσκυνητοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἐπισκέπτας τῶν ἱερῶν τόπων καὶ ἐορτῶν ἔλεγον θεωροῦς. Ὅλοι αἱ ἐορταί, τῆς Δήλου, τῆς Ὀλυμπίας, τῶν Δελφῶν, τοῦ Ἰσμοῦ, συνωδεύοντο ἀπὸ ἐμποροπανηγύρεις. Οἱ πιστοὶ ἐπήγαιναν, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τοὺς ἀγῶνας, νὰ προσκυνήσουν ἢ νὰ ἐμπορευθοῦν. Πολλοὶ ἐπήγαιναν καὶ διὰ τὰ δύο: «κατ' ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέ-

ρας, ὅταν ἐτελοῦντο αἱ ἐφορταί, ἐγίνετο διακοπή τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπῆρχε πόλεμος, ἢ λεγομένη ἱερά ἐκεχειρία, διὰ τὰς ἀποφυγὰς οἱ πιστοὶ νὰ ταξιδεύσουν μὲ ἀσφάλειαν καὶ οἱ ἔμποροι νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματά των. Εἰς τὰ προπύλαια τῶν ναῶν ἐγεννήθησαν οἱ νόμοι, οἱ κανονίζοντες τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν ἐθνῶν, τὸ Διεθνὲς δίκαιον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ἐγίνετο συνθήκη ἰδιαιτέροι ἀνθρώποι εἰς ἑκάστην πόλιν, οἱ λεγόμενοι πρόξενοι, νὰ φροντίζουν διὰ τοὺς ξένους. Οἱ πρόξενοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν ἦσαν ὑπάλληλοι στελλόμενοι ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἑνὸς κράτους εἰς ἄλλο, ὅπως σήμερον, ἀλλὰ ἐντόπιοι, πρόσωπα σημαντικὰ, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀπὸ πατρός εἰς υἱὸν τὴν φροντίδα διὰ τοὺς κατοίκους μιάς ὠρισμένης πόλεως. Ὁ Κίμων π.χ., ὁ περίφημος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἦτο πρόξενος τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰς Ἀθήνας.

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΞΗΡΑΣ

Εὐνοϊκὰς συνθήκας εἰς τὴν ξηρὰν εἶχε τὸ ἐμπόριον μόνον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Μεγάλοι δρόμοι ἀνέβαινον ἐκεῖ διὰ τῶν ποταμῶν μακρὰν εἰς τὰ ὄροπέδια τοῦ ἐσωτερικοῦ. Εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ὅμως τὰ ὄρη καὶ αἱ χαράδραι ἦσαν ἀνυπέβλητον ἐμπόδιον εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶχε καλοὺς δρόμους. Τὸ δίκτυον τῶν δρόμων, τὸ ὁποῖον ἐχάραξαν οἱ Ἀχαιοί, σχεδὸν δὲν ἐβελτιώθη. Ἐφρόντιζον μόνον διὰ μερικοὺς δρόμους, οἱ ὁποῖοι διηγκόλυνον τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ὀνομαστῶν προσκυνημάτων. Ἐνας δρόμος ἔφερεν ἀπὸ τὴν Κυλλήνην,

Κλώστρια.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

τὸ ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Ἄλλος ἀπὸ τὴν Αὐλίδα, τὸν λιμένα τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τοῦ Εὐβοικοῦ, διὰ τῶν Θηβῶν εἰς τοὺς Δελφούς. Ἡ Σπάρτη δὲν ἐνδιεφέρετο διὰ τοὺς δρόμους ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς ἀτραπούς διὰ τὸν στρατόν. Εἰς τοὺς κακοὺς αὐτοὺς δρόμους ἐξηκολούθουν νὰ μεταφέρουν τὰ ἐμπορεύματα μὲ ἡμίονους ἢ μὲ εὐθραυστα ἀμάξια. Τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος ἔμεινεν εἰς ἐμβρυακὴν κατάστασιν.

ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Ἀντιθέτως ἡ ναυτιλία ἔκαμε καταπληκτικὴν πρόοδον. Παλαιότερον ἐπιβατικὸν μαζὶ καὶ φορτηγὸν ἦτο λέμβος μικρὰν μὲ καρῖναν κυρτὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἡ ν α ὕ ς μ ἔ λ α ι ν α τοῦ Ὀμήρου.

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἀπέκτησαν δύο νέους τύπους πλοίων. Τὸ ἐμπορικὸν μεταγωγικὸν εἶναι πλοῖον μακρουλὸν μὲ πελώριον ἰστίον (πανί) εἰς τὸ μέσον. Ἡ πεντηκόντορος, ἐπιβατικὸν-πολεμικόν, ἔχει ἀπὸ 25 κουπιά εἰς τὴν κάθε πλευρὰν, ἐφωδιασμένον εἰς τὸ ἄκρον τῆς πύργου μὲ κοπτερὰν αἰχμὴν ἀπὸ μέταλλον, τὸ λεγόμενον ἐμβολον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει, διὰ νὰ τρυπήσῃ τὴν πλευρὰν τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου.

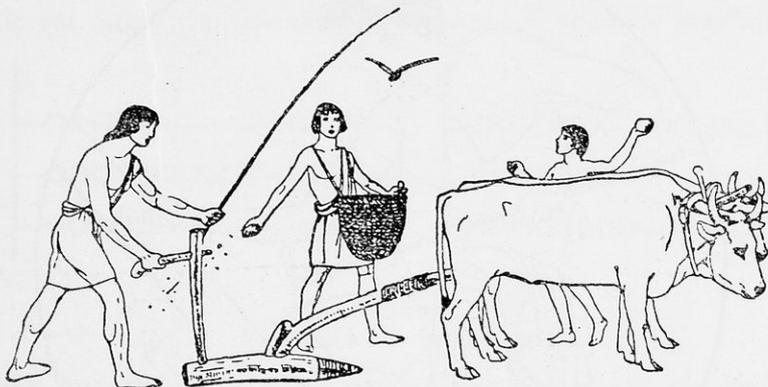
Κατὰ τὸ τέλος ἤδη τοῦ 8ου αἰῶνος ἐπενόησαν τὰς θέσεις κωπηλατῶν κατὰ πατώματα. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι κατεσκεύασαν ἀργότερον τριήρεις, τὸ κύριον πολεμικὸν πλοῖον τῶν ἀρχαίων.

Στενὴ, κομψή, πολὺ χαμηλή, χωρὶς κατάστρωμα, γοργὴ καὶ εὐστροφὸς ἡ τριήρης κινεῖται ἀπὸ τρεῖς σειρὰς κωπηλατῶν, τὴν μίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην. Κινεῖται ὁμως καὶ μὲ ἰστίον. Τὸ βύθισμά της εἶναι ἐλάχιστον, ἐν μέτρον περίπου, τὸ ἐκτόπισμα 50 ἢ 60 τόνους. Μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διανύῃ 18 χιλιομέτρα τὴν ὥραν, μὲ πλήρωμα 200 ἀνδρῶν.

Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα τὰ πλοῖα ἐφοδιάζονται μὲ ἄγκυραν. Ἐμαθον ἐπίσης νὰ προστατεύουν τοὺς λιμένας μὲ προκυμαίαν. Ἡ ὥραιότερα εἶναι τῆς Σάμου. Διὰ ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ ἐξόδα, αἱ κυβερνήσεις εἰσπράττουν δικαιώματα εἰσόδου καὶ ἐξόδου ἀπὸ τοὺς λιμένας.

Τὸν 8ον αἰῶνα ριφοκινδυνεύουν καὶ ταξιδεύουν μόλις πενήντα ἡμέρας τὸ ἔτος, μετὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον (21 Ἰουνίου), εἰς τὴν γαλήνην, χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ξηρὰν ἀπὸ τὸ βλέμμα.

Ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος συμβουλεῖ τὸν ἀδελφὸν του νὰ ἐργάζεται εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ μὴ ἔχη τὸ καράβι εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ θάλασσα ταράσσεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Καὶ προσθέτει « σῦρε (τότε) τὸ καράβι εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τριγύρισέ το ἀπ' ὅλα τὰ μέρη μὲ λιθάρια. Πέριμενε νὰ ἔλθῃ ἡ καλὴ ὥρα διὰ ταξίδι θαλασσινόν. Τότε σῦρε τὸ γοργὸ καράβι

Οἱ γεωργοί.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Ἡσίοδειον ἄροτρον ξυλίνον μὲ ὀρειχαλκίνην αἰχμὴν. Ὁ γεωργὸς πιέζει τὸ ἄροτρον διὰ ξυλίνου προσαρτήματος. Τὸ μαστήριον εἰς τὰς χεῖρας χρησιμεύει διὰ νὰ ὑποχρεώνῃ τὰ βόδια νὰ προχωροῦν. Εἰς τὸ μέσον ὁ σπορευτής. Εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ὑποζυγίων πιθανῶς ὁ υἱὸς τοῦ γεωργοῦ.

εἰς τὴν θάλασσαν. Πενήντα ἡμέρας βαστοῦν γιὰ τοὺς θνητούς, ὕστερα ἀπὸ τὴν τροπὴν τοῦ ἡλίου, στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ, οἱ καλωσύνες γιὰ ταξίδι εἰς τὴν θάλασσαν» («Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 618 - 665).

✓ Τὸν 8ον αἰῶνα φεύγουν τὴν ἀνοιξινὴν διὰ μακρυνὰ ἀκρογιαλίας καὶ μόνον τοὺς τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας τοῦ χειμῶνος « κρεμοῦν τὸ πηδάλιον εἰς τὸν καπνὸν τῆς ἑστίας », ὅπως λέγει ὁ Ἡσίοδος.

✓ Ἀνταγωνιστὰς ἔχουν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς Φοῖνικας, ἕνα δραστήριον καὶ πονηρὸν λαόν, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὴν

παραλίαν τῆς Συρίας, εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐκκαθαρίζουν τὸ Αἰγαῖον ἀπὸ τοὺς πειρατὰς καὶ παραγκωνίζουν τοὺς Φοινίκας.

Ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος ἤδη τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐλακώνουν πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου. Καταπλέουν εἰς τὰς προκυμαίας τῶν ἀποικιῶν. Τὰ φορτία των διανέμονται ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν ἐνδοχώραν. Παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ξυλουργός.

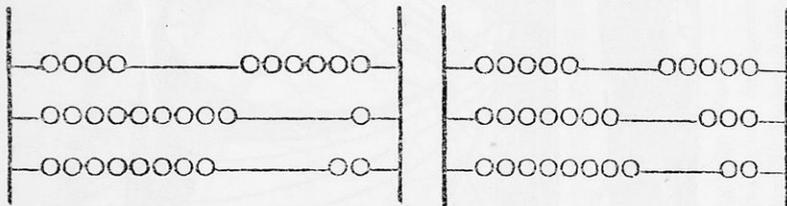
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

Πεῖρα ὀλίγων ἐτῶν ἦτο ἀρκετὴ, διὰ νὰ μάθουν μὲ ἀκρίβειαν τὰ προϊόντα καὶ τὰς ἀνάγκας ἐκάστης χώρας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀπὸ τὰ βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς, μὲ διάμεσον τὴν Λυδίαν, λαμβάνουν πολύτιμα μέταλλα, κεντητὰ ὑφάσματα, φορτηγὰ ζῶα καὶ

δούλους, ἀπὸ τὴν Κύπρον χαλκόν, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικὴν, μὲ διάμεσον τὴν Νάυκρατιν, λιναῦ ὑφάσματα, ἀλάβαστρον (μάρμαρον λευκόν, διαφανές, μαλακόν, ὥστε νὰ παίρνη ὠραίαν στιλπνότητα), νάτριον (χημικὴ οὐσία διὰ τὴν ταρίχευσιν τῶν νεκρῶν), ἀλοιφάς, ἄρώματα, χρυσόν, ἐλεφαντόδοντα, λίβανον, ἀπὸ τὴν Κυρήνην σίλφιον καὶ ἵππους. Εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου προμηθεύονται ἰχθύς καὶ σῖτον, γουνναρικά, οἰκοδομήσιμον ξυλείαν, σίδηρον, δούλους. Ἀπὸ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν δέρματα, ἔρια, δημητριακά. Εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀδριατικῆς περισυλλέγουσιν ἤλεκρον. Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας καὶ Ἰσπανίας κασσίτερον,

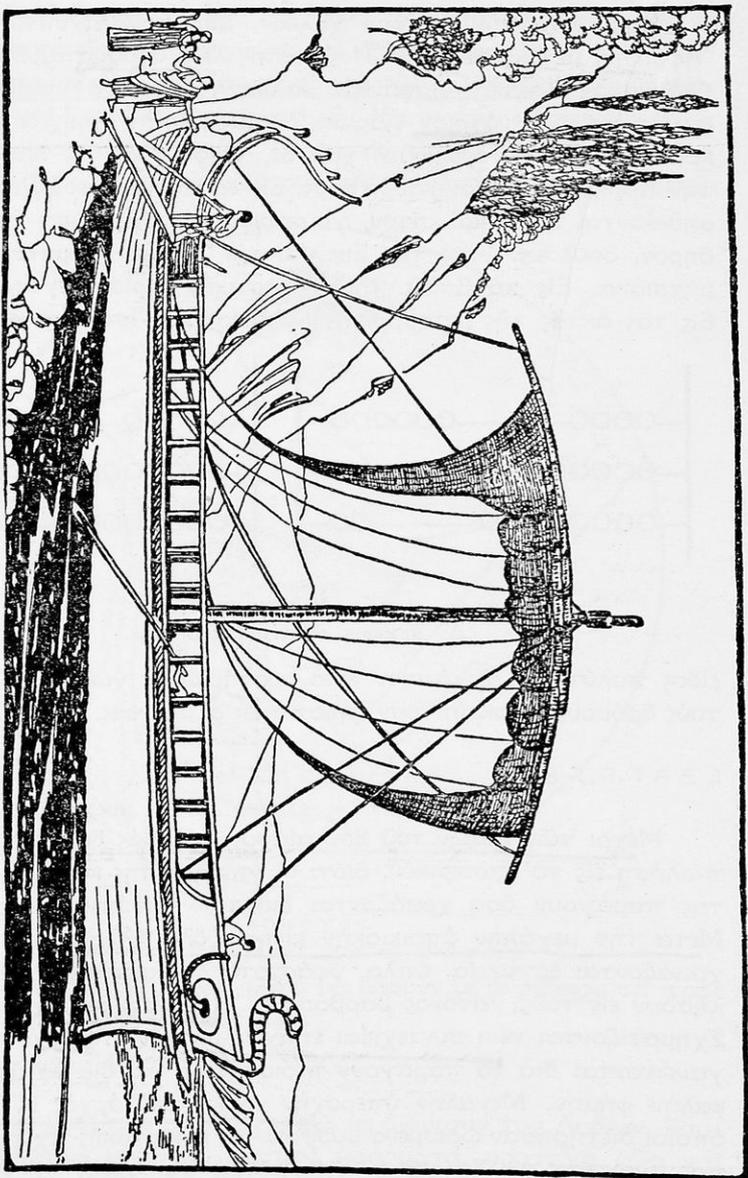
Ἀβάκιον.

Δι' ἄσκησιν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν.

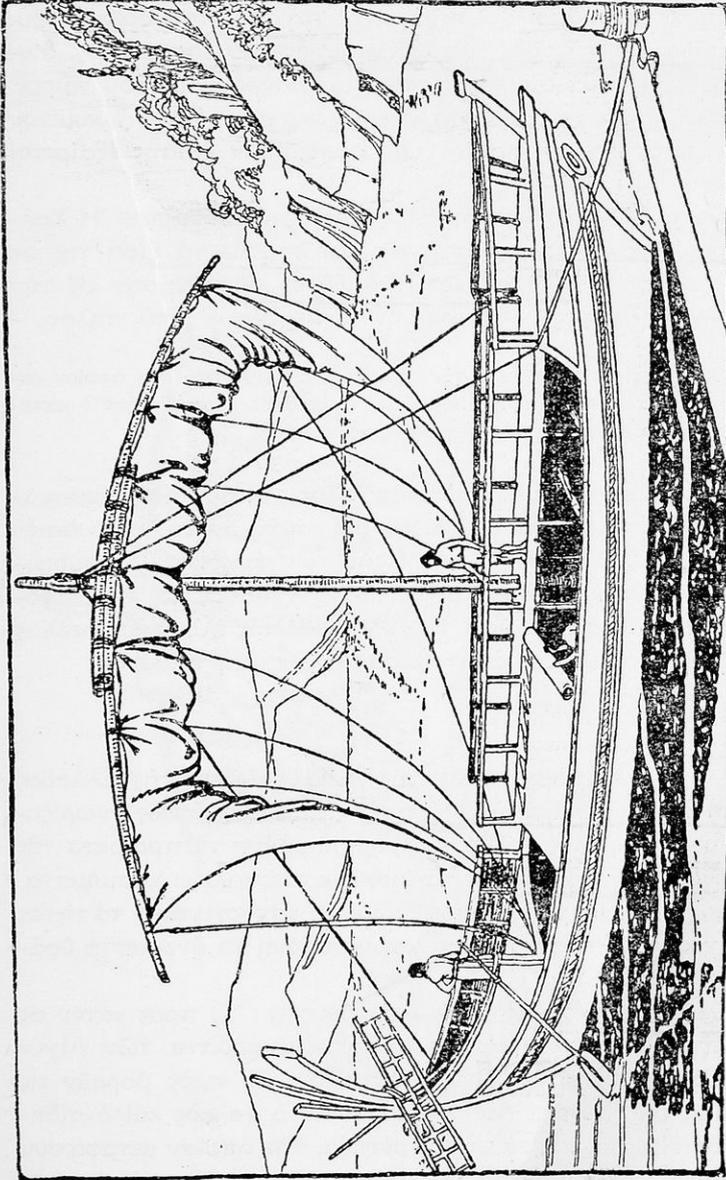
εἶδος πολύτιμον, ἐρχόμενον ἀπὸ μυστηριώδεις χώρας, τῶν ὁποίων τοὺς δρόμους ἀποκρύπτουσι ζηλοτύπως οἱ Φοίνικες.

Ε Ε Α Γ Ω Γ Η

✓ Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 8ου αἰῶνος ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχε τίποτε νὰ πωλήσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, διότι οἱ γεωργοὶ τῆς καὶ οἱ χειροτέχναι τῆς παράγουσιν ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Μετὰ τὴν μεγάλην ἀποικιακὴν κίνησιν ὅλα ἤλλαξαν. Αἱ ἀποικίαι χρειάζονται ἐργαλεῖα, ὄπλα, ὑφάσματα δι' ἑαυτὰς καὶ διὰ νὰ πωλήσουσιν εἰς τοὺς γείτονας βαρβάρους. Ἡ Ἑλλὰς βιομηχανοποιεῖται. Σχηματίζονται νέαι συντεχνίαι ἐπαγγελματιῶν. Τὰ ἐργαστήρια ὀργανώνονται διὰ νὰ παράγουσιν περισσότερα καὶ διὰ νὰ ἀσφαλίσουν καλὴν φήμην. Μεγάλην ὑπεροχὴν εἶχον κατ' ἀρχὰς οἱ Ἴωνες, οἱ ὁποῖοι διετήρησαν ὠρισμένα μυστικά τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης καὶ εἶχον προχειρότερα τὰ δείγματα τῆς Λυδίας, Ἀσσυρίας καὶ Αἰγύπτου.

Πλοίων τῶν χρόνων τοῦ Ἡσιόδου.
Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνα ἐπὶ ἀγγείου τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου.
Τὸ ἡσίοδειον πλοῖον εἶναι συνέχευα τοῦ ἡμερικῆς. Ἐμπροσθὸν καὶ ποσειμὸν συγγρόνας, ἔχει 40 κώπας. Τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὸν Τηλέμαχον εἰς τὴν Πύλον, εἶχεν εἰκοσι. Ὁ πλοίαρχος εἰς τὴν ἔσπρὸν γαιφετᾶ μὲ χειραψίαν κομψὴν κυρτῆν, ἢ ὅποια κρατεῖ στέφανον ἀπὸ ἀνθή.

Ἐμπορικὸν πλοῖον.

Ἀναπαράστασις.

Ἐμπορικά πλοῖα παριστάνονται ἐπὶ πολλῶν ἀγγείων. Τὸ σκάφος εἶναι στρουγγύλον (κοίλη νῆς). Ἡ κόπη χρησιμεύει μόνον διὰ τὴν στροφὴν, ἡ κίνησις τοῦ σκάφους γίνεται κυρίως διὰ τοῦ ἰστίου.

Οι Ίωνες ἦσαν ἐπιτήδειοι χρυσοχόοι καὶ ἐργάται τοῦ ὀρειχάλκου. Εἰς τὴν Χίον ὁ Γλαῦκος, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀνεκάλυψε τὴν τέχνην νὰ συγκολλᾷ τεμάχια σιδήρου διὰ τοῦ πυρός. Εἰς τὴν Σάμον ὁ Ροϊκος καὶ ὁ Θεόδωρος χύνουν λυωμένον ὀρειχάλκον ἐντὸς κοίλων τύπων. Οἱ Ίωνες ἦσαν ἐπίσης ἐξαίρετοι κεραμεῖς, ὕφανται κτπ.

Οἱ ἐργάται τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐμιμήθησαν. Ἡ Χαλκὶς ἀπέκτησεν ὀνομαστὰ σιδηρουργεῖα καὶ στέλλει τὰ ξίφη τῆς εἰς μακρυνὰς χώρας. Ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθηναὶ εἰδικεύθησαν εἰς τὴν κεραμευτικὴν, δηλαδὴ τὴν κατασκευὴν ἀντικειμένων ἀπὸ πηλόν.

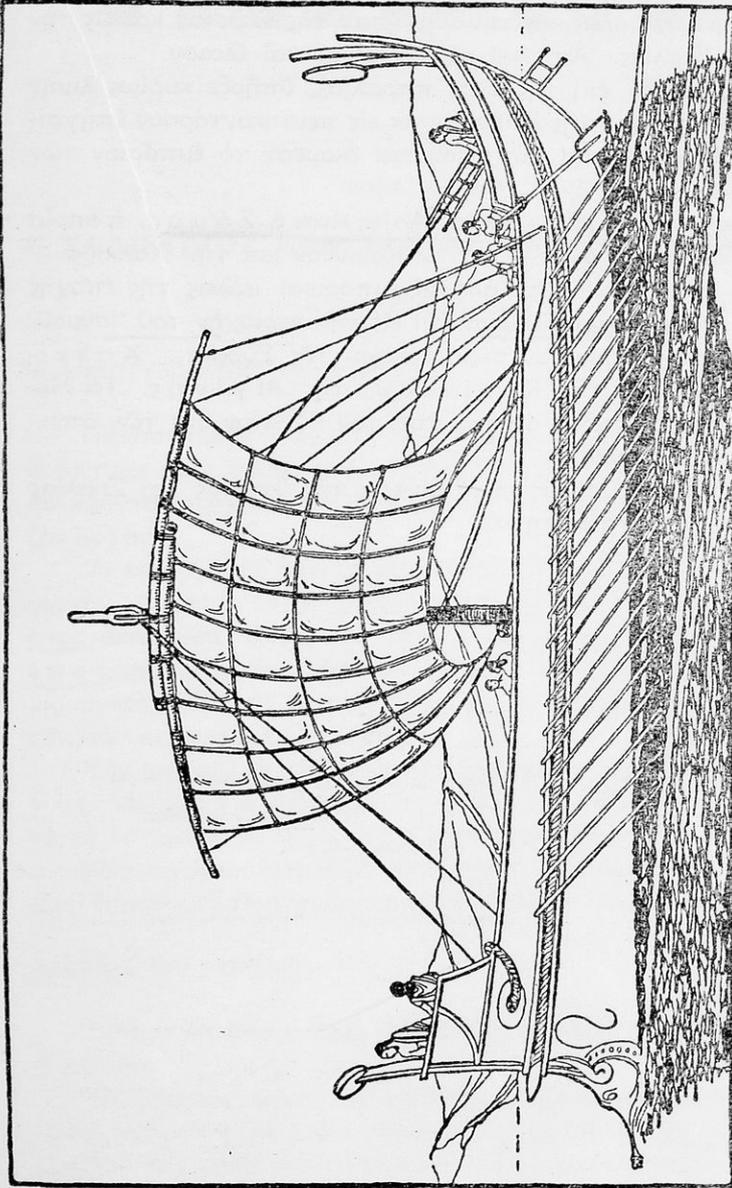
Οἱ ἀρχαῖοι κέραμον ἔλεγον τὸν πηλόν (λάσπην), ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατεσκευάζον κεραμίδια, ἀγγεῖα κτπ., ἐπίσης καὶ τὸ κεραμίδι. Κεραμεὺς ἦτο ὁ κατασκευάζων τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ ἡ τέχνη των κεραμευτικὴ.

Τὸ ἀγγεῖον εἶναι σημαντικώτατον εἶδος τῆς ἀρχαίας βιομηχανίας. Ἡμεῖς σήμερον δυσκολευόμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν σπουδαιότητα τοῦ πηλίνου ἀγγείου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων. Τὰ κυριώτερα οἰκιακὰ σκευῆ ἦσαν ἀπὸ πηλόν. Κατὰ χιλιάδας καὶ εἰς διαφόρους ποιότητος κατεσκευάζοντο τὰ ἀγγεῖα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἡ ἐξαγωγή τῆς εἰς τὰς ξένας χώρας ἦτο πηγὴ πλοῦτου.

ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Ἡ μεγαλυτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἀσίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα εἶναι ἡ Μίλητος. Κεῖμένη, ὅπως γνωρίζομεν, πλησίον τῆς ἐκβολῆς τοῦ Μαιάνδρου, λαμβάνει τὰ προϊόντα τῆς Λυδίας, χρυσὸν καὶ ἄργυρον, μὲ τὰ ὁποῖα κατασκευάζει κοσμήματα, λεπτὰ ἔρια, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοεῖ, διὰ νὰ κατασκευάσῃ τάπητας μὲ ζωηρὰ χρώματα, τύπου Λυδίας, καὶ νὰ ὑφάνῃ τὰ ὀνομαστὰ ὑφάσματα τῆς Μιλήτου.

Τὰ πλοῖα τῆς πλείου ἐἰς τρεῖς κατευθύνσεις: 1) πρὸς νότον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπ' ὅπου λαμβάνουν κατασκευάσματα τῶν Αἰγυπτίων (ὑέλους, κοσμήματα, λιναῖα ὑφάσματα), 2) πρὸς βορρᾶν εἰς τὰς ἀποικίας τοῦ Πόντου. Ἀπ' ἐκεῖ ἔρχονται ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος, χρυσός, δέρματα, παστὰ ψάρια, μέταξα, τὴν ὁποίαν μεταφέρουν τὰ कारβάνια ἀπὸ τὴν Κίναν, καὶ κυρίως σιτηρὰ, 3) πρὸς δυσμὰς

Πεντηκόντορος.

Ἀναπαράστασις ἀπὸ εἰκόνας ἐπὶ ἀγγείων.

Πλοῖον ἐπίμηκες (νοῦς μακρὰ), κινεῖται μὲ 50 κάρπας, 25 εἰς καθὲ πλευρὰν. Ἐμπροσθεν κεφαλὴ ἀγριοχίρου ὡς ἔμβολον. Τοιαῦτα ἦσαν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τὰ πλοῖα τῶν Φοινίκων. Τὰ πλοῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν βαμμένα μὲ βαθὺ κοκκινωπὸν χρῶμα (μίνον).

εις τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, εἰς τὴν Ἐρέτριαν τῆς Εὐβοίας καὶ εἰς τὴν Σύβαριν τῆς Ἰταλίας. Ἄπ' ἐκεῖ φέρουν οἶνον καὶ ἔλαιον.

Ἡ Φώκεια, ἐπὶ τῆς ἰδίας παραλίας, ὑπέβη κυρίως λιμὴν πειρατῶν. Οἱ ναυτικοὶ τῆς ἐπιβαίνοντες εἰς πεντηκοντόρους ἐπήγαιναν εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν καὶ ἔκαμναν τὸ ἐμπόριον τῶν μακρυνῶν ἐκείνων χωρῶν.

Τρίτος σημαντικὸς λιμὴν τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι ἡ Σάμος, ἡ ὁποία εἶχε στενὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Χαλκίδα.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶναι εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἐγνωρίσαμεν τὴν σημασίαν τῶν πόλεων τῆς Εὐβοίας, Χαλκίδα, Ἐρετρίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Αἰγίνης. Τὰ Μέγαρα ἐμπορεύονται κυρίως σιτηρὰ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον διὰ τῶν ἀποικίων τῶν τοῦ Βοσπόρου.

Ἐπίσης τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἔχουν μεγάλην δραστηριότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

I. Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Περισσότερον ἴσως ἀπὸ ὅλα θαυμαστὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων. Ἐπὶ αἰῶνας ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ὑπῆρξεν ἀστείρευτος πηγὴ ἀριστουργημάτων εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὸν πεζὸν λόγον.

Ἡ ἐποχὴ, τὴν ὁποῖαν μελετῶμεν, εἶναι πλουσιωτάτη εἰς παραγωγὴν. Διαρκῶς δημιουργοῦνται νέα εἶδη ποιήσεως. Τὸ ὁμηρικὸν ἔπος ἀκολουθεῖ νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως, τὸ διδασκτικὸν ἔπος τοῦ Ἡοιάδου. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ δημιουργικὴ ὁρμὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται μὲ ποικιλωτάτους ρυθμούς καὶ μορφάς.

Τὸν 6ον αἰῶνα παρὰ τὴν ποίησιν καλλιεργεῖται ὁ πεζὸς λόγος. Οἱ λογογράφοι συνθέτουν διηγήσεις ἀπὸ τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν, οἱ γεωγράφοι περιγραφὰς τόπων, οἱ φιλόσοφοι πραγματείας περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων. Ὁ 6ος αἰὼν εἶναι ἐποχὴ μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως.

ΟΜΗΡΟΣ ΚΑΙ ΗΣΙΟΔΟΣ

Ὅπως εἰς ὅλους τοὺς λαούς, καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας προηγήθη ἡ ποίησις.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον τὴν μεγάλην τύχην ν' ἀποκτήσουν ἀπὸ τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια ἓνα ἀσύγκριτον ποιητὴν, τὸν Ὅμηρον. Τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στολιζοῦν δύο ἐξαισιαὶ παραστάδες, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Εἶδομεν τὴν

ζωντανήν εικόνα τῆς ζωῆς τῶν παλαιότερων Ἑλλήνων, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Ὅμηρος.

Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου εἰκονίζεται ἡ ζωὴ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν καιρὸν τῶν βασιλέων. Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται εὐχαριστημένοι. Πιστεύουν εἰς τοὺς παλαιούς μύθους καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ τοὺς προγόνους τῶν βασιλέων καὶ τῶν μεγάλων οἰκῶν, διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπετείας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ διηγήσεις γίνονται εἰς στίχους μακροὺς, εἰς τὸ δακτυλικὸν ἑξάμετρον, καὶ εἶναι διεξοδικαὶ ὥσταν νὰ μὴ θέλῃ ὁ ἀκροατὴς νὰ τελειώσῃ. Γενεαὶ ἀπὸ ἐπαγγελματίας ποιητὰς, οἱ λεγόμενοι ραψῶδοί, ἐδούλεψαν φθόγγους, στίχους, ἔκφρασιν καὶ τὰ ἔφερον εἰς θαυμαστὴν τελειότητα.

Ἡ σκηνὴ σκυθρωπάζει, ὅταν ἀπὸ τὸν Ὅμηρον περάσωμεν εἰς τὸν δεύτερον μέγαν ποιητὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἡσίοδον. Ἡ βασιλεία εἶχε καταλυθῆ. Τὴν ἐξουσίαν ἔχουν σκληροὶ καὶ πλεονεκτικοὶ γαιοκτῆμονες.

Τὸ κακὸν ἔχει προχωρήσει τόσο, ὥστε ἐντροπὴ καὶ δικαιοσύνη (αἰδῶς καὶ δίκη) ἔφυγον εἰς τὸν Ὀλυμπον, διότι εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχουν ποῦ νὰ σταθοῦν. Ὅλα πηγαίνουν εἰς τὸ χειρότερον. Οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι ἔζησαν εἰς τὴν χρυσῆν ἐποχὴν (χρυσοῦς αἰὼν), ὕστερα ἦλθεν ὁ ἀργυροῦς αἰὼν, ἔπειτα ὁ χαλκοῦς. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἡσιόδου εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰὼν.

Ὁ Ἡσίοδος ἔζησεν εἰς τὴν σκληρὰν ἐποχὴν. Ἡ οἰκογένειά του μετηνάστευσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀπὸ τὴν Κύμην τῆς Αἰολίδος, εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ὁ ἴδιος καλλιεργεὶ μικρὸν κλῆρον εἰς τὸ χωρίον Ἄσκρα, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος. Εἶχε δίκην διὰ κληρονομικὰ μὲ τὸν ἀδελφόν του, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ δουλεύῃ σκυμμένος εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ νὰ ζῆ νοικοκυρεμένα, γυρίζει εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ πολιτικολογεῖ. Καὶ ὅπως ἦτο φυσικὸν ἐκεῖνος ἐκέρδισε τὴν δίκην. Ὁ Ἡσίοδος ἔχει παρηγοριὰ τὸ τραγοῦδι

Μιά μέρα ἐνῶ ἔβσκε τ' ἀρνιά του εἰς τὸν ἁγιασμένον Ἐλικῶνα, τὸν ἐπλησίασαν αἱ Μοῦσαι καὶ τὸν ἐδίδαξαν ἀθάνατα τραγοῦδια: « Καὶ μοῦ χάρισαν ἀντὶ ραβδί περήφανο κλαρί, ποῦ τῶκοψαν ἀπὸ ἀνθισμένη ἑλιά. Ὑστερα μοῦ ἐνέπνευσαν θεῖο τραγοῦδι, γιὰ νὰ ὑμῶ ὅσα θὰ γίνουσι καὶ ὅσα ἔχουσι γίνεσθαι καὶ μὲ πρόσταξιν νὰ δοξάζω τὸ γένος τῶν μακαρισμένων θεῶν, ποῦ ζοῦσι αἰῶνα » (Θεογονία, 22-23, 30-33).

Ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὰς Ἑλικωνιάδας Μούσας ὁ Ἡσίοδος, θέλει πρῶτον νὰ μάθῃ τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ καὶ πῶς ἔγινεν ὁ κόσμος. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς τὸ ποίημά του Θεογονία.

Θέλει ἀκόμη νὰ διδάξῃ ἰδιαιτέρως τὸν « ἄμυαλον », ὅπως λέγει, ἀδελφόν του πῶς νὰ καλλιεργῇ τὸ χωράφι, πῶς νὰ περιποιῆται τὸ ἀμπέλι, πότε νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν, πῶς νὰ νοικοκυρεύῃ τὸ σπιτικό του. Αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς ἄλλο ἔργον του, Ἔργα καὶ Ἡμέραι.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ἡσιόδου εἶναι εἰς δακτυλικὸν ἐξάμετρον, ὅπως τοῦ Ὀμήρου. Εἶναι καὶ αὐτὰ ἐπικά ποιήματα. Τοῦ Ὀμήρου ψάλλουν τὴν δόξαν τῶν ἡρώων, τοῦ Ἡσιόδου θέλουν νὰ διδάξουν, εἶναι διδακτικά ἔπη.

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Μὲ τὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν ζωὴν ἔγινε μεγάλῃ ἀλλαγῇ καὶ εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὴν καλαισθησίαν. Οἱ Ἕλληνες δὲν εὐχαριστοῦνται πλέον ν' ἀκούουν μακρὰς διηγήσεις διὰ πράγματα περασμένα. Ἡ προσοχὴ τῶν στρέφεται εἰς τὸ παρόν, εἰς τὰ περιστατικὰ τῆς ἰδικῆς τῶν ζωῆς. Θέλουν νὰ ὁμιλήσουν διὰ τὸν ἑαυτὸν τῶν. Ψάλλουν τὰ ἰδικὰ τῶν αἰσθήματα, χαρὰν ἢ λύπην, ἐλπίδα ἢ φόβον, ἀγάπην ἢ μῖσος. Ἡ ποίησις δηλαδὴ γίνεται προσωπικὴ εἴτε λυρικὴ, ὅπως εἶπον, ἐπειδὴ ψάλλεται μὲ συνοδείαν λύρας. Ἐπίσης ἀλλάζει καὶ τὸ μέτρον. Τὸ ἐξάμετρον τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου φαίνεται βαρὺ καὶ μονότονον. Σχηματίζονται ρυθμοὶ γοργοί, κινημένοι, στίχοι μικροί, μέτρα ποικίλα. Ἐπίσης ἡ λυρικὴ ποίησις συνδέεται στενὰ μὲ τὴν μουσικὴν.

Κιθάρα.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου

‘Ο 7ος και 6ος αἰών εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐορτάζει πλουσίαν ἄνθρωπον. Δὲν εἶναι τώρα μία χώρα ὅπως μὲ τὴν ἐπικὴν ποίησιν. Αἱ περισσότεραι ἐμπορικαὶ καὶ ναυτικάι πόλεις ἔχουν τὴν ποίησίν των. Ἐλεγεῖα, Ἰαμβος, ὠδὴ μὲ τὰς ἀνεξ-αντλήτους ποικιλίας των εἶναι τὰ νέα λογοτεχνικά εἶδη.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὴν πλουσίαν αὐτὴν παραγωγὴν ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς μόνον πτωχὰ συντρίμματα, ὅσα ἄλλοι συγγραφεῖς ἀνέφερον εἰς τὰ ἔργα των. Παρ’ ὅλα αὐτά, τὰ κομμάτια ἢ ἀποσπάσματα, ὅπως εἶπον, ἔχουν μεγάλην ἀξίαν ὡς ποιήματα καὶ ὡς πηγαὶ πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς ιδέας τῆς ἐποχῆς. Οἱ Ἕλληνισταὶ τῆς Εὐρώπης ἐμάζευσαν εἰς εἰδικὰ συλλογὰς, εἰς τὴν Λυρικὴν Ἀνθολογίαν, τ’ ἀποσπάσματα τῶν λυρικῶν.

ΚΑΛΛΙΝΟΣ - ΤΥΡΤΑΙΟΣ - ΜΙΜΝΕΡΜΟΣ : Η ΕΛΕΓΕΙΑ

Ὡς μετὰβασίς ἀπὸ τὸ ὁμοίμορφον ὁμηρικὸν ἑξάμετρον εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν στίχων τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι μία ἔνωσις τοῦ ἑξαμέτρου μὲ τὸ πεντάμετρον. Τὸ νέον εἶδος, συνήθως σύντομον ποίημα, ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, ἑξάμετρον καὶ πεντάμετρον.

Τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ εἶπον Ἐλεγεῖαν. Ἀργότερον εἰς αὐτὸ τὸ μέτρον ἔγραψαν τὰ ἐπιγράμματα.

Ἡ ἐλεγεία κατ’ ἀρχὰς ἦτο πολεμικὸν ποίημα, ἐμβατήριον. Μὲ τοιοῦτον ποίημα ἐπεχείρησε νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς πατριώτας τοῦ Ὀ Καλλίνος ὁ Ἐφέσιος, περὶ τὸ 650, εἰς στιγμήν μεγάλου κινδύνου, ὅταν ἐπικίνδυνοι ἐπιδρομαί, οἱ Κιμμέριοι, ἀφοῦ ἐποδοπάτησαν Φρυγίαν καὶ Λυδίαν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

« Ὡς πότε θὰ κοιμᾶσθε ; Πότε θᾶχετε καρδιά ; Παλληκάρια δὲν ντρέπεσθε τοὺς γείτονας ; Νομίζετε πῶς κάθεσθε σὲ εἰρήνην, ἐνῶ ὁ πόλεμος ἀγκάλιασε τὴν χώραν ».

Ὀλίγον ἀργότερον ὁ γνωστός μας Τυρταῖος μὲ ἐλεγείας ἐγ-καρδίωσε τοὺς Σπάρτιάτας εἰς τὸν δευτέρου Μεσσηνιακὸν πόλεμον.

Ὁ Μίμνερμος ὁ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 630-600, ἔδωσε συναισθηματικώτερον περιεχόμενον εἰς τὴν ἐλεγείαν. Ἐψάλλε μὲ συνοδεῖαν αὐλοῦ τοὺς πόθους καὶ τὰς ἀνησυχίας του, τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς καὶ ἐθρήνησε τὴν συντομίαν τῆς νεότητος.

Ὁ Θέογνις ὁ Μεγαρεύς, φανατικὸς ἀριστοκράτης, ἔχασε τὴν περιουσίαν του εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐξωρίσθη ἀπὸ τούτους δημοκρατικούς. Εἰς τὴν καλύτερον σωζομένην μακρὰν ἐλεγείαν του χύνει τὴν χολὴν ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων, τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζει μὲ τὰ βαρύτερα ἐπίθετα, ἔτοιμος « νὰ πῆθῃ τὸ μαῦρον αἷμά των ».

Ὁ Σόλων εἰς τὰς ἀνδροπρεπεῖς ἐλεγείας του παρῶρμησε καὶ συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του.

Ὁ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, περὶ τὸ 546, μὲ ἐλεγείαν ἐθρήνησε τὴν φυγὴν ἀπὸ τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐξήγησε τὰς φιλοσοφικὰς σκέψεις του.

ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ : ΙΑΜΒΟΙ

Ἄλλ' ὁ μεγάλος δημιουργὸς εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν εἶναι ὁ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι ἐτίμησαν ὅσον καὶ τὸν Ὀμηρον.

Γεννηθεὶς ἤδη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 8ου αἰῶνος (725-650) ἀκμάζει τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Γύγον, τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας, πατρὸς τοῦ Κροίσου, 687 - 652.

Δὲν τὸν σκοτίζουν τὰ πλούτη « τοῦ Γύγη τοῦ πολύχρυσου ». Ἄλλ' ἢ σάτιρά του σκοτῶνει ὅσους τὸν πειράξουν. Τὴν σατιρικὴν ποίησιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν ἔλεγον ἱάμβον καὶ τοὺς σατιρικοὺς ποιητὰς ἱάμβογράφους. Ὁ Ἀρχίλοχος ἔγινε περιβόητος εἰς τὴν ἀρχαιότητα διὰ τοὺς ἱάμβους του.

Εἶναι μεγάλη ζημία ἡ ἀπώλεια τῶν ἔργων τοῦ ἐξόχου Παρίου ἱαμβογράφου.

ΑΛΚΑΙΟΣ - ΣΑΠΦΩ : ΗΨΑΛΜΟΙ

Ἡ πραγματικὴ λυρικὴ ποίησις, ὅπως τὴν ἐννοοῦμεν σήμερον, ἡ ἔκφρασις ἀτομικῶν συναισθημάτων, χαρᾶς ἢ λύπης, ἀγάπης ἢ μίσους, ἐκαλλιιεργήθη σπανιώτερον εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Περισσότερον ἀπ' ὅλους τὴν καθαρὰν προσωπικὴν ποίησιν ἐπλησίασαν οἱ Λέσβιοι.

Ἡ ρυθμικὴ μορφή των εἶναι ποικιλωτάτη. Τὸ ποίημα, προωρισμένον νὰ ψάλλεται, συνοδεύεται ἀπὸ μουσικὴν καὶ λέγεται ὦδὴ.

Ὁ Ἀλκαῖος, περὶ τὸ 600 π.Χ., κατὰγεται, ὅπως εἶδομεν, ἀπὸ

παλαιάν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κομματικούς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του. Οἱ θυμοὶ καὶ ἡ χαρὰ του ἐνέπνευσαν σειρὰν ἀπὸ ποιήματα, τὰ ὁποῖα ὠνόμασαν «στασιωτικά».

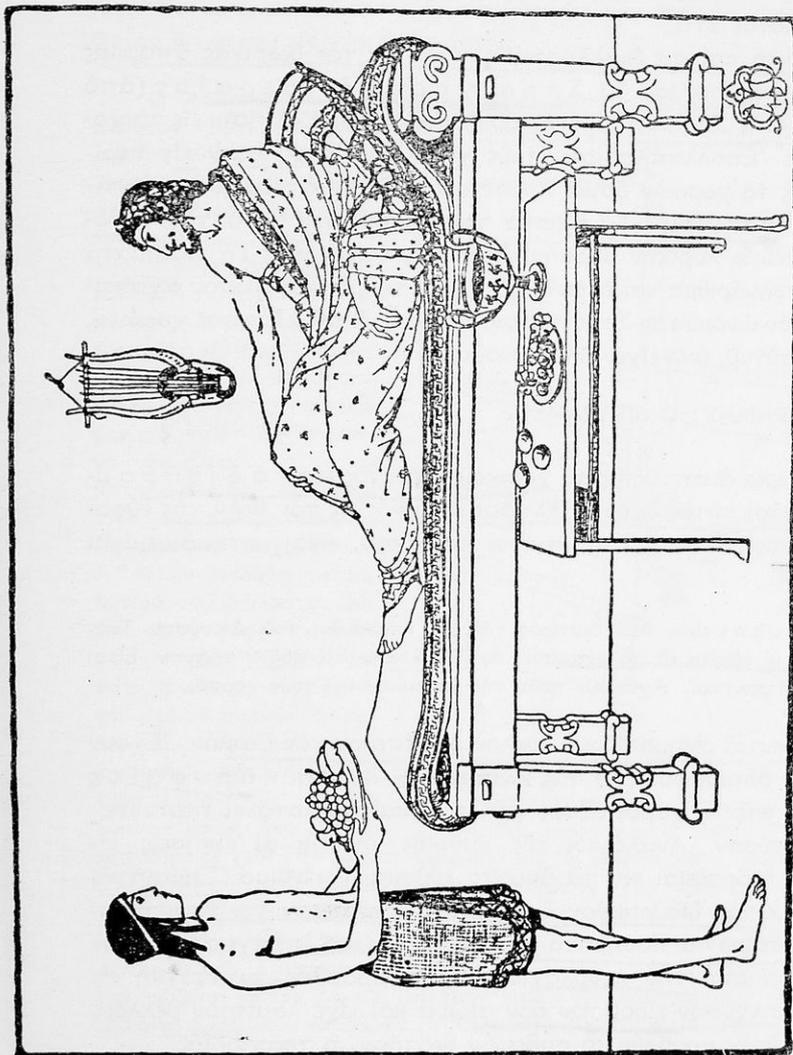
Ὀλίγον νεωτέρα, μετὰ τὸ 600, εἶναι ἡ Σαπφὼ ἀπὸ τὴν Ἐρεσον. Τὰ ποιήματά της εἶναι ἀπὸ τὰ συναισθηματικώτερα τῆς ἀρχαιότητος, ἡ πλοκὴ τῆς ὠδῆς ἀληθινὰ καλλιτεχνική. Ὁ Πλάτων τὴν ὠνόμασε δεκάτην Μοῦσαν καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιότης εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπόν της μεγάλην ποιήτριαν.

Ὁ συμπαθέστατος Ἀνακρέων ὁ Τήσιος (περὶ τὸ 520) ἔφαλε τὴν νεότητά, τὰ λουλούδια καὶ τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου. Τὸν εὕρισκόμεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ φιλομούσου τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, τοῦ Ἱππάρχου εἰς τὰς Ἀθήνας κτλ. Τὰ ποιήματά του ἀναπαριστάνουν τὴν πλουσίαν ζωὴν εἰς τὰς τυραννικὰς αὐλάς.

ΧΟΡΙΚΟΝ ΑΣΜΑ

Χοροὶ ψάλλοντες εἶναι τόσον παλαιοὶ ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος. Τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἐκδήλωσιν ἐκαλλιέργησαν οἱ Ἕλληνες, ὅπως τόσας ἄλλας, καὶ τὴν ἀνύψωσαν εἰς μεγάλην καλλιτεχνίαν. Μὲ τὸν χορὸν συνδέεται ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν ὁποίαν ὁμως γνωρίζομεν πολὺ ὀλίγα. Τὸ παλαιὸν γνήσιον μουσικὸν ὄργανον τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ κιθάρα. Ὁ αὐλὸς ἔθεωρεῖτο ὄργανον βαρβαρικὸν καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀπεκλείετο ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν. Αἱ ὀργιαστικαὶ τελεταὶ τοῦ Διούσου νιόθετησαν τὸν αὐλόν, ὁ ὁποῖος κατέκτησε τὸν χορὸν καὶ τὸν ἔκαμε δημοφιλῆ.

Εἰς τὴν Σπάρτην ἐκαλλιεργήθη ὁ χορὸς διὰ στρατιωτικούς σκοπούς, σεμνός, βαρὺς, μὲ ἄσματα εἰς ἀρχαίζουσαν δυσκολονόητον δωρικὴν διάλεκτον. Τὸ ἀγαπητὸν ἄσμα τῶν ἦτο ὁ παιάν, ὕμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, θριαμβευτικὸς διὰ νίκην, ψαλλόμενος εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν σπουδαίας ἐπιχειρήσεως. Ἐνωρὶς τὸν 7ον αἰῶνα εἰς τὴν Σπάρτην ἔζησε καὶ συνέθεσε χορικά ἄσματα ὁ Ἀλκμάων. Ἡ παράδοσις ἔλεγεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας, ἀπὸ ἑλληνικὴν χωρὶς ἄλλο οἰκογένειαν. «Ἡ κιθάρα, ἔλεγεν, ἂν ἦξέρῃς νὰ τὴν καλοπιάνῃς, ἀξίζει ὅσον καὶ τὸ σπαθί». Τὰ χορικά του συνοδευόμενα ἀπὸ αὐλόν εἶχον μεγάλην διάδοσιν, ἐγίναν ἀγαπητὰ

Κλίνη καὶ τράπεζα.

Παρόστασις ἐπὶ ἀργείου.

Σκηνή ἀπὸ συμπόσιον. Οἱ ἀργαῖοι ἀγαποῦν πολὺ τὰ συμπόσια. Ὁ προσκεκλημένος ἐξαπλοῦται ἀναπαυτικώτατα ἐπὶ κλίνης (γιβάνι). Τὸ φαγητὸν τίθεται ἐπὶ τραπέζης παρὰ τὴν κλίνην. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν πολυτελεῆς ἀνάκλιτρον μὲ τετράγωνον πόδιον καὶ κοσμήματα εἰς τὴν πλαγίαν ὄψιν. Εἰς τὸ τραπέζι τὸ πιάτο μὲ καρπούς καὶ κομψὴ κύλιξ διὰ τὸν οἶνον. « Ὁ παῖς », ὅπως ὠνόμαζον ἐπὶ τὸ εὐγενικώτερον τοῦς δούλους, κομίζει φαγητῶν.

καί εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐγράψεν ᾠσματα διὰ γυναικείους χορούς, ὕμνους, παιᾶνας κτπ.

Ἡ χορική ποίησις ἐκαλλιεργήθη πολὺ εἰς τὰς δωρικὰς ἀποικίας τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Ὁ Στῆσιχορος ὁ Ἰμεραῖος (ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς Σικελίας περὶ τὸ 600) ἔδωσε νέαν ὠθησιν εἰς τὸ χορικὸν ᾠσμα. Ἐπολλαπλασίασε τοὺς χορευτάς, ἀνύψωσεν εἰς περίτεχνον εἶδος τὸ χορικὸν ᾠσμα προσθέσας εἰς τὴν στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν, τὴν ἐπωδόν. Τὰ θέματά του ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν μυθολογίαν καὶ ἔδιδε λυρικήν μορφήν εἰς ἐπικὰς ὑποθέσεις. Τὰ ποιήματά του ἦσαν πολυάριθμα καὶ ἐκτενῆ. Οἱ χοροὶ του ἔγιναν τόσον ἀγαπητοί, ὥστε τὸν ὠνόμασαν Στῆσιχορον, διότι πρῶτος « ἔστησε χορόν », τοῦ εἶδους αὐτοῦ, ἐνῶ εἶχεν ἄλλο ὄνομα.

ΑΡΙΩΝ - ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ : Ο ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ

Περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ χορικοῦ ᾠσματος εἶναι ὁ διθύραμβος. Εἶναι καὶ αὐτὸς ὕμνος, ἀλλ' ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεὸν τῆς εὐφορίας Διόνυσου. Οἱ χορευταί, πιστοὶ τοῦ θεοῦ, εἶναι μετημφιεσμένοι εἰς σατύρους.

Οἱ σατύροι εἶναι θεοὶ δευτέρας τάξεως, ἀκόλουθοι τοῦ Διονύσου. Τοὺς παριστάνουν μέ κέρατα εἰς τὸ μέτωπον, ἀγρίαν κόμην καὶ πόδια τράγου. Εἶναι εὐθυμοὶ καὶ πειρακτικοί. Ἀγαποῦν πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς χορούς.

Οἱ χορευταὶ σχηματίζουν κύκλον με κέντρον τὸν βωμόν. Ἐχουν ἀρχηγόν, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὰς κινήσεις καὶ λέγεται κορυφαῖος τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς αὐτὸς ψάλλει ἢ καὶ παριστάνει περιπετείας τοῦ Διονύσου. Ἀναλόγως τῆς μυθικῆς σκηνῆς αἱ κινήσεις εἶναι ζωηραὶ ἢ βραδεῖαι καὶ τὰ ᾠσματα εὐθυμα ἢ πένθημα. Σημαντικὴ πρόοδος διὰ τὸν διθύραμβον ἐγένετο, ὅταν ἔπαυσαν νὰ ἐπαναλαμβάνουν μονότονα τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου καὶ ἐπραγματεύθησαν ἄλλα θέματα ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Ὁ διθύραμβος ἀνεπτύχθη εἰς ἔσχατον λογοτεχνικὸν εἶδος τὸν βου αἰῶνα καὶ εἶχε λαμπρὸν μέλλον, διότι ἀπ' αὐτὸν προῆλθε τὸ σοβαρὸν θέατρον, ἡ τραγωδία.

Ὡς δημιουργὸς τοῦ διθύραμβου ἀναφέρεται ὁ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος (ἀπὸ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου), ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν καιρὸν τοῦ Περίανδρου (ἀρχαὶ βου αἰῶνος) καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν

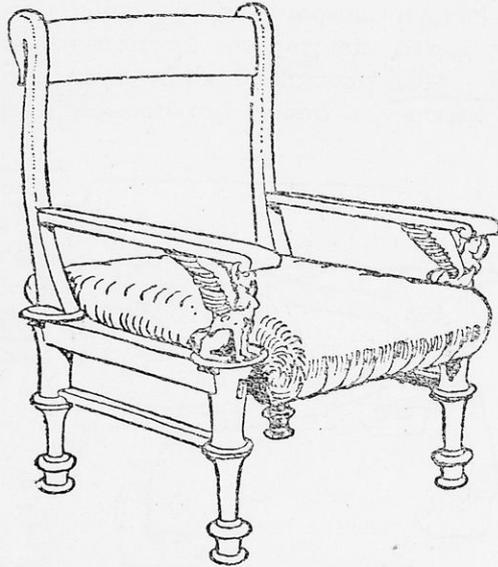
μέ τὴν αὐλήν του. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἠγάπησαν τὸν μουσοληπτον ἄνδρα καὶ διηγήθησαν ὅτι δελφιν ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ βέβαιον θάνατον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ Ἀρίων ἦτο κιθαρωδὸς καὶ οὐδενὸς δευτέρου μετὰ τῶν συγχρόνων του. Καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, αὐτὸς πρῶτος ἐποίησεν, ὠνόμασε καὶ ἐδίδαξε διθύραμβον εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἀφοῦ πολλὸν χρόνον ἔμεινε πλησίον τοῦ Περιάνδρου, ἐπεθύμησε νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν καὶ ἀφοῦ συνήθροισε πολλὰ πλοῦτη, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον. Ἀφοῦ ἐξῆλθον εἰς τὸ πέλαγος, οἱ ναῦται συνέλαβον τὸ ἐπίβουλον σχέδιον νὰ τὸν ρίψουν εἰς τὰ κύματα καὶ νὰ ἀρπάσουν τοὺς θησαυροὺς του..... Εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν.... ὁ Ἀρίων ἐνεδύθη τὰ καλύτερά του ἐνδύματα, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὴν κιθάραν, ἔστάθη ὄρθιος ἐπὶ τῶν ἔδωλίων καὶ ἔψαλε τὸν ὄρθιον σκοπὸν (μελωδίαν ἀνδρικήν καὶ παροξυντικήν), ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως ἦτο μὲ ὄλα τὰ ἐνδύματά του. Τὸ πλοῖον ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν του. Ἐκεῖ τὸν ἔλαβε δελφιν ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὸ Ταίναρον....

Καὶ σφάζεται ἀκόμη εἰς τὸ Ταίναρον μικρὸν ἄγαλμα χάλκινον παριστάνον τὸν Ἀρίωνα, ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ δελφίνος » (Ἡρόδοτος Α, 24).

Εἰς τὸν διθύραμβον ἔδωσε μεγαλύτερον πλάτος ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος, λαμβάνων ὡς θέμα τοῦ ἄσματος του ἐπιπέσοδιον ἀπὸ ὁποιοῦνδήποτε ὠραῖον μῦθον. Ὁ Σιμωνίδης ἤγκασε περὶ τὸ 556

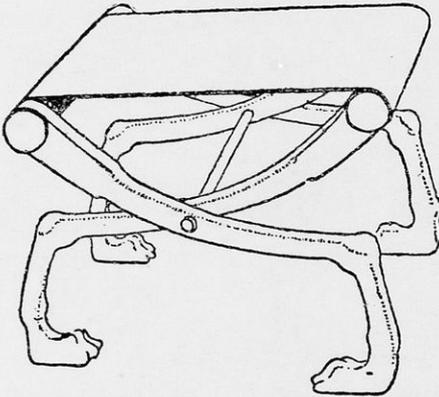

Θρόνος.

Ὁ θρόνος (πολυθρόνος) τῶν μέσων τοῦ βου αἰῶνος προέρχεται ἀπὸ τὸ μνημεῖον τῶν Ἀρπυιῶν τῆς μικρασιατικῆς πόλεως Σάνθου, εὑρισκόμενον εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον. Οἱ πόδες εἶναι τορνευμένοι. Εἰς ἄλλους εἶναι τετράγωνοι μὲ κοσμήματα. Τὰ ἄκρα τῆς ράχεως καταλήγουν εἰς κύκλους.

-468 και ἦτο σπουδαῖος καὶ παραγωγικὸς ποιητής. Ἐγραψε μὲ ἀριστοτεχνικὴν δεξιότητα ἐπινίκια, ὕμνους, παιᾶνας, θρήνους, ἐπιγράμματα, διθυράμβους, σκόλια. Αὐτὸς ἔγραψε τὰ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς ἥρωας τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἐλεγείας εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ τῆς Σαλαμῖνος. Τὰ ποιήματά του ἔχουν πολὺν σκέψιν.

Μετὰ τὴν μακρὰν αὐτὴν προετοιμασίαν παρουσιάζεται ὁ γιγάντιος χορικός ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Θηβαῖος Πίνδαρος (515 - 446), εὐπατρίδης, γόνος μεγάλου οἴκου, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν ὄρφισμὸν, ὁ ὁποῖος ἦτο προωρισμένος νὰ ψάλλῃ τοὺς νικητὰς

Κάθισμα.
Τὸ κάθισμα εἶναι πτυσσόμενον.

τῶν μεγάλων πανελληνίων ἀγώνων. Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ καθὼς καὶ τοῦ ὀλίγον νεωτέρου του (470-460) ποιητοῦ ἐγκωμίων, τοῦ Βακχυλίδου, ἀνεψιοῦ τοῦ Σιμωνίδου, ἀνήκουν εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἡ ἐξαιρετικὴ ἀξία τοῦ διθυράμβου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῆ ἓνα πολὺ μεγάλο λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ δρᾶμα.

Ὁ σημαντικώτατος αὐτὸς νεωτερισμὸς εἶχε τὴν ἀνεξάντλητον ἐπίδρασίν του εἰς τὴν λογοτεχνίαν ὅλου τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

Ἀπὸ τὸν διθύραμβον μὲ τραγικὴν ὑπόθεσιν προῆλθε τὸ σοβαρὸν εἶδος τοῦ δράματος, ἡ τραγωδία. Ἀνάλογοι ἀφορμαὶ ἐγέννησαν τὴν κωμωδίαν.

Τὰ δύο εἶδη τοῦ δράματος ἔφθασαν εἰς θαυμαστὴν ἀνάπτυξιν τὸν 5ον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ο ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον συγκίνησις καὶ φαντασία. Εἶναι καὶ σκέψις καὶ στοχασμὸς καὶ πρακτικὴ ζωὴ. Ὄρισμέναι γνώσεις, πληροφορίαι, ὁδηγίαι χρειάζονται, διὰ νὰ ἐκφραστοῦν μὲ ἀκρίβειαν, λέξεις ἀπλᾶς τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως εὐκολύνουν τὴν συνεννόησιν. Τὴν ἐκφρασιν αὐτὴν τὴν ἀπλῆν μὲ τὰ λόγια τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας τὴν εἶπον π ε ζ ὄ ν λ ὄ γ ο ν, πού πηγαίνει δηλαδὴ μὲ τὰ πόδια, ἐνῶ ἡ ποίησις ἔχει πτερὰ καὶ πετᾷ.

Αὐτὸ εἰς ἡμᾶς φαίνεται πολὺ φυσικόν. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἶχον συνηθίσει νὰ πιστεύουν ὅτι κάθε σοβαρὸν μόνον μὲ ποίημα ἠμπορεῖ νὰ ἐκφρασθῆ. Ἔγινε λοιπὸν ἀγών, διὰ νὰ γράψουν πεζά.

Ἡ πρόοδος εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην νὰ γράψουν πολλὰ. Οἱ ἄρχοντες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ σημειώσουν ὀρισμένα γεγονότα, νὰ κρατοῦν καταλόγους, οἱ μαθηματικοί, οἱ ἀστρονόμοι νὰ ἐκφράσουν τὰς σκέψεις των. Αἱ συνθήκαι μεταξὺ πόλεων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφοῦν εἰς ἔμμετρον λόγον. Ὅλα αὐτὰ ὑπεχρέωσαν νὰ μεταχειρισθοῦν τὸν πεζὸν λόγον.

Αὐτὸ ἔγινε πάλιν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ὁ πεζὸς λόγος μόλις διεμορφώθη, εἶχε ταχεῖαν διάδοσιν. Ἔγινε πρῶτον κοινὴ εἰς τὰς δώδεκα Ἰωνικὰς πόλεις καί, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς πῶς, ἐγεννήθη τὸν 6ον αἰῶνα μίαν γλωσσοσά, τὴν ὁποίαν ἔγραφον οἱ Ἴωνες καὶ μαθόντες παρ' ἐκείνων ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Αὐτὴ ἦτο βεβαίως εἰς ἰωνικὴν διάλεκτον, ἀλλ' ἀνεγινώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἰωνικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ πρῶτὴ κ ο ι ν ἡ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἐγένετο ἀργότερον ἡ ἀττικὴ.

Δι' αὐτῆς μετεδόθησαν αἱ ἱστορικαί, γεωγραφικαί, μαθηματικαὶ γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν τὸ σπέρμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως.

ΟΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ: ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ Ἰσθμὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἱστορικὸς τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν διηγείται τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ παθήματα τῶν ἡρώων, αὐτὰ ἀκούονται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ὡς ἱστορικαὶ ἀλήθειαι. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἐζήτησαν νηφαλιωτέρας γνώσεις διὰ τὸ παρελθόν.

Τὰ πρυτανεῖα τῶν πόλεων, δηλαδὴ αἱ κυβερνήσεις, ἐκράτουν καταλόγους τῶν βασιλείων καὶ τῶν ἀρχόντων μὲ χρονολογίας. Εἰς τοὺς ναοὺς ἦσαν γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ἱερέων, ἱερεῶν καὶ τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐφύλαττον μὲ ἐπιμέλειαν τὰ κείμενα τῶν νόμων, τῶν χρησμῶν, τῶν συνθηκῶν. Μὲ τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς ἔμποροι καὶ ταξιδιώται ἐσημείωνον παρατηρήσεις ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου καὶ αἱ γνώσεις διὰ τοὺς μακρυνοὺς λαοὺς ἐγίνοντο ἀκριβέστεραι.

Πολλοὶ ἐχρησιμοποίησαν τὸ ὑλικὸν αὐτό, τὸ ἐπλούτισαν μὲ ἰδικὰς τῶν παρατηρήσεις καὶ σκέψεις. Ἀπ' αὐτὸ προήλθεν ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία. Οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ γεωγράφοι ἐγκατέλειψαν τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψαν εἰς πεζόν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἔπος, πρὸς τὴν ὀμηρικὴν διήγησιν δηλαδὴ, τὴν ἱστορικὴν διήγησιν εἶπον λόγον καὶ τοὺς πρῶτους ἱστορικοὺς λογογράφους.

Οἱ λογογράφοι εἰς τὰς διηγήσεις τῶν ἀνεμειγνυον ἀκόμη πολλοὺς μύθους καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν των ποιητικὰς ἐκφράσεις, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι εὐχαριστοῦντο ἀκόμη ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγήσεις καὶ ἡ κρίσις τῶν συγγραφέων δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἀρκετά. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, διὰ νὰ φανῇ ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἱστορικὸς, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν 5ον αἰῶνα καὶ ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἔχει συμπάθειαν εἰς τὰ ἀνέκδοτα.

Οἱ λογογράφοι ἦσαν Ἴωνες, ἔζησαν μετὰ τὸ 600 καὶ ἔγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων, περιγραφὰς τῆς γῆς. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς συγγραφεῖς μέχρι τοῦ Ἡροδότου (484 - 425) ὠνόμασαν λογογράφους. Ἀναφέρουν 12 ὀνόματα. Οἱ κυριώτεροι εἶναι Κάδμος ὁ Μιλήσιος, Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος καὶ ὁ σημαντικώτερος ὁ Ἐκαταῖος.

Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (545 - 475) εἶναι ὁ ὀνομαστότερος ἀπὸ τοὺς πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορικοὺς. Ἐκαυχᾶτο ὅτι κατὰ γέναι ἀπὸ παμπαλαίαν οἰκογένειαν, διὰ τὸ ὁποῖον τὸν εἰρωνεύεται ὁ Ἡρόδοτος. Εἶχε ταξιδεύσει πολὺ καὶ ἦτο ἄνθρωπος μεγάλης πείρας.

Ὅταν οἱ Ἴωνες συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Πανιώνιον, συνεβούλευσε ν' ἀποφύγουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἰσχυρῶν Περσῶν. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἤκουσαν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐπανάστασιν, συνεβούλευσε νὰ λάβουν τοὺς θεσανρούς, τοὺς ὁποίους ὁ Κροῖσος εἶχε κρύψει εἰς ἓνα ὀνομαστὸν ναὸν τῆς Ἰωνίας, διὰ νὰ κυριαρχήσουν εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπανάστασεως οἱ συμπολιταὶ του, τὸ 494, τὸν ἔστειλαν πρεσβευτὴν εἰς τὸν Πέρσην σατράπην, Ἀρταφέρνην, τὸν ὁποῖον ἔπεισε νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰς Ἴωνικὰς πόλεις τὰ παλαιὰ πολιτεύματά των.

Ἀξιωματικὸς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου ὁ Ἐκαταῖος ἐγνώρισε τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Πόντου, πολλὰς χώρας τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν Αἴγυπτον, ἔφθασεν ἴσως μέχρι τῆς Ἰσπανίας. Ὅ,τι εἶδε καὶ ἔμαθε, τὸ ἔγραψεν εἰς τὸ βιβλίον του μὲ τὸν τίτλον « Γῆς περιόδος », δηλαδὴ περιήγησις τῆς γῆς. Εἰς ἄλλο ἔργον « Γενεαλογία » ἔδωσέ περιλήψιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς χρόνους.

Ὁ Ἐκαταῖος δὲν ἔστρεφεῖτο κριτικοῦ πνεύματος. Ὁ ἴδιος ζητεῖ νὰ ἔκκαθάρσῃ τὴν παράδοσιν τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία λέγει « εἶναι πολυλάκεις γελοία ».

Ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἐσώθησαν ἐλάχιστα ἀποσπάσματα, περισσότερα τοῦ Ἐκαταίου. Αὐτὰ τὰ εὕρισκε κανεὶς εἰς συλλογὰς, τὰς ὁποίας ἔκαμαν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν οἱ εὐρωπαῖοι σοφοὶ μὲ τὸν τίτλον « Ἀποσπάσματα τῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν ».

II. ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

ΓΕΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ νοῦ εἰς τὰς Ἴωνικὰς πόλεις οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ μὴ ἱκανοποιοῦνται ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου. Οἱ παλαιότεροι εἰς ὅσα γίνονται εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν

έποχών, εις τὴν βροντὴν, τὴν ἀστραπὴν, τὴν βροχὴν, τὴν τρικυμίαν ἔβλεπον τὴν ἐπέμβασιν τῶν θεῶν. Πολλοὶ ἄνθρωποι τῶρα ἤθελον ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἐξηγήσουν μὲ τὸν νοῦν των, μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἀπὸ φυσικὰς αἰτίας.

Τὸν βον αἰῶνα ἔγινε ζωηροτάτη πνευματικὴ κίνησις εἰς τὴν Ἰωνίαν. Οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ ἐρευνήσουν, νὰ μάθουν. Αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν μεγάλην ἀγάπην νὰ ἐξετάσουν καὶ νὰ μάθουν, ν' αὐξήσουν τὰς γνώσεις των, ὁ λαὸς τοὺς ὠνόμασε φιλοσόφους, δηλαδὴ φίλους τῆς σοφίας, καὶ τὴν ἐνασχόλησίν των φιλοσοφία ν. Ἡ λέξις φιλοσοφία ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Ἰωνίαν τὸν βον αἰῶνα καὶ ἐπέρασεν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. « Δὲν ἀφήνει νὰ τὴν μεταφράσουν εἰς ἄλλην γλῶσσαν », εἶπεν ἓνας ἀρχαῖος συγγραφεὺς. Αἱ γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἦσαν ὀλίγαι. Ὡστε ὁ φιλόσοφος κατεῖχεν ὅλας μαζί. Ἦτο συγχρόνως μαθηματικὸς, φυσικὸς, ἀστρονόμος, ἰατρός κτλ.

Οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἰωνίας ἦσαν τολμηροί. Δὲν ἤθελον νὰ παραδεχθῶν ὡς ὀρθὸν παρὰ μόνον ὅτι τοὺς ἐφαίνετο λογικόν. Ἄλλοι ὅμως ἤθελον νὰ δικαιολογήσουν ὅσα ἐδίδασκον οἱ μῦθοι. Ἐγεννήθησαν λοιπὸν δύο τάσεις, οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ συντηρητικοί.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΙΛΗΣΙΟΙ

Εἰσηγηταὶ τῆς λογικῆς καὶ φυσικῆς ἐρμηνείας ἦσαν Ἰῶνες. Τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς, Μιλήσιοι καὶ οἱ τρεῖς, ἔγιναν ὀνομαστοί, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης. Καὶ οἱ τρεῖς ἔζησαν τὸν βον αἰῶνα, ὁ Θαλῆς εἰς τὴν ἀρχὴν, ὁ Ἀναξίμανδρος πρὸς τὸ μέσον, ὁ Ἀναξίμενης πρὸς τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος.

Ἦθελον σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ν' ἀποδείξουν ὅτι ὁ κόσμος ἐγένετο ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν. Παρεδέχοντο ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχε μία οὐσία, ἡ ὁποία μὲ τὰς μεταβολὰς τῆς ἐγίνετο χῶμα, νερό, φωτιά, ἄστρα, ἥλιος, δένδρα, ἄνθρωποι. Τὴν πρώτην αὐτὴν οὐσίαν τὴν ἔλεγον « ἀρχὴν » καὶ τὴν ἐφαντάζοντο ὡς ὑλικήν. Ὑπεστήριζον λοιπὸν ὅτι ὅλα ἐγίναν μὲ τὴν μεταβολὴν τῆς ἀρχῆς καὶ εἰς αὐτὴν θὰ γυρίσουν, ἅμα χαλάσουν.

Ὁ Θαλῆς (624 - 548) ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλεν, ὅπως εἶδομεν, τὸ ὕδωρ. Ἐβλεπε παντοῦ ζωὴν, κίνησιν, βλάστησιν. Ὅλα, ἔλεγεν,

εἶναι γεμᾶτα θεοὺς : « πάντα δαιμόνων πλήρη ». Ἡ γῆ πλέει ἐπὶ ὕδατος ὡς σανίς. Ὁ Θαλῆς προέλεγεν ἐκλείψεις. Εἶχε γνώσεις μαθηματικῆς.

Ὁ Ἀναξίμανδρος (616 - 545) ἦτο- ἔσχοχος νοῦς, προεῖδε γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεβεβαιώθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ ἀρχικὴ οὐσία, ἔλεγε, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ γνωστὰ στοιχεῖα, ὅπως τὸ ὕδωρ. Πρέπει νὰ εἶναι κάτι, τοῦ ὁποίου δὲν γνωρίζομεν τὰ γνωρίσματα. Δι' αὐτὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν ἔλεγεν ἄπειρον, δηλαδὴ ἀκαθόριστον. Ἔγινε γνωστὸς μὲ τὰς ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς γνώσεις του.

Ἐξήγησε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν οὐσίαν, ἀπὸ τὸ ἄπειρον, ἐγεννήθησαν ἡ γῆ, τὰ ἄστρα καὶ διατὶ κινουῦνται. Ἐλεγεν ὅτι ἡ γῆ εἶχε σχῆμα κυλίνδρου καὶ πρῶτος συνέλαβε τὴν τολμηρὰν ἰδέαν ὅτι αἰωρεῖται εἰς τὸ μέσον τοῦ σύμπαντος χωρὶς κανένα στήριγμα. Ὁ κόσμος καταστρέφεται καὶ ξαναγίνεται κατὰ περιόδους. Τὰ ζωντανὰ ἐγεννήθησαν εἰς τὴν λάσπην τῆς γῆς. Ὁ ἄνθρωπος ἦτο κατ' ἀρχὰς τυλιγμένος εἰς κέλυφος, ἔζη μέσα εἰς τὸ νερὸ καὶ ἅμα ἐμεγάλωσεν, ἔσπασε τὸ κέλυφος καὶ ἐβγήκεν εἰς τὴν γῆν.

Ὁ Ἀναξίμανδρος κατεσκεύασεν ἡλιακὸν ὥρολόγιον, σφαῖραν τοῦ οὐρανοῦ καὶ χάρτην τῆς γῆς, τὸν ὁποῖον συνεπλήρωσεν ὁ συμπολίτης του Ἐκαταῖος.

Ὁ Ἀναξίμενης (585 - 528) ἐσκέφθη ὅτι τὰς ιδιότητας τῆς ἀρχικῆς οὐσίας, ὅπως τὴν ἠθέλεν ὁ Ἀναξίμανδρος, τὰς ἔχει ὁ ἀήρ. Δι' αὐτὸ ἀρχικὴν οὐσίαν ἔβαλε τὸν ἀέρα. Αὐτὸς ζωογονεῖ καὶ συκρατεῖ τὸν κόσμον.

Ὁ ἀήρ ἅμα ἀραιωθῆ, γίνεται φωτιά, ἅμα πυκνωθῆ, ἄνεμος, σύννεφον, χῶμα, πέτρα. Πρῶτῃ ἐσχηματίσθη ἡ γῆ, ἡ ὁποία ὡς πλατεῖα σανὶς κρατεῖται μετέωρος ἀπὸ τὸν ἀέρα. Τὰ ἄστρα γίνονται ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς γῆς. Αὐταὶ ἅμα ἀναβοῦν ὑψηλὰ, ἀνάβουν καὶ γίνονται φωτιά καὶ ἅμα πυκνωθοῦν, ἄστρα. Ἡ σελήνη παίρνει τὸ φῶς τῆς ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ἔδωσε φυσικὴν ἐρμηνεῖαν εἰς τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Ὅπως ὁ Ἀναξίμανδρος, παραδέχεται ὅτι κόσμοι σχηματίζονται καὶ καταστρέφονται.

Ὅσον ἀπλοῖκαὶ καὶ ἂν φαίνωνται αἱ γνώμαι τῶν παλαιωτάτων Ἑλλήνων φιλοσόφων, εἶναι φανερόν ὅτι ἔγινε τεραστία πρόοδος. Ἐφθασαν ἀπὸ τὴν μυθολογικὴν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου. Ἡ Ἴρις, δηλαδὴ τὸ οὐράνιον τόξον, εἰς τὸν Ὅμηρον εἶναι ἓνα πρόσωπον, θεά, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διὸς τῶρα ἔγινεν ἀτμοσφαιρικὸν φαινόμενον.

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ Ο ΕΦΕΣΙΟΣ 544 - 484

Μίαν γενεάν νεώτερος ἀπὸ τὸν τελευταῖον Μιλήσιον εἶναι ὁ περιλάλητος Ἡράκλειτος ἀπὸ τὴν δευτέραν μεγαλόπολιν τῆς Ἰωνίας, τὴν Ἐφεσον. Ἡ φήμη του ἐγένεσε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἀπὸ μεγάλην, σχεδὸν βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἦτο ἀντίθετος τόσον τῆς τυραννίδος, ὅσον καὶ τῆς δημοκρατίας. Προικισμένος μὲ βαθυστόχαστον νοῦν, ἦτο μεγαλόφρων καὶ ὑπερόπτης, περιφρονῶν ἀκόμη καὶ τοὺς σπουδαιότερους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς του.

« Ἡ πολυμάθεια, ἔλεγε, δὲν κάμνει κανένα σοφόν, ὅπως δὲν ἔκαμε τὸν Ἡσίοδον, τὸν Πυθαγόραν, τὸν Ξενοφάνη καὶ τὸν Ἑκαταῖον », « Ὅσον διὰ τὸν Ὀμηρον τοῦ ἀξίζει νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ τὸν ραπίσουν. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Ἀρχίλοχος ». « Τοὺς Ἐφεσίους ὅλους πρέπει νὰ τοὺς πνίξῃς καὶ νὰ παραδώσῃς τὴν πόλιν εἰς τοὺς ἀνηλίκους », διότι εἶχον ἐξορίσει τὸν φίλον του ἀρχηγὸν τῶν ἀριστοκρατῶν.

Ἐπίστευεν ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος κανονίζει τὴν φύσιν. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι αἰώνιος καὶ κανονίζει τὰ πάντα, οἱ ἄνθρωποι δὲν τὸν ἐννοοῦν, καὶ ὅταν ἀκόμα τοὺς τὸν ἐξηγήσῃς. Εἶναι οἱ ἴδιοι, ὅταν κοιμῶνται καὶ ὅταν εἶναι ἐξυπνοί. Παρατηρῶν τὴν διαρκῆ μεταβολὴν εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν, ὅτι ὅλα ἀλλάζουν.

« Ὅλα τρέχουν καὶ ἀλλάζουν, τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν. Δὲν ἤμποροῦμεν δύο φορές νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ἴδιον ρεῦμα « Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει », « δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίῃς ».

Διὰ νὰ γίνεταί αὐτό, πρέπει ἡ ἀρχικὴ οὐσία τοῦ κόσμου νὰ εἶναι κάτι ἀνήσυχον καὶ κινημένον. Τοιοῦτον εἶναι τὸ πῦρ. Ἡ βαθυτέρα λοιπὸν οὐσία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ φωτιά. Φλόγα καὶ φωτιά κινεῖ τὸν κόσμον.

Τὰς σκέψεις του ὁ μεγαλόφρων φιλόσοφος τὰς διέτύπωσεν εἰς πυκνὰς φράσεις, εἰς ἀποφθέγματα ἐπιβλητικὰ καὶ δυσκολονόητα. Ἴσως διὰ νὰ μὴ τὸν ἐννοοῦν οἱ κοινὸι ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Ἡράκλειτος ὁ σκοτεινός.

Οἱ δύο Μιλήσιοι, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης, εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Ὁ πρῶτος ἔγραψε τὸ πρῶτον ἴσως πεζὸν σύγγραμμα. Ἀπὸ τοὺς δύο μᾶς ἔμειναν μόνον μικραὶ φράσεις. Τοῦ πρῶτου εἶναι κάπως ποιητικώτεροι. Ὁ Ἀναξίμενης ὁμως ἔγραψε στρωτὴν ἐπιστημονικὴν γλῶσσαν. Ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον μᾶς ἔμειναν πολλὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀναπαριστάνουν τὴν φυσιογνωμίαν του. Ἐμελετήθησαν πολὺ, ἔθαυμάσθησαν καὶ εἶχον μιμητάς, ὅπως τὸν παράδοξον γερμανὸν φιλόσοφον Νίτσε τὸν περασμένον αἰῶνα.

ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αἱ τολμηραὶ ἰδέαι τῶν φιλοσόφων τῆς Ἰωνίας ἐκίνησαν διαμαρτυρίαν εἰς τὸν συντηρητικώτερον κόσμον τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν.

Ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καὶ ἡ σχολὴ του ἐκαλλιέργησαν, ὅπως εἶδομεν, θρησκευτικὴν φιλοσοφίαν. Ἐπλησίασαν τὴν ὀρφικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὴν μετεμψύχωσιν.

Φιλοσοφικώτερον ὁμως τὰς συντηρητικὰς ἀντιλήψεις ὑπεστήριξαν οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς, τῆς γνωστῆς ἀποικίας τῶν Φωκαέων ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἰταλίας.

Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος (570-475), ὁ θεωρούμενος ἰδρυτὴς τῆς Σχολῆς, ἔφυγεν, ὅπως εἶδομεν, 25 ἐτῶν ἔμπρὸς εἰς τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν (546) καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ἑλέαν. Διὰ τὴν ὑποστηρίξει τὴν θρησκείαν, ἐζήτησε νὰ τὴν ἐκκαθαρίσῃ ἀπὸ τὴν μυθολογίαν, ἀπὸ « τὰ παραμύθια τοῦ παλαιοῦ καιροῦ », ὅπως λέγει ὁ ἴδιος. Ἐπολέμησε μὲ θέρμην τὸν ἀνθρωπομορφισμόν καὶ ἐκαυτηρίασε τοὺς ποιητάς, οἱ ὁποῖοι ἐφόρτων εἰς τοὺς θεοὺς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἐλαττώματα.

« Ἐνας θεὸς ὑπάρχει, μέγιστος ἀνάμεσα εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ δὲν ὁμοιάζει μὲ τοὺς θνητοὺς οὔτε εἰς τὸ σῶμα οὔτε εἰς τὴν σκέψιν. Μένει ἀκίνητος εἰς τὴν ἰδίαν πάντοτε θέσιν, δὲν πηγαίνει ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Εἶναι ὄλος μᾶτια, ὄλος αὐτιά, ὄλος σκέψεις καὶ κινεῖ χωρὶς κόπον τὸ πᾶν μὲ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ του ».

Ἔτι εἰς τὸν κόσμον κάμνουν ἐνότητα, ὅλα εἶναι ἓνα, « ἐν τὸ πᾶν ». Αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός, ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος.

Ὁ κύριος ἀντιπρόσωπος ὅμως τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς εἶναι ὁ Παρμενίδης ὁ Ἑλεάτης, τοῦ ὁποῦ ἡ ζωὴ προχωρεῖ εἰς τὸν 5ον αἰῶνα (540-470). Ἀπὸ ἀρχοντικὴν οἰκογένειαν, νομοθέτης, ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα του ἐξαιρετὸν σύνταγμα. Ὁ Παρμενίδης ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Ἡρακλείτου. Εἰς τὴν αἰωνίαν κίνησιν καὶ ροὴν ἐκείνου ἀντέταξε τὴν ἀκίνησιαν καὶ τὴν ἀρνησιν κάθε μεταβολῆς. Ἡ κίνησις καὶ ροὴ εἶναι φαινόμενον, ἀπάτη τῶν ἀμορφώτων, ἐνῶ τὰ πράγματα, ὁ κόσμος εἰς τὸ βάθος μένει ἀκίνητος.

Ἐπάρχει μόνον ἓνα ὄν ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον. Οὔτε ἀρχὴν ἔχει, οὔτε τέλος, οὔτε σηκώνει ἀλλαγῆς. Ἀληθινὴ εἶναι μόνον ἡ γνώσις, ἡ ὁποία δεικνύει τὸ ὄν ἓνα καὶ ἀμετάβλητον. Αἱ αἰσθήσεις ἀντιθέτως, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὰ πολλὰ, τὴν γένεσιν, τὴν φθοράν, τὴν μεταβολήν, μᾶς γελοῦν καὶ μᾶς βυθίζουν εἰς τὴν πλάνην.

Εἰς ἓνα ποίημα βαρὺ καὶ δυσκολονόητον ὁ Παρμενίδης περιγράφει τὸ ταξίδι του ἐπάνω εἰς ἄρμα πρὸς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς, ἡ ὁποία τοῦ ἀποκαλύπτει τὴν ἀλάθευτον ἀλήθειαν, ποὺ εἶναι ἡ ἰδικὴ του ἡ διδασκαλία, καὶ τὰς πλανερὰς δοξασίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως τοῦ Ἡρακλείτου.

Πενήντα περίπου ἔτη μετὰ τὸν Παρμενίδην ἔζησεν ἓνας ἐξαιρετὸς ἐπίσης σοφός, ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντινός (495-435), φύσις πλουσία, ἐπιστήμων, ποιητῆς καὶ θαυματουργός, τοῦ ὁποῦ ὅμως ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον ἀνήκουν εἰς τὸν 5ον αἰῶνα.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 6ου ΑΙΩΝΟΣ

Ἦδη τὸν 6ον π.Χ. αἰῶνα βλέπομεν νὰ γίνεται ἐμπρὸς μᾶς αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπον « ἑλληνικὸν θαῦμα ». Οἱ Ἕλληνες ζοῦν, σκέπτονται, γράφουν διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς.

Ἡ γλωσσὰ των μετὰ λαμπρὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα παρήγαγεν, ἔλαβε τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τῶν γλωσσῶν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ μετὰ ἀσύγκριτον δημιουργικότητα ἔζησε μεγαλειώδη ἐξέλιξιν.

Κατ' ἀρχὰς ἐξύμνησεν, εἰς τὰς ἐσοχωτέρας ἐποποιίας ἀπ' ὅσας ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τὰς περιπετείας

τῶν πολεμιστῶν καὶ τῶν θαλασσοπόρων. Δὲν ἠσθάνθη ὅμως νὰ ταπεινῶνεται, ὅταν ἔψαλλε μὲ τὸν Ἡσίοδον τοὺς γεωργοὺς σκυμμένους εἰς τὸ ἄροτρον των.

Διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς εὐγενεῖς, ἐπενόησε τὴν ἀτελεύτητον ποικιλίαν τῶν ὕμνων. Ὁ Πίνδαρος, 20 ἐτῶν τὸ 498, συνέθεσε τὴν πρώτην ᾠδὴν του. Μὲ τὸν Ἰάμβον ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ τῶν τραγουδιστῶν τοῦ δήμου σκληρὸν ὄπλον κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

Διὰ νὰ γοητεύσῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὸν λαόν, ἐδημιούργησε τὸ δράμα καὶ ὁ Αἰσχύλος εἰκοσιπέντε ἐτῶν, τὸ 500, ἔδωκε τὴν πρώτην του τραγωδίαν.

Δὲν ἠρκέσθη νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὠραῖον μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ ἐζήτησε τὴν ἀλήθειαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πεζοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἶχε τὴν ὠραιότητα εἰς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν διαύγειαν.

Ἐπέτρεψεν ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος νὰ ἐφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον μὲ τὴν μορφήν τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐγένεν ἡ καθαυτὴ γλῶσσα τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Η Τ Ε Χ Ν Η

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΧΑΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης εἶναι τὰ ὠραιότερα ἀπ' ὅσα κατεσκεύασαν οἱ ἄνθρωποι. Μὲ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἡ τέχνη εἶναι ἡ ζωηροτέρα, εὐγενεστέρα καὶ ἐπιτυχεστέρα ἐκδήλωσις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς τὰ ἀριστουργήματά του ἀπεκρυστάλλωθῆσαν ὅλα τὰ προσόντα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ φλογερὰ φαντασία, συγκρατημένη ὁμως ἀπὸ τὸ λογικόν, ἡ λεπτότης, ἡ δίψα διὰ ἐλευθερίαν ἀλλὰ καὶ καθαρότητα μορφῆς καὶ διαύγειαν τῶν ιδεῶν.

Ὁ Ἕλληνας ἠγάπησε τὸ ἀρμονικὸν καὶ παθαίνεται διὰ τὴν εὐρυθμίαν.

Η ΑΡΧΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀξιολύπητα συντρίμματα. Κανεῖς ναός, κανὲν ἀγαλμα, κανὲν ἀγγεῖον δὲν ἐσώθη ἀκέραιον. Ἐκ τῶν πολλοῦς ὀνομαστοῦς ναοῦς ἔμειναν μόνον τὰ θεμέλια. Ἀνάγλυφα καὶ ἀγγεῖα συνετρίβησαν καὶ ἐτάφησαν εἰς τὰ ἐρείπια. Τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς, εἰκόνες, τοιχογραφίαι, ἐξηφανίσθησαν σχεδὸν ἐντελῶς, ὥστε ιδεᾶν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων μᾶς δίδουν μόνον αἱ παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Ἐν τούτοις τόσον καταπληκτικὴ ἦτο ἡ παραγωγή τῶν ἀρχαίων εἰς ἔργα τέχνης, ὥστε μᾶς ἔμειναν ἀφθονα λείψανα, τὰ ὅποια μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθῆσωμεν εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

Τὴν λάμπιν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἔδωσε τὸν 5ον αἰῶνα. Διὰ νὰ

φθάση ὅμως εἰς τὴν τελειότητα ἐκείνην, ἐχρειάσθη αἰῶνων ὑπομονητικῆ ἐργασία.

Τὴν καταστροφὴν τῆς κρητομυκηναϊκῆς τέχνης μετὴν δωρικὴν μετανάστευσιν ἠκολούθησεν, ὅπως εἶδομεν, περίοδος σκότους. Τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος ὠνόμασαν ἑλληνικὸν μεσαῖωνα, διότι ἦσαν χρόνοι ἀμαθείας, ὅπως ὁ μεσαίων διὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἡ τέχνη τῆς, ὅπως ἐμφανίζεται ἰδίως εἰς τὰ ἀγγεῖα, εἶναι γεωμετρικῆ.

Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα ἤρχισεν ἡ ἀνάπτυξις, ἀργά, με κόπον καὶ με δοκιμὰς. Τὸν 6ον αἰῶνα ἔχομεν ζωηρὰν κίνησιν. Κτίζονται ναοί, κοσμοῦνται με ἀνάγλυφα, κατασκευάζονται ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα γίνονται ἔργα καλλιτεχνικά.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ναοὶ καὶ ἀγάλματα γίνονται ἀπὸ ξύλου. Ἀργότερον μετεχειρίσθησαν μίαν πέτραν μαλακὴν, τὸν πῶρον. Τέλος κατέληξαν εἰς τὸ μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἔγινε τὸ κατ' ἐξοχὴν ὑλικὸν τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων.

Μέ ὅλην τὴν πρόοδον ὅμως τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ναοί, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα, εἶναι ἀκόμη ἀρκετὰ ἄτεχνα καὶ δεικνύουν ἀπειρίαν.

Τὴν γεωμετρικὴν περίοδον λοιπὸν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἠκολούθησεν ἡ περίοδος προπαρασκευῆς τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα, τὴν ὁποῖαν ὠνόμασαν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν καὶ τὴν τέχνην ἀρχαϊκὴν. Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη φθάνει περίπου μέχρι τοῦ 480-470 π.Χ.

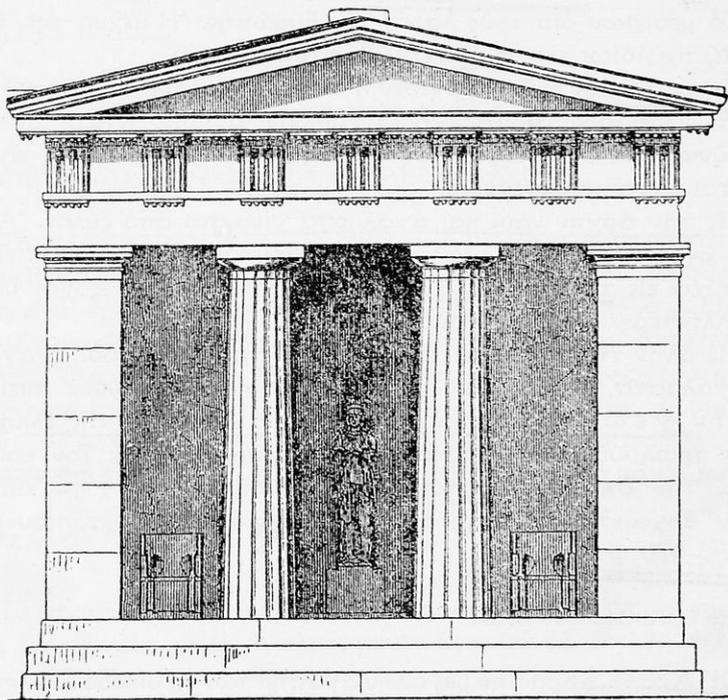
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ: Ο ΝΑΟΣ

Οἱ Ἀχαιοὶ παρὰ τὴν μεγάλην ἀγάπην των εἰς οἰκοδομὰς, ἔκτισαν ἀνάκτορα, ὀχυρώματα, τάφους, ὄχι ναοὺς. Τὰς θυσίας των ἐτέλουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς ὑψηλοὺς κατὰ προτίμησιν τόπους. Ἀφοῦτο ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐφαντάσθησαν τοὺς θεοὺς ὡς ἀνθρώπους, ἦτο φυσικὸν νὰ σκεφθοῦν ὅτι χρειάζονται κατοικίαν.

Τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν τὴν ἐφαντάσθησαν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ μεγάρου τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἐκτίζαν στενόμακρον δωμάτιον, χωρὶς παράθυρον, με στοὰν τὸ πολὺ ἐμπρός, ἡ ὁποία ἐσχηματιζέτο, ὅπως καὶ εἰς τὸ μέγαρον, με τὴν προέκτασιν τῆς στέγης καὶ ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς δύο στύλους. Τὸ

δωμάτιον ὠνομάζετο σηκός, τὸ ὅποιον σημαίνει ἀρχικῶς τόπος περιμανδρωμένος.

Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ναὸς ἦτο κατοικία τοῦ θεοῦ. Ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ στεγάζη τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ· καὶ ἄλλα ἱερὰ ἀντικείμενα καὶ ὄχι ὡς τόπος συγκεντρώσεως ὅπως ἡ

Ναὸς πρόστυλος.

Πρόσοψις ἀπλουτέρου ναοῦ μὲ δύο κίονας καὶ δύο παραστάδας.
Παραβάλετε μὲ τὴν πρόσοψιν τοῦ μυκηναϊκοῦ μεγάρου (σελ. 34).

ἰδική μας ἐκκλησία. Ὁ λαὸς δὲν εἰσήρχετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Αἱ τελεταὶ ἐγίνοντο ἔξω εἰς τὸ ὑπαίθρον. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ὁ βωμὸς διὰ τὰς θυσίας. Οἱ ναοὶ ἦσαν συνήθως ἐντὸς περιβόλου φυτευμένου μὲ δένδρα, ὁ ὅποιος ἐλέγετο τέμενος, δηλαδὴ τόπος χωρισμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν.

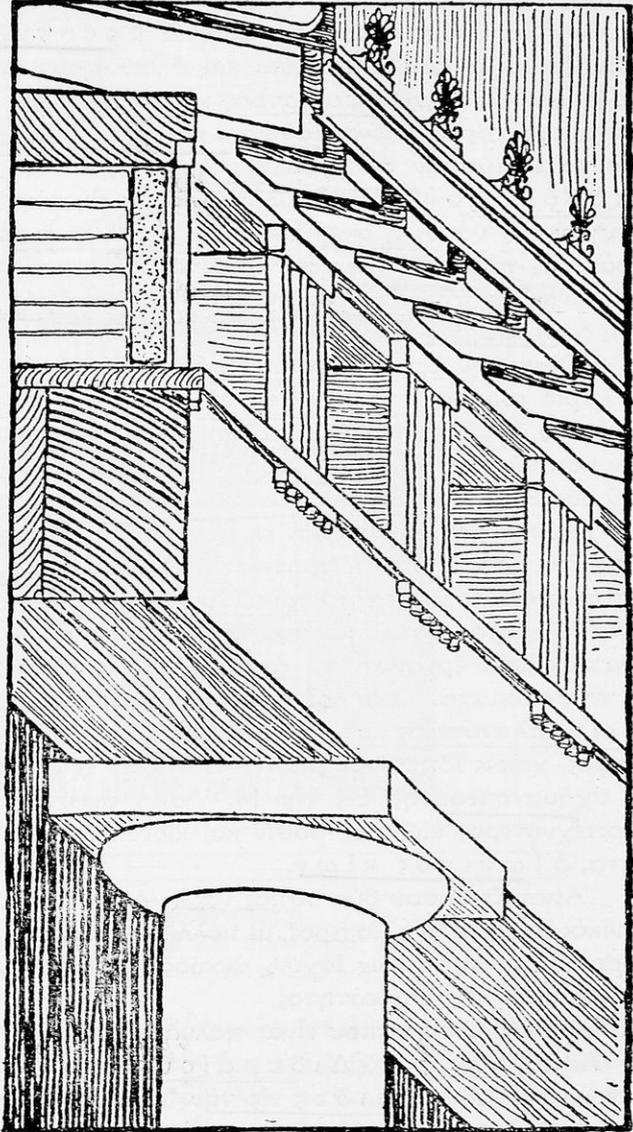
Διὰ τοῦτο οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων ἦσαν μικροί. Ὁ παλαιότερος με στοὰν ἢ στύλους ἐμπρὸς ὀνομάζεται πρόστυλος. Ἀργότερον προσέθεσαν στοὰν καὶ ὀπίσω καὶ ὁ ναὸς ἐγίνεν ἀμφιπρόστυλος. Τέλος κατεσκεύασαν στοὰς καὶ στύλους εἰς ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ὁ τοιοῦτος ναὸς ὠνομάσθη περίπτερος. Ὅπισω εἰς τὸν σηκὸν κατεσκεύασαν ἄλλο δωμάτιον, συνεχόμενον με̄ ἐκεῖνο, τὸν ὀπισθόδομον, ὅπου ἐφύλαττον τοὺς θησαυροὺς. Εἰς τοὺς ἀνεπτυγμένους ναοὺς ἡ στέγη εἶναι ὑψηλότερα εἰς τὸ μέσον καὶ κλίνει πρὸς τὰς πλαγίας πλευρὰς. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται ἀνά ἓν τρίγωνον εἰς τὴν ἐμπροσθίαν καὶ ὀπισθίαν ὄψιν, τὰ ὅποια λέγονται ἀετώματα.

Ὅλην τὴν ὠραιότητά του ἔδειξεν ὁ ναὸς, ὅταν ἐγίνεν μαρμάρινος. Ἡ κυρία εὐμορφία του εἶναι εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν του, εἰς τὸ στερεὸν σχεδίασμα τοῦ περιγράμματος, τὸ ὅποιον τὸν κάμνει νὰ ξεχωρίζῃ καθαρὰ καὶ νὰ φαντάζῃ μέσα εἰς τὸ γαλάζιο τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ παιγνίδι τῶν σκιῶν καὶ τοῦ φωτὸς μεταξὺ τῶν κίωνων ἔδιδεν εἰς τὴν εὐμορφίαν αὐτὴν κάτι τὸ εὐκίνητον καὶ ζωντανόν. Εἰς αὐτὸ προστίθεται ἡ γοητεία τῆς διακοσμῆσεως, ἡ ὅποια ἐπιβάλλεται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς κατασκευῆς.

Τὸ κύριον στόλισμα τοῦ ἑλληνικοῦ ναοῦ εἶναι ὁ κίων καὶ ὡς συμπλήρωμα ἔρχονται τὰ ἀνάγλυφα του, κυρίως αἱ παραστάσεις εἰς τὰ ἀετώματα. Ὁ ἀπλούστερος καὶ ὠραιότερος εἶναι ὁ δωρικός κίων, πλατύτερος κάτω με̄ ραβδώσεις, στηριζόμενος ἀμέσως εἰς τὸ ἔδαφος, χωρὶς ἰδιαιτέραν βάσιν, καὶ ἐπάνω ἔχων μικρὸν κιονόκρανον, εἰς σχῆμα στεφάνης. Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀνεπτύχθη λεπτότερος καὶ περιτεχνότερος κίων, με̄ βάσιν καὶ κιονόκρανον με̄ ἐλικοειδῆ κοσμήματα, ὁ ἰωνικός κίων.

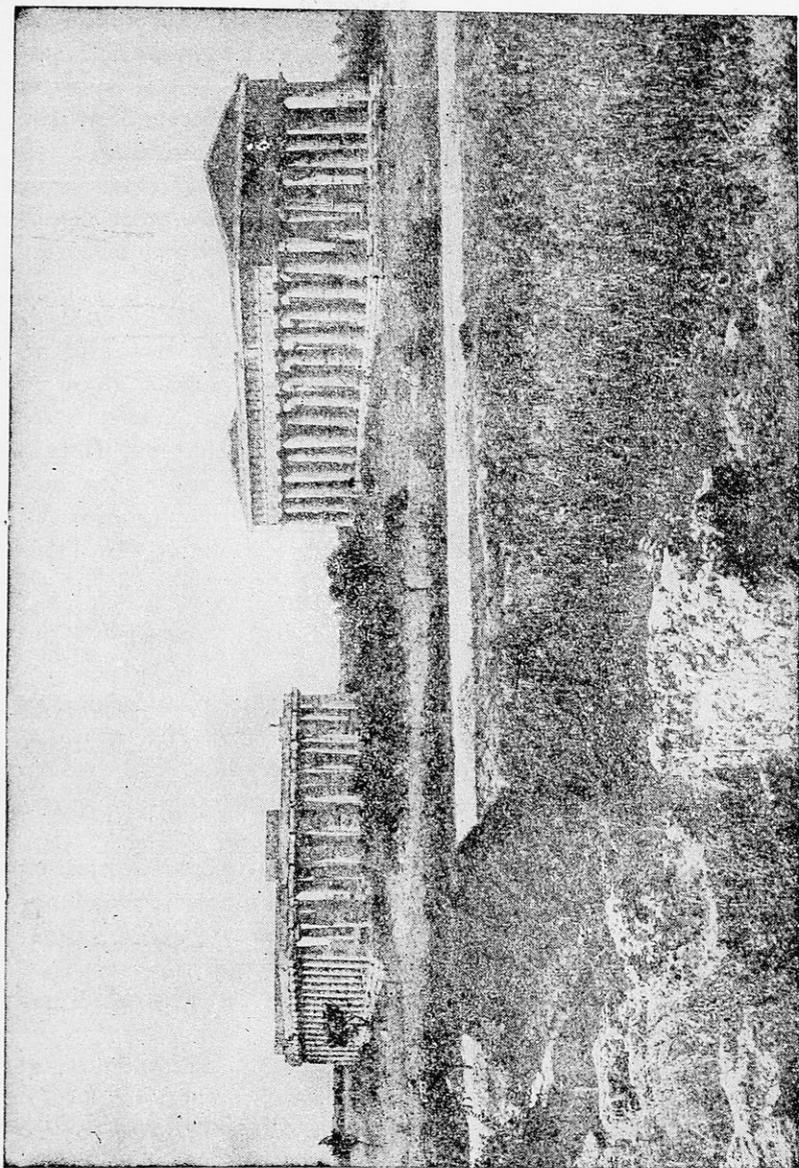
Ἀνεπτύχθησαν δύο τύποι ναῶν, ὁ ἰωνικὸς καὶ ὁ δωρικὸς. Ὁ ἰωνικὸς εἶναι πολυτελέστερος, με̄ πολλὰ κοσμήματα, ὁ δωρικὸς ἀπλοῦς ἀρρενωπός, ἀποπνέων ἰσχύν, ὠραῖος εἰς τὴν ἀπλότητά του καὶ με̄ τὸ αἶσθημα τῆς στερεότητος.

Τοῦ πρώτου τύπου εἶναι πολυάριθμοι καὶ ὀνομαστοὶ ναοὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ ναὸς τοῦ Διδυμαίου Ἀπόλλωνος εἰς τὴν Μίλητον, τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον, τὸ Ἡραῖον εἰς τὴν Σάμον. Ἀπ' αὐτοὺς μόνον πενιχρὰ λείψανα ἐσώθησαν. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ὅμως τῶν Δελφῶν ἀνεστηλώθη ὁ θησαυρὸς τῶν Κνι-

Δωρικός κίον ξυλίνου νοού.

Οι νοοὶ ἀργυρεῖς ἦσαν ξύλινοι, ὁ κίον κορυμῆς ροιμαδένης δρύος. Διὰ τοῦτο εἶναι παρύτερος πρὸς τὴν κάτω, ἐνῶ οἱ χρητο-
 μυκηρονάκοι κίονες εἶναι παρύτεροι ἐπάνω (πρβ. εἰκ. σελ. 34). Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κατασκευάζοντος κυλίνδρου προσκε-
 φάλον καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοποθετοῦν τετραγώνων τετραγώνων τετράκωνον τετράκωνον ἀπὸ παρὺ ξύλου. Ἴδ' προσκέφαλον ἐνομασθη κατόπιν ἐ' χ' ἔ' ν ο ς,
 ἡ δὲ πλάξ ἀ β α ξ (ἴδε ἐπιγραμμένην εἰκόνα). Οἱ κίονες μὲ τὰ κινώμενα τῶν βασιλεύοντων ἐνομασθέντων ἐπὶ στήθην
 ἡρῶν-τιος ἔργον τὴν αἰσοδομήν καὶ βασιλεύοντων ἐπὶ στήθην.

Οι δύο ναοί της Ποσειδωνίας (Paestum, Κάτω Ήτολια).
‘Η λεγόμενη βασιλική του 6ου αιώνα και ο τεράστιος ναός του Ποσειδώνος του 5ου αιώνα.

δίων, πολύτιμον δείγμα Ιωνικού ναού, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ ἀντι κίωνων φέρει δύο γυναῖκας με ἰωνικὴν στολήν, τὰς λεγομένας Καρυάτιδας.

Τὸν βον αἰῶνα τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν εὐρίσκετο εἰς ὄλην τὴν λαμπρότητά του. Ἄρχοντες καὶ ἰδιῶται ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ προσφέρουν ἀφιερῶματα, τὰ ὁποῖα ἐκάστη πόλις ἐφύλαττεν ἐντὸς μικροῦ ναοῦ, τοῦ λεγομένου Θησαυροῦ. Ὁ περὶ τὸν ναὸν χῶρος εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ τοιαῦτα ἰδρύματα καὶ ἦτο πραγματικὸν μουσεῖον ἰωνικῆς τέχνης.

Δωρικοί ναοί ἐκτίσθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἰδίως ἐπιβάλλονται με τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὄγκον των. Ὁ ἀρχαιότερος ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τὸ Ἡραῖον τῆς Ὀλυμπίας (2ον ἡμισυ τοῦ 7ου αἰῶνος), ἔπειτα ἔρχονται τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σελινοῦντος εἰς τὴν Σικελίαν. Πληρεστέραν ἰδέαν δωρικοῦ ναοῦ ἀρχαϊκῆς τέχνης δίδει ὁ καλύτερον διατηρηθεὶς ναὸς τῆς Δήμητρος εἰς τὴν Ποσειδωνίαν τῆς Ἰταλίας, εἰς τὸ Paestum, ὅπως λέγουν οἱ Εὐρωπαῖοι, καθὼς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ: ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΛΥΦΑ

Τὰ παλαιότερα ἀγάλματα ἦσαν ξύλινα, με κλειστοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βραχίονας κολλημένους εἰς τὸ σῶμα. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ξόανα. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Δαίδαλος κατεσκεύασεν ἀγάλματα βλέποντα καὶ βαδίζοντα, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι εἶχον ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς πόδας εἰς στάσιν βαδίσματος.

Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ λίθου καὶ τοῦ μαρμάρου ἔδωσε κόπον εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ μόνον ἢ ἀγάπη των εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνίκησε τὰς δυσκολίας. Παρὰ τὰ μαρμάρινα κατεσκεύασαν χυτὰ ὀρειχάλκινα ἀγάλματα. Εἰς ὄλην τὴν διάρκειαν ὅμως τῆς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων ἐποχῆς τὰ ἀγάλματα δὲν ἔπαυσαν νὰ παρουσιάζουν ἀτελείας.

Δύο εἶναι οἱ ἐπικρατέστεροι τύποι ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων, οἱ «κοῦροι» καὶ οἱ «κόραι».

Οἱ κοῦροι εἶναι ἀγάλματα ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα ζητοῦν νὰ παραστήσουν τὴν ἀνδρικήν ρώμην. Διὰ τὴν κατασκευὴν των μεταχει-

ρίζονται συνθηθέστερον τὸν ὀρείχαλκον, διότι τὸ βαθὺ χρῶμά του ἀρμόζει περισσότερο διὰ τὸ μαυρισμένον ἀπὸ τὸν ἀέρα τῆς παλαιστρας ἀνδρικὸν σῶμα.

Ἡ κεφαλὴ προσβλέπει ἔμπρός, αἱ χεῖρες εἶναι προσκεκολλημέναι ἐπὶ τῶν μηρῶν, ὁ ἀριστερὸς ποὺς προβάλλεται, χωρὶς νὰ κάμπτεται τὸ γόνυ. Ἡ κόμη πίπτει πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐν μέρει καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς βοστρύχους. Τὸ ἀγαλμα στέκεται εἰς στάσιν προσοχῆς. Ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός ἐκτελοῦν τὰς ἰδίας κινήσεις, ἡ κεφαλὴ προβάλλεται ἀκίνητος πρὸς τὰ ἔμπρός, οὐδὲν γόνατον κάμπτεται, ἑκάστη χεὶρ στηρίζεται μὲ ἐσφιγμένην τὴν πυγμὴν ἐπὶ τῆς κνήμης. Ἐἰς τὸ πρόσωπόν του ἔχει ἑλαφρὸν μειδιάμα, χαρακτηριστικὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα. Πολλοὶ ἐκ τῶν κούρων εἶναι τεράστιοι.

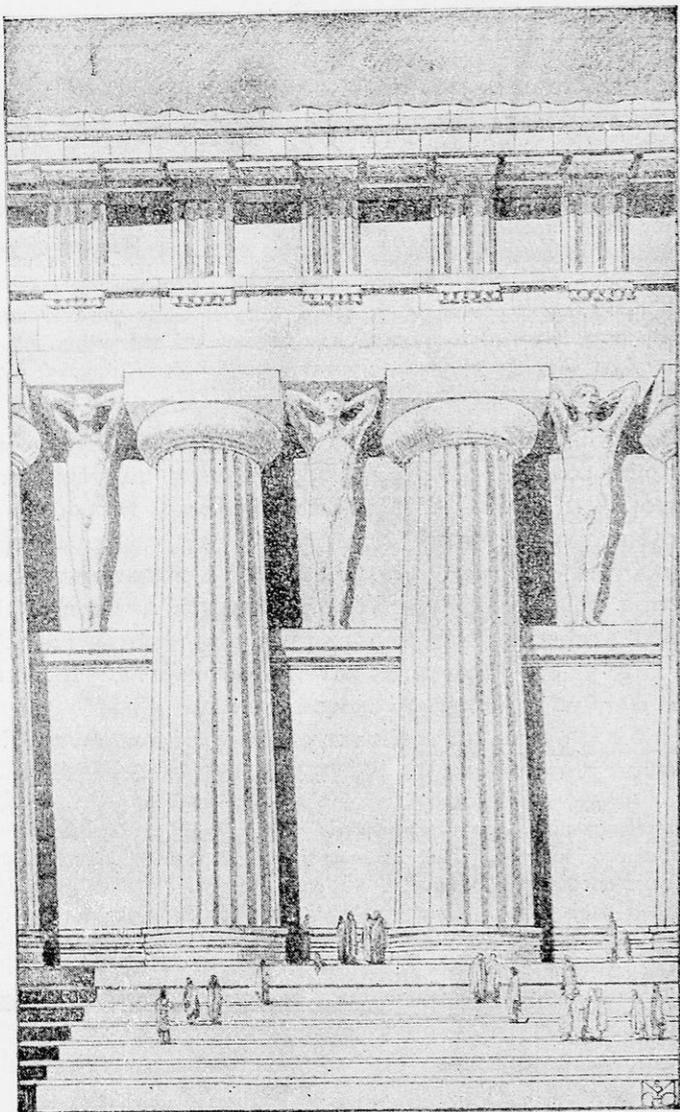
Οἱ κοῦροι ἐνθυμίζουν αἰγυπτιακὰ ἀγάλματα. Ἐχουν ὁμως τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἑλληνικῆς παραστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι γυμνοί. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς θαυμάζουν τὸ ἀνδρικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον βλέπουν γυμνὸν εἰς τὰς παλαιστρας, τὸ παρατηροῦν μὲ προσοχὴν καὶ θέλουν νὰ τὸ παραστήσουν μὲ ἀκρίβειαν. Παρὰ τὴν φανεράν ἀτεχνίαν, τὸ σφριγῶν ἀπὸ ζωὴν καὶ δύναμιν ἀνδρικὸν σῶμα μὲ τοὺς ἰσχυροὺς μῦς τῶν γονάτων καὶ τοῦ στήθους, μὲ τὰς χεῖρας ἐσφιγμένας καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ μειδιάματος, δίδει ἀληθινὴν αἰσθητικὴν ἱκανοποίησιν.

Αἱ κόροι εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῶν κούρων. Αὐταὶ εἶναι ἐνδεδυμένα.

Αἱ περισσότεραι φοροῦν ἀπὸ κάτω τὸν ἰωνικὸν χιτῶνα μὲ χειρίδας καὶ ἀπὸ ἐπάνω τὸ ἱμάτιον, εἶδος ἐπανωφορίου, τὸ ὁποῖον ρίπτεται ἐπὶ τῶν ὤμων, εἴτε σκεπάζει τὸ στήθος ἢ τὸ ἀποκαλύπτει. Ἡ κόμη πίπτει εἰς βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὤμων. Ὅλοι ἔχουν εἰς τὸ πρόσωπον τὸ τυπικὸν ἀρχαῖκὸν μειδιάμα.

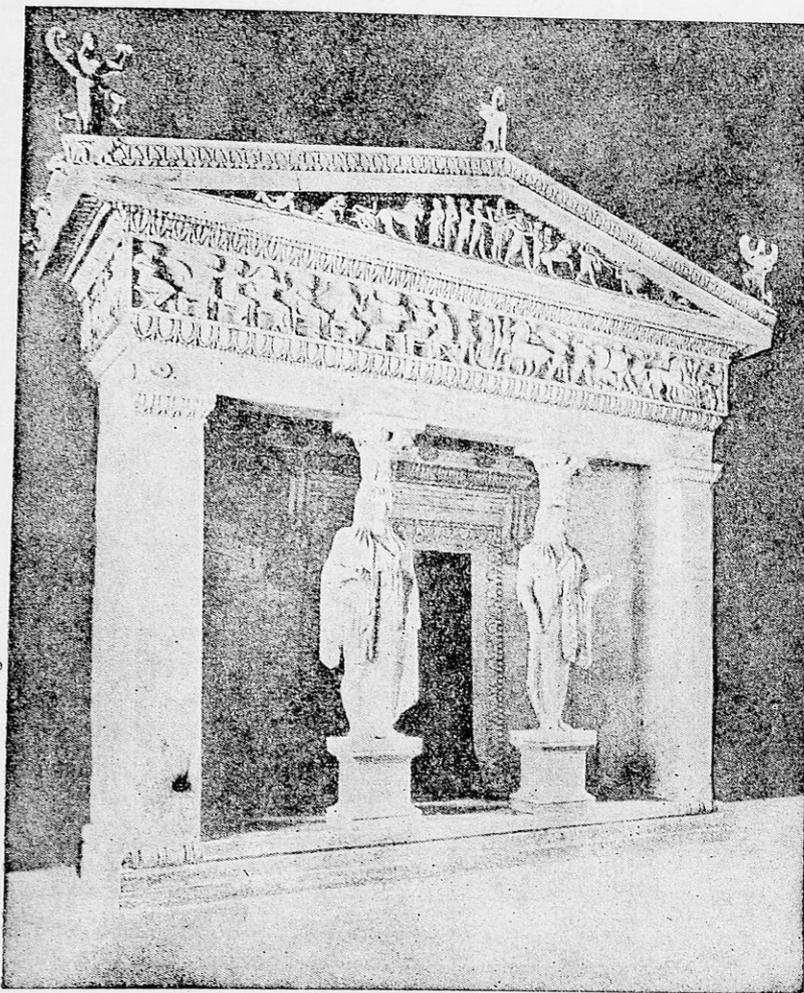
Αἱ κόραι παριστάνουν κυρίας, δεσποίνας πλουσίων οἴκων, εἶναι ἰωνικῆς προελεύσεως, σχετίζονται ἰδιαίτερος μὲ τὸ ἐργαστήριον τῆς Σάμου. Ἡ λαμπροτέρα συλλογὴ εὑρίσκεται εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Πλουσιώτερα εἶναι τὰ εὐρεθέντα ἀνάγλυφα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ ναὸς παρουσιάζει εὐκαιρίαν διὰ διακόσμησιν γλυπτικὴν, ἰδίως εἰς τὰ ἀετώματα, τὰ ὁποῖα ἐστόλισαν μὲ ἀναγλύφους μυθολογικὰς παραστάσεις ἢ καὶ ἀγάλματα. Δείγματα ἐσώθησαν ἀπὸ πολλοὺς ναοὺς

Ναός τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα.

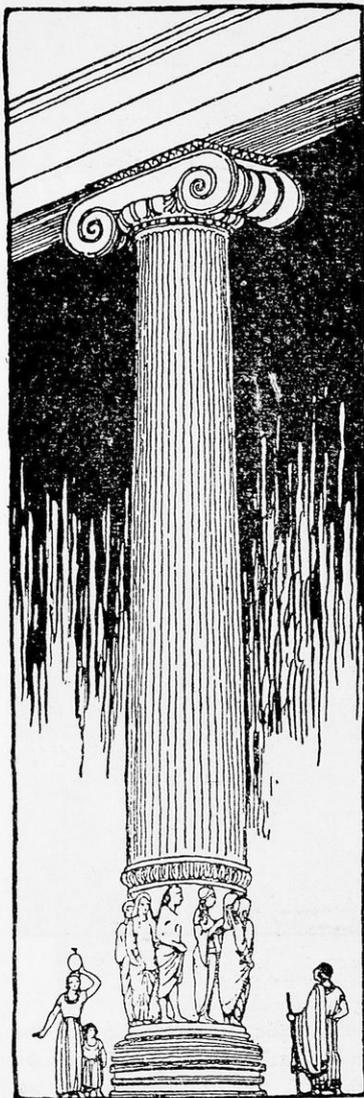
Ὁ κοινῶς λεγόμενος οἶκος τῶν Γιγάντων.
Ἐκτίσθη πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρχαῖκῆς ἐποχῆς (ἀρχαὶ τοῦ 5ου αἰῶνος). Ἦτο ὁ μεγαλύτερος ναὸς τῆς Σικελίας. Ὁ σπηλαῖος τοῦ εἶχε μῆκος 101 μ., πλάτος 44 μ. Ἐκοσμεῖτο περίξ ἀπὸ κίονας καὶ παραστάδας. Τὰ εἰς τὰ ἀνώτερα μέρη τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων ἀνδρῶν ἀγάλματα ὀνομάζονται Ἀτλαντες, ὅπως τὰ ἀνάλογα γυναικεῖα ἀγάλματα Κερυάτιδες.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων.

Ἀναπαράστασις — Μουσεῖον τῶν Δελφῶν.

Εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπως τὴν Ὀλυμπίαν, τοὺς Δελφοὺς, αἱ πόλεις διὰ νὰ φυλάξουν τὰ πολύτιμα ἀφιέρωμά τῶν, ἔκτισον τοὺς θησαυροὺς εἰς σχῆμα μικρῶν ναῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦνται τὸ πολὺ ἀπὸ πρόναον καὶ σηκόν. Εἰς τοὺς Δελφοὺς ἀντιπροσωπεύεται λαμπρῶς ὁ ἰωνικὸς ρυθμὸς εἰς τὰ τοιαῦτα κτίσματα τῶν ἰωνικῶν πόλεων. Οἱ θησαυροὶ τῶν Κνιδίων καὶ τῶν Σιφνίων εἶχον εἰς τὴν πρόσοψιν τῶν προδόμων ἀντὶ κιόνων δύο Καρυάτιδας, δηλαδὴ γυναικεῖα ἀγάλματα.

Κίον του παλαιού ναού
τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἔφεσον.
Ἴωνικός, με γλυπτὰς παραστάσεις
ἐπὶ τῆς βάσεως.

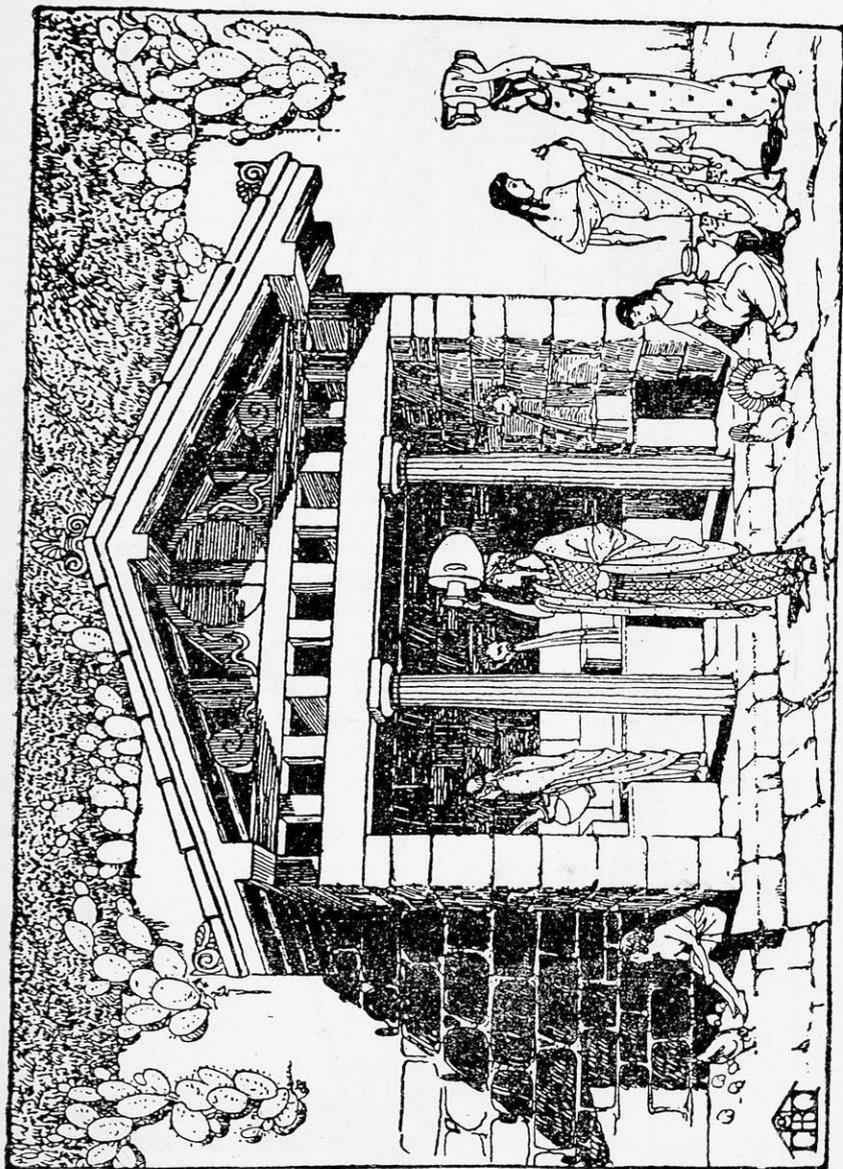
Ἐφθονα καὶ μεγάλης ἀξίας εἶναι
τὰ εὐρεθέντα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Προέρχονται ἀπὸ τεμάχια παλαιῶν
ναῶν καταστραφέντων ὑπὸ τῶν Περ-
σῶν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ξέρξου.
Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστρεψαν ἀπὸ τῆν
Σαλαμίνα μετὰ τὴν νίκην καὶ ἀπεφάσι-
σαν νὰ ὑψώσουν λαμπροτέρους ναοὺς,
τὰ λείψανα τῶν καταστραφέντων ναῶν
ἔθαψαν ἀπὸ εὐλάβειαν ὑπὸ τὸ ἔδαφος.
Εἰς τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὁποίας ἐνήργη-
σεν ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις τὸ 1885, εὐ-
ρέθησαν εἰς τὸ λεγόμενον « περσικὸν
στρῶμα », τὸ περιέχον δηλαδὴ γλυπτὰ
καὶ ἀγγεῖα χρονολογούμενα πρὸ τῶν
περσικῶν πολέμων. Τὰ πολύτιμα αὐτὰ
εὐρήματα εἶναι εἰς τὸ ἰδιαιτέρον μου-
σεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Αἱ παραστάσεις των εἶναι πε-
ρίεργοι διὰ τὴν σημερινὴν μας ἀν-
τίληψιν. Παρουσιάζουν ὁμως ζωη-
ρότητα καὶ δίδουν ὑπόσχεσιν δι'
ἀνάπτυξιν.

Προχωρημένης ἀρχαϊκῆς τέ-
χνης προϊόντα εἶναι τὰ γλυπτὰ
τῶν ἀετώματων τῆς Ἀφαιῆς εἰς
τὴν Αἴγινα (480 π.Χ.), τὰ ὁποῖα
ἀνεκαλύφθησαν τὸ 1811 καὶ σή-
μερον εὐρίσκονται εἰς τὴν γλυ-
πτοθήκην τοῦ Μονάχου.

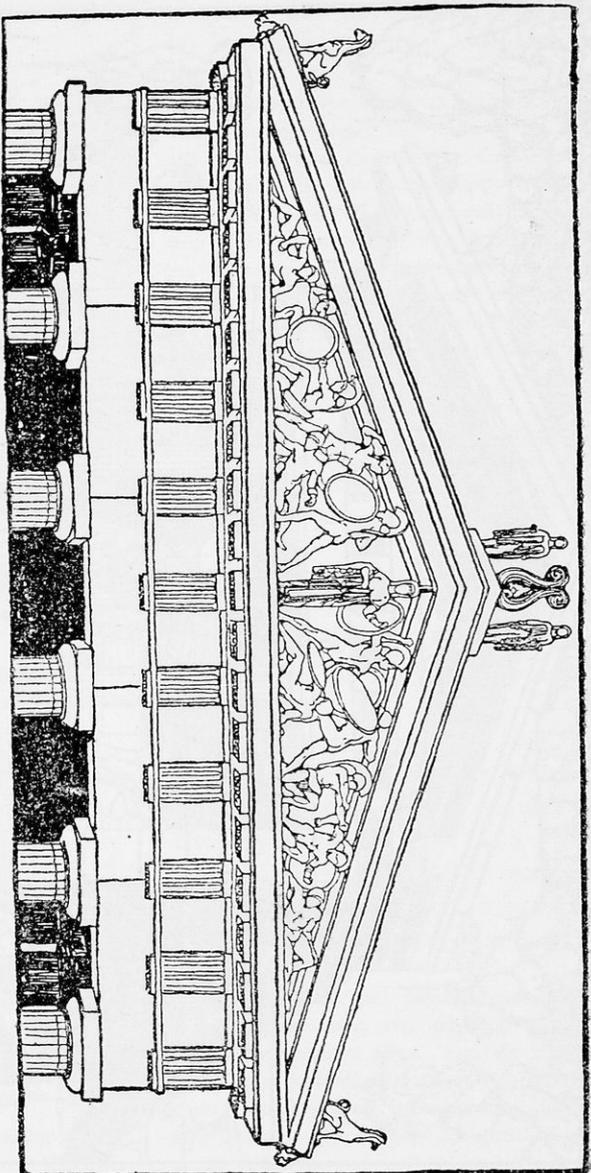
Τὸ κέντρον τοῦ ἀετώματος κατέχει
ἡ Ἀθηνᾶ φέρουσα τὴν αἰγίδα, τὸ κρά-
νος καὶ κρατοῦσα δόρυ. Καὶ εἰς τὰ δύο
ἀετώματα ἀπὸ τὰ δύο μέρη τῆς Ἀθηνᾶς
εἶναι συμπλέγματα πολεμιστῶν. Εἰς τὸ
ἀνατολικὸν παριστάνετο, καθὼς φαί-
νεται, ἡ ἔκστρατεία τοῦ Ἡρακλέους κατὰ
τῆς Τροίας, εἰς τὸ δυτικὸν τοῦ Ἀγαμέ-
μνονος ἐπίσης κατὰ τῆς Τροίας.

Ἡ Κρήνη.

Ἐπὶ ἀπαικῶ ἀγγείων.

Τὰ σπύτια εἶχον φρέατα, ἀλλὰ τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔφερον αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῆν κρήνην, ἢ ὅποια εἶναι ἀξυλόγον μέρος τῆς ζωῆς τὸν πόλεον. Ἰφροντίζον πολὺ διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐμφάνισιν τῆς. Ὀνομασταὶ κρήναι, ὅπως ἡ Ἐγνεάχρονο, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πεισιπράτου εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Μεγάρων ὑπὸ τοῦ τυραννοῦ Θεαγένους, ἦσαν ἀξυλόγια μνημεῖα, στὰς συνήθως ὅπως καὶ ἡ ἀνωτέρω εἰκονιζομένη δωρικὸν ρυθμῶ, μὲ κίονας ἐμπρός. Εἰς τοῦς τόλῳς εἶναι προσηλωμένοι κρουνοί, μαρμάρινοι κερφαλά.

Ναός τῆς Ἀφροδίτης, Αἴγινα, Δυτικὸν ἀέτωμα.

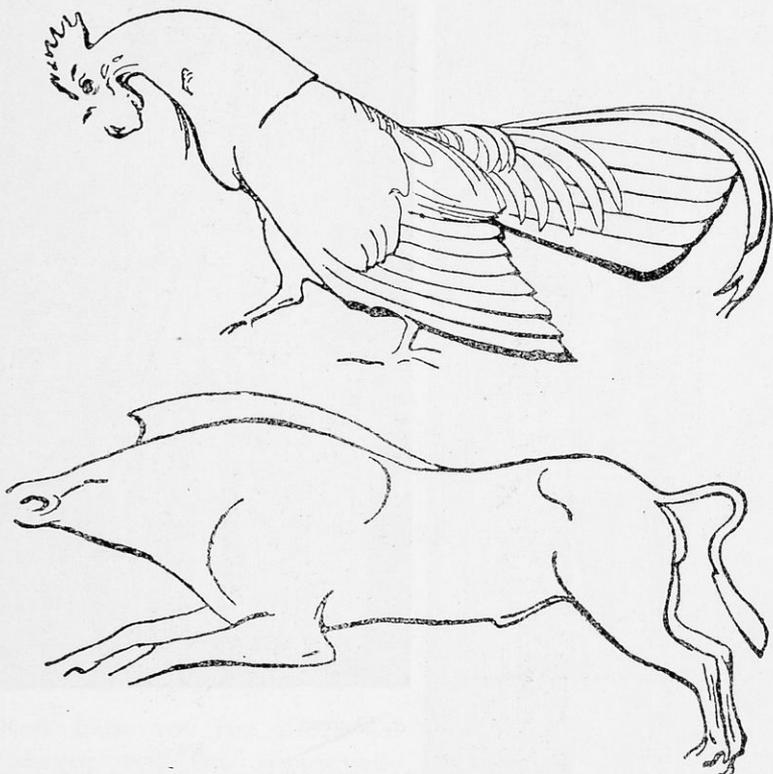
Ἀναπαράστασις εἰς τὴν γλυπτοθήκην τοῦ Μουσείου.

Ἀπὸ τοῦς ὀνομαστοτέροις ναοῦς τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς. Κεῖται εἰς περίοπτον πανοραμιατικὴν θέσιν ἐπὶ πευκοφύτου ὑψώματος δεσπόζων τοῦ Σαρωνικοῦ, ἔτιωσ ὁ ναὸς τοῦ Σουλλίου, τῆς Καλαυρίας (Πλόρου) καὶ ἔτιωσ βραδύτερον ὁ Παρθενών. Τὰ ἀνακαλυφθέντα κατὰ τὰς ἀνοσκαφὰς τοῦ 1811 (τουρκοκρατία) ὑπὸ τῶν Γερμανῶν 17 ἀγάλματα τοῦ ναοῦ μετακομίσθησαν καὶ κοσμοῦν τὴν Γλυπτοθήκην τοῦ Μουσείου. Εἰς τὸ μέσον ἡ Ἀθηνᾶ πᾶνοπδος, ἐπὶ τὰ δύο μέρη πολεμιστὰ συμμετρικῶς τετραγυμένον.

Οἱ ἀρχαῖοι τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα, τὰ ἔβαφον μὲ ζωηρὰ χρώματα. Ἡ ἀρχαῖκή γλυπτική, εἰς τὰ νεώτερα ἰδίως δείγματά της, προαναγγέλλει τὴν ἀναγέννησιν, ἢ ὅποια ἐτοιμάζεται.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ: ΤΑ ΑΓΓΕΙΑ

Ἡ ζωγραφικὴ φαίνεται ὅτι ἦτο περισσότερο προωδευμένη

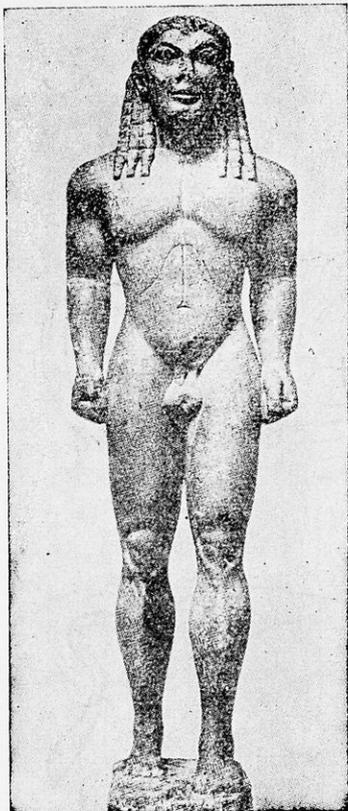
Γλυπτὰ κοσμήματα vasoῦ.

Λονδίνον — Βρετανικὸν Μουσεῖον.

Ἀπὸ vάων τῆς Μικρασιατικῆς πόλεως Ξάνθου (περὶ τὸ 500 π.Χ.).

κατὰ τὴν ἀρχαῖκὴν ἐποχὴν. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἀπὸ τὰς παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Τὰ ἑλληνικὰ ἀγγεῖα εἶναι ἀπὸ τὰ συμπαθέστερα κομψοτεχνήματα τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πρώτης ἀνάγκης ἔδωσαν θαν-

Ἀρχαῖκά ἀγάλματα.

Κοῦρος.

Κόρη.

Ἀριστερὰ μαρμαρίνιν ἄγαλμα ἀνδρὸς (Μουσεῖον Δελφῶν), δεξιὰ ἐπίσης μαρμαρίνιν ἄγαλμα γυναικὸς (Μουσεῖον Ἀκροπόλεως).

Τὸ πρῶτον, δεῖγμα δωρικῆς τέχνης, παριστάνει πιθανότατα γυμνὸν ἀθλητὴν εἰς στάσιν κατὰ μέτωπον καὶ κατεσκευάσθη τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα. Τὸ δεύτερον κατὰ ἑκατὸν ἔτη νεώτερον, μία ἀπὸ τὰς κόρας τῆς Ἀκροπόλεως, δεῖγμα ἰωνικῆς τέχνης, νέα μὲ πλούσιον, λεπτὸν καὶ πολύπτυχον χιτῶνα.

μαστὴν καλλιτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν. Διότι εἰς τὴν εὐνοημένην αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ὁ τελευταῖος τεχνίτης ἐφιλοτιμεῖτο νὰ φθάσῃ τὸ τέλειον.

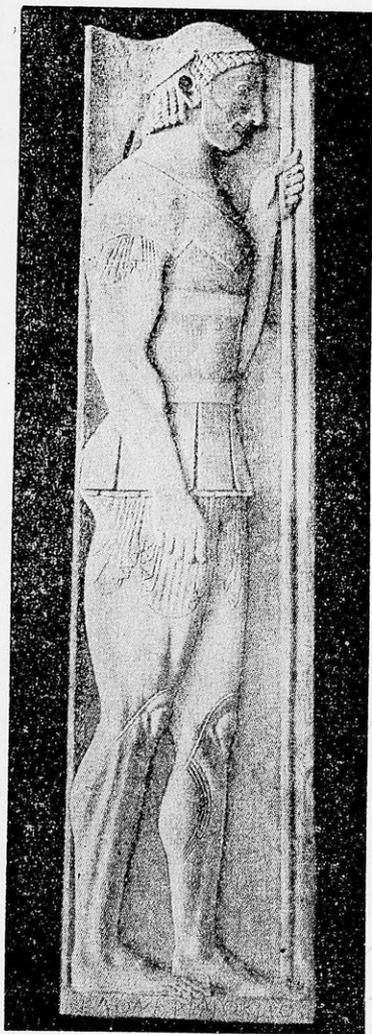
Τὰ ἀγγεῖα εἶναι ποικιλωτάτης χρήσεως καὶ σχημάτων. Ἦδη ἡ διάπλασις τῶν σχημάτων φανερῶνει τὴν καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυΐαν. Ἐφόσον αἱ Ἀθηναὶ δὲν εἶχον ἐπιβάλει ἀκόμη τὴν καλλιτεχνικὴν ἡγεμονίαν των, ἀγγεῖα κατασκευάζοντο εἰς τὰς περισσοτέρας πόλεις.

Μετὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα ἐμφανίζονται, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 7ου αἰῶνος, τὰ λεγόμενα πρωτοκορινθιακὰ. Τόπος κατασκευῆς των ἦτο πιθανῶς ἡ Σικυών.

Ἐχουν ἀπλουστάτην διακόσμησιν, ἀλλ' ἡ αὐστηρότης των εἶναι ἐνωμένη μετὰ πολλὴν αἴσθησιν τῶν ὡραίων σχημάτων. Τὴν ἐπιφάνειαν στολίζουν ἀπλάϊ γραμμαὶ καὶ πολὺ συχνὰ σειρὰ ἀπὸ τρέχοντα ζῶα, ὑπόλειμμα γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως.

Συνηθέστατον σχῆμά των εἶναι κομπὰ ληκύθια περιέχοντα μυρωδικὰ ἢ ἀλοιφὰς διὰ τοὺς ἀθλητάς.

Καθ' ὅλον τὸν 7ον αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου κυριαρχοῦν τὰ λεγόμενα «ἀγγεῖα τοῦ ἀνατολιζόντος ρυθμοῦ», διότι παριστάνουν, ὅπως οἱ τάπητες τῆς Ἀνατολῆς, ἄγρια ζῶα, τίγρεις λέοντας καὶ μυθολογικὰ τέρατα, σφίγγας κτλ. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀγγείων εἶναι ἀπλοῦς καὶ ἀπαισιωπικῶς ἐκπροσωπεύει τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν.

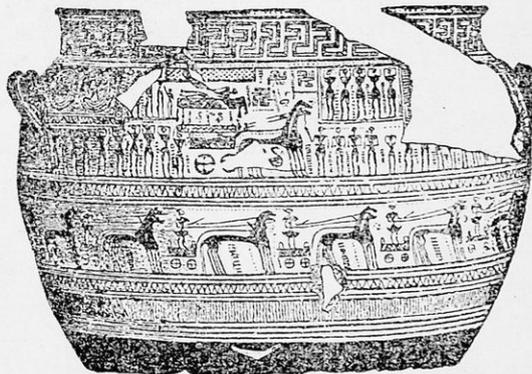
Ἐπιτυμβία στήλη τοῦ Ἀριστίνοιο. Ἀθῆναι, Ἀρχαιολογ. Μουσεῖον. Ἐπιτυμβία στήλη. Ἀνάγλυφον. Ὁ τεχνίτης ὀνομάζεται Ἀριστοκλῆς. Ὁ νεαρὸς Ἀριστίων εἰκονίζεται μετὰ πολεμικὴν στολήν. Τὸ πρόσωπον εἰκονίζεται σκολιμῶς ἵσως κουρασμένον. Ἡ τέχνη ἀρχαῖα προχωρημένη, τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ.

Ἄγγεϊα κρητικά.

Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἄγγεϊον Διπύλου.

Παρίσιαι, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη.

Ἀθήναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Εἶναι φανερὰ ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὰ Κρητικὰ ἀγγεῖα. Τὸ ἀγγεῖον ἀριστερὰ ἔχει ὡς κοσμήματα πολὺ ἀπλῆς γραμμῆς, εἰς τινὰ μόνον μέρη πολυπλοκώτερα ὀλίγον σχέδια ἢ πολὺ ἄπειρα πτηνά. Τὸ ἀγγεῖον δεξιὰ εἶναι ἀπὸ τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸ Δίπυλον τῶν Ἀθηναίων. Εἶναι τεράστιος πίθος πάλιν μὲ ἀπλὰ γεωμετρικὰ σχέδια. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ τεχνίτης προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ σκηνὰς ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἀλλὰ τὰ ἱστορογραφημάτα του εἶναι πολὺ ἀδέξια. Εἰς τὴν τρίτην ζώνην παριστάνεται, πολυτελεῆς κηδεῖα. Εἰς τὸ μέσον ἀμαζα με δύο ἵππους καὶ ἐπάνω ὁ νεκρὸς. Οἱ συνοδευόντες ἔχουν σηκωμένα τὰ χεῖρα, τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι θρηνοῦν τὸν νεκρὸν. Ὁ τεχνίτης ἐγένευσεν ἕλα τὰ κενὰ μὲ σχέδια, πτηνὰ κτλ. Δὲν θέλει νὰ ἀφήσῃ κενόν.

καὶ ἐπὶ ταύτης ζωγραφίζονται αἱ μορφαὶ ὡς σιλουέτται μαῦραι ἢ διὰ περιγραφῆς.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἀγγειογράφοι παραμερίζουν τὰ ἀνατολιζόντα κοσμήματα καὶ εἰσάγουν τὴν διηγηματικὴν διακόσμησιν, δηλαδὴ τὰς μυθολογικὰς παραστάσεις. Τὰ πρῶτα καθαρῶς ἑλληνικὰ καὶ ἀξιόλογα εἶναι τὰ λεγόμενα μελανόμορφα.

Ὁ ἀγγειογράφος παραλαμβάνει τὸ ἀγγεῖον μόλις βγῆ ἀπὸ τὸν φούρνον καὶ ἐπάνω εἰς τὸ πορτοκαλλί χρῶμα τοῦ ψημένου πηλοῦ ζωγραφίζει μὲ μαῦρο βερνίκι τὰς μορφὰς καὶ τὰ κοσμήματα, χαράττει τὰς λεπτομερεῖας τῶν πτυχῶν καὶ στίλβωνει τὸ ἀγγεῖον. Ἡ στίλπνωσις δίδει ἰδιαίτεραν θερμότητα εἰς τὴν ἀδιακόσμητον ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 6ου αἰῶνος ὅλα τὰ ἐργαστήρια δίδουν μελανόμορφα ἀγγεῖα. Ἀλλὰ τὰ ἀττικὰ ὑπερβαίνουν εἰς τὸν πλοῦτον τῶν διακοσμήσεων καὶ εἰς τὴν ὠραιότητα τῶν σχημάτων τὰ προϊόντα τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων, τοῦ Κορινθιακοῦ, τοῦ Χαλκιδικικοῦ καὶ τοῦ Λακωνικοῦ. Ἡ πρόοδος αὕτη εἶναι ἀπὸ τὰ δείγματα τῆς αὐξανομένης ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἀγγειογράφοι δίδουν τόσην σημασίαν εἰς τὸ ἔργον των, ὥστε ὑπογράφουν αὐτὸ ὅπως οἱ ζωγράφοι τοὺς πίνακάς των.

Ὁνομαστὸν μελανόμορφον ἀγγεῖον εἶναι τὸ λεγόμενον « Ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά », εὑρισκόμενον εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Φλωρεντίας.

Ἀγγεῖον ἀσιατίζον.

Μουσεῖον Λούβρου, 7ος αἰῶν.

Οἶνοχόη τύπου Ἰωνικοῦ, εὑρεθεῖσα εἰς τὴν Ρόδον. Διαφρεῖται εἰς ζῶνας περιστανούσας ἄγρια ζῶα.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ὁ μελανόμορφος ρυθμὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ ἐρυθρομόρφου.

Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά.
Μουσεῖον Φλωρεντίας.

Τὸ ἀξιολογώτερον ἴσως ἀπὸ τὰ σωζόμενα μελανόμορφα ἀγγεῖα. Κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 560. Κρατὴρ ὕψους 0,66. Φέρει ἐπιγραφήν : « Κλιτίας μ' ἔγραψεν, Ἑρμότιμος μ' ἐποίησεν ». Ἡ διακόσμησις εἶναι κατὰ ζώνας, ὅπως εἰς τὰ ἀνατολιζόντα ἀγγεῖα, καὶ ἡ κατωτέρα κοσμεῖται ἀκόμη ἀπὸ ζῶνα καὶ Σφίγγας. Εἰς τὰς ὑπολοίπους ζώνας φέρει περὶ τὰς δέκα μυθολογικὰς παραστάσεις, κυνήγιον τοῦ καλυδωνίου κάπρου, ἀγῶνα ἀρμάτων πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου, θεοῦ μεταβαίνοντος εἰς τοὺς γάμους τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος κτλ. Ἡ πρόσοψις τῆς οἰκίας τοῦ Πηλέως εἰκονίζεται ὁμοίᾳ σχεδὸν μετὰ τὴν πρόσοψιν δωρικοῦ ναοῦ.

Ἐπὶ τῆς κοκκινωπῆς ἐπιφανείας χαράσσεται τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν. Ὅλη ἡ ἄλλη ἐπιφάνεια βάφεται μετὰ μαῦρο βερνίκι. Ἐρυθραὶ μένουσιν μόνον αἱ μορ-

φαί. Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τὰ μελανόμορφα τὸ ἀγγεῖον εἶναι ἐρυθρόν, αἱ μορφαὶ μαῦραι, τώρα γίνεται τὸ ἀντίθετον. Αἱ μορφαὶ εἶναι ἐρυθραί.

Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, πρὸ τῶν Περσι-

Ἀττικὸς ἀμφορεὺς Ἐζεκίου.

Ρώμη, Βατικανόν.

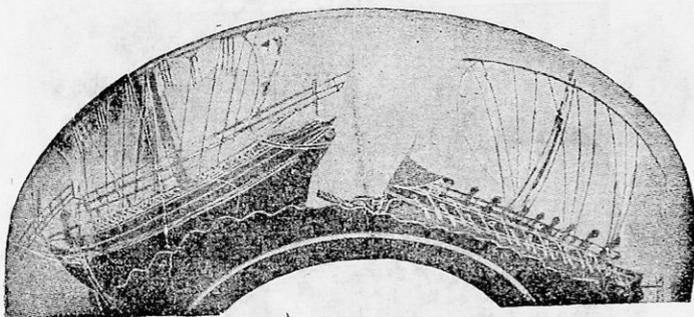
Ἐξαιρετὸν μελανόμορφον ἀγγεῖον (περὶ τὸ 520 π.Χ.). Ὁ Ἀγίλλεὺς καὶ ὁ Αἴας μεταξὺ δύο μαχῶν διασκεδάζουσιν παίζοντες πεσσοῦς (πρβ. σελ. 225).

κῶν πολέμων ἤδη, τὰ λεγόμενα « τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ », εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα δείγματα τῆς ἑλληνικῆς ἀγγειογραφίας καὶ ἀπὸ τὰ κομψότερα πράγματα ἀπὸ ὅσα ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ ἀγγεῖα μᾶς ἔσωσαν μερικά ὀνόματα. Ὁ Ἐζεκίας καὶ ὁ Ἀμασίς εἶναι θαυμάσιοι διακοσμηταὶ μελανομόρφων, ὁ Εὐ-

φρόνιος, ὁ Δοῦρις, ὁ Βρύγος ἐρυθρομόρφων καὶ παγκοσμίου σημασίας καλλιτέχναι.

Ἐσώθησαν χιλιάδες ἀγγεῖα, τὰ ὅποια γεμίζουν τὰ μουσεῖα

Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου.

Λονδίνον, Βρετανικὸν Μουσεῖον.

Φορτηγὸν καταδιωκόμενον ἀπὸ τριήρη με ἔμβολον. Παράστασις ἐπὶ ἄττικῷ ἀγγεῖῳ περὶ τὸ 580 π.Χ.

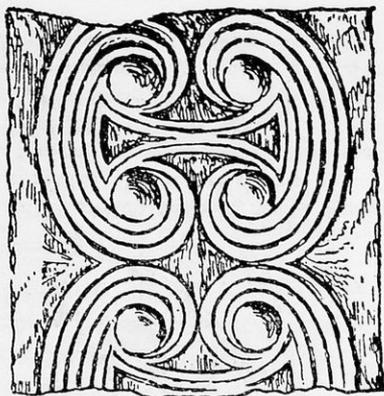
Παράστασις ἐρυθρομόρφου ἀγγείου.

Ἡ κρίσις διὰ τὰ ὄπλα τοῦ Ἀχιλλέως με ψήφους (μικρὰ λιθάρια). Ἀγγεῖον τοῦ Δούριδος περὶ τὸ 500 π.Χ.

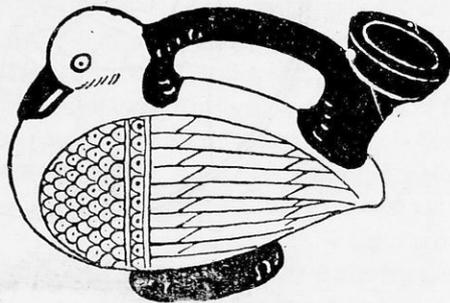
τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἔχει πλουσίαν καὶ ἀνεκτίμητον συλλογὴν.

Εἰς τὴν σελίδα 226 ἔχομεν συλλογὴν τῶν κυριωτέρων τύπων τῶν ἑλληνι-

κῶν ἀγγείων. 1ον) Ὁ σ κ ὕ φ ο ς εἶναι κοινὸν ποτήριον, 2ον) ἡ κ ὕ λ ι ξ, λεπτότερον ποτήριον δι' οἶνον χρησιμοποιοῦμενον εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, 3ον) ὁ κ ἄ ν θ α ρ ο ς, ποτήριον καὶ τοῦτο μὲ μεγάλας λαβὰς, χρησιμοποιοῦμενον εἰς θρησκευτικὰς τελετάς. Ὁ Διό- νυσος παρουσιάζεται συχνὰ κρατῶν τοιοῦτον ποτήριον, 4ον) ὁ κ ρ α τ ῆ ρ, ἀγγεῖον χρησιμοποιοῦμενον διὰ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ οἴνου μὲ ὕδωρ. Χρησιμοποιεῖται εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς σπονδὰς καὶ κατασκευάζεται ἀπὸ πηλόν, ξύλον ἢ καὶ ἀπὸ ἄργυρον μὲ χεῖλη ἐπίχρυσα, 5ον) ὁ ἄ μ φ ο ρ ε ὕ ς, μέγα ἀγγεῖον, ὀνομαζόμενον οὕτω διὰ τὰς δύο λαβὰς καὶ χρησιμεῖον διὰ νὰ φυλάσσωνται ἐντὸς αὐτοῦ οἶνος, ἔλαιον, μέλι, ἔλαιαι κτλ., 6ον) ὁ σ τ ἄ μ ν ο ς, πῆλινον ἀγγεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἔθετον τὸν οἶνον, διὰ νὰ μεταγγισθῇ πρὸς καθαρισμόν, 7ον) ἡ ὕ δ ρ ῖ α, πῆλινον δοχεῖον μὲ δύο μικρὰς λαβὰς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ μίαν μεγάλην ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ. Δι' αὐτῆς μεταφέρουν αἱ γυναῖκες τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς κρήνης κρατοῦσαι αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μὲ προσκεφάλαιον ἢ ἐπὶ τῶν ὤμων, 8ον) ἡ ὕ δ ρ ο χ ὄ η, ὡς ἡ σημερινὴ κανάτα διὰ νίψιμον, 9ον) ὁ ψ υ κ τ ῆ ρ, ἀγγεῖον πῆλινον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευε διὰ νὰ ψύχεται ὁ οἶνος, 10ον) ἡ λ ἡ κ υ θ ο ς, μακρόλαιμον, μὲ μίαν λαβὴν, μυροδοχεῖον ἢ περιέχον τὸ ἔλαιον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀλεί-

Κόσμημα μυκηναϊκόν.
Χρυσὴ πλάξ ἀπὸ τάφου τῶν Μυκηνῶν.

Μυροδοχεῖον.

Θήλαστρον ἀθηναϊκόν.
(περὶ τὸ 500 π.Χ.).

φονται μετά τὸ λουτρὸν. Ἀπαραίτητον ἀφιέρωμα εἰς τοὺς τάφους, 11ον) ὁ λέβητος, χάλκινον συνήθως σκεῦος μαγειρικόν. Μεγάλοι λέβητες ἐχρησίμευον καὶ διὰ τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν κατὰ τὰς σπονδὰς ἢ τὸ πλύσιμον τῶν ποδῶν τῶν φιλοξενουμένων. Συχνὰ ἐδίδοντο καὶ ὡς ἐπαθλα ἀγώνων εἰς τοὺς ἀθλητάς, 12ον) τὸ ἀλάβαστρον, μυροδοχεῖον ἀπὸ ἀλάβαστρον (παραλλαγή ὑδρομιγοῦς γύψου), ὕελον, ἄργυρον, χρυσόν.

Κεραμεύς.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου.

Τὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα εἶναι ὁλόκληρος κόσμος. Εἰς αὐτὰ ζῆ ἡ ἐλληνικὴ ἀρχαιότης εἰς τὴν νεότητα καὶ τὴν ἐν πολλοῖς ἀπρόσιτον εἰς ἡμᾶς ψυχὴν τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Διεσκορπισμένοι εις ὄλην τὴν Μεσόγειον, διηρημένοι εις ἄπειρα κράτη οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν νὰ ἔχουν ζωηρὰν συνείδησιν ὅτι ἀνήκουν εις μίαν οἰκογένειαν. Ἀπέναντι τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου οἱ Ἕλληνες, τὸ ἔλληνικόν, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὴν φυλὴν, τὴν ὁποῖαν συνδέουν ἀδιάσπαστοι ἠθικοὶ δεσμοί. Οἱ δεσμοὶ αὗτοί εἶναι ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ κοινὴ θρησκεία, ἡ γλῶσσα καὶ τὰ κοινὰ ἔθιμα, τὸ «ὄμαιμον, ὄμόγλωσσον, τὰ κοινὰ ἰδρύματα θεῶν, αἱ κοιναὶ θυσίαι, τὰ ὄμοτροπα ἦθη», ὅπως εἶπον οἱ Ἀθηναῖοι εις μίαν περίφημον ἀπάντησίν των εις τοὺς Σπαρτιάτας.

ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΟΝΟΜΑ

Ἐνῶ εις παλαιότερους χρόνους αἱ ἑλληνικαὶ φυλαὶ εἶχον διάφορα ὀνόματα, ἐλέγοντο Ἀχαιοί, Ἴωνες, Δωριεῖς κτλ., τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔλαβον κοινὸν ὄνομα, ὠνομάσθησαν δηλαδὴ ὅλοι μαζί Ἕλληνες.

Ἀργότερον διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἐνότητα αὐτὴν, διηγήθησαν ἓνα μῦθον. Κάποτε ἔγινε φοβερὸς κατακλυσμὸς εις τὴν Ἑλλάδα, τὰ νερὰ ἐπνιξαν ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἐσώθη μόνον ἓνας βασιλεὺς, ὁ Δευκαλίων, μετὰ τὴν σύζυγόν του τὴν Πύρραν, μέσα εις ἓν πλοιάριον, τὸ ὁποῖον ἦλθε καὶ ἐστάθη εις τὸ ὄρος Παρνασσόν. Ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα κατὰ συμβουλήν τοῦ Διὸς ἔρριπτον πέτρας ὀπισθὲν των, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο ἄνθρωποι. Ἐγίναν λοιπὸν

νέοι άνθρωποι εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ὅποιοι ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ εἶχον τὰς ἰδίας συνηθείας. Ὁ Δευκαλίων εἶχεν ἕνα υἱόν, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Ἑλλήν. Ἀπὸ αὐτὸν ὠνομάσθησαν οἱ νέοι ἄνθρωποι Ἑλλήνες.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ — ΓΛΩΣΣΑ — ΕΘΙΜΑ

Παρ' ὅλας τὰς τοπικὰς διαφορὰς οἱ Ἕλληνες ἔχουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον θρησκείαν, οἱ κυριώτεροι θεοὶ εἶναι θεοὶ ὅλου τοῦ ἔθνους καὶ λατρεύονται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἔχουν κοινούς ναοὺς, κοινὰ προσκυνήματα, ὅπου συνέρχονται κατὰ περιόδους, διὰ νὰ τελέσουν ἑορτὰς καὶ ἀγῶνας.

Ἐπίσης παρὰ τὰς διαλεκτικὰς διαφορὰς οἱ Ἕλληνες συνεννοοῦνται μεταξύ των. Μάλιστα ἡ ζωηρὰ ἐπικοινωνία καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τείνουν νὰ ἐξαφανίσουν τὰς τοπικὰς διαφορὰς καὶ νὰ δημιουργήσουν μίαν κοινὴν πανελλήνιον γλῶσσαν. Ἡ γραφομένη τῆς ἐπικρατεστέρως φυλῆς γίνεται ἡ κοινὴ γραφομένη ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἡ Ἰωνικὴ τὸν βον αἰῶνα, ἡ Ἀττικὴ ἀπὸ τὸν 5ον αἰῶνα καὶ κατόπιν. Τὰ συγγράμματα, εἰς ὁποιανδήποτε διάλεκτον καὶ ἄν γράφονται, ἀναγινώσκονται εἰς ὅλα τὰ ἄκρα τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἐπίσης κοινὰ ἦθη, διὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ὑπερήφανοι. Πολὺ ἔνωρις ἔπαυσαν νὰ ὀπλοφοροῦν, ἡ ζωὴ των ἔγινεν ἡμερωτέρα καὶ ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ἡ θέσις τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς.

ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Ζωηρὰν αἴσθησιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους ἔδιδον αἱ συναθροίσεις εἰς τόπους κοινῶν ἀγῶνων καὶ ἑορτῶν.

Διὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς ἢ τοὺς ἡρώας των οἱ Ἕλληνες, ἔκαμνον μεγαλοπρεπεῖς ἑορτὰς. Ἐγίνοντο τότε πολλαὶ θυσίαι καὶ τελεταί, ἔψαλλον, ἐχόρευον καὶ ἔκαμνον ἀγῶνας.

Ἐκάστη πόλις εἶχε τὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς ἀγῶνάς της. Μερικοὶ ὅμως ἔγιναν ὀνομαστοὶ καὶ κατήντησαν Πανελλήνιοι. Ἀπὸ ὅλα δηλαδὴ τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς μακρυνότερας ἀκόμη ἀποικίας, ἦρχοντο οἱ Ἕλληνες διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτούς.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐξαιρετικὴν ἀγάπην εἰς τοὺς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δεῖξουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματός των καθὼς καὶ τὰ πλούτη των. Εἰς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας ἔτρεχον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἢ διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὸ σῶμα καὶ τὰς ἱκανότητάς των, ἢ διὰ νὰ ἰδοῦν τοῦ νέους νὰ ἀγωνίζονται.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας οἱ Ἕλληνες ἐδείκνυον ἐπίσης τὰς πνευματικὰς των ἱκανότητας. Οἱ ποιηταὶ ἀπήγγελλον ἐκεῖ τὰ ποιήματά των, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν τὰς νέας συνθέσεις των, οἱ σοφοὶ ἀνεγίνωσκον τὰ βιβλία των.

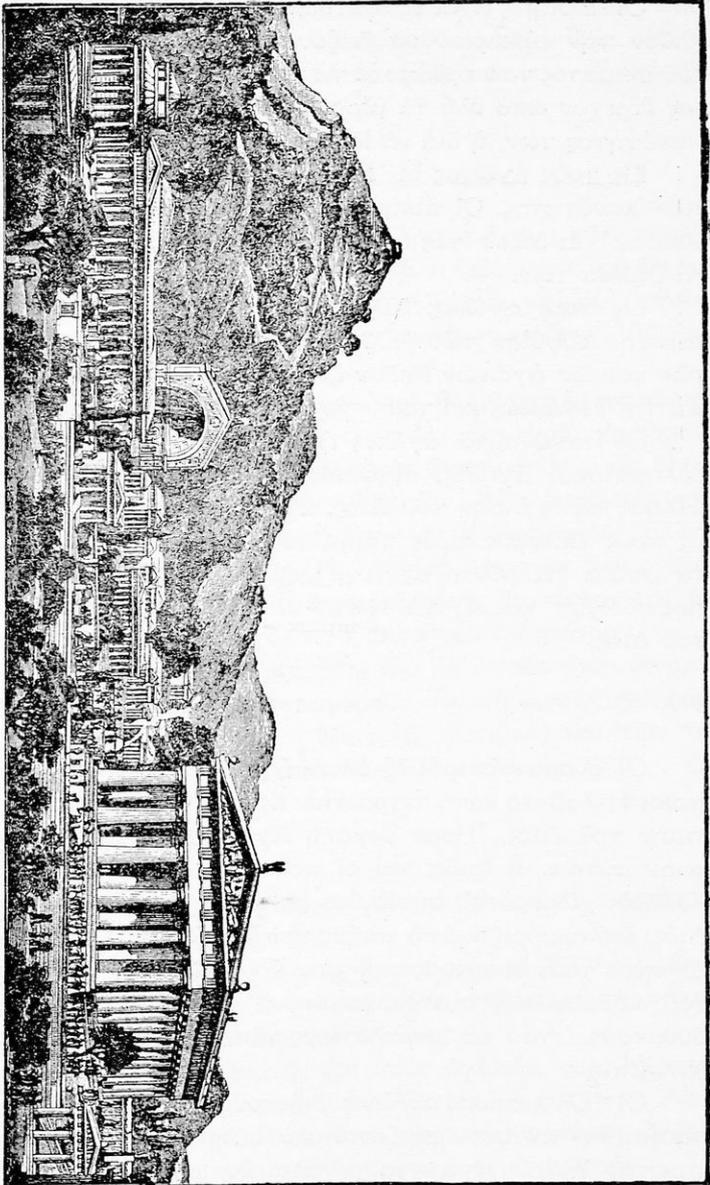
Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔβλεπε κανεὶς τὴν ὠραιότητα, τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐφυΐαν τῶν Ἑλλήνων. Αἱ συναθροίσεις εἰς τοὺς τόπους τῶν κοινῶν ἀγώνων ἔδιδον ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες: 1) τὰ Ὀλυμπία ἢ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλείας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός, 2) τὰ Πύθια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, 3) τὰ Ἴσθμια, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ 4) τὰ Νέμεα, τὰ ὅποια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

Τ Α Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Οἱ ὀνομαστότεροι ἐξ ὅλων ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Ἦσαν μεγάλη ἐθνικὴ πανήγυρις. Κατὰ τὸν διάρκειαν αὐτῶν αἱ ἔριδες καὶ οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν πόλεων ἔπαυον. Ὁ ἱερός χῶρος, τοῦ ὁποίου τὸ μέσον κατεῖχεν ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐπλημμύριζεν ἀπὸ πλήθη καὶ ζωηρότητα καὶ οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔβλεπον τοὺς ὁμογενεῖς των συνηθροισμένους ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ κόσμου καὶ συναδελφωμένους ἐκεῖ, ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς πολὺ δυνατούς. Ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας τιμὰς ἦτο νὰ νικήσῃ κανεὶς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διήρκουν πέντε ἡμέρας, ἀλλὰ αἱ ἐτοιμασίαι δι' αὐτοὺς ἤρχιζον πολὺ ἐνωρίτερα, πρὸ ἐνὸς μηνός. Τὴν πρῶτην ἡμέραν ἐγίνοντο μεγάλαι θυσίαι εἰς τοὺς θεοὺς. Κατόπι

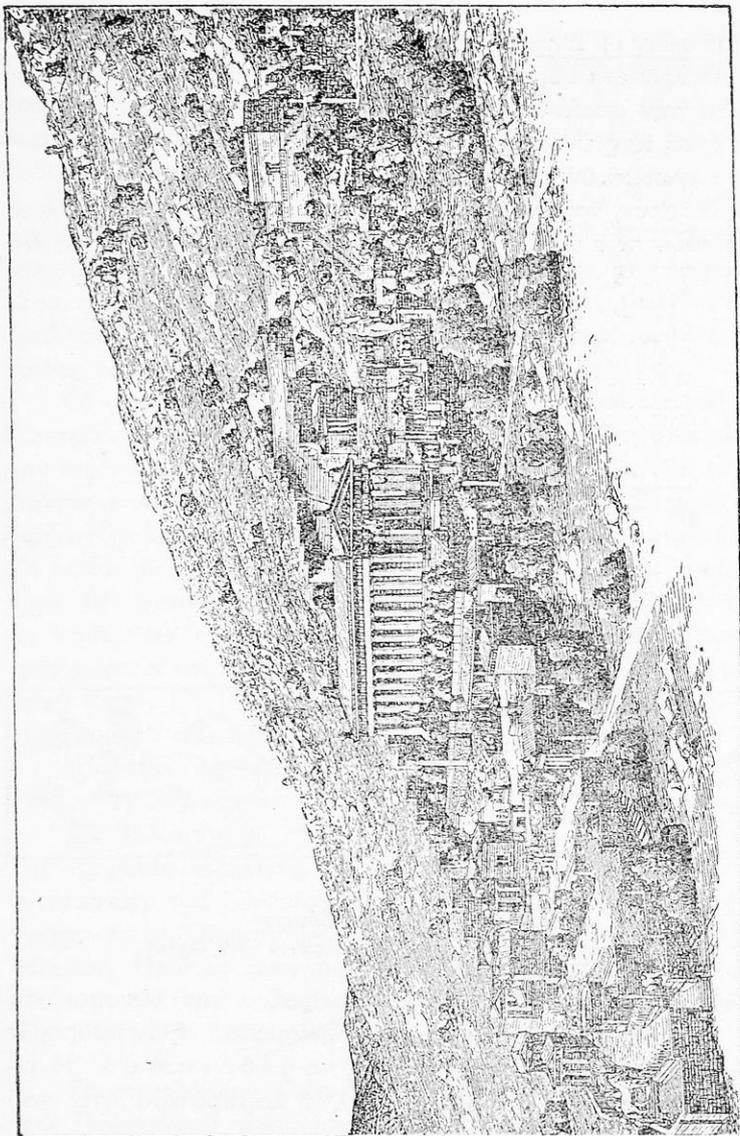

Φαλλήπειον. Ἡραῖον. Ἐξέδρα Ἡρώδου Πελοπίου. Μητροῶν. Θησαυρός. Ναός τοῦ Διός. Δυτικὴ πύλη.

τοῦ Ἀττικῶς.

Ἄποψις Ὀλυμπίας.

Ἀναπαράστασις.

Ἱερὰ ὁδός.

Ναός Ἀπόλλωνος.

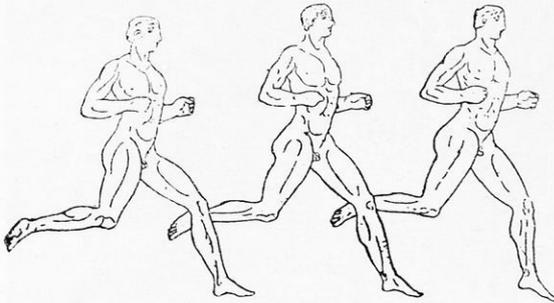
Θέατρον.

Λέσχη.

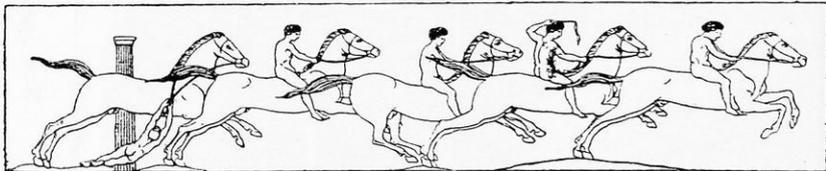
Ὁ ἱερός χώρος τῶν Δελφῶν.

ἔδιδον τὸν ὄρκον οἱ Ἑλληνοδίκαί, οἱ κριταὶ δηλαδή τῶν ἀγῶνων, ὅτι θὰ κρίνουν μὲ δικαιοσύνην καὶ χωρὶς πάθος τοὺς ἀγωνιστάς. Ἐπειτα μὲ τὴν σειράν ὠρκίζοντο καὶ οἱ ἀγωνισταὶ ὅτι ἐγυμνάσθησαν, ὅπως ἀπῆτει ὁ νόμος, ἐπὶ δέκα μῆνας εἰς τὰς πατρίδας των καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμῆς καὶ χωρὶς δόλον.

Τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην ἡμέραν ἐγίνοντο οἱ ἀγῶνες. Ἐκαμμον ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα, ἔτρεχον, ἐπάλαιον, ἔρ-

Δολιχοδρόμοι Παναθηναίων.
Παράστασις ἐπὶ ἀμφορέως.

Ἴπποδρομία.
Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου — Μόναχον.
Οἱ ἵπποις φέρουν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἀπὸ ἐλαίου.

ριπτον τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἐδοκίμαζον τὴν δύναμιν τῆς πυγμῆς. Ἦρχοντο ἔπειτα τὰ μεγάλα ἀγωνίσματα, ἡ ἵπποδρομία καὶ ἡ ἄρματοδρομία μὲ τέσσαρας ἵππους, τὸ τεθριππον. Ἡ τιμητικωτέρα νίκη ἦτο εἰς τὸν δρόμον, ἀλλ' ἡ λαμπροτέρα ἦτο τοῦ τεθρίππου.

Ἡ πέμπτη ἦτο ἡ τελευταία καὶ ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα τῶν ἀγῶνων. Ὅπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ὑπῆρχε παλαιοτάτη ἐλαία, ὃ

κότινος, ὅπως τὴν ἔλεγον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παῖς ἀμφιθαλῆς, τοῦ ὁποίου δηλαδὴ ἔζων καὶ οἱ δύο γονεῖς, ἔκοπτε μὲ χρυσοῦν δρέπανον 17 κλάδους. Ἀπ' αὐτοὺς κατεσκευάζον 17 στεφάνους δεμένους μὲ ταινίας, διότι 17 ἦσαν καὶ τὰ ἀγωνίσματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδίδοτο βραβεῖα.

Ὁ κόσμος ἐτίμα πολὺ τοὺς νικητὰς. Ὄταν οἱ Ἑλλανοδίκαί ἔθετον εἰς τὴν κεφαλὴν των τὸν στέφανον, τὰ πλήθη ἐξέσπων εἰς φωνὰς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρριπτον εἰς τοὺς νικητὰς ἄνθη. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἐκάλουν εἰς γεῦμα τοὺς φίλους καὶ συμπατριώτας των, ἔπαλλον, διεσκεδάζον καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀνεχώρουν διὰ τὰς πατρίδας των.

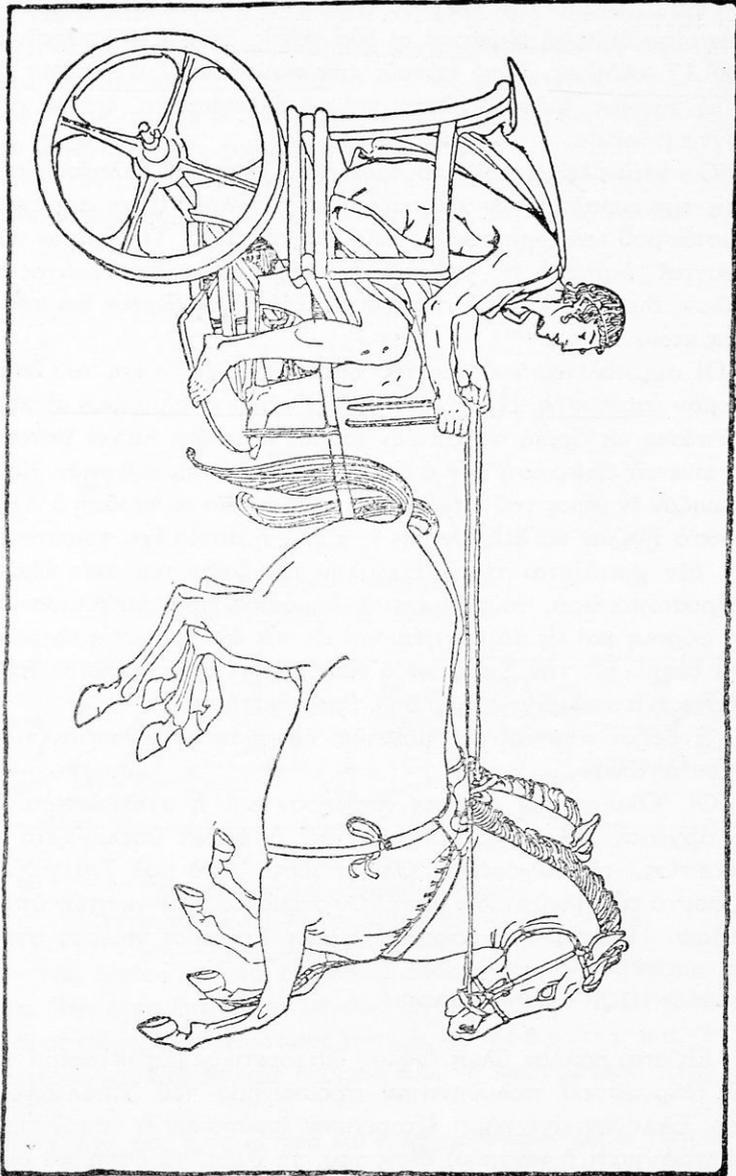
Οἱ συμπολίται τοῦ νικητοῦ ἦσαν ὑπερήφανοὶ καὶ τοῦ ἔκαμον λαμπρὰν ὑποδοχὴν. Εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν στολισμένους μὲ πορφύραν ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὁποῖον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ ἵπποι, καὶ ἐπήγαγε νὰ ἀφιερῶσιν τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναόν. Κάποτε ἐκρήμνιζον ἐν μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως, διὰ νὰ περάσῃ ὁ νικητὴς. Μὲ αὐτὸ ἤθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει τοιοῦτους ἀνδρας, δὲν χρειάζεται τείχη. Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν των τοὺς ἐθεώρουν ὡς πρόσωπα ἱερά, τοὺς ἔτρεφε τὸ δημόσιον, τοὺς ἀπήλλασσεν ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑορτὰς εἶχον τιμητικὴν θέσιν. Εἰς τὴν Σπάρτην ὁ νικητὴς εἶχε θέσιν πλησίον τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν μάχην, ἦτο δηλ. ὑπασπιστὴς του.

Ἐνδοξοὶ ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ ὕμνησαν τοὺς νικητὰς τῶν μεγάλων ἀγώνων.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἀπέβησαν καὶ ἡ σταθερωτέρα βᾶσις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς χρονολογίας, ἡ ὁποία ὑπελογίζετο κατὰ τετραετίας, τὰς λεγομένας Ὀλυμπιάδας. Ἀπὸ τοῦ 776 π.Χ. ἀνεγράφοντο αἱ Ὀλυμπιάδες μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ὑπὸ τῶν Ἡλείων. Πρῶτος ἀνεγράφη ὁ Ἡλείος Κόροιβος νικήσας στάδιον.

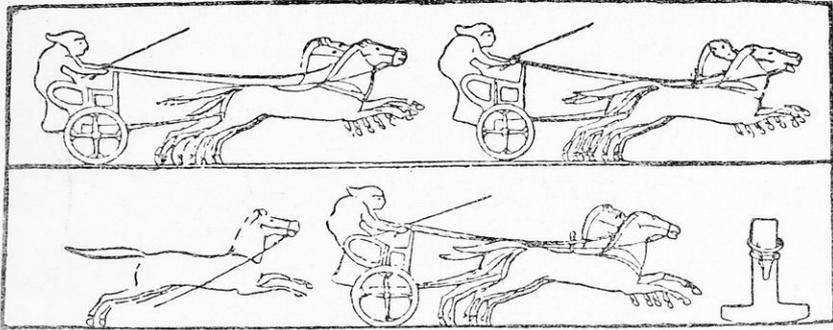
ΤΟ ΜΑΝΤΕΙΟΝ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

Εἰς περιβάλλον ὅλως διόλου διαφορετικὸν μᾶς μεταφέρει τὸ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ πολυῦμνητον προσκύνημα τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τοὺς Ἑλληνας εἶχε κάμει ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν ἡ τοποθεσία του. Καὶ πράγματι ἡ κεντρικὴ θέσις του, τὸ ὕψος, τὰ δάση καὶ οἱ ἀπό-

“Αρχαία άγώνισμα.”

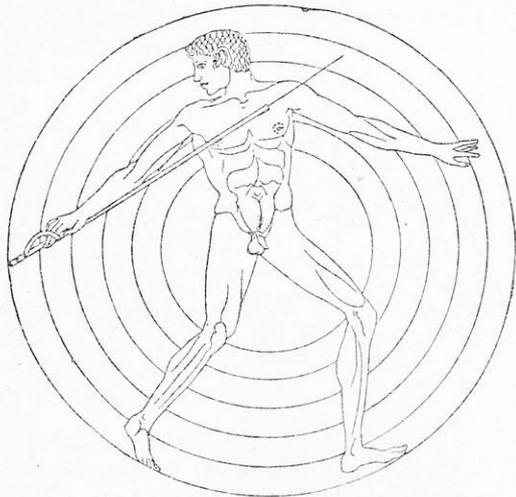
κρημνοὶ βράχοι, αἱ πηγαὶ καὶ τὰ σπήλαιά του μετὰ τοὺς σταλακτί-
τας παρουσιάζουν τὸν Παρνασσὸν ὡς τόπον θαυμάσιον, ἱερο-

Ἄρματοδρομαί.

Πύκτης.

Ἄκουτιστής.

Ὀρειχάλκινος δίσκος — Μουσεῖον Βερολίνου

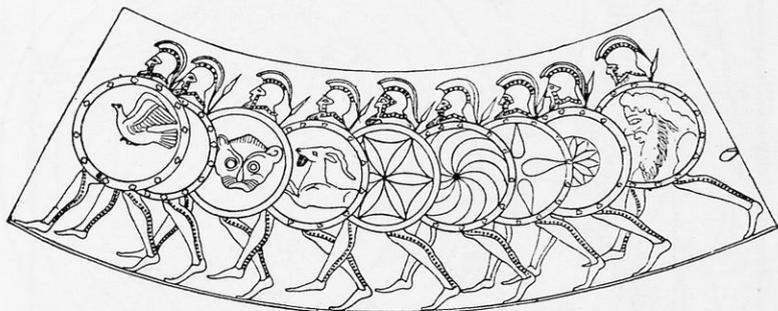
π ρ ε π ῆ, ὅπως ἔλεγον, καὶ ἄξιον νὰ γίνῃ κατοικία θεοῦ. Ὅχι μόνον ὁ Φοῖβος ἔχει τὴν ἔδραν του ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ Διόνυσος μετὰ τὰς

Μαινάδας, ὁ Πᾶν καὶ αἱ Νύμφαι εὐχαρίστως διαμένουν εἰς τὸν ἐξαιρετὸν αὐτὸν τόπον.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τὸ Μαντεῖον ἔχει τεραστίαν φήμην. Ξένοι ἡγεμόνες, ὅπως ὁ Κροῖσος τῆς Λυδίας καὶ ὁ Ἄμμασις τῆς Αἰγύπτου, καταφεύγουν εἰς τὰ φῶτα τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἀνοικοδομοῦν

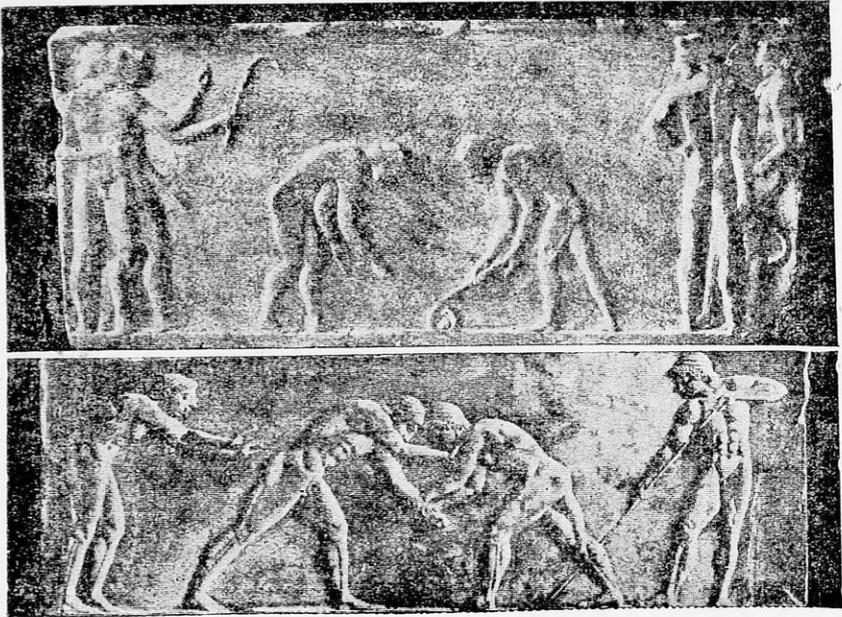
Ἐπιπέδι δρόμος Παναθηναίων.

Ἐπιπέδι δρόμος.

Παράστασις ἐπὶ Βοιωτικοῦ ἀγγείου.

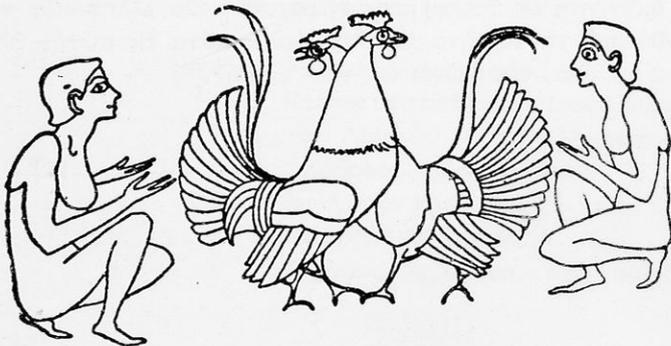
μὲ ἐξοδὰ των τὸν πυρποληθέντα ναόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα κυβερνήσεις καὶ ἰδιῶται δὲν ἐπιχειροῦν τίποτε σοβαρόν, προτοῦ ἐρωτήσουν τὸν θεὸν τῶν Δελφῶν. Ἀναρίθμητοι θησαυροὶ σωρεύονται εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ δωρεᾶς καὶ ὁ περὶ αὐτὸν χῶρος μεταβάλλεται εἰς παμμέγιστον μουσεῖον ἀπὸ οἰκοδομᾶς καὶ καλλιτεχνήματα.

Ἀνάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων.

Ἀθῆναι, Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον.

Τὰ ὠραῖα ἀνάγλυφα προέρχονται ἀπὸ βάσεις δύο ἀνδριάντων ἰδρυμένων ἐπὶ τάφων. Οἱ νεκροὶ προφανῶς εἶναι νέοι καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὰ ἀνάγλυφα ἀπεικονίζονται αἱ ἀγαπηταὶ ἐνασχολήσεις των. Εἰς τὸ πρῶτον οἱ νέοι παίζουσι μὲ σφαῖραν, τὴν ὅποιαν κτυποῦσι μὲ καμπύλα ξύλα. Εἰς τὸ δεύτερον ἀσκοῦνται εἰς τὴν παλαίστραν.

Ἀλεκτορομαχία.

ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΑΙ

Τὴν ἐποπτεῖαν μερικῶν κεντρικῶν ἱερῶν καθὼς καὶ τὴν διοργάνωσιν ὠρισμένων ἑορτῶν εἶχον οἱ κάτοικοι μιᾶς περιφερείας, περιόικοι ἢ ἀμφικτίονες, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Αὐτοὶ ἀπετέλουν ἓνα εἶδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου ἢ ὁμοσπονδίας, ἢ ὁποῖα ὠνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ εἶχε κέντρον τὸ ἱερόν. Σημαντικώτερα ἀμφικτιονία ἦτο τῶν Δελφῶν, ἢ ὁποῖα ὀλίγον κατ' ὀλίγον

Ἑλλανοδίκης στεφανώνει νικητήν.

ὅποιοι διετάρασσον τὰς ἑορτὰς ἢ ἔβλαπτον τὴν ἱερὰν περιουσίαν. Κατὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἐκήρυττε τὸν πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λάβουν μέρος ὅλοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν σύνδεσμον λαοί. Ἡ δελφικὴ ἀμφικτιονία ἐπεχείρησε πολλάκις νὰ ἐπέμβῃ ὡς διαιτητὴς εἰς τὰς φιλονικίας μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀλλ' ἡ δύναμις της δὲν ἦτο μεγάλη. Μολαταῦτα εἰς αὐτὴν βλέπομεν τὴν πρώτην ἰδέαν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

ἐπεξετάθη πολὺ καὶ περιέλαβε δώδεκα λαούς, δηλαδὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκαστος λαὸς ἔστειλεν ἀντιπροσώπους, ἱερομνήμονας καὶ πυλαγόρας, εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρκετὰ μεγάλην δικαιοδοσίαν.

Διωργάνωνε τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ θεοῦ, ἔλάμβανε αὐστηράς ἀποφάσεις ἐναντίον ἐκείνων, οἱ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

476 μ.Χ.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

476 - 1453 »

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἐκ τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἢ 1492 » Μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς.

1453 »

ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἐκ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ἢ 1492 » Ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι σήμερον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

2400 - 1400 π. Χ. περίπου Κρητικὸς πολιτισμὸς.

1467 » » Κρήτες ναυτικοὶ μεταφέρουν ξυλείαν ἀπὸ τὸν Λίβανον εἰς τὴν Αἴγυπτον.

2000 - 1700 » » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.

1500 » » Ἀκμὴ τῶν Μυκηναίων.

1100 » » Ἐπιδρομὴ Δωριέων.

900 » » Ὁργάνωσις Σπαρτιατικῆς πολιτείας.

8ος Αἰώ ν.

- 734 π. Χ. Ἰδρυσις Συρακουσῶν.
710 » » Συβάριος

7ος Αἰώ ν.

- 690 » Ἰδρυσις Γέλας.
630 » » Σινώπης - Ἰστρου.
621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
600 » Ἰδρυσις Μασσαλίας.

6ος Αἰώ ν.

- 594 » Νομοθεσία Σόλωνος.
580 » Ἰδρυσις Ἀκράγαντος.
560 - 527 » Τυραννίς Πεισιστράτου.
530 » Ὁ Πυθαγόρας εἰς τὸν Κρότωνα.
510 » Καταστροφή Συβάριος.
510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.
507 » Κλεισθένης, μεταρρυθμίσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

1) Τύποι Κρητῶν	Σελ.	23
2) Ἀνάκτορον Κνωσοῦ	»	24
3) » » - Αἶθουσα τοῦ θρόνου	»	25
4) » » Πίθος ἐντὸς τοῦ ὑπογείου	»	26
5) Ὁ Μινώταυρος	»	27
6) Ὁ πρίγκιψ μὲ τὰ κρίνα	»	28
7) Κρητικὰ ἀγγεῖα	»	29
8) Τύποι Ἀχαιῶν	»	33
9) Ἡ πύλη τῶν λεόντων	»	35
10) Μέγαρον Τίρυνθος (πρόσοψις) — Ἀναπαράστασις	»	36
11) » » (ἔσωτερικόν) — »	»	37
12) Τίρυνς, κοσμήματα τοῖχου	»	38
13) Λουτήρ	»	40
14) Μυκηναϊκὴ λυχνία	»	40
15) Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα	»	41
16) Χρυσᾶ ποτήρια ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Βαφειοῦ (περὶ τὸ 1500 π.Χ.) ..	»	42
17) Μυκηναϊκὰ ἐγχειρίδια	»	43
18) Μυκηναϊκὰ ὄπλα	»	44
19) Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα	»	45
20) Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον	»	45
21) Γεωμετρικὸν ἀγγεῖον	»	50
22) Ὅμηρος	»	52
23) Πολεμιστὴς ἀποχαιρετᾷ τὴν γυναῖκά του	»	53
24) Πλοῖον Ὀμηρικῶν χρόνων	»	54
25) Πολεμικὸν ἄρμα	»	55
26) Κλήρωσις παρουσίᾳ τῆς Ἀθηνᾶς	»	56
27) Ὀμηρικοὶ πολεμισταὶ	»	57
28) Ὁ Ἀχιλλεὺς δένει τὸ τραῦμα τοῦ Πατρόκλου	»	58
29) Ἀχιλλεὺς καὶ Αἴας παίζοντες πεσσοῦς	»	59
30) Ἡ σχεδία τοῦ Ὀδυσσεύς	»	60
31) Κιβώτιον καὶ τράπεζα τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων	»	61
32) Ὁ Διόνυσος ταξιδεῦει	»	64
33) Ὁ βασιλεὺς Ἀρκεσίλαος φορτῶνει σίλφιον	»	69
34) Ὁ Μέγας Βασιλεὺς	»	94

35) Νόμισμα Κύπρου.....	Σελ.	99
36) Περσικόν κιονόκρανον.....	»	102
37) Κιθάρα (ἀργυρούν νόμισμα).....	»	108
38) Νόμισμα Συρακουσών.....	»	118
39) » Ἴμέρας.....	»	119
40) » Ἀκράγαντος.....	»	120
41) » Ζάγκλης.....	»	121
42) » Σπάρτης (Ἡ χαλκίικος Ἀθηνᾶ).....	»	127
43) » » (Κεφαλή Λυκούργου).....	»	128
44) Σπαρτιᾶται ὀπλίται.....	»	135
45) Σκηνή ἀπό τήν ζωήν τῶν γεωργῶν.....	»	139
46) Τρύγος (παράστασις ἐπὶ ἀγγείου).....	»	141
47) Ἀθηναῖος ἵππεύς.....	»	149
48) Περικεφαλαῖα (ἄος αἰῶν).....	»	151
49) Παλαιότερα ἀθηναϊκά πλοῖα.....	»	154
50) Ἀθηναϊκὸς ἀμφορεύς.....	»	156
51) Ὁ Ζεὺς.....	»	159
52) Ἀπόλλων κιθαρωδός.....	»	160
53) Ἀφροδίτη τῆς Μήλου.....	»	163
54) Ἥρα.....	»	164
55) Ὁ Διόνυσος.....	»	165
56) Ἡ θυσία.....	»	166
57) Σάτυρος.....	»	167
58) Ἱερεὺς τῶν ἑλευσινίων μυστηρίων.....	»	169
59) Κλώστρια.....	»	173
60) Οἱ γεωργοὶ.....	»	175
61) Ξυλουργός.....	»	176
62) Ἀβάκιον.....	»	177
63) Πλοῖον τῶν χρόνων τοῦ Ἡσιόδου.....	»	178
64) Ἐμπορικὸν πλοῖον.....	»	179
65) Πεντηκόντορος.....	»	181
66) Κιθάρα.....	»	185
67) Κλίη καὶ τράπεζα.....	»	189
68) Θρόνος.....	»	191
69) Κάθισμα.....	»	192
70) Ναὸς πρόστυλος.....	»	204
71) Δωρικόςκιων ξυλίνου ναοῦ.....	»	206
72) Δωρικός κίων — ἐφαρμογή εἰς τὸ μάρμαρον.....	»	207
73) Δωρικός κίων — Ἰωνικός κίων.....	»	208
74) Οἱ δύο ναοὶ τῆς Ποσειδωνίας.....	»	209
75) Ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἰς τὸν Ἀκράγαντα.....	»	212
76) Θησαυροὶ τῶν Σιφνίων.....	»	213
77) Κίων τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον.....	»	214

78) 'Η κρήνη	»	215
79) Ναός τῆς 'Αφαιάς	Σελ.	216
80) Γλυπτά κοσμήματα ναοῦ	»	217
81) 'Αρχαϊκά ἀγάλματα	»	218
82) 'Επιτυμβία στήλη τοῦ 'Αριστίονος	»	219
83) 'Αγγεῖα Κρητικά - Γεωμ. ἀγγείων - 'Αγγείων Διπύλου	»	220
84) 'Αγγείων ἀσιατίζον	»	221
85) Τὸ ἀγγεῖον τοῦ Φρανσουά	»	222
86) 'Αττικὸς ἀμοφορεὺς 'Εξεκίου	»	223
87) Παράστασις μελανομόρφου ἀγγείου	»	224
88) » ἐρυθρομόρφου ἀγγείου	»	224
89) Κοσμήματα ἀγγείων	»	225
90) Σχήματα ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀγγείων	»	226
91) Κόσμημα μυκηναϊκῶν - Μυροδοχείον - θήλαστρον ἀθηναϊκόν	»	227
92) Κεραμεὺς	»	228
93) 'Αποψις 'Ολυμπίας	»	232
94) 'Ο ἱερὸς χώρος τῶν Δελφῶν	»	233
95) Δολιχοδρόμος Παναθηναίων	»	234
96) 'Ιπποδρομία	»	234
97) 'Αρμα ἀγώνων	»	236
98) 'Αρματοδρομίαι - Πύκτης - 'Ακοντιστής	»	237
99) 'Οπλίτης δρόμος Παναθηναίων	»	238
100) 'Οπλίτης δρόμος	»	238
101) 'Ανάγλυφα ἀπὸ βάσεις ἐπιτυμβίων ἀγαλμάτων	»	239
102) 'Αλεκτορομαχία	»	239
103) 'Ελληνοδίκης στεφανῶναι νικητὴν	»	240

Χ Α Ρ Τ Α Ι

1) 'Η αρχαία 'Ελλάς Σελ.	14
2) 'Ο 'Ελληνικός κόσμος »	68
3) 'Η Μεγάλη 'Ελλάς »	71
4) Χάρτης τῆς ἀρχαίας 'Ελλάδος »	112-113
5) 'Η δυτική Μεσόγειος ἀπὸ τοῦ 800 - 600 π.Χ. »	117
6) 'Αρχαία 'Αττική «	138

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἱστορία. Πηγαί τῆς ἱστορίας. Γεωγραφία καὶ χρονολογία. Ἡ προϊστορία. Διαίρεσις τῆς προϊστορίας. Φυλαί, ἱστορικοὶ λαοί. Διαίρεσις τῆς ἱστορίας.	Σελ. 9-13
---	--------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΕΛΛΑΣ

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς. Ἡ φύσις τῆς χώρας. Τὰ βουνά. Τὰ νερά. Ἡ θάλασσα. Ἡ φυτεία. Τὸ κλίμα. Ἡ φυλή. Πηγαί τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Σημασία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας.	15-20
---	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Παλαιότερα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Αἰγαῖοι καὶ αἰγαῖος πολιτισμός. Ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης. Θαλασσοκρατορία τῶν Κρητῶν. Τὸ ἐμπόριον. Ἡ κρητικὴ τέχνη. Ὁ μῦθος τοῦ Μίνωος. Ὁ μῦθος τοῦ Δαιδάλου.	21-32
--	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. ΟΙ ΑΧΑΙΟΙ

Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες ἔρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀχαιοὶ κυριαρχοῦν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀκμὴ τῶν Μυκηναίων. Αἱ Μυκηναϊκαὶ ἀκροπόλεις. Τὸ ἀνάκτορον. Οἱ τάφοι. Αἱ ἀνασκαφαί. Τρωϊκὸς πόλεμος. Οἱ μῦθοι διὰ τοὺς Ἀχαιοὺς.	33-46
--	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄**ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ**

Σελ.

‘Ο ‘Ηρακλής. ‘Η επίδρομή. ‘Αποτέλεσμα τῆς μεταναστεύσεως. ‘Ο μῦθος περὶ τῆς καθόδου τῶν ‘Ηρακλειδῶν. ‘Ο ‘Ηρακλής. 47—50

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄**ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ**

‘Η ‘Ελλάς μετὰ τὴν Δωρικὴν μετανάστευσιν. Οἱ ‘Ελληνες εἰς τὴν Μ. ‘Ασίαν. Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα. ‘Η ζωὴ κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους. 51—62

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄**ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΠΟΙΚΙΑΣ**

Θαλασσοπλοῖα τῶν ‘Ελλήνων. Λόγοι τοῦ ἀποικισμοῦ. ‘Η τελετὴ τῆς ἀναχωρήσεως. ‘Αποικίαι Μακεδονίας καὶ Εὐξείνου. Αἱ ἀποικίαι τῆς ‘Αφρικῆς. ‘Αποικίαι τῆς ‘Ιταλίας καὶ Σικελίας. ‘Αποικίαι τῆς Δυτικῆς Μεσογείου. ‘Ο ἑλληνικὸς κόσμος 63—73

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄**Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ζ΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΑΙΩΝΑ**

Οἱ ἱστορικοὶ χρόνοι. Αἱ φυλαί. Τὰ κράτη. Μεταβολὴ τῆς ζωῆς : ἐμπόριον - ναυτιλία. Αἱ πόλεις. Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Οἱ ἑπτὰ σοφοί. Οἱ τύραννοι. ‘Ο Φεΐδων 74—81

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄**ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ — ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ**

Τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ ‘Ελληνισμοῦ.—Οἱ ‘Ελληνες τῆς Μ. ‘Ασίας.—‘Ανάπτυξις τῶν Μικρασιατικῶν ‘Ελλήνων.—‘Ιωνία καὶ Ἰωνικὸς πολιτισμός.—‘Η Μίλητος - ‘Εφεσος - Φώκαια - Σάμος - Χίος - Λέσβος. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος. 82—92

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Η ΞΕΝΙΚΗ ΞΑΠΕΙΛΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

- Οἱ Λυδοὶ - Ὁ Κροῖσος - Οἱ Πέρσαι, ὁ Κύρος - Οἱ Μικρασιάται Ἐλληνες ὑποτάσσονται εἰς τοὺς Πέρσας. Οἱ Φωκαεῖς καὶ οἱ Τήσιοι ἐγκαταλείπουν τὴν Μ. Ἀσίαν - Ὁ τύραννος τῆς Σάμου Πολυκράτης - Ὑποταγὴ εἰς τοὺς Πέρσας - Ὁ θρήνος διὰ τὴν χαμένην Πατρίδα..... Σελ. 93-102

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

- Ἡ ἀνεξαρτησία - Πελοπόννησος - Ἡ Κόρινθος - Ὁ Περίανδρος - Ἀκμὴ τῆς Κορίνθου - Χαλκίς καὶ Ἐρέτρια - Αἴγινα - Βοιωτία καὶ Φωκίς - Θεσσαλία - Μακεδονία - Αἰτωλία - Ἀκαρνανία καὶ Ἡπειρος... 103-115

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

- Αἱ ἀποικίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας - Συρακοῦσαι - Γέλα - Σελινοῦς - Ἀκράγας - αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας : Κύμη - Σύβαρις - Κρότων - Τάρας..... 116-125

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΣΠΑΡΤΗ - ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

- Ἡ Λακωνικὴ - Οἱ Σπαρτιᾶται - Ὁ Λυκούργος - Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου - Ἀνατροφὴ τῶν νέων - Ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν - Αἱ γυναῖκες - Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς - Ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - Ὁ Ἀριστόδημος - Ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος - Ἀριστομένης - Τυρταῖος - Πελοποννησιακὴ συμμαχία 126-136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΘΗΝΑΙ

- Ἡ Ἀττικὴ - Οἱ Ἀθηναῖοι - Ἀκρόπολις - Ἀθήναι - Ὁ Θησεύς - Ὁ βασιλεὺς Κόδρος - Αἱ ταραχαὶ - Ὁ Δράκων - Κύλων - Ὁ Σόλων -

Σεισάχθεια - Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων πρὸ τοῦ Σόλωνος - Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος - Σόλων καὶ Κροῖσος - Πεισιστράτος - Ἡ διοίκησης τοῦ Πεισιστράτου - Αἱ Ἀθήναι ἐπὶ τοῦ Πεισιστράτου - Οἱ Πεισιστρατίδαι - Κλεισθένης - Ὁ ἐξοστρακισμὸς - Ἀρχαὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πολιτισμοῦ	137-156
--	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Ε'

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ παλαιότερα καὶ ἡ κυρίως ἑλληνικὴ θρησκεία - Οἱ θεοὶ - Οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου - Οἱ θεοὶ τῆς γῆς - Οἱ θεοὶ τοῦ Ἄδου - Οἱ Ἡμίθεοι - Ἡ Λατρεία - Ἡ θρησκεία τῶν μυστηρίων - Ἡ λατρεία τοῦ Διόνυσου - Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια - Ὁ Ὀρφεύς	157-171
--	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Σ Τ'

Τ Ο Ε Μ Π Ο Ρ Ι Ο Ν

Ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου - Τὸ ἐμπόριον τῆς ξηρᾶς - Πρόοδοι τῆς ναυτιλίας - Εἰσαγωγή - Ἐξαγωγή - Τὰ κέντρα τοῦ ἐμπορίου	172-182
--	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Ζ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΝ Ζ' ΚΑΙ ΣΤ' ΑΙΩΝΑ

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων - Ὀμηροὶ καὶ Ἡσίοδος - Λυρική ποίησις - Καλλίνος - Τυρταῖος - Μίμνερμος - Ἡ Ἐλεγεία - Ἀρχίλοχος - Ἰαμβοὶ - Ἀλκαῖος - Σαπφώ - ἡ ῥόδη - Χορικὸν ᾄσμα - Ἀρίων - Σιμωνίδης - ὁ διθύραμβος - Τὸ θέατρον - Ὁ πεζὸς λόγος - Οἱ λογογράφοι - Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος - Γέννησις τῆς φιλοσοφίας - Οἱ τρεῖς Μιλήσιοι - Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος - Οἱ φιλόσοφοι τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος - Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου αἰῶνος	183-201
--	---------

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Ι Η'

Η Τ Ε Χ Ν Η

Καλλιτεχνικὰ χαρίσματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ - Ἡ ἀρχαῖκὴ τέχνη - Ἀρχιτεκτονική : ὁ ναὸς - Γλυπτική : ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα - Ἡ Ζωγραφική : τὰ ἀγγεῖα	202-228
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ

	Σελ.
Ἡ Ἐθνικὴ συνείδησις - Τὸ κοινὸν ὄνομα - Θρησκεία, γλῶσσα, ἔθιμα - Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες - Τὰ Ὀλύμπια - Τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν - Ἀμφικτιονίαι	229-240
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.	246-247
ΕΙΚΟΝΕΣ.	248-250
ΧΑΡΤΑΙ	251

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 Α 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1956 (VII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 20.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Π. ΓΑΡΜΠΗΣ

2

Μαθητής

